

İLKNUR HATİCE ÖNAL

HALIKARNAS BALIKÇISI

İlknur Hatice ÖNAL: 1969 yılında Bodrum'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bodrum'da tamamladıktan sonra Erzurum Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü'nü bitirdi. Yozgat - Yenifakılı Çok Programlı Lisesi'nde 5 yıl Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak görev yaptı. 1996 yılında Bodrum Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği'ne atandı. Halen aynı okulda Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni ve Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

HALIKARNAS BALIKÇISI, Türk edebiyatında Mavi Sürgün yazarı olarak tanınır. Yazı hayatına hikâye yazmakla başlar ve daha sonra roman ve inceleme alanlarında da eşsiz eserler verir. Hikâye ve romanlarında Bodrum ve çevre köylerde gelişen olayları, Ege denizi insanlarını, tabiat güzelliklerini, Ege'nin cefakâr denizcilerinin yaşam öykülerini destansı ve güzel anlatımıyla işler.

Halikarnas Balıkçısı'nın eserlerinde Bodrum'un ayrı bir önemi vardır. Halikarnas Balıkçısı, Bodrum için "Burası engin göklerin memleketidir. İçten gelen bir türküyü kapıp koyuverin, uzaklaştıkça, türkü gökte masmavi olur. Işık burada yalnız karanlığı aydınlatmakla kalmaz. Aydınlattığı maddeyi değiştirir ve bir şair rüyasına çevirir." der.

"Halikarnas Balıkçısı, Hayatı-Kişiliği-Eserleri" adlı bu çalışma, Halikarnas Balıkçısı'nın yaşam öyküsünü, kişiliğine ait özellikleri ve yayınlanmış olan eserlerinin edebi açıdan incelenmesini konu almaktadır.

Halikarnas Balıkçısı, Bodrum'u çok sever. Bu kasabanın güzelleşmesi ve dünyaya açılması için çok emek sarfeder. Halikarnas Balıkçısı Bodrum'la birlikte anılır ve yaşar.

ISBN 975-17-1803-1

9 789751 718031

813.4202

ÖNA

1997

813

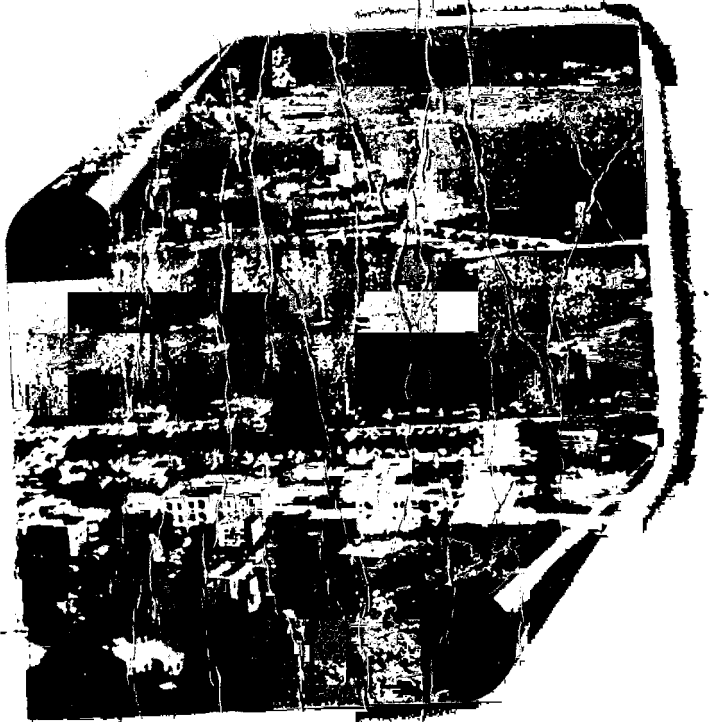
T.C.

KÜLTÜR BAKANLIĞI

TÜRK BÜYÜKLERİ

İLKNUR HATİCE ÖNAL

HALIKARNAS BALIKÇISI

T.C.

KÜLTÜR BAKANLIĞI

TÜRK BÜYÜKLERİ

İlknur Hatice ÖNAL: 1969 yılında Bodrum'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bodrum'da tamamladıktan sonra Erzurum Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü'nü bitirdi. "Yozgat - Yenifaklı Çok Programlı Lisesi'nde 5 yıl Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak görev yaptı. 1996 yılında Bodrum Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği'ne atandı. Halen aynı okulda Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni ve Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

HALİKARNAS BALIKÇISI, Türk edebiyatında Mavi Sürgün yazarı olarak tanınır. Yazı hayatına hikâye yazmakla başlar ve daha sonra roman ve inceleme alanlarında da eşsiz eserler verir. Hikâye ve romanlarında Bodrum ve çevre köylerde gelişen olayları, Ege denizi insanlarını, tabiat güzelliklerini, Egenin cefakâr denizcilerinin yaşam öykülerini destansı ve güzel anlatımıyla işler.

Halikarnas Balıkçısı'nın eserlerinde Bodrum'un ayrı bir önemi vardır. Halikarnas Balıkçısı, Bodrum için "Burası engin göklerin memleketidir. İçten gelen bir türküyü kapıp koyuverin, uzaklaştıkça, türkü gökte masmavi olur. Işık burada yalnız karanlığı aydınlatmakla kalmaz. Aydınlattığı maddeyi değiştirir ve bir şair rüyasına çevirir." der.

"Halikarnas Balıkçısı, Hayatı-Kişiliği-Eserleri" adlı bu çalışma Halikarnas Balıkçısı'nın yaşam öyküsünü, kişiliğine ait özellikleri ve yayınlanmış olan eserlerinin edebi açıdan incelenmesini konu almaktadır.

Halikarnas Balıkçısı, Bodrum'u çok sever. Bu kasabanın güzelleşmesi ve dünyaya açılması için çok emek sarfeder. Halikarnas Balıkçısı Bodrum'la birlikte anılır ve yaşar.

ISBN 975-17-1803-1

9 789751 718031

1 4330 000-11

*HALIKARNAS BALIKÇISI
CEVAT ŞAKİR KABAAĞAÇLI
Hayatı-Kişiliği-Eserleri*

T.C.KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI / 1983

Yayımlar Dairesi Başkanlığı

Türk Büyükleri Dizisi / 163

HALİKARNAS BALIKÇISI
CEVAT ŞAKİR KABAAĞAÇLI
Hayatı-Kişiliği-Eserleri

İlknur Hatice ÖNAL

Ö.T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI, 1997 - ANKARA

ISBN 975-17-1803-1

Kapak Düzeni / Mahmut AKCAN

Önal. İlknur Hatice

Halikarnas Balıkcısı Cevat Şakir Kabaağaç-
lı'nın Hayatı-kişiliği-eserleri / İlknur Hatice
Önal. -- Ankara : Kültür Bakanlığı, 1997.

IX, 229 s. ; 20 cm. -- (Kültür Bakanlığı
yayınları ; 1983. Yayınlar Dairesi Başkanlığı
Türk büyükleri dizisi ; 163)
ISBN 975-17-1803-1

I. k.a. II. Seriler: .

813.42092

Birinci Baskı, 5.000 Adet

Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Müdürlüğü Matbaası
TEL : 213 45 48 Beşevler / ANKARA

Son yıllarda inanılmaz bir hızla gelişen iletişim teknolojisi sayesinde haberleşme artık, uzaya yerleştirilen uydular ile yapılmaktadır. Bu gelişmenin sağladığı pek çok kolaylık yanında bazı sakıncaları da olduğu bir gerçektir. Teknolojik bakımdan güçlü olan ülkelerin kültürleri ne yazık ki diğer kültürleri etki altına almaktadır.

Çok zengin bir tarihî birikime sahip olan ülkemizde de kültür önemini ve etkisini kaybetmektedir. Artık millî kültürlerin yerini, tarihî köklerden yoksun bir teknoloji kültürünün alması söz konusudur.

Sinema, TV programları, belgeseller ve internet aracılığı ile gelen dokümanlar, bu teknoloji kültürünün egemenliğini göstermektedir. Görünüşte rengârenk, sihirli bir âlem izlenimi veren bu dünyanın da temelini yine kitabın oluşturduğunu bilmek zorundayız. Çünkü, sinema, TV ve bilgisayar programlarının tümü kitaba ve kullanılan dilin mükemmel oluşuna dayanırlar.

Yapmamız gereken, teknolojiyi reddetmek yerine ondan yararlanarak, kültürel zenginliğimizi yaşatmak ve evrensel kültüre katkıda bulunmaktır. Dolayısıyla, Türk kültürünün zenginlikleriyle beslenmiş, Türkçenin geniş ifade gücüyle yazılmış yeni eserler, teknoloji kültürümüzün de temelini oluşturmalıdır. Dünya sinemalarında gösterime sokacağımız film, belgeseller ve uydular aracılığı ile kültürümüz bütün dünyaya tanıtılabilir. İnternet yoluyla ise, bilgisayar bulunan bütün evlere taşınabilir. Bütün bu çalışmaların temelinde ise, bizim dilimizde yazılmış, kültürümüzü yansıtan kitaplar olacaktır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IX
1. Hayatı	1
2. Kişiliğine Ait Bazı Özellikler	45
Halikarnas Balıkçısı'nın Eser Verdiği Yazı Türleri	74
3. Hatıra	74
4. Romanlar	85
5. Hikâyeler	130
6. Halikarnas Balıkçısı'nın Eserlerinde Mitoloji	199
7. Halikarnas Balıkçısı'nın Eserlerinde Bodrum	201
8. Netice- Halikarnas Balıkçısı'nın Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi	203
9. Halikarnas Balıkçısı İçin Şiirler	207
10. Halikarnas Balıkçısı'nın Bibliyografyası	217
11. Bibliyografya	219
Halikarnas Balıkçısı'na ait Belgeler ve Fotoğraflar	223

Yunus Emre, yedi yüzyıl önce "Her dem yeni doğarız, bizden kim usanası" demişti. Kullandığı güzel Türkçe, Yunus'u bugün tüm canlılığı ile yaşıyor. Türkçeye sahip çıkarak, yeni eserler yaratmak, yarın bizi de yaşatacaktır. O zaman, her dem doğacağız ve bizden kimse usanmayacaktır.

M. İstemihan TALAY
Kültür Bakanı

ÖNSÖZ

Halikarnas Balıkçısı, Türk edebiyatında 1908-1973 yılları arasında hikâye, roman ve inceleme sahalarında faaliyet göstermiştir. Hikâye ve romanlarında Ege denizinde, Bodrum ve çevre köylerde geçen olayları tabiat güzellikleriyle süsleyerek anlatır. Edebiyatımızda deniz çığırını açan, deniz insanlarının üzüntülerini, sevinçlerini, sevdalarını ayrıntılarıyla anlatan büyük bir yazardı.

Bu çalışmada Halikarnas Balıkçısı'nın hayatı, kişiliği ve eserlerinin incelenmesi yer almaktadır. Ayrıca çalışmamın sonuna Halikarnas Balıkçısı'nın elime geçen bazı fotoğraflarını ilave ettim.

Büyük bir Bodrum sever olarak tanıdığımız Cevat Şakir KABAAĞAÇLI'nın Bodrum'da yaşadığı yıllardaki çalışmaları da kitapta yer almaktadır.

Bu kitabın hazırlanması sırasında Halikarnas Balıkçısı'nın kızları İsmet NOONAN ve Aliye ÖNCE'YE, oğlu Sinan KABAAĞAÇLI'ya, değerli hocalarım Prof. Dr. Şerif AKTAŞ'a ve Yrd. Doç. Dr. Yakup ÇELİK'e teşekkür eder Halikarnas Balıkçısı'nın 20. 07. 1997 günü aramızdan ayrılan ikinci eşi merhume Hamdiye ÖZ'e Tanrıdan rahmet dilerim.

Ayrıca bu özgün çalışmanın hazırlanmasında bana yardımcı olan Bodrumlulara da teşekkürlerimi sunarım.

İlknur Hatice ÖNAL

HALİKARNAS BALIKÇISI

CEVAT ŞAKİR KABAAĞAÇLI

(Girit 1890, İzmir 1973)

1- HAYATI

HALİKARNAS BALIKÇISI'NIN AİLE ÇEVRESİ

Cevat Şakir Kabaağaçlı, 17 Nisan 1890'da Girit'te doğdu (1). Babası, Osmanlı komutanlarından ve tarih yazarlarından Kabaağaçlızadelere Mehmet Şakir Paşa (2), annesi San İsmet Hanımdır (3).

Dedesi, Afyonkarahisarlı Kabaağaçlızade Albay Mustafa Asım Bey, amcası sadrazamlık da yapmış olan Ahmet Cevat Paşa'dır (4). Cevat Şakir Kabaağaçlı, adını ailesinden almıştır. Annesi İsmet Hanım'ın rüyasında Musa Peygamber'i görmesi nedeniyle çocuğuna Musa Cevat Şakir adı verilmiştir (5).

Amcası ve babasının aile çevresi Cevat Şakir'in (Halikarnas Balıkçısı) kişiliğini büyük ölçüde etkilemiştir. Çoğu dünya çapında ün yapmış sanatçılar bu aileden yetişmiştir. Örneğin, ressam Prenses Fahrünissa Zeyt (6) (1903-1991), ressam Aliye

(1) Halikarnas Balıkçısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.

(2) Borak, Sadi; Halikarnas Balıkçısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü, (s. 91)

(3) Yeşilova, Mustafa; Halikarnas Balıkçısı, Merhaba Gazetesi, Bodrum. 12 Ekim 1990, (s. 3)

(4) Borak, Sadi; Halikarnas Balıkçısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü, (s. 97)

(5) Halikarnas Balıkçısı'nın kızı İsmet Noonan'ın anlattıklarından alınmıştır.

(6) Halikarnas Balıkçısı'nın kız kardeşi Prenses Fahrünissa Zeyt 5 Eylül 1991 günü ölmüştür. Ürdün Kralı Hüseyin'in amcası ile evli olan Prenses Ürdün'de devlet töreniyle toprağa verilmiştir.

Berger (1906-1974), seramikçi Füreyya Koral (1910), ressam Nejat Devrim (1923), tiyatro sanatçısı Şirin Devrim, ressam Cem Kabaağaçlı bunlardandır (7).

Cevat Şakir'in (Halikarnas Balıkcısı) çocukluğu, babasının memuriyeti dolayısıyla beş yaşına kadar Atina-Faleron'da geçti. Daha sonra ailece Büyükkada'ya (İstanbul) yerleştiler. Cevat Şakir öğrenimine burada başladı (8).

HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN ÖĞRENİMİ

Cevat Şakir, (Halikarnas Balıkcısı) küçük yaşlardan itibaren mükemmel öğretmenler ve mürebbiyeler elinde yetişti. Öğrenimine Büyükkada (İstanbul) Mahalle Mektebi'nde başladı (9). Çocukluğundan itibaren resim yeteneği ile dikkati çekti, bu nedenle özel dersler aldı. İngilizcesi ileri olduğu için Robert Kolej'i'nin hazırlık sınıfını okumadan birinci sınıfa alındı (10). Cevat Şakir, orta öğrenimine burada başladı. Onun bu okulda geçen bir hatırasını Mustafa Yeşilova, Merhaba Gazetesi'nde şöyle anlatıyor:

"Cevat Şakir, daha çocukluğunda İngilizce öğretmeni Misis Reader'a sorar: "İnsanlar birbirlerini neden öldürüyorlar. Misis Reader" der. Misis Reader'ın gözlerinde yaşlar vardır. Duygulanır annesi Sanî İsmet'e döner. "... Bu çocuk nasıl yaşayacak..." diye yakınarak sorar (11)."

(7) Halikarnas Balıkcısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.

(8) Halikarnas Balıkcısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.

(9) Borak, Sadi; Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü, (s. 100)

(10) Borak, Sadi; Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü, (s. 100).

(11) Yeşilova, Mustafa; Halikarnas Balıkcısı, Merhaba Gazetesi, Bodrum 12 Ekim 1990 (s. 3).

Robert Koleji'ni pekiyi derece ile bitiren Cevat Şakir, öğrenimine devam etmek üzere İngiltere'ye gönderildi(12). Fakat kendisi denizci olmak istiyordu. İngiltere'de Oxford Üniversitesi Yeni Çağlar Tarihi Bölümü'nde Öğrenim gördü(*) Bu üniversitenin kitaplığı Cevat Şakir'e çok şeyler kazandırmıştır.

Robert Koleji'nden Oxford Üniversitesi'ne uzanan eğitim yılları içinde, yetenekleri ona çok şeyler kazandırdı. Daha sonra edebî kişiliğini şekillendirecek olan doğa-insan ilişkisi üzerine dikkatini yoğunlaştıracığı alan için Oxford'da "Yakın Çağlar Tarihi" uzmanlığını aldı. O da bu uzmanlığını geliştirip büyüttü. Bu bilgisi Anadolu uygarlığıyla bütünleştirdikçe eserleri peş peşe gelmeye başladı (13).

HALİKARNAS BALIKÇISI'NIN AŞKLARI ve EVLİLİKLERİ

Cevat Şakir Kabaağaçlı, 1913 yılında Agnesia Kafiera adlı bir İtalyan kıızıyla evlendi (14). Bu hanımdan halen sağ ve torun sahibi olan kızı Mutarra Agustina doğdu. Cevat Şakir'in bu kızı Vatikan avukatlarından biriyle evlidir. Agnesia Kaferia adlı İtalyan kıızıyla evlenmesi nedeniyle Cevat Şakir sık sık İtalya'ya gidip geldi, orada Latincesini ve İtalyancasını klasikleri orjinallerinden okuyup ezberleyecek kadar geliştirdi. Bu arada Roma ve öteki İtalyan kentlerindeki sanat başyapıtlarını da yakından inceleme imkanına sahip oldu (15).

(12) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkçısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*, (s. 100).

(*) *Halikarnas Balıkçısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz Hanım ile yaptığım görüşmede bana eşinin Oxford Üniversitesi Şehircilik Bölümünü bitirdiğini söyledi. Bu bilgiye diğer kaynaklarda rastlayamadım.*

(13) Yeşilova, Mustafa; *Halikarnas Balıkçısı, Merhaba Gazetesi; BODRUM 12 Ekim 1990 (s.3)*

(14) *Halikarnas Balıkçısı'nın kızı ismet Noonan'ın anlattıklarından alınmıştır.*

(15) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkçısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*, (s. 100-101).

Pilar adlı bir İspanyol kadınıyla da resmen evlenmeden yaşayan Cevat Şakir'in ondan da bir oğlu oldu, bu çocuk 1 yaşındayken İspanyol iç savaşında ölmüştür (16).

Cevat Şakir'in resmen evlendiği ikinci eşi dayısının kızı olan Hamdiye Hanım'dır. Hamdiye Hanım kendisiyle yaptığım görüşmede evliliklerine ait izlenimlerini bana şöyle anlattı:

"Ben İstanbul'un işgali sırasında yatılı okuldaydım. Annem ablamı Tefrik Paşa'nın oğlu ile evlendirmiş, onu Yugoslavya'ya gelin götürmüştü. Küçük kız kardeşimle birlikte oturduğumuz teyzem ve dayımla Üsküdar'daki yalıda kalmıştık. Ders çalışmak için çoğu kez eve gelmezdim. Bir hafta yalıya gelince odamda değişiklik gördüm. Teyzem Avrupa'ya gitmeye hazırlanan Cevat'ın işlerini yürütmek için bizde kaldığını söyledi. Buna benim canım sıkıldı. Cevat'ı görmeyeli yedi sekiz sene oluyordu. Cevat şık, zarif ve alafranga bir gençti. Yıllar sonra bir çatı altında karşılaştığımız zaman ben çocukluktan çıkmış, o biraz durulmuş, çevresine daha çok adapte olmuş, erginleşmişti. Akşam gelince benimle ilgilendi, edebiyata olan tutkumu hemen anladı. Dünya klasiklerinden, sevdiği şairlerden konuştuk. Bana Dante'yi ve büyük eseri Divia Komedyası'ndan İtalyanca parçalar okudu.

Bir kaç gün sonra Bahriye bana Cevat'tan bir mektup ile sana söz kestik haberini getirdi. Cevat gelince hemen nişanlıyacaklardı bizi. Ben şiddetle tepki gösterdim, hayır olmaz daha okumak istiyorum dedim. Fakat tatil olacağımız gün Cevat okulun kapısına geldi. Hiç ürkütmeden kibar davranışlarıyla beni eve götürdü ve nişanlandık. Cevat çok sevinçli ve mutlu idi.

(16) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*, (s.101). Gökovalı, Şadan; *Yaşamı, Babası ve Dedesi* ("Cumhuriyet 6 Şubat 1974).

Beni arkadaşlarına götürdü, dağ tepe her yeri dolaştırdı. İşte bu arada Sedat Simavi, Yahya Kemal (Beyatlı), Peyami Safa ile tanıştım. Hatta daha sonra Yahya Kemal, Anadolu'ya geçmek üzere bizim evde bir hafta misafir kaldı. Sedat Simavi'yi arkadaşım ile evlendirdik. Daha sonra biz de evlendik ve bir oğlumuz oldu ismini Sina koyduk.

Üsküdar'da küçük bir bahçemiz vardı. Bir ara yıldız (dalya) çiçeğine merak sardı. Renk renk çiçek soğanları aldı, getirdi, yetiştirdi. Bir gün bu dalyaları birisine verelim diye tutturdu, ben karşı çıktım. Bir de sabah olunca ne göreyim, erkenden kalkıp giyinmiş, dalya soğanlarını söküp cebine dolduruyor. Kimbilir aklına ne gelmişti. Cevat bir arada tavşanlara merak sardı, cins cins tavşanlar aldı.

Evlenirken halam bana hediye olarak büyük antika bir vazo vermişti. Bu vazo yatak odamızda duruyordu. Nedense Cevat bu vazoyu Sedat'a verelim dedi. Hayır olmaz bu bana halamdan hatıradır saklayacağım demiştim. Evimizdeki bir gece toplantısında elinde antika vazo ile odaya girdi ve Sedat Bey'e hitaben bunu sana Hamdiye Hanım hediye ediyor demez mi.

Cevat Şakir'in Hamdiye Hanım'dan olan oğlu Sina Kabağağaçlı İstanbul Üniversitesi Eski Diller Anabilim Dalı Latince Bölümünden öğretim üyesi olarak emekliye ayrılmış 1997 tarihinde ölmüştür.

Cevat Şakir, İstanbul'da Remide adlı çok güzel ve aydın bir kızla da önemli bir gönül macerası yaşadı (17).

(17) Borak, Sadı; *Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*, (s.101). Gökova, Şadan; *Yaşamı, Babası ve Dedesi* ("Cumhuriyet, 6 Şubat 74).

Cevat Şakir'in son eşi Hatice Hanım, Girit'ten Bodrum'a göçmen olarak gelen Ademoğulları ailesinin kızıdır. Bu evliliğinden iki kızı, (İsmet, Aliye) bir oğlu (Suat) olmuştur.

HALIKARNAS BALIKÇISININ İSTANBUL'A DÖNÜŞÜ ve YAZI HAYATINA BAŞLAMASI

1918 yılında İstanbul'a dönen Cevat Şakir Kabaağaçlı basın mesleğinde çalıştı. Mehmet Zekariya Sertel'in "Resimli Ay" , "Resimli Sayfa"; Sedat Simavi'nin "İnci" dergilerinde yazılar yazdı; resimler, karikatürler çizdi, kapak resimleri, süslemeler yaptı (18).

Cevat Şakir (Halikarnas Balıkçısı), Sedat Simavi aracılığıyla tanıştığı Mehmet Zekariya Sertel'in Resimli Hafta adlı dergisinde resimler yapıyor (resimlerin yalnız birkaç tanesinde imzasını kullanmış), takma adla da yazılar yazıyordu. Yazı başına üç lira (kendi deyiş ile 1961 rayicine göre 150 lira) alıyordu (19).

Cevat Şakir, M.Zekariya Sertel ile tanıştığı zaman çok kötü bir durumda idi. Başından büyük bir kaza geçmiş (Babasının ölümü ile sonuçlanan kaza) hapse düşmüş, ailesi ve toplum tarafından bir kenara atılmıştı. Hapishanede yedi yıl yattıktan

(18) *Meydan Larousse Ansiklopedisi*, 5. cilt, (s. 55).

(19) *Kudret, Cevdet; Mavi Sürün Olayı Nesin Vakfı Edebiyat Yılı, İstanbul 1978*, (s. 568).

sonra yakalandığı verem hastalığından dolayı serbest bırakılmıştı. Hapishaneden çıktıktan sonra dayısının kızı olan Hamdiye Hanım'la evlenmiş ve daha sonra Rifai* tekkesine girmişti (20).

Cevat Şakir, Resimli Hafta Dergisinin 13 Nisan 1925 tarih ve 35 nolu sayısında Hüseyin Kenan takma adıyla çıkan hikayesinden dolayı İstiklal Mahkemesine sevk edildi (21). Zira bu hikayede idama giden kaçak erlerin hapishanedeki son gesini canlandırmıştır (22). Bu hikayeyi tamamiyle alıyorum:

HALİKARNAS BALIKÇISI'NI MAHKÛM ETTİREN HİKÂYE HAPİSHANEDE İDAMA MAHKUM OLANLAR BİLE BİLE ASILMAYA NASIL GİDERLER?

Harb-i Umumi'nin sonlarına doğru bütün memleket asker firarileriyle dolmuştu. Bu hale mani olmak isteyen evliya-yı umur ikide birde şiddetle tedabire tevessül ederlerdi. Epeyce zamandan beri hiçbir tarafta firarilerin idamları vaki değil iken, birdenbire Türkiye'nin bir çok şehirlerinde "şairlerine ibret-i müessire" olsun diye bir çok firariler asılırdı. Hayatlarına hatime çekilen bu firariler, kendilerinden evvel ba'd-el- muhakeme tahliye edilen firarilerden daha daha kabahatli değil idiler. Bunların

(*) Rifailik : Bu tarikat 12. yüzyıl sonlarına doğru Irak'ta Ahmet Rifai tarafından kurulmuştur. Rifailik nefisini isteklerini kırma, köstekleme anlamına gelen ri-yazete dayanır.

(20) Sertel, Mehmet Zekeriya; *Hatırladıklarım*, İstanbul. 1968 (s. 134-135).

(21) Kudret-Cevdet; *Mavi Sürgün Olayı Nesin Vakfı Edebiyat Yılığı*, İstanbul 1976, s. 572).

(22) Halikarnas Balıkcısı'nın kızı Aliye Önce'nin anlattıklarından alınmıştır.

mevkuflarını müteessir eden şey bu ünlenişin birdenbire kesilivermesi idi. Bir çok tecrübelerle sabit olmuştu ki ünleyen kesildi mi idi, müthiş bir facianın vukuu karibdir. Her ne vakit bazı mahkumlar idam edilecek olsalar, idamlarından birgün evvel, haberdar olarak müteessir olmasınlar diye, hapishane müdüriyeti mahpuslara gelen züvvanı mahpuslara konuşmaktan ve görüşmekten men ederdi. Güya bu suretle şehir dahilinde şüyu bulmuş olan idam havadisi mahpuslara erişemeyecekti. İşte birdenbire Kapıcının ünleyişi kesilivermişti. Lakin ertesi günü bir kaç kişinin asılacağı duyulmasın diye alınan bu tertibat-bir çok defa tekerrür etmiş bulunması hasebiyle- mahpuslara şafaktan evvel içlerinden bazılarının asılacağını bildirirdi. Asılacak olanların firarilerden olması ağleb idi. İşte dört delikanlı firarinin zihnine şüphe girmişti. Acaba işlerinden hangisi şafaktan evvel asılacaktı? Bu muammayı keşf için istimali mutad olan vasıta altın anahtardı. İşte, bu biçareler de, o vasıtaya müracaat ettiler ve gardiyanlar da dolgunca bahşiş verdiler. Gardiyanlarda şehrin tekmil meydanlarını gezdiler. Bazı meydanlarda dikilmekte olan darağaçlarının adedini saydılar. Ot Pazarı meydanında üç darağacı dikiliyordu, şehrin yukanki kısmında bir meydanda da münferiden diğer bir darağacı rekzedilmişti. Demek darağaçları dört tane idi. İşte o zaman zavallı Kunduz Mehmet, Karacörenli Koca Yunus, Balta Mahmut ve İşıklılı Ümmet anladılarki asılacak olan insanlar ta kendileridir.

Bu anlayış üzerine bu dört biçare can havliyle kapıya yaklaştılar, kapıyı zorlamaya çalıştılar. Fakat kapıdan cebren çıkmak mümkün değildi. Duvarlara baktılar, duvarlara tırmanmak da imkansızdı. Her ne kadar kurbanlık koyunlar gibi boğazlanmak istenmedilerse de kendileri için hiçbir çare, ümit

meydan-ı siyasete sevklerinin yegane sebebi baştakilerin kızacakları tuttuğu zaman kendilerini bit-tesadüf mevkuf bulunmuş olmalarıydı. Bu zavallılar baştakilerin hiddetine kurban giderlerdi. Hatta dahası var. Firariler zahiren muhakeme edilirlerdi. Fakat müteessir olmasınlar diye olacak, divan-ı harpler kendilerine hükmü tefhim etmezdi. Bunun için bu zavallılar muhakemenin gelecek celsesine intizar ederlerken asılmaya götürülürlerdi. Sonbahar esnasında idi. Kunduzlu Mehmet, Karacaörenli (Karacaviranlı) Koca Yunus, Balta Mahmut ve Işıklarlı Ümmet (Aşıklarlı Himmet) bir akşam evvel muhakemelerinin gelecek celsesine intizaren, hapishanede ne kadar şen ve kaygısız vakitlerini geçiriyorlardı. Öyle ya, bunların ne kaygısı olabilirdi! Kendileri hapishanede bulundukları üç dört ay esnasında yirmişer, yirmibeşer defa kaçmış olan firar maznunları muhakemeden sonra, hatta edna bir hapis cezası ver-meyerek, salverilmişlerdi. Yirmişer defa kaçanlar salverilince yalnız iki defa firar etmiş bulunan kendileri mahkum edil-meyeceklerdi ya! Tahliye edileceklerdi.

Lakin o günün akşamına doğru kaygısızlıkları üzerine bir acı şüphe düştü. Mahpusların akrabası, kanları, çocukları arkadaşları kendilerini görmeye veya kendilerine bir şey getirmeye gelince, "kapıcı" denilen mahkumlardan biri kimin akrabası gelmişse onu iç kapıdan "yangın var" nidasına benzer bir eda ile "ünler", yani çağırırdı. Kapıcının bu mahdut, hazin ve daimi "ünleyişi", soğuk ve yüksek duvarlar arasında aksederek her ne kadar bir ağlayışı andırsa da, yine mapuslara bir haz vermekten hali kalmazdı. Bu hazın ses onlara hapihaneye, ölü mezarâ gömüldüğü gibi gömülmediklerini hatırlatır, dış dünyadan kendilerini arayan, soran, hatta seven insanlar olduğunu tekrar ederdi. Bu akşam tekmiş mevkıfları ve bilhassa divan-ı harp

kalmadığını görünce meyus döndüler. Mütevekkilane o günlerin beklemeye karar verdiler. Kendilerinin idamına saik olan cürümden çok daha vahimini irkitap etmiş bulunanların bil kaydü şart tahliye edilmiş olduklarını düşündükçe ıstıraflan zi yadeleşiyordu.. İşte mühim cinayetler işlemiş caniler salıverdikleri ve kendi akranlarını tahliye ettikleri halde pek ço genç yaşlarında çirkin, soğuk ve şanssız bir ölüml öldürüleceklerdi. Lakin bu ahenin ruhlu insanlar için ağlamak çırpınmak, şikayet etmek, ve yalvarmak akla bir an için bile ge lemeyen, gelmeyen şeylerdi. Avcı "Bak kaçıyor!" demesin diye yavaş yavaş çekilen bazı yaralı canavarlar gibi, bunların he tavrında teenni, metanet ve sukuti bir belagat vardı. Bu erler er tesi günü asılacaklarını anlayınca evvel-emirde gidip yıkanmışlardı. Mevti ve ahireti vücutları, gönülleri kadar pak ola rak karşılamak istiyorlardı. Bu zavallı dörtler yıkandıktan sonra tekmiil eşyalarnı sattılar, hatta başlarındaki fesi, sırtlarındaki ca madanı, ayaklarındaki kalçınları bile! Bu satışa mukabil aldıkları paraları da mevkıfların en fakirlerine dağıttılar. Sonra koğuşun bir köşesine toplandılar ve kendilerini ziyarete gelen diğer mevkıflara karşı muamelelerini hiç değıştirmediler. Kendilerine giden herkese yerlerinden kalkarak selam veriyorlar ve ellerini göğüslerine koyarak selam veriyorlardı. Teselliye muhtaç olan sanki kendileri değil idi, bilakis kendilerini ziyarete gelenler onlar "Ne yapalım? Zararı yok..." mealinde sözlerle teselliye çalışıyorlardı.

Vaktaki gurup yaklaştı ve koğuşların kilitlenme zamanı geldi. Aşağıdaki avluda nöbetçi gardiyanın "Mahpuslar dama!" (yan koğuşa) feryadı ve kilitlerle anahtarların çingırdayışı duyuldu. Damlar kilitlendi. Koğuşların pencelerinden Alaeddin-i Key kubad'ın yaptırdığı surlar ve kaleler seçildi. Gurup eden şems

Keykubad'ın burçlarını kana boyadı. Teehüli hahişger olan bakireler akşamları kuleye çıkıp "Bahtım, kocaya gidecek vaktim" diye feryat ederlerdi. Sanki pek çok uzak ve aşırı bir muhitten gelen çığlığı zavallı dörtler işitince, bir şeyler, yaşadıkları bu son günün ölümüne ağlıyor sandılar; bu ölen gün, bu gurup, son gün, son gurup idi. Şimdi gece gelecekti. Sonra? Günü, şafağı bir daha görmeyeceklerdi. Yirmişer yaşların da olan Yunus, Mahmut ve Himmet gece düşündüler, düşündüler, bir çok sigaralar içtiler, lakin nihayet genç bünyeleri tabiatın hamlesine dayanamadı, yahut Allah onlara acıdı da işkencelerini kısaltmak için uyku gönderdi. Velhasıl zavallılar pencerenin yanına başlarını dayayıp uykuya daldılar. Yalnız, yirmi altı yaşında olan Kunduzlu Mehmet ise pencerenin yanına oturdu. Nasıl şafaktan evvel ana kuşlar yavrularına gıda bulmak için uyanırlar ve içinde yavruları bulunan yuvanın yanındaki dala konarak şafağın sökeceği yere bakarlarsa, Kunduzlu Mehmet'te öyle ufka bakıyordu. Lakin şafağı değil, artık gecenin kesif karanlığını görüyordu. Bir an için o karanlık aydınlanmaya başladı ve seri bir rüyada görüyormuş gibi, yirmi altı senelik hayatının mühim vakaları gözünün önünde bir resmi geçit yaptı. Doğduğu zaman, merhum validesi, onu şair insanlar gibi severdi; onun için ağlar, çırpınırdı. Sabavetinde en ziyade kendisine tesir eden şeylerden biri ağabeysinin "Ben bir Koroğlu'yum, dağda gezerim/Uçan kuştan hiyle sezerim" şarkısı idi. Böyle kahraman bir çevrede yetişmişti.

Mehmet seferberlik ilan edilince askere alınmıştı. Harp esnasında Çanakkale'de mükerreren yaralanmıştı. Uzun seneler zarfında kendisi hakikat-i halde ancak iki kere köye gitmek için izin almıştı. Halbuki evlatlarını çok özledi. O da-etten, kemikten, ruhtan ibaret bir insan değil mi idi? Bir defa uzak ser-

hadlere doğru şimendiferle sevk edilirken tren köylerinin ta yanibaşından geçmişti. İşte yüz adım ötede köyünün evlerini hatta kendi çatısını görüyordu. Uzun zamandan beri göremediği çocukları ta şuracıkta, o çatının altında yaşıyorlardı. Ama gidip te geri dönmemek vardı. Çocukları bir defa daha göreyim dedi. Arkadaşları, sen atlarken biz havaya ateş ederiz dediler; zira kim atlarsa atlasın vurulsun diye emir vardı. Velhasıl trenden atladı. Bu, işte bir firar vakası olmuştu. Şimdi de onun için asılacaktı. Derken ufuktan, bir zincir şangırtısı duydu. Bu korkunç ses onu ve rüfekasını zincirleyecek ve götürüp asacak olan jandarmaların tekarrübünü bildiren meş'um bir haberdirdi. Zaten şimdi dış avluda adımları, hatta sesleri bile duyuluyordu. Biraz tevakkuf ettiler. Dış avludan içeri giren kapıyı açıyorlardı. İşte gözüktüler. Artık tahta merdivenlerde ayak sesleri güm güm ötüyor, kısa kısa emirler veriliyordu. Koğuşun kapısı kurtuluyor ve haşin madeni çatırdılarla kapının kilitleri ve ağır süngüleri açılıyordu. Açık kapının çerçevesi dahilinde duran bir karaltı esamiyi okuyordu. Kunduzlu, metin etvanyla, lakin bir valide nezaketiyle rüfekasını uyandırdı. Onlar uyanınca anladılar. Bismillah diyerek kalktılar. Sonra bu dört kahraman, koğuşta mevcut diğer mahpuslarla kucaklaşarak helallaştılar. Gidip kelepçeleri, prangaları, zincirleri taktılar. Dik dik ve emin adımlarla yürüyerek hem hapishaneden, hem de hayattan uzaklaştılar. Onlar ölme değil, sanki düğüne gidiyorlardı. O kadar metin, o kadar vakur yürüyorlardı, Karakuşi bir emrin kurbanı olarak öldürülecek olan bu dört Anadolu çocuğunun ölümle istihza eden vakur hareketleri bana hapishanede yaşayanların yeni bir köşesini gösteriyordu. Burada ne bahadırlar, ne kıymetli insanlar da vardı.

Onlar öldüklerine değil, gürültüye gittiklerine yaşıyorlardı.

Hapishanede hakiki katiller keyif sürerken onların öldürülmesi... İşte zavallıları öldüren manevi azap asıl burada idi. Fakat gittiler ve bir daha gelmediler. O gece bütün hapishane onların matemini tuttu (23).

(Resmi Hafta, 13 Nisan 1341 (1925), no.35,s.6)

Muharriri: Hüseyin Kenan

(Cevat Şakir Kabaağaçlı)

Halikarnas Balıkcısı'nın hikâyesi dergide çıkar çıkmaz Ankara İstiklal Mahkemesi 14 Nisan 1925 tarih ve 5028 nolu bir yazı ile Başbakanlığa başvurarak dergi sahibi ve hikâyenin yazarı hakkında Tahririsükn Kanunu'na göre bir karar alınmasını önermiştir. (24)

Halikarnas Balıkcısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz kendisiyle yaptığım görüşmede bana bu olayı şöyle anlattı: "1925 yılı bir ramazan günüydü. Eşim ve halamın oğlu olan Cevat Şakir, Şemsi Paşa'daki evimize ikindi üzeri neşeli, sevinçli geldi: Haydi oruçlarınızı hemen bozun bayram oldu, dedi. Biz şaka yapıyorsunuz derken sokaktan davul sesleri gelmeye başladı ve ikindide bayram oldu. O zamanlar ramazanlar, kandiller, bayramlar takvime göre yapılmazdı. Hilal halindeki ayı güvenli iki kişinin görüp müftülükte ispatlaması gerekirdi. O yılda ayı görenler uzak yerde olduğu için haber İstanbul'a geç ulaşmıştı. Bu sürprizli bayram bize ardında büyük sürprizler saklıyormuş meğer. Evde gülüşmeler, bayramlaşmalar oldu. Şekerler, hediyeler dağıtıldı. Mutluluk içinde akşamı ettik. Gece hepimiz mutlu, huzurlu yemek masasına toplanmış tatlı tatlı konuşurken sokak kapısı çalındı. İki sivil Cevat Şakir'i aradı. Kendi gidip

(23) Kudret, Cevdet; Mavi Sürgün Olayı, Nesin Vakfı Edebiyat Yılığı İstanbul. 1976, (s. 584-592).

(24) Borak, Sadi; Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü, (s. 32).

konuştu, geri döndüğü zaman rengi uçmuş, çehresi değişmişti. -Beni karakoldan istiyorlarmış, herhalde bir yanlışlık olacak geri dönmezsem beni aramayın,- dedi. Gidiş o gidişti. Üsküdar'daki evimize bir daha dönmedi. Bu olayın ardından Sedat Simavi koşup geldi."

Halikarnas Balıkcısı, 24 Nisan 1925 Cuma günü bir bayram arifesinde tutuklandı. Arkadaşı Mehmet Zekeriya Sertel ile birlikte Ankara İstiklal Mahkemesi'ne sevk edilmeleri üzerine Haydarpaşa'dan trenle Ankara'ya getirildiler. Halikarnas Balıkcısı ve M.Zekeriya Sertel artık Cebeci Hapishanesi'ndeydiler.(25) Cebeci hapishanesi o günlerde yeni yapılmıştır. Bir çok odasının tavanı bile yoktur. Halikarnas Balıkcısı kaldığı odanın görünümünü "Mavi Sürgün" adlı eserinde şöyle anlatır:

"-Odanın kaçınıcı katta olduğunu hatırlayamıyorum. Ama epeyce yüksekteydi. Çünkü, pencereden bakınca dağ yamacı taa aşağıda kalıyordu. Sonra, penceresinde demir filan yoktu. Beni ilk katta parmaklıksız bir odaya tıkmazlardı ya. Odanın ortasındaki moloz bir metre yüksekliğinde bir tepe oluşturunuyordu. Oda o gün sıvandığı için hâlâ ıslaktı. Tavanı da daha yapılmamıştı. Pencerenin kasası vardı, ama pencere kapakları ve camları yoktu. Tavanda, bir duvardan karşıki duvara genişçe bir kalas uzatılmıştı. O kalasın üzerinde bir silahlı jandarma gidip geliyordu. Odanın bir köşesine yeni konulduğu besbelli bir külüstür demir karyola vardı ve bir de moloz yığınının üzerinde uzun bir kalas bırakılmıştı. Nebizade Hamdi (26) bana küçük bir şilte vermişti. O şilteyi karyolaya serdim. Çantamı karyolanın yanına koydum ve paltomu şiltenin üzerine attım. Böylece daireme çarçabuk yerleştim." (27).

(25) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*, (s. 22).

(26) Nebizade Hamdi; *M. Zekeriya Sertel'in arkadaşı*

(27) *Mavi Sürgün*, 6. Basım, Ocak 1986, (s. 59).

Bu olaylar için mahkemede gerekçe olarak şunlar ileri sürülür:

"İstanbul'da çıkan Resimli Hafta mecmuasının 14 Nisan 1925 tarih ve 35 numaralı nüshasının 6. sayfasında "Hapishanede İdama Mahkum Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler" başlığı ile genel anlamı şu sıralarda halkı askerliğe soğutmaya hizmet eden bir nitelikte ve seferberlik aleyhine kasıtlı olarak mahirane bir tarzda icra edilmiş olması kamuoyunu karıştırmayı amaçladığı anlaşıldığından makale sahibi "Hüseyin Kenan" takma adını taşıyan Cevat Şakir hakkındaki evrak İcra Vekilleri Heyeti'nin 18 nisan 1925 gün ve 1808 numaralı kararları gereğince savcılık yüksek makamının 2.4.1925 tarih ve 33 esas numarasıyla mahkemeye tevdi kılınmakla keyfiyet müzakere olundukta:

Meselenin cinayet türünden görülmüş olması üzerine makale sahibi kendi gazetesinde neşir ve tamimine mücadele eden imtiyaz sahibi Mahmet Zekeriya Bey'in tutuklu olarak muhakemelerinin yapılmasına ve haklarında gayri muvakkat tutuklama emri çıkarılmasına müttetikken karar verildi"(28)

25 Nisan 1925

28 Nisan 1925 Salı günü sanıklar tekrar İstiklal Mahkemesi'ne getirilirler. Bu mahkemede hakimler kurul kararını bildirir. Aynı davada sanık Mehmet Zekeriya Sertel'in Sinop'a sürülmesi kararlaştırılır. Cevat Şakir'de Bodrum'a kalebent (29) olarak sürgün edilir. Sürgün süresi üç yıldır. (30)

(28) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkcısı ve Duruşmanın Öyküsü*, (s.45-46)

(29) Kalebent: Kal'a-bend. Arapça-Farsça bileşik sıfat; kaleye bağlanmış; bir kale içinde yaşamaya hüküm giymiş olan. Hükümlü kale içinde serbest gezebilir, dışarıya çıkması yasaktır.

(30) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*, (s.69)

Halikarnas Balıkcısı, mahkemenin kararından sonra ne düşündüğünü "Mavi Sürgün" adlı eserinde şöyle anlatıyor:

"Mahkeme Zekeriya'yı ve beni üç yıl süresince kalebentliğe mahkum etti. Birdenbire o görkemli mahkeme kurulunun omuzlarının üstünde kanatlar filizlenmeye başladı, o kanatlar hızla büyüüp yükseldi. Gökkuşakları gibi kanatlardı bunlar. Kurulun her bir üyesi bir cankurtaran meleğine dönüştüler. Malum ya mahkemede gülünmez. Nevarki, sevincimin gülüşe ve gülüşün hoplaya zıplaya bir dansa dönmesine güç engel oldum. Az kalsın kendimi tutamayacaktım. Duyduğum şükran dolayısıyla adamların boynuna sarılıp, onları şapır şupur öpesim geliyordu.

Nebizade Hamdi Bey'in verdiği idam müjdesinden yirmi, yirmibeş dakika sonra, üç yıl kalebentlik umulmadık bir mutluluktan doğrusu. Yine bu güzel dünyanın yaşayanları arasındaydım."

"A canım, biliyorum, hakkım var, denecek, ben de haklı olarak hakkımdan, adaletten söz edebilirim. Yani masum olduğum için kalebentliğin bir haksızlık olduğundan yakınabilirim. Ama, böyle bir şey aklımdan hiç geçmedi. Mahkemenin hükmü söz gelimi İstanbul'daki yabancı polisinden başıma yediğim sopaya kıyas bir lütuftu. Zaten kelepçelerle götürülüp getirilirken yolda rastladığım kimi yurttaşlarımın, hatta İstiklal Mahkemesi'nin o jandama dairesindeki subaylarının bakışlarında gördüğüm insancıl sempati bana yeterdi. Bazıları, böyle nazik zamanlarda yanlışlıklar ve haksızlıkların mazur görülmesi ve bunların yurt için çekiverilmesi gerektiğini söylemişlerdi. Bu sözleri beni teselli gibi insanca bir duygu ile söylediklerini hiç anlamaz olur muyum?" (31).

(31) *Mavi Sürgün*, 6. Basım Ocak 1986 (S. 77).

Halikarnas Balıkcısı kendisini mahkum ettiren söz konusu hikâye için "Mavi Sürgün" adlı eserinde şöyle der: "İstiklal Mahkemesi kurulmadan bir kaç gün önce basılan yazı, Birinci Dünya Savaşı'nda basılan yazı, Birinci Dünya Savaşı'nda bir kaç asker kaçağının muhakemesiz asılmaları hakkındaydı.(...) Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru dağ taş asker kaçaklarıyla dolup taşmıştı. Afyon köylerinden geçerken, o köylerin köylüsü olup da, bir iki yıl düşman karşısında çakmak çalmış olan birkaç delikanlı trenden kaçıp karlarını ve çocuklarını bir iki gün dünya gözüyle gördükten sonra kendiliklerinden gelip Afyon'da askeri makamlara teslim olmuşlardı. Dağdaki kaçaklara ve kaçmayı tasarlayanlara ibret olsun diye bu delikanlılar muhakeme edilmeden hemen darağacına çekildiler. Fakat ben yazıyı bu haksız idamları protesto etmek için değil, öleceklerini anlayan bu adamların ölüm karşısında gösterdikleri metaneti anlatmak için yazdım" (32)

Başvurduğum kaynaklar Halikarnas Balıkcısı'nın bu hikâyeyi Resimli Hafta'da yayınladığını söylüyorlar. Halikarnas Balıkcısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz bize hikâyenin Resimli Perşembe'de neşredildiğini söyledi (33) Halikarnas Balıkcısı'nın Bodrum'a sürgün edilme sebebini ikinci eşi Hamdiye Hanım kendisiyle yaptığım görüşmede bana şöyle anlattı:

"Cevat Şakir "Resimli Hafta dergisinde hikâyeler yazıyordu. Cevat Şakir'in Resimli Hafta dergisinde yazdığı "İdama Mahkum Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler?" adlı hikâyesi İstiklal Mahkemesi'nce sakıncalı görüldü. Bunun üzerine Cevat Şakir tutuklandı. Hikâyenin konusu kısaca şöyleydi: Bir asker

(32) A.g.e, (s. 59-60).

(33) Ben her iki mecmuaya baktım. Hamdiye Öz'ün olayı yanlış hatırladığına karar verdim.

Anadolu'dan geçerken, tren köyünün yanından geçiyormuş. Komutanından köyüne inmek için izin istemiş fakat komutanı bu isteğini reddetmiş. Köyünde annesi ve ailesi hastaymış. Er daha sonra birliğinden kaçarak köyüne gitmiş? Cevat Şakir bunu hikâye olarak Resmi Hafta dergisine yazıyor. O devirde doğuda bir takım isyanlar baş göstermişti. Cevat Şakir'in bu hikâyesi askeri firara teşvik mahiyetinde görüldüğünden Ankara İstiklal Mahkemesi, Cevat Şakir'i üç sene kalebent olarak (Bodrum kalesine mahkum olarak) Bodrum'a, Zekeriya Sertel'i de (dergi sahibi) Sinop'a sürgün olarak göndermiştir."

Cevat Şakir Kabaağaçlı'yı ve Zekeriya Sertel'i yargılayan mahkemenin üyeleri şunlardır: İstiklal Mahkemesi reisi Ali Çetinkaya, savcı Necip Ali, üye Kılıç Ali, üye Ali Zırh.

Sadi Borak, mahkemede, meydana gelen daha sonraki gelişmeleri "Bir Duruşmanın Öyküsü" adlı kitabında şöyle anlatıyor: Cevat Şakir Kabaağaçlı, mahkemenin sonuçlanmasından sonra, Ankara İstiklal Mahkemesi savcısı Necip Ali Bey'e özel bir mektup yazar. Bu mektubu mahkeme reisinin onur kırıcı sözlerini ve babasıyla ilgili suçlamalarını içine sindiremediğinden dolayı yazmıştır. Mahkeme reisi Ali Çetinkaya'nın Mehmet Zekeriya Bey'e dönüp; "Katil olduğunu bildiğiniz bir insana nasıl yazı yazdırıyorsunuz?" demesi ve askerlik şerefi bahis konusu olunca, "O şerefte sizin hisseniz yok" gibi sözleri Halikarnas Balıkcısı'nın onuruna dokunmuştur. Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın sorgulanması sırasında Afyon olayına (Karahisar vakası) temas edilmiştir. Afyon'da babası Şakir Paşa'nın öldürülmesinde onu suçlu bulmuşlar ve mahkûm etmişlerdi (34).

(34) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*, (s. 52).

"Elim bir daha silaha değmedi" Halikamas Balıkçısı bu ifadeyle babasını öldürdüğünü açıkça ve net olarak itiraf etmektedir. Fakat olayın nedeni tam olarak bilinmiyor. Babasıyla aralarında ne geçtiği, tartışmalarının sebebinin ne olduğu bilinmiyor. Kimi varsayımlar ve olasılıklar kulaktan kulağa sürüp gidiyor. Fakat balıkçının aşağıdaki açıklaması olaya biraz ışık tutmaktadır:

"... Babamın eli masanın üzerindeki tabancaya doğru gidiyordu. bir çiftlik evindeydik. Hayatını biraz daha güvence altına alabilmek için İstanbul'dan ayrılmış, bir Anadolu iline göçmüştü. Öldürülmekten korkardı. Evinin oturma odasında her zaman birkaç tabanca tüfek bulunurdu. Bulunduğu her yerde silaha erişmeyi düşünürdü..."

Bu açıklamaları bize, Şakir Paşa'nın öldürülmek vehmi içinde çırpınan bir paranoyak olduğunu gösteriyor. Bu tip hastalarda, çevresinin kendisine kötülük yapacağı kanısı saplantı halindedir. Başkaları tarafından öldürülmek vehmi yüzünden bir çokları cinayet işlemiştir. Adli Tıp tarihinde bunun örnekleri çoktur. Babasının bu vehmine kurban gitmek üzereyken kendisi daha atik davranmıştır. Bu bir çeşit nefsi müdafadır. Duruşma sırasında savunma bu yönden yapılsaydı ve hastanın durumu da kanıtılsaydı Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın affolunması gerekirdi(35). Cevat Şakir Kabaağaçlı, Ankara İstiklal Mahkemesi savcısı Necip Ali Bey'e yazdığı mektupta bu durumu şöyle anlatıyor: "O sıralarda yüksek makamları işgal edenler aleyhime nüfuzlarını kullandıkları halde hakimler heyeti, isnadın doğru olduğu taktirde bendenize verilmesi gereken idam cezasını ver-

(35) A.g.e, (s. 153-154).

memişti ve bendenizi yalnız onbeş sene hapse mahkûm etmişti. O zaman bendenize isnat edilen şeylerin sıhhati bir an için kabul edilse bile vatanımı o zamanki kanunları bendenizi on beş sene küreğe mahkûm etmişti. Yedi sene pek fena şartlar altında devam eden mahpusluk, servetimi, sıhhatimi ve ailemi mahv   harap etmişti. Evladımı da kaybetmiştim. Yedi sene sonra verem oldum. Hapishanedeki tedavi k r etmedi ve yedi sene sonra vatanımın kanunları bendenize "sen artık h rs n" dedi, mahpusluğuma son verdi. Onun için bendeniz o zaman yapmadığım bir cürüm için cezamı çektim ve hesabatımı tamamlayarak  ıktım (36). Halikarnas Balıkcısı'nın kızı  smet Noonan, bu olayla ilgili soruma; "ne babam bize bu konuyu açtı nede biz ona sorduk" cevabını verdi (37).

Artık Bodrum'a doğru aylarca yürüyüş başlar. Cevat şakir Kaba a lı henüz "Halikarnas Balıkcısı" değil; Hüseyin Kenan'dır. O kendine büyük bir  n sağlayacak olan Bodrum'da ki hayatına böylece başlar.

Halikarnas Balıkcısı'nın ikinci eşi Hamdiye Hanım daha sonraki gelişmeleri bana şöyle anlattı: "Eşim Cevat şakir, bana Ankara'dan telgraf çekti, beni teselli için bir mektup yazdı. Bu mektubun kenarında şunu yazmıştı;

"Ankara'nın taşına bak, gözlerimin yaşına bak. "Daha sonra Cevat şakir Bodrum'a kalebent olarak sürgün edildi. Sürgün süresi üç yıldı.  şte Bodrum sözcüğü evimize ilk defa böyle girdi."

(36) A.g. , (s. 72-73).

(37) Halikarnas Balıkcısı'nın kızı  smet Noonan'ın anlattıklarından alınmıştır.

HALİKARNAS BALIKÇISI BODRUM'DA

Mehmet Zekeriya Sertel, Diyojen'in, Cevat Şakir, Heredot'un şehrine gidecektir. Cevat Şakir, Cebeci Hapishanesi'nde iki üç ay daha yattıktan sonra, Bodrum'a gitmek üzere, iki jandama eşliğinde yola çıkarılır. Yola çıkmadan önce, oraya nasıl gidileceğini soruşturmuş, bir günde trenle İzmir'e; oradan da, haftada bir kalkan vapurla iki günde Bodrum'a varabileceğini öğrenmişti. Ne yazık ki evdeki hesap çarşıya uymamış Ankara'dan Bodrum'a ulaşması üç buçuk ay sürmüştür (38).

Halikarnas Balıkçısı, Bodrum'a ilk vardığı andaki izlenimlerini "Mavi Sürgün" adlı eserinde şöyle anlatıyor: "Tepedeki bir dönemeci dönünce, "şırak" - "guuuurr" diye Arşipel'in (Eski deniz, Adalar denizi) koyu çividisi (39) ölçülmez açıklara kadar yayıliverdi.(...) Akşamın çividinde koyulaşan koca Arşipel, varlığını bana heybetle bildirdi. Masmavi bir gürleyişti o. Ben diyeyim yüzbin deniz mili, siz deyin beş yüz bin deniz mili, en berrak bir açıklığa uzuyor da uzuyor. Duyduğum tepeden sonsuzluğu seyrediyormuş gibiydim. Göz yayılımına hiç bir engel yoktu. Bakış ufukları beriledikçe, adalar, sonra kıyıların denizle sarılıp sarmalaşmış kalabalık burunları ve koyları. Bunların ortasında, hilal şeklinde iki liman, ortada da kaleyi taşıyan yanmada. Doğrusu ben, kalenin kulelerini (Bodrum kalesinin altı kulesi vardır) daha basık sanıyordum. Bembeyaz yükseliyorlar (40).

(38) Kudret, Cevdet; *Mavi Sürgün Olayı, Nesin Vakfı Edebiyat Yılığı, İstanbul. 1976, (s. 575).*

(39) Çividi : Bir mavi tonu.

(40) Mavi Sürgün, 6. Basım 1986, (s. 144).

Halikarnas Balıkcısı, Bodrum'da ilk önce jandarma dairesine, ordan hükümet konağına götürülür. Kaleye kapatılmak ya da hapse atılmaktan korkarken kaymakam "şehir hudutları içinde serbest kalacağını" bildirir. Yine kaymakamın yardımıyla, yirmi beş kuruşa deniz kıyısında bir ev kiralar. Halikarnas Balıkcısı, altı aylık kira parasını peşin vererek tuttuğu ve Bodrum'da ilk gesini geçirdiğı bu evi Mavi Sürgün'de şöyle anlatıyor:

"Önünde koca bir çınar pırl pırl(...) Kutu gibi, beyaz badanalı bir evdi burası. Alt katta iki, üst katta iki odası vardı. Her katın birer odası iki pencereyle karaya, yani sokağı bakıyordu. Evin salonunda bir avlusu vardı. Sokaktan avluya, avludan da eve giriliyordu. Avlunun tabanı kayrak taşlarıyla döşeliydi. Sokağı açılan kapının tam karşısında denize açılan bir kapı daha vardı. Evin avluya açılan kapısının yanı başında, bel boyu duvar bilezikle çevrili bir kuyusu vardı. Kuyudan avlunun sokak kapısına kadar bir metre yükseklikte duvarla ev duvarı arasında toprak doldurulmuştu. O topraktan, bacak kalınlığında da bir asma, avluyu örten çardağı zümrüt yapraklarla kapladıktan başka, bir koluyla evin köşesini dolanarak sokağı çıkıyor ve evin üst kattaki bir balkonunu sardıktan sonra da çınara karşıyordu". (41)

Mavi Sürgün'den aldığımız bu satırlar bir bakıma Cevat Şakir'den Halikarnas Balıkcısı'na geçişin izleridir. Halikarnas Balıkcısı evi kiraladığı günkü anılarını "Mavi Sürgün" adlı eserinde şöyle nakleder." ...Ben avluya girdim sokak kapısını kapadım. Avludan denize açılan kapıyı açtım. Hey!... Açılan kapı, birden bire gözlerime ve gönlüme açık denizleri kıyı ve adaları verdi. Batı göğünde, günün ufka veda edişi turuncu ve kıpkızıl çizgiler çekmişti. Onların üstünde Bodrum Kalesi kap-

(41) Mavi Sürgün 6. Basım. Ocak 1986 (s. 152).

kara bir siluet keskinliğinde yükseliyordu. Kıyıda beyaz evler pembeleşmiş, denizin mavisi de koyu menekşe olmuştu. Dalgalar eve doğru gelirken, tepeleriyle güneşin son ışığını kapatıyorlar, uçlarından kırmızı kırmızı kıvılcıklar savurarak kapının iki adım ötesini pembe köpükleriyle yalıyordu. Köpükler kapı arasında, kum ve gümüş teller gibi parıltıdan kuru yosunlar vardı. Çocukluktan beri ilk defa çocuk gibi hıçkırarak hıçkırarak ağlayarak kapıya diz üstü düştüm. Şiddetle hayret ettim. İçimde hayranlık! Gönül açıklığı! Şükran!... Kıyamet kopuyor. Parmaklarımı yosunlara, kumlara daldırdım. Güzel dünyanın kumlarını, deniz çakıllarını, yosunlarını, sanki inci, pırlantaymışlar gibi yüzüme gözüme sürdüm, üstüme başıma avuç avuç akıttım. Denizi, asma yapraklarının fısıltısını duyuyordum. Burada ölmeyecek kadar kuru ekmek ve suyla yaşamak mutluluğunu özlüyordum. Diz üstü düşmek, bir çeşit fırlamak, havalanmaktır. Babıali yokuşunun boyunduruğuna vurulmuş olan Cevat, boş bir kalıp olarak yerde yığıla dururken, onun ortasında içinde sanki bir milyar kuş sevinçle cıvıldaşarak Halıkamas Balıkçısı irkilip, dikilmeye koyuluyordu. Yerde bir kalıp yatıyordu. Onun içinden bir başka insan kalkıyordu. Yerden kalkan "Balıkçı", Üsküdar'dan binlerce yıl önce ayrılmıştı... Üsküdar çarşısından omuzları düşük olarak geçen adamdan, ta o kadar uzaktaki. Oydu, ama tepeden tırnağa yepyeni." (42).

Şiddetli bir içgüdüyle avludan dışarı fırladım. Aceleyle bir dükkâna koştum. Bir büyük su kovasıyla bir kuyu ipi aldım. Avluya seğırttim. Kuyudan kova kova su çektim. Kovalar dolusu suları cömert kayrak taşlarına savurdum. O dakika biri karşıma çıkıp da: "Yahu sen deli misin? Bu suları neye savurup du-

ruyorsun böyle?" dese, mutlaka ben adama deli midir diye bakar" Görmüyor musun, suları savurmayıp ne yapayım? Gönül suları bunlar, elimden şimdi avluya savurmak geliyor. Taşlar sulara kansın; elimden gelse, ta göklere, yıldızlara savuracağım, serin serin, gözleri açılsın da neşeyle gülsünler!" yollu gönül cevabı verirdim.

O kaynak taşları, o evin duvarları, o deniz kenarı, orada oldu olasıya böyle şey görmemişlerdi herhalde. (...) (43)

Halikarnas Balıkcısı'nın Bodrum'a kalebent olarak sürgün edilmesinden sonraki olayları ikinci eşi Hamdiye Hanım kendisiyle yaptığım görüşmede bana şöyle anlattı: "Bodrum'a gittikten bir süre sonra bana ferahlatıcı mektuplar yazmaya başladı. Bodrum'u çok beğendiğini yazıyordu. Halkının cana yakın olduğunu, kale harap olduğu için deniz kıyısında bir ev kiralandığını ve bizi yanına alacağını, hazırlanmamız gerektiğini mektubunda yazıyordu. İki ay sonra halam (Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın annesi İsmet Hanım) bize ikinci mevki bir bilek aldırdı. Amcam, dokuz aylık oğlum Sina ile beni İnebolu vapuruna bindirdi. Dört günde Bodrum'a vardık. Bizi bir Giritli gemici karşıladı. Çünkü Cevat Şakir'in gemiye gelmesi yasaktı. Giritli gemici bizi alıp eve götürdü. Ev deniz kenarındaydı, sandalla kıyıya yaklaşmaya başladık. Cevat Şakir elbiseleri ve ayakkabılarıyla bize doğru yürümeye başladı. Beline kadar gelen denize aldirmeden sandala yanaştı. Bir eliyle çocuğu kucakladı, bir eliyle de beni tutarak kıyıya götürdü. Etrafta bizim kavuşmamızı gözleyen komşular ağlıyordu. Sürgündeki eşim Cevat Şakir'le bir akşam üstü Bodrum'da böyle karşılaştık."

(43) *Mavi Sürgün*, 6. Basım. Ocak 1986. (s. 154-155).

Evimiz çok güzeldi, iki katlı dört odalıydı. Hem denize hem caddeye açılan iki kapısı ve önünde avlusu vardı. Tertemiz kayrak taşlarla döşeli olan avluda küçük bir kuyu, çardaklı bir asma kenarlarda ıtır, sardunya, kadın düğmesi, dedikleri çiçekler vardı. Yanımızda Derviş Usta'nın işlettiği kahve vardı. Oğlum Sina deniz kenarındaki kumlarla oynarken bende oturur onu seyrederdim. Çocuğun bu hali beni çok mutlu ederdi. Eşim Cevat Şakir'le mehtaplı gecelerde kapımızın önünde oturur, çakılları hafifçe yerinden oynatan dalgaların sesini dinler, gelecekte söz ederdik. Bodrum'a tam anlamıyla alışmamıştık ve sürgünümüz daha mavileşmemişti. Yıllar sonra defter kapaklarında renkli anforlarla dekore edilmiş, Robert'in oturduğu ev diye anılan resim bizim oturduğumuz evdi. Cevat Şakir, bir gün iyi bir haberle eve geldi. Bana Hamdiye seni buradaki okula müdire yapacaklar" dedi. Gerçi öğretmen okulunu bitirmiştim ama Cevat beni çalıştırmıyordu. Daha sonra bana şunları söyledi: Kaymakam şimdi bana söyledi; senden gelen mektupları sansür ettikleri için iyi bir öğrenim yaptığını anlamışlar, öğretmen okulundan çıktığını söyleyince de evraklarını hazırladılar, atanmanı bekliyorlar dedi. 5 Ekim 1925'te Kız Mektebi müdiresi olarak göreve başladım. Bodrum'daki yaşantımız böyle başlamış oldu. Dokuz yılı Bodrum'da, diğeri İstanbul adalarında kırk yıl çalıştım. İstanbul Kınalıada İlkokul müdiresi görevinden emekliye ayrıldım."

Cevat Şakir Bodrum'da birbuçuk yıl kaldı. Daha sonra kendisine sürgünün geri kalan kısmını İstanbul'da geçirebileceğini söylediler. Cevat Şakir'de bunun üzerine İstanbul'a döndü (44).

(44) Halikarnas Balıkcısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.

HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN İSTANBUL'A DÖNÜŞÜ

Cevat Şakir Kabaağaçlı, üç yıllık sürgünü doldurmak için bir buçuk yıl İstanbul'da bekler. Süre dolunda Bodrum'a geri döneyim diye İstanbul'da birbuçuk yıl dakikaları sayar. Sürgün süresi dolunca polise başvurur. Üç yıllık sürgünün dolduğunu bildirir. "Yahu senden kimin haberi var" cevabını alınca Bodrum'dan uzakta geçirdiği günlere yanar.

HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN TEKRAR BODRUM'A DÖNMESİ

Cevat Şakir Kabaağaçlı, sürgün cezasının bir buçuk yılını bir yanlış anlama yüzünden İstanbul'da geçirdikten sonra, çok sevdiği Bodrum'un mavi dünyasına tekrar kavuşur. Cevat Şakir Kabaağaçlı, "Bodrum'a dönebilirsiniz" sözünü aldıktan sonra, eşi Hatice Hanım ve yeni doğmuş olan kızı İsmet ile beraber hemen ertesi günü bir cennet gibi gördükleri Bodrum'a vapurla giderler. Ama bu defa isteyerek... (45)

Halikarnas Balıkçısı Bodrum için şöyle diyor: "İtalya'yı görde öl derler yok a canım, Bodrum kıyılarını görde yaşa."

BODRURLULAR HALIKARNAS BALIKÇISI İÇİN NE DİYORLARDI?

Cevat Şakir Kabaağaçlı, Bodrum'a geldiği zaman halk onu benimseyememişti. Bodrum'un onu benimsemesi uzun yıllar almıştır. Bodrum halkının bu yıllarda onu nasıl tanımladığını Mustafa Yeşilova, Merhaba Gazetesi'ndeki yazısında şöyle anlatıyor: "Cevat Şakir, halk arasında üçüncü sınıf bir vatandaş,

(45) Halikarnas Balıkçısının ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.

damgalı bir insan, yöneticiler içinse bir kuşku kaynağıdır. Hüküm giymiş, ne olduğu bilinmeyen, Karamanın Koyunu, Yozgat'ın Çapan oğlu'dur. Oyunu sonra çıkabilir, her taşın altında o vardı... O da bu durumun farkındadır." ...İtalya'da tarla kuşlarını öttürmek için ucu ateşle kızartılmış, toplu ıgneye kör ederler. Sonra da bu kuşları kafese koyarlar. Tüm yaşamım kafesteki bu kuşlar gibi, tarla kuşu gibi içine düştüğüm karanlığı yırtmak çırpınışlarıyla geçti. Beni mülk edinmek istemişlerdi. Kulluğa razı olamazdım, özgür yaşayacaktım."

Gerçekten de o özgür yaşamasını bilmiş bir insandır. Onda özgürlüğünü Tannya bile teslim etmeyen bir yaşam biçimi vardır. Onun Tannısı gökyüzünde, Mekke'de, Tekke'de dolaşmaz. Peygamberlerin ceplerinde, Azizlerin evlerinde yaşamaz. Çıkışlar yüreği ile doğa arasında olmuştur. O bu düşüncelere Sidere Adası'ndan Gökova'dan çıkmıştır. Yavrulan yapraktaki yeşil, dalgadaki köpüktür. Tutku ve coşkudur (46).

Cevat Şakir Bodrum'a ilk geldiği yıllarda halk ona şüpheli gözlerle bakmış fakat daha sonra onunla kaynaşmıştır. Cevat Şakir'in Bodrum'a ve Bodrumlulara çok büyük faydalan dokunmuştur.

BODRUM'DA 25 YIL

Cevat Şakir, Bodrum'da yaklaşık 25 yıl kaldı. Bu ilçenin Karia çağındaki adını kullanarak, Halikarnas Balıkcısı takma adıyla yazılar yazmaya başladı. Bodrum'un güzelleşmesi ve bitki örtüsünün gelişmesi için büyük çabalar harcadı (47).

(46) Yeşilova, Mustafa; *Halikarnas Balıkcısı, Merhaba Gazetesi, BODRUM 12 Ekim 1990 (s. 3)*

(47) *Halikarnas Balıkcısı'nın kızı Aliye (Kabağağaçlı) Önce'nin anlattıklarından alınmıştır.*

Sürgün edildiği Bodrum'un eski adı olan Halikarnas'a, "Balıkçısı" sıfatını da ekleyerek takma ad olarak kullanmıştır (48).

Balıkçı; "o pembe sabahlar, mavi öğleyinler, altın ikindiler, menekşe akşamlar diyarı" için (Bodrum) "Oraları zaten cennetti, ama oraları on kat daha cennet yapamazsam adam değilim der." Bodrum'da kaldığı 25 yıl içinde Balıkçı'nın hayatı yoksul balıkçılar, denizler, adalar, koylar, balıklar, kuşlar, bitkiler arasında geçer (49).

Halikarnas Balıkçısı, burada dayısının kızı olan eşi Hamdiye Hanım'dan ayrıldı. Cevat Şakir Kabaağaçlı, Hamdiye Hanım'dan ayrıldıktan sonra Hatice adlı Girit'ten Bodrum'a göçmen olarak gelen bir ailenin kızıyla evlendi. Bu hanımdan ikisi kız, biri erkek olmak üzere üç çocuğu olmuştur. Çocuklarının isimleri İsmet, Aliye ve Suat'dır (50).

Halikarnas Balıkçısı Bodrum'u neden çok seviyordu? şeklindeki soruma ikinci eşi Hamdiye Hanım şu cevabı verdi: "O kendi düşünce ve hayalinde yaşattığı ortamı anyordu. Mert, saf yürekli, insancıl kişiler, eşsiz güzellikte bir doğa.. İşte Bodrum'da bunları buldu. Burada "Yatağan" adlı teknesi ile yazı ve çevirilerine devam etti. Bir mimar, bir bahçıvan, bir arkeolog gibi çalıştı. Bodrum'u çok ama çok sevdi ve dünyaya tanıttı" (51).

(48) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkçısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü* (s. 52).

(49) Kudret, Cevdet; *Akdeniz'i Yeniden Yaratın*, ("Cumhuriyet" 1976).

(50) *Halikarnas Balıkçısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.*

(51) *Halikarnas Balıkçısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.*

Cevat Şakir, Bodrum'a geldikten sonra burada kendi özel hayatını balıkçılık, yazarlık ve onarım işlerine vererek devam ettirdi. Bodrum'un imarını, turizm alanına açılmasını sağladı. Bir müddet sonra eşi Hamdiye Hanım'dan ayrıldı.

Hamdiye Hanım'la yaptığımız görüşmede ayrılma nedenlerini bize şöyle anlattı:

"Muğla'da yapılacak olan köy öğretmenliği kursuna Zeki Kafal ile beni görevlendirdiler. Annem, ben ve oğlum Sina ile birlikte gidecektik. Cevat kalebent olduğundan Bodrum sınırları dışına çıkamazdı. Bize özel bir araba tuttular, Muğla'ya gittik. Gazeteci bir dost bizi karşıladı ve evinde misafir etti. Annem çekingen bir kadın olduğu için ayrı bir ev kiraladık. İki ay için o eve yerleştik. Haftasında okul işçisinden Cevat Bey'in bir Giritli kız ile evleneceğini bildiren mektup geldi. Bodrum Kumbahçe Mahallesi'nde Girit'ten göçmen olarak gelen bu aile ile daha önceden tanışıyorduk. Sık sık ziyaretlerine gidiyorduk. Oğlum Sina o zamanlar daha küçük bir çocuktı, Sina'yı elinden tutarak bu ailenin evine misafirlğe giderdim. Ademoğlu'ları ailesinin iki yetişkin kızı vardı. Cevat Şakir, ben Muğla'da iken bu kızlardan Hatice ile imam nikahı yapmıştı. Ben gelen mektubun etkisiyle şaşkın şaşkın anneme baktım. O da her zamaniki metaneti ile benim yüzüme baktı. Bize bu gurbette yaptığını unutup ona gidersen sütümü sana helal etmem dedi. O zamanlar medeni nikah yoktu. Yargılamalar ve hesaplaşmalar yapılmazdı. Boşadım ve boşandık sözcüğü bir çiftin ayrılmasına yetiyordu. Biz de böyle yaptık. İmam nikahı kıyar, gerekirse karı kocayı boşardı. Ayrılmak kolaydı. Anne sözü yerine geldi. Fakat ben bir süre kendime gelemedim. Annemin ya ben, ya kocan yoksa

seni evlatlıktan reddederim demesi bizim Cevat Şakir'le ayrılmamıza neden oldu. Bugünkü şartlar olsaydı belki Cevat Şakir'den ayrılmazdım. Dünya bir yana annem bir yana diyerek bu evliliğime son verdim" (52).

HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN BODRUM'DAKİ ÇALIŞMALARI

Halikarnas Balıkçısı, Bodrum'da bulunduğu yıllar içerisinde halkla yakından ilgilenmiştir. Bodrum halkını her yönden bilinçlendirerek onlara önderlik yapmıştır. Kısa zaman içinde tüm Bodrumluların sevgisini, saygısını kazanarak adeta onların gönlünde taht kurmuştur. Halikarnas Balıkçısı, yirmi beş yıl süresince hep Bodrum için çalışmıştır. Çok sevdiği bu kasabanın şehirleşmesine hizmet etmiştir. Onun yirmi beş yıl boyunca tek düşüncesi; Bodrum için en güzelini aramak olmuştur.

Sadi Borak, Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum'daki çalışmalarını şöyle anlatıyor:

"Bodrumlular onunla yıllar yılı Bodrum'un her köşesinde, kahvesinde, meyhanesinde beraber yaşamışlar, onunla denizi, tarihi, edebiyatı, balıkçılığı ve dünyayı sevmiş, öğrenmişlerdi" (53)

Cevat Şakir Bodrum'da çevrenin güzelleşmesi için büyük çabalar harcamıştır. Hiç bıkmadan usanmadan bir bahçıvan titizliğiyle çeşit çeşit ağaçlar dikmiştir. Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum'un bitki örtüsünün güzelleşmesi için yaptığı çalışmaları Sadi Borak şöyle anlatıyor:

(52) Halikarnas Balıkçısı'nın ikinci karısı Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.

(53) Borak, Sadi; Halikarnas Balıkçısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü (s. 108).

Cevat Şakir, Bodrum belediye parkında bahçıvan olarak çalışmış burada kaktüsler, tropikal çiçekler, akdeniz bitkileriyle dolu eşsiz bir bahçe yetiştirmiştir. Bodrum sokaklarını bugün süsleyen bougenvillaların, okalıptüslerin, palmyelerin, hurma, fıstık ağaçlarının fidelerini getirmiş ve eliyle dikmiştir. Greyfurt fidanını memleketimize ilk getiren ve yetiştiren odur. Cevat Şakir bunlardan başka Washington, Navel, Valencia portakalı çiçek, yemiş yetiştirir, mevsimi gelince saksılara narlar dikerdi (54).

Halikarnas Balıkcısı, Bodrum'da balıkçılık ile uğraşmış balıkçılığın gelişmesi için çabalar harcamıştır. Sadi Borak, onun bu çalışmalarını şöyle anlatıyor:

"Cevat Şakir, Bodrum'a ve deniz edebiyatına prova, küpeşte, dınca, punya, tıra gibi kelimeleri yerleştirmiştir." (55)

Halikarnas Balıkcısı, Bodrum-Yokuş başı yolunun her iki tarafını ağaçlandırmıştır.

Halikarnas Balıkcısı'nın Bodrum'da ki çalışmalarını kızı İsmet Noonan kendisiyle yaptığım görüşmede bana şöyle anlattı: "Babam Bodrum'u güzelleştirmek için elinden ne geldiyse hiç bir çıkar beklemeden yaptı. Brezilya'dan tropik ülkelerden tohumlar getirtti. Mimoza, anber, okalıptüs ağaçlar palmyeler dikti. Bodrum'da narenciye'nin gelişmesine hizmet etmiştir. Greyfurt fidanını ilk defa Türkiye'ye o getirmiştir. Bodrumlular ekşi olduğundan dolayı ilk önce dikmek istememişler, Cevat Şakir onları ikna etmiştir. Cevat Şakir Bodrum'da yaşadığı yıllarda sadece bir yazar değil bir bahçıvan, bir öğretmen, bir balıkçıdır" (56).

(54) A.g.e. (s. 108, 131, 162).

(55) A.g.e. (s. 107)

(56) Halikarnas Balıkcısı'nın kızı İsmet Noonan'ın anlattıklarından alınmıştır.

Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum'a geldiği yıllarda yerli halk kültürlü değildi. Bodrum'da o zamanlar bir tane radyo vardı. Halikarnas Balıkçısı ajansı dinler, yurt ve dünya olaylarını tercüme eder gibi halka anlatırdı (57).

Halikarnas Balıkçısı bir ara Bodrum'da kontraplaktan şekiller yapıp boyadı(58).

Halikarnas Balıkçısı'nın kızı İsmet Noonan Bodrum'da babasıyla birlikte geçen unutamadığı bazı anılarını şöyle anlattı:

"Bodrum'da rüya gibi bir çocukluk yaşadık. Babam Belediye bahçesinde bahçıvan olarak çalışıyordu. Burada Nis karanfili, rengarenk güller ve çeşitli çiçekler yetiştirirdi. Ben o zaman Turgut Reis İlkokulu'nda okuyordum. Sık sık okuldan kaçır babamın yanına giderdim. Öğretmenime götürmek için çiçek koparmasını istediğim zaman en güzellerini keser verirdi."

"Bodrum'da iken bizim en büyük eğlencemiz Karaada'ya gitmekti. Orası bize sayfiye gibi gelirdi. Yatağan adlı kayığımızın motoru yoktu, yelkenle giderdi. Tayfalarla beraber sevinçle yola çıkardık. Karaada'ya doğru yol alınca bir rüzgâr eser bizi tekrar Bodrum'un içine getirirdi. Biraz daha giderdik yine bir rüzgâr eser bu sefer başka yere götürürdü. Karaada'ya varıncaya kadar bizi sıkıntılar basardı. Bir saatlik yol üç dört saat sürerdi." Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum'daki çalışmalarını ile ilgili bir anısını Şadan Gökova'lı şöyle anlatıyor:

"Balıkçı, Prosper Merime'nin "Karmen"ini Türkçeye

(57) Halikarnas Balıkçısı'nın kızı İsmet Noonan'ın anlattıklarından alınmıştır.

(58) Halikarnas Balıkçısı'nın kızı İsmet Noonan'ın anlattıklarından alınmıştır.

çevirirken esmer İspanyol kızının tütün imalathanesine saçlarına mimoza* "Acassira Cyanophilla" demetleri takarak girdiğini okuyunca hemen aklına şu geldi. "Neden benim Bodrum'lu esmer kızlarım da saçlarına mimoza demetleri takmasınlar!"

Düşünür, Bodrum'da mimoza yetiştirmeye karar verir ve Paris'ten tohumlarını getirir. Bodrum sokaklarına, şuraya buraya diktği mimozalar bir süre sonra bol çiçek vermeye başlarlar. Bir gün balıkçı geçmekte olan düğün alayında esmer kızların saçlarına mimozalar taktıklarını görür. Çok keyiflenir, mutlu olur. Mimozayı onlar için yetiştirmiştin diye haykırır (59).

Dünyanın yedi harikasından biri olan Halikarnas (Bodrum) taki Kral Mausolos'un anıt mezarıyla ilgili mimarlık ve heykel parçaları; 1857 - 1865 yılları arasında C.T Newton isimli bir İngiliz arkeoloğun çabaları ve İngiltere donanmasının yardımı ile Londra'ya kaçırılmıştır (60). Haluk Durukal, Halikarnas Balıkçısı'nın İngiltere kraliçesine yazdığı bu mektubu şöyle nakleder:

"Mouseleum'un güzelliği ve yeri, Bodrum'un mavi göğü ve parlayan ışıkları altındadır. British Museum'um karanlık salonlarına yakışmamakta, bu nedenle getirilmeli, yerine konulmalıdır" demiştir.

Bir kaç ay sonra British Museum'un müdürü tarafından Halikarnas Balıkçısı'nın mektubu şöyle cevaplanmıştı:

* Mimoza : Baklagillerden, çiçekleri sarı ve bazı türlerinde beyaz ve menekşe renginde, yaprakları akasya yaprağına benzeyen bir süs bitkisi.

(59) Borak, Sadi; Halikarnas Balıkçısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü, (s. 178-179) Gökovalı, Şadan; Yayınlanmamış Yazıları

(60) Aksoy, Yaşar; Halikarnas Kadirgası, (s. 25). Olay Kültür, Mart 1983.

"Kraliçe hazretlerinin bize havale ettikleri mektubunuzu dikkatle okuduk. Sizi yerden göğe kadar haklı bulduk. Evet hakikaten böyle bir sanat şaheserinin masmavi bir gök ve ışık altında daha da kıymet kazanacağı kararını verdik. Bu nedenle Mouseleum'un bulunduğu salonun duvarlarını maviye boyatıyor ve ilave projektörlerle aydınlatıyoruz" (61).

Yaşar Aksoy'un belirttiğine göre; British Museleum'un "Halikarnas Müzesi" bölümünü şimdi bu eserler süslemektedir. İngilizler müzenin bu bölümünün duvarlarını ve tavanını Bodrum mavisii ile boyamışlardır (62).

Cevat Şakir, çevre illerdeki sanat faaliyetlerinden de haberdardır. Örneğin; Muğla'daki Atatürk Anıtı'nın yapımında kullanılan pembe mermerleri Bodrum Kalesi'nin yakınından çıkarıp Gökova yoluyla Muğla'ya yollaması bunu gösterir.

Balıkçılık onun en büyük zevkidir. Bodrum'da kaldığı süre içinde balıkçılıkla özel olarak uğraşmıştır. Londra'dan balık tutma araçları getirtmiştir.

Bu arada Bodrum'un güzelleşmesi için çok çalışmıştır. Eşinden öğrendiğine göre; Bodrum'a okalıptüs ağaçlarını, palmyeleri, derin gölge veren ağaçları (Somrere) dikmiştir. Yine Bodrum'a dikilen narenciye ağaçlarını ve bunların değişik türlerini Fransa'dan getirtmiştir. Cevat Şakir, ikinci eşi Hamdiye Hanım'ın deyimi ile doğaya, denize, balığa, maviye ve Bodrum'a âşık bir insandı. Bu tutkusundan dolayı çok sevdiği Bodrum'u ağaçlarla süsledi, Bodrum'un tarihini inceledi. Yazdığı Fransızca ve İngilizce makalelerle Batı dünyasına Bodrum'u tanıttı.

(61) Durakal, Haluk; *Merhabasız Kalan Bodrum* ("Cumhuriyet", 20 Ekim 1973).

(62) Aksoy, Yaşar; *Halikarnas Kadirgasi* (s. 25). *Olay Kültür.*, Mart 1983.

Cevat Şakir Kabaağaçlı, 1945'de bir defa daha mahkemelik olur. Bir içki sofrasında valiye küfrettiği gerecekçesiyle son kez tutuklanır. Hapishanelerin karanlık deliklerinde bir müddet daha yaşamaya başlar.

İkinci Dünya Savaşı'nın dayanılmaz sıkıntı ve zorlukları onu Bodrum'da papuçsuz bırakmıştır. Çocukları büyümüş ve o yıllarda Bodrum'da yeterli okul yoktur. Çocuklarının okuması gerekmektedir. Bu çaresizlikler içerisinde canından çok sevdiği Bodrum'dan ayrılarak İzmir'e yerleşmeye karar vermiştir. Bir gece armaları sökülmiş olarak bir kenara terkedilmiş sevgili emektar "yatağan"ına sarılıp öperek vedalaşır. Ve ceplerine doldurduğu tohumlarını da Bodrum'un dört bir yanına son kez serp-tikten sonra ayrılp, İzmir'e yerleşir (63).

HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN BODRUM'DAN İZMİR'E DÖNÜŞÜ

Kızı Aliye Önce'den aldığım bilgilere göre; Halikarnas Balıkçısı, çocuklarının okul çağına gelmesi üzerine çok sevdiği Bodrum'dan ayrılp İzmir'e yerleşti. O sıralar Bodrum'da yeterli okul yoktu. İzmir'de hayatını yazarlık ve turist rehberliği yaparak geçirdi.

Halikarnas Balıkçısı, ikinci eşi Hamdiye öz Hanım'ın bize anlattığına göre, Fransız Başbakanı Pampideo'nun Türkiye'yi ziyareti sırasında İzmir'de ona rehberlik yapmıştır. Pambideo bunun üzerine Halikarnas Balıkçısı'na beresini armağan etmiştir.

(63) Elbe, Haluk; Yeşil Sürgün, Bodrum Ekspres Gazetesi 15-28 Ocak 1982 (Haluk Elbe: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi İlk Müdürlü).

Cevat Şakir Kabaağaçlı, (Halikarnas Balıkcısı) İzmir'de yaşadığı yıllarda da Bodrum'u ihmal etmez. Bu çok sevdiği küçük kasabaya sık sık gidip gelmiştir.

Halikarnas Balıkcısı'nın İzmir'deki bu yıllarına ait hayatını Yaşar Aksoy şöyle anlatır: "Balıkcı, İzmirli yıllarında, yazarlık ve rehberlik uğraşlarından arta kalan zamanlarını Kemeraltı'ndaki dostluklarında değerlendirirdi. Kemeraltı girişindeki yüzyıllık çınara filesini asan Balıkcı, Şifa Eczanesi'nde Süleyman Ferit Eczacıbaşı ile birlikte iki saat söyleşide bulunduktan sonra, Veyssel Çıkmaz'na süzülür ve kendisini bekleyen gedikli dostlarının arasında rakısını maviş maviş yudumlardı. (64) Halikarnas Balıkcısı'nın bu geleneksel tutumunu ozan Şahin Çandır, Yaşar Aksoy'un Halikarnas Kadırgası adlı eserinde şöyle dile getirir:

"Kar köpük bir savaş çıkmış da
Birdenbire dingin ve uysal
Güzelim Akdeniz yoksa içinde;
Gözleri dua eder gibi,
Dostlarına "Merhaba" der gibi,
Sever gibi öper gibi
İçer mi bu kadehten Balıkcı? (65).

Kızı İsmet Noonan'dan aldığım bilgilere göre Halikarnas Balıkcısı Bodrum'dan ayrıldığı zaman çok üzülmüştür. Ama hiç yakınmamış, İzmir'de de kendisine uğraşlar bulmuştur. Anadolu gazetesi ve Demokrat İzmir gazetelerinde çıkan yazılar yazdı. Demokrat İzmir'de "Nakleden Cevat Şakir" diye bir yazısı çıkmıştır (66).

(64) Aksoy, Yaşar; Halikarnas Kadırgası,, Balıkcı ve Eski İzmir, (s. 47).

(65) Aksoy, Yaşar; Halikarnas Kadırgası, (s. 47).

(66) Halikarnas Balıkcısı'nın kızı İsmet Noonan'ın anlattıklarından alınmıştır.

Halikarnas Balıkcısı'nın İzmir'de bulunduğu yıllardaki diğer gelişmeleri Azra Erhat, "Mektuplarıyla Halikarnas Balıkcısı" adlı kitabında şöyle anlatır: "Halikarnas Balıkcısı, 31 Temmuz 1965'te Brüksel'e oradan da konferanslar vermek üzere Paris'e gider."

O yıllarda Halikarnas Balıkcısı yazı bakımından tam bir verim içindedir. İngilizce yazılarını damadı John Noonan temize çeker. Balıkcı ömrünün bu son yıllarında çok, ama çok yazı yazar (67).

Halikarnas Balıkcısı, İzmir'de oturuyor olmasına rağmen sık sık Bodrum'a gelir gider. Halikarnas Balıkcısı'nın Bodrum ziyaretlerini Haluk Elbe (Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi İlk Müdür) Bodrum Ekspres gazetesindeki yazısında şöyle anlatıyor:

Halikarnas Balıkcısı, Bodrum'a her gelişindeki eski denizci dostlarıyla konuştuktan sonra, sıra ağaç dostlarını ziyarete gelirdi. Beraber dolaşırdık. Bir bir her ağacın yanına varır, bir merhaba çeker, gövdesini kocaman eliyle sıvazlar, ağacı okşardı. Sonra sanki bir insandan bahsediyormuş gibi hakkında uzun açıklamalarda bulunurdu. Geçmişini, nereden ve nasıl geldiğini, huylarını, yararlarını anlatırdı. Bana öyle gelirdiki ağaçları onu davudi sesinden tanırlardı (68).

Halikarnas Balıkcısı, İzmir'de bulunduğu yıllarda, Gündüz Hikâyeler Dergisi, Tan, Cumhuriyet, Demokrat İzmir, Anadolu dergi ve gazetelerinde yazılar yazmıştır (69).

(67) Erhat, Azra; *Mektuplarıyla Halikarnas Balıkcısı*, (s. 263).

(68) Elbe, Haluk; *Yeşil Sûrgün. Bodrum Ekspres Gazetesi, BODRUM 15-28 Ocak 1982*.

(69) *Meydan Larousse*, 5. cilt, (s. 55).

HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN ÖLÜMÜ

Halikarnas Balıkçısı 13 Ekim 1973 günü İzmir'in Hatay sem-tindeki Merhaba apartmanında öldü.

Halikarnas Balıkçısı'nın ölümü Bodrum'da çok büyük yankılar uyandırmıştır. Bodrum'lular çok sevdikleri bu değerli insanın ölümüne inanamamışlardır. Halikarnas Balıkçısı'nın ölüm haberi Bodrum'da duyulur duyulmaz yediden yetmişe tüm Bodrumlular göz yaş dökmüşler, ağtlar yakmışlardır.

Halikarnas Balıkçısı'nın ömrünün son günlerini Hikmet Çetinkaya şöyle anlatıyor: "Halikarnas Balıkçısı yatağında uyur gibiydi. Oldukça zayıflamıştı. Beni görünce doğrulmak istedi. Balıkçı sayılı günlerin içindeydi ama gözleri ölüme meydan oku-yordu."

"Merhaba"

Mavi mavi bakan, mavi mavi gülen ve mavi mavi soyulan ih-tiyar Balıkçı yiğitçe ölüme yaklaşıyordu. Omuzlarında seksen beş yılın yaşamı ve ak onuru, gözlerinde özgürlüğün en anlamlı görünümüyle. Bir sigara yaktı ve bir süre daldı... Sonra kısık kısık ekledi:

Ölüme doğru gidiyorum... Ölüme! Doğa elimi kilitledi... Doğa insafsız... İşte bir merhaba diyip gideceğim dünyadan... Sadece bir merhaba!..." ... (70).

Halikarnas Balıkçısı'nın ölmeden önce son sözleri şunlar olmuştı:

(70) Çetinkaya, Hikmet; *Sadece Bir Merhaba*, ("Cumhuriyet", 15 Ekim 1973).

"Ah!... Ne acı... Doğa en can alıcı noktada elimi kilitledi. Son söylemek istediklerimi yazamadım... Sanırım ki yolcuyum... Dünyaya bir merhaba deyip gideceğim... Burnuma çiçek kokuları geliyor... Açın, açın pencereleri, son defa görmek istiyorum güneşi, son defa görmek istiyorum özgürlüğü. Merhaba çocuklar, merhaba dünya. Merhabaaaa..." (71).

Halikarnas Balıkcısı, İzmir'de yaşadığı ömrünün son yıllarında çok sıkıntı çekmiştir. Yıllarca uğraş verdiği ve sevdiği Bodrum'dan ayrılarak, İzmir'de bir apartman çatısı altında yaşamaya başlamıştır. Oysa ki bu durum Halikarnas Balıkcısı'nın kişiliğine ters düşmektedir.

Yakın dostlarından Azra Erhat, Balıkcı ömrünün son günlerinde Bodrum'da yaşasaydı Halikarnas Balıkcısı kavramına daha uygun düşerdi diyor (72).

Halikarnas Balıkcısı, 1965'te Vercors üzerine yazdığı bir yazısında şöyle diyordu:

"Her yaşayan insan hayatının askeridir. Ölüm var her zaman. Ölüm hayata sığıyor ama hayat ölümü aşıyor. Hayat doğadır. Çıkarıcılar, başkasının üzerinden geçinenler ölümün hayata karşı askerleridir. Şimdi ne yapalım, doğaya karşı bir düşman var yani ölüm. Bu böyle. Ama doğa alt olmuyor. Anti-doğa beni öldürür, ama ben çocuklarımla aşarım ölümü. Çocuklarım olmazsa akrabam, sevdiklerim. Onlarda olmazsa insan var" (73)

(71) Poturoğlu, Aykut; Cevat Şakir'in Mezarı Yatır Haline Geldi, ("Cumhuriyet" 9 Ekim 1978).

(72) Erhat, Azra; Mektuplarıyla Halikarnas Balıkcısı, (s. 253).

(73) Çetinkaya, Hikmet; Balıkcı Merhaba, ("Cumhuriyet" 23-24 Ekim 1973).

HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN VASIYETİ

Şadan Gökovalı, (manevi oğlu) Halikarnas Balıkçısı'nın kendisine yaptığı vasiyeti şöyle anlatıyor:

"Yazacağım bunları ama belki yazamadan giderim. Sana şimdiden söylemiş olayım. Bodrum'a gömülmek istiyorum. Bit-tabi orayı çok sevdim. Hayli hizmetim de geçti. Belediyeye de yazmak istiyorum ama sana söyleyeyim daha iyi: Hindost Kapısı taraflarında bir yere gömsünler beni, yanımda Hatice'ye de (son eşi) bir yer ayırsınlar. Sakın mermer, beton falan istemem ha. Bir taş bulun, uzunca bir taş, yazısız. Onu dikin mezarımın başına. Falanca oğlu filancaymış da şu tarihte doğup, şu tarihte ölmüşüm. Katiyen yazı istemiyorum, basit bir taş, Eh bizim tekne su almaya başladı. Şatafatı da sevmem, tepelere, deniz gören yerlere gömülmem şart değil. Nasıl olsa yattığım yerden denizi seyredemem. Denizi ruhumda yaşıyor, gönül gözüyle her zaman görüyorum. Suat (oğlu) sık sık ziyaret edebilmeleri için İzmir'e gömmek istediklerini söylüyor. İstemem yahu. Bodrum'u severim bilirsin. Beni ziyaret için çocuklar ara sıra da olsa gezmiş, hava almış olurlar. Zaten ben saygı duruşu isteyecek değilim ya. Balıkçı'ya bir merhaba yarasır (74).

Halikarnas Balıkçısı'nın mezarının yerini nasıl tespit ettiğini kızı İsmet Noonan kendisiyle yaptığı görüşmede şöyle anlattı: "1972 yılında babamla beraber Bodrum'a geldik. Artemis Pan-siyon'da kaldık. Babam hasta olduğu için yanından hiç ayrılmıyordum. Babamın Hasip diye bir arkadaşı vardı. Bana onun yanına gideceğini söyledi. Turizm müdürü Çam'ı, arkadaşı Hasip'i ve belediye başkanını alarak gömülmek istediği yeri göstermiş. Biz babamın naaşını getirdiğimizde mezarı hazırlanmıştı."

(74) Şadan Gökovalı'nın (5 Kasım 1991- İZMİR) bize yazdığı mektuptan alınmıştır.

HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN ÖLÜMÜ BODRUM'DA NASIL KARŞILANDI?

Halikarnas Balıkçısı, öldüğü zaman İzmir'de bir umur-samazlık vardı. Ama Bodrumlular öyle değildi. Tüm Bodrum halkı o yüce ölüye son görevlerini yapmak için ayakta idi. Bodrumlular onbeşe yakın arabayla İzmir'e gitmişlerdi. Halikarnas Balıkçısı'nın naaşı Bodrum'a getirilmek üzere, İzmir'in Hatay semtindeki Merhaba apartmanından alınarak yola çıkarılmıştır. Bodrum halkı onu Torba mevkinde karşılamıştır (75). Halikarnas Balıkçısı'nın ölüm haberi duyulur duyulmaz yediden yetmişe tüm Bodrum halkı ayakta idi. Halikarnas Balıkçısı'nın ölümüne tüm Bodrumlular çok üzölmüşler, bu arada yaşadığı yirmi beş yıl boyunca hep Bodrum için çalışan bu yüce insanı kaybetmenin derin ıstırabını yaşamışlardır.

Halikarnas Balıkçısı'nın ölümünün Bodrum'daki yankılarını Haluk Elbe şöyle anlatıyor: "Halikarnas bahçıvanı Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın öldüğü haberi Bodrum'da bir top gibi patladı. Tüm Bodrumlular bu haber karşısında şaşa kaldılar. Çünkü o'nun Adem babamız gibi yüzlerce yıl yaşayacağına inanmışlardı. Hiç olmazsa en azından onun bir çınar ömrü vardı. Tüm eski tanışları bir bir gidecek o' en son sıraya kalacaktı. Bodrum'lular onu böyle biliyorlardı. O'nun öldüğüne inanmadılar. (76)

Halikarnas Balıkçısı'nın naaşının İzmir'den Bodrum'a getirilerek gömölüşünü kızı İsmet Noonan kendisiyle yaptığımız görüşmede şöyle anlattı:

(75) Halikarnas Balıkçısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.

(76) Elbe, Haluk; Yeşil Sürgün, Bodrum Ekspres Gazetesi, BODRUM. 15-28 Ocak 1982.

"Babamın ölümü hepimize tarif edilmez üzüntü yarattı. Cevat Şakir'in ölümüne Bodrumlular çok üzülmüşlerdi. Bir çoğu İzmir'e gelmişti, diğerleri de cenazeyi Torba mevkiinde karşıladılar. Bütün Bodrum halkı yollara dökülmüştü. Saat 15.30 sıralarındaki acılı düdüğü sesleri Bodrumluların yüreğine bir kurşun gibi inmişti. Sonra yol boyunca biz geçtikçe arkamızdan bütün Bodrum yollara dökülmüştü. Bütün dükkânlar kapanmıştı. Cenaze önce ilk oturduğu evin bulunduğu Kumbahçe mahallesine götürüldü. Yokuşbaşı'ndan itibaren öğrenciler ellerinde çiçeklerle yollarda bekliyorlardı. Araba bizim evin önünden geçti. Oradan motorlarla limana getirilecekti. Cenaze "Halikarnasım", adlı tekneye bindirildi. Deniz de bir süre gezdirildi. Halikarnas Balıkcısı çok sevdiği Karaada ve Salmakis'e veda etti. Bütün körfezde dolaştırıldıktan sonra cenaze kalenin etrafından limana getirildi. Limanda yalnız balıkçılar gelsin denildi. Babamın tabutunu balıkçılar aldı. Babamın tabutu maviye sarıydı. Çelenklerle, narenciye dalları palmyeler, yaseminler, mimozalar vardı. Saygı duruşu ve konuşmaların ardından Bodrumlular babamı omuzlarına aldılar. Çarşı içinden Yeni Cami'ye kadar sadece bir el hareketi ile mavi bir şey havada uçtu. Cenaze namazı Yeni Cami de kılındı. Daha sonra tekrar arabalara binildi. Babamın naaşı el üstünde taşınarak Türbe tepesine götürüldü. Cenaze defnedildikten sonra biz şehre geri döndük. Babamın mezarı Şaldir Şah Türbesi'nin karşısındaki tepeydi. Babamın mezarının yakınında sadece bir ev vardı. Bu evde yaşlı bir teyze yaşıyordu. O gece ben Artemis Pansiyon'da sabaha kadar ağladım, babam neden burasını seçti diye. Babamın cenaze töreninden sonra ben Bodrum'un onu çok ama çok sevdiğine inandım. Bodrum, Bodrum olalı hiç kimseye böyle içten ve görkemli bir cenaze töreni yapılmamıştır."

Melengeç Gazetesi 19 Ekim 1973 cuma günü Halikarnas Balıkcısı'nın ölümü nedeniyle duyulan acıyı şu ilanla belirtmiştir:

"Bodrum'un kıymetli üstadı HALİKARNAS BALIKÇISI'nın vefatı nedeniyle duydukları büyük acıyı paylaşır, tüm Bodrumlulara başsağlığı dileriz." MELENGEÇ- (77).

Gülriiz Sururi, Halikarnas Balıkcısı'nın cenaze törenini "Kıldan İnce Kılıçtan Keskince" adlı kitabında çok duygusal bir tarzda anlatır. "Balıkçı, Halikarnasım isimli tekneyle son kez denizde dolaştınlmıştır. Bodrum şehrinin üç koyunu aynı anda gören tepeye gömülmüştür. O gün Bodrum'da hava yağmurludur. İlk toprağı üzerine attıklarında ilk yağmur düşmüştür" (78)

Haluk Elbe, Halikarnas Balıkcısı'nın ölümünün ardından Yeşil Sürgün adlı yazısında şunları söylüyor: "Bodrumlular alıcı kuşlar gibi İzmir'de uçtular ve alıcı kuş gibi naaşını kapıp Bodrum'a getirdiler. Deniz gurbetçileri ve vefakâr Bodrumlular onu Arşipel'i ve yetiştirdiği ağaçları görebileceği bir tepeye tohum gibi gömdüler. Olimpos ölmezi orda tohumca uyuyor, tıpkı tohum gibi sürüyor. O şimdi mavi sürgün değil yeşil sürgündür. Hepimizde ondan bir şey var en azından yüreklerimizde bir mavi boncuk gibi sakladığımız merhaba!... Onun tâ can evinden kopan merhaba" (79).

(77) Belgeler ve fotoğraflar bölümüne bakınız.

(78) Sururi, Gülriiz; Kıldan ince Kılıçtan Keskince, Mayıs 1978, "Balıkçı".

(79) Elbe, Haluk; Yeşil Sürgün, Bodrum Ekspres Gazetesi, BODRUM 15-28 Ocak 1982.

HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN MEZARI

Halikarnas Balıkçısı'nın mezarı daha önceden kendisinin vasiyet ettiği Türbe tepesindedir. Mezarı oldukça gösterişsiz ve sadedir. Büyük bir kaya mezarının başında durmaktadır. Mezarın çevresinde taşlarla çevrilidir. Halikarnas Balıkçısı'nın mezarının çevresi koruma altına alınmış ve bir çok ağaç dikilmiştir. Mezarının üstünde basit bir kayrak taşta mavi harflerle "Merhaba Halikarnas Balıkçısı" yazılmıştır. (Bak fotoğraf)

Halikarnas Balıkçısı, ölüm yıldönümünde her yıl mezarı başında anılmaktadır. Öğrenciler çiçeklerle mezarını süslemektedirler. Hakkında övgü dolu konuşmalar yapılmaktadır. Bodrumlular onun yaptığı iyilikleri unutmayıp anısını şükranla anmaktadırlar. Bodrum'u dünyanın sayılı turizm merkezlerinden biri yapan Halikarnas Balıkçısı, Bodrum'luların gönlünde ölüm süzleşmiştir. Bodrum Belediyesi tarafından, Bodrum'un en güzel ve en büyük caddesine Cevat Şakir Kabaağaçlı caddesi adı verilmiştir.

Halikarnas Balıkçısı, 13 Ekim 1990 günü doğumunun 100. yıl dönümünü nedeniyle mezarı başında görkemli bir törenle anıldı. Bu törene İzmir'den gelen bir grup gazeteci, öğrenciler ve halk katıldı. Mezarının bahçesine Bodrum tipi, içinde kitapları sergilenecek bir evin temeli atıldı.

Bu evin Halikarnas Müzesi olması yolunda çalışmalar sürmektedir (80).

Halikarnas Balıkçısı Bodrum'dan sonra İzmir'i kendisine

(80) 13 Ekim 1990 günü temeli atılan "Balıkçı Evi" 31 Ekim 1991 perşembe günü kalabalık bir davetli topluluğunun katıldığı törenle açıldı.

mekân seçmişti İzmir'de yaşamış, çocuklarını okutmuş, yaşam kavgasını bu kentte bazen yazarlık, bazen rehberlik yaparak yürütmüş ve İzmir'de ölmüştü (81).

Halikarnas Balıkcısı'nın son eşi Hatice Kabağağaçlı, 22 Ekim 1982'de ölmüştür. İkinci eşi Hamdiye Hanım 20.07.1997 tarihinde oğlu Sina Kabağağaçlı 17.10.1997 tarihinde hayata veda etmişlerdir.

Halikarnas Balıkcısı'nın son eşi Hatice Kabağağaçlı'dan olan Kızları, İsmet (Kabağağaçlı) Noonan (John ile evlidir) Bodrum'da, Aliye (Kabağağaçlı) Önce (Haluk Önce ile evlidir) Oğlu Suat Kabağağaçlı'da İzmir'de yaşamaktadır.

HALIKARNAS BALIKÇISI BODRUMDA ÖLÜMSÜZLEŞTİ BALIKÇI EVİ

Halikarnas Balıkcısı, 31 Ekim 1991 günü Bodrum'da ölümsüzleşti. Bodrum Belediyesi tarafından 13 Ekim 1990 günü temeli atılan "Balıkçı Evi" büyük uğraşlar sonucu tamamlanarak 31 Ekim 1991 günü kalabalık bir davetli topluluğunun katıldığı törenle açıldı. Bundan sonra Halikarnas Balıkcısı'nı ziyarete gelenler sade mezarı yanında ona özgü eşyaların yer aldığı bir "Balıkçı Evi" ile karşılaşacaklardır (82).

2- HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN KİŞİLİĞİNE AİT BAZI ÖZELLİKLER

Halikarnas Balıkcısı, ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarına

(81) Aksoy, Yaşar; *Halikarnas Kadırgası, Balıkçı ve Eski İzmir*, (s. 47).

(82) Halikarnas Balıkcısı'nın kızı İsmet Noonan ve Bodrum Belediyesi'nin büyük çabalarıyla açılan Balıkçı Evi'nin dıştan ve içten çeşitli görünüşleri için "Belgeler ve Fotoğraflar" bölümüne bakınız.

göre fizik olarak uzun boylu, hafif dalgalı saçlı, açık mavi gözlü bir insandır (83). Halikarnas Balıkcısı'nın kızı Aliye Önce ise babasını şöyle anlattı:

"Babam uzun boylu (1.85 cm. civarında), hoş karakterli bir sese sahip, engin kültürlü bir insandı. Keyifli anlarında karşısındakine yarım saatlik bir süre içinde yakın mesafenin güzelliklerinden başlayıp, Anadolu uygarlığının neden Yunan uygarlığı olmadığına değin yığınla konuyu anlatabilirdi. İnsancıl yönü çok kuvvetliydi. Etrafına ve etraftakilere daima sevecenlikle bakardı. Amerika'da basılan tekmi hikâyelerini bütünüyle İngilizce'ye çevirirdi. Babam çok bağımsız karakterli bir insan olduğundan ömrü boyunca maaşlı bir işte bir başkasının emri altında çalışmamıştı. Çeşitli lisanlara olan hakimiyeti nedeniyle (İngilizce, Fransızca, Antik Grekçe, Farsça, Arapça, İtalyanca, İspanyolca) ülkemizi ziyaret eden devlet konuklarına rehberlik yaptı. Onulmaz bir hastalıktan ötürü gittikçe erirken bile evinin balkonundan karşıda yeni yapılan bir evin süslemelerindeki güzellikleri etraftakilere anlatmaktan geri kalmamıştır. Ömrünün sonuna kadar engin bilgisinden herkesi yararlandırmaya devam etti" (84).

Halikarnas Balıkcısı'nı, Sadi Borak "Bir Duruşmanın Öyküsü" adlı kitabında ise şöyle tarif ediyor. "Halikarnas Balıkcısı kendini Allah'a adanmış, karıncayı bile incitmekten çekinen, tutkulann ve incitici duyguların üstüne çıkmış, başına ne felaket gelirse tevekkülle karşılaşmış, çelebi ve erdemli bir kişidir" (85).

(83) Halikarnas Balıkcısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.

(84) Halikarnas Balıkcısı'nın kızı Aliye Önce'nin anlattıklarından alınmıştır.

(85) Borak, Sadi; Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü (s. 70).

Halikarnas Balıkcısı, çok bilgili, hoş sohbet, nezaketli, saygılı bir insandı. Onun bu özelliklerini ikinci eşi Hamdiye Hanım şöyle anlattı:

"Cevat Şakir, merak sardığı şeyi iyice araştırıp, inceler, bilgi edinmek için çeşitli dillerden kitaplar okurdu. Üzülmemek için gözünden uzaktakileri anmak bile istemezdi. Evliliğimiz ve aynlığımız böyle birden bire tutuşan bir tutkunun tatlı ve acı sonucudur. Cevat Şakir, her zamanki münasebetlerinde hiç bir zaman aşırılığa kaçmaz, terbiye dahilinde davranırdı. Münasebetleri dostluğa dayanırdı.

Cevat Şakir, şen tabiatlı, her türlü sıkıntıya göğüs germesini bilen, bütün zorluklara karşı metanetle dayanan ve üstesinden gelen bir mizaç sahibi idi" (86).

Halikarnas Balıkcısı, duygularını olduğu gibi aktaran bir insandır. Rehberlik yaptığı önemli kişilerin hemen hepsi onunla kesintisiz dostluklarını sürdürmüştür. O rehberden çok adeta ders veren bir filozoftur. Belçika Turizm Bakanı "Ullo" ona çağdaş Homeros der. Fransa Cumhurbaşkanı Pompidou, Başbakan iken Türkiye'yi ziyareti sırasında Halikarnas Balıkcısı onun rehberliğini yapmıştı. Aynılırken "Türkiye'ye bir daha ne zaman geleceksiniz" sorusuna bunu bana değil Halikarnas Balıkcısı'na sorun. Balıkçı bana ne zaman rehberlik yaparsa o zaman seve seve gelirim" şeklinde çok ilginç bir cevap vermiştir. (87)

(86) Halikarnas Balıkcısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.

(87) Yeşilova, Mustafa; Halikarnas Balıkcısı, Merhaba Gazetesi, BODRUM 12 Ekim 1990, (s. 3)

Bir dostunun ölümüne üzülrken "... Azrail galiba sırasını şaşırdı. Halbuki sırada ben vardım..." diyebilen, acıya ipek giy-direbilen bir insandır. O kralların, diplomatların defterindeki önemli adrestir (88).

Halikarnas Balıkcısı, "Ne gibi şeylerden hoşlanır, ne gibi şeylere kızardı" şeklindeki sorumu ikinci eşi Hamdiye Öz şöyle cevapladı:

"Cevat Şakir, resim yapmayı çok severdi. Özellikle altın yap-raklı resimler yapardı. Tezhip adı verilen yaldızlama resimleri alır, bir maddeyle karıştırıp ince eski yaşantıların resimlerini ya-pardı. Hikâye yazardı. Bodrum'a geldikten sonra balıkçılığa merak etti. Cevat Şakir yüksek sesle konuşurdu. Bir takım hikâyeler anlatırdı. Batı müziğinin klasiklerini çok sevdiği için plaklarını alır dinlerdi. Kendisinin sesi de opera söylemeye uygun olduğu için bazı parçaları söylerdi. Denize açılmasını çok severdi. Cevat Şakir geleneklere bağlıydı. Eski günleri yaşatma meraklısı idi. Halikarnas Balıkcısı'nın kızı İsmet Noonan ken-disiyle yaptığım görüşmede babasının mizacı hakkında şunları söyledi: "Babam mizac olarak herşeyden önce insalcı bir kişiydi. Sanatı, yaşamı, doğayı, canlı ne varsa hepsini çok se-verdi. Benim hayatta en büyük isteğim babam Bodrum'da yaşadığı zaman erkek olsaydım ve babamla Gökova körfezini dolaşsaydım. Onun gözüyle Bodrum'u ve Gökova Körfezi'ni algılayabilmek benim hep özlemini duyduğum daima da du-yacağım bir olaydır."

Halikarnas Balıkcısı, kızı İsmet Noonan'dan öğrendiğimize göre çocuklarına ve torunlarına çok düşkün bir insandır. Hep-

(88) Yeşilova, Mustafa; *Halikarnas Balıkcısı, Merhaba Gazetesi, BODRUM 12 Ekim 1990 (s. 3).*

siyle yaşına bakmadan ayrı ayrı ilgilenirdi. Onun torunlarına karşı hassasiyetini gösteren bir anıyı kızı İsmet Noonan şöyle anlattı: "1972 yılında babamın hastalığı ağırlaşmıştı. Bastonla zorlukla yürüyordu. Babam, kızım Deniz ve ben Çeşme'ye gitmiştik. Ben yaptığı bir hareketten dolayı Deniz'e kızdım. Onun çok üzüldüğünü gören babam, bastonuyla ittirerek zorlukla çiçeği kopardı ve Deniz'e verdi."

Mümtekim Ökmen (çevirmen), Halikarnas Balıkçısı ile aralarında geçen bir anıyı şöyle anlattı:

"Halikarnas Balıkçısı'yla Tan Matbaası'nda beraber çalışıyorduk. Bir gün benim yanıma geldi. İki buçuk liran var mı? Mümtekim dedi. Ben parayı niçin istediğini sorduğum zaman da iki buçuk liraya ihtiyacım var cevabını verdi. Ben istediği parayı kendisine verdim. Sonradan öğrendim ki o sırada matbaada çalışan müstahdemin çocuğu hastaymış, Halikarnas Balıkçısı'ndan beş lira para istemiş, kendisinin de iki buçuk lira parası varmış. Müstahdeminde beş liraya ihtiyacı varmış. Halikarnas Balıkçısı müstahdemin ihtiyacı olan parayı temin edip verdikten sonra Babiali'den (Tan Matbaası Babiali'dedir) Şişli'deki evine kadar parası olmadığı için yürüyerek gitmiştir(89).

Halikarnas Balıkçısı neleri çok severdi? Nelere çok kızardı? şeklindeki sorumu kızı İsmet Noonan şöyle cevapladı:

"Babam insanı çok severdi. İnsana insan olarak değer verirdi. Denizi, doğayı, otu, çiçeği, boungevillan çok severdi. Şunu severim, bunu sevmem diye bir ayırım yapmazdı. Yemeği hiç sevmezdi, fakat bir acıkınca da doyuramazdık. Babam kendi

(89) Mümtekim Ökmen'in 31 Ekim 1991 günü Bodrum'da yaptığımız görüşme sırasında anlattıklarından alınmıştır.

başına buyruk bir insandı. Kendi kafasını kullanarak kendine göre bir yol bulurdu. Ayakkabılarını boyattığı zaman fazla parlatmayın ayakkabılarım kafamdan daha parlak oluyor derdi. Bodrum'da Azmakbaşı'nda yazılarını yazardı. Biz yemek zamanı kendisini çağırırdık fakat bir türlü gelmezdi. Yazı yazarken herşeyi unuturdu. Babam çocukları çok severdi. Onun hayatta en çok sevdiği şeylerden birisi de Bodrum'dur. Babamın gözündeki Bodrum bambaşka bir Bodrum'dur.

Babam, Bodrum'dan İzmir'e taşındıktan sonra her gece radyoda hava durumunu dinlerdi. Bodrum'daki çok sevdiği arkadaşlarından birisi de Haluk Elbe idi. Her gece hava durumunu dinledikten sonra eğer hava durumu kötü ise Haluk Elbe'ye telefon ederdi. Şu şu ağaçların etrafını çuvalla ört diye. Ağaçlar onun çocukları gibiydi.

Babam İzmir'deki evimizde odasının duvarlarına hep torunlarının boylarını işaretler ve çeşitli resimler yapardı.

Kızı İsmet Noonan'a göre Halikarnas Balıkcısı'nın hayatta en çok kızdığı şey ağaçlarının kesilmesidir. O diktiği ağaçların kesilmesine ifrit olurdu. Her bir ağacı kesildiği zaman hastalanırdı. Sanki kolları, ayakları kesilmiş gibi sinirlenirdi (90).

Halikarnas Balıkcısı, çok sabırlı insandır. Babam doğmadan önce babaannem rüyasında Musa Paygamber'i görüyor, kendisine bu çocuk büyük adam olacak ve hayatında üç büyük olay geçirecek deniliyor. Bu nedenle Halikarnas Balıkcısı hayatta kötü olaylarla karşılaştığı zaman şöyle dermiş: "Korkma Cevat bir tanesi daha geçti". Babam hayatının sonlarına yaklaştığı zaman ise; "Sonunda hayat bitti, sıkıntılar ve aksilikler bitmedi" diyordu (91).

(90) Halikarnas Balıkcısı'nın kızı İsmet Noonan'ın anlattıklarından alınmıştır.

(91) Halikarnas Balıkcısı'nın kızı İsmet Noonan'ın anlattıklarından alınmıştır.

Halikarnas Balıkcısı baba olarak nasıl bir insandı şeklindeki sorumuzu kızı İsmet Noonan şöyle cevapladı:

"Biz Bodrum Kumbahçe Mahallesi'ndeki evimizde rüya gibi bir çocukluk yaşadık. Yazları İstanbul'dan gelen ağabeyimiz Sina ile bu mutluluk tablosu adeta tamamlanıyordu. Babam bizi oynarken çağırır gelin bana meze verin derdi. Bizden bir öpücük isterdi. Çocuklarını çok severdi, hepimizin üzerine tit-rerdi. Özellikle bana ve Aliye'ye karşı bir başka hassasdı. Babam annemin uğuruna inanmıştı. Yeni ayı gökyüzünde gördüğü zaman gözlerini kapar Hatice gel diyerek annemi yanına çağırırdı. Yemek yerken biz masada oturuyorduk kendisi yere oturur, böyle sizi çok daha iyi görüyor, tüm hareketlerinizi gözlüyorum derdi.

Cevat Şakir, tarihe düşkündü. Eski eserleri koruma meraklısı idi. Bodrumdaki dünyanın yedi harikasından biri olan Ma-usolos'un (92) anıtkabri Mausoleum'un üst kısmında bulunan atlı savaş arabası heykelinin İngilizler tarafından kaçınılması üzerine bu heykelin geri iadesi için İngiltere kraliçesine mektup yazmıştır.

Cevat Şakir, normalde çok iyi bir insan olmasına rağmen, içkili olduğu zaman aşırı derecede sinirli olurdu. Örneğin, eline bir tabak gelse hiç düşünmeden pat diye fırlatıp atardı. Cevat Şakir yalan duymaya çok sinirlenirdi. Karşısındakinin yapmacık hareketlerine, gösteriş yapanlara çok kızardı. Normal tabî yaşantıyı tercih ederdi. Kendisi yüksek sosyetedede yetişmiş alaf-ranga bir ailenin ferdi olarak Londra'da asillerle beraber av par-tilerine katılmış olduğu halde, Bodrum'un o zamanki

(92) Bodrumda bulunan Dünyanın yedi harikasından biri olan yapıt.

Halikarnas Balıkçısı'nın öfkeside bir başka türüdür. "Saygı ne kadar gerekliyse saygısızlıkta insanoğluna o kadar gereklidir. Boyuna saygı gösterilip durulmaz yahu. Bu insan oğlu hiç mi saygıya değmeyecek bir şey yapmaz. İyilik ve güzellik imcesinin, yenilik imcesinin kolay olmadığını bilirim. Sen dikersin onlar gelir kendi güzelliklerini yolarlar, halk alışılanın dışında başka bir şey yetiştirmeyi kolay öğrenemez" der (95).

Halikarnas Balıkçısı, sürgün edildikten sonra hep yoksullukla savaşımıştır. Bodrum'a geldiği zaman hem maddi hem de manevi bakımdan çok kötü bir durumdadır. Fakat o büyük bir sabırla herşeyin üstesinden gelmiştir. Her türlü sıkıntı karşısında cesareti ve azmini kaybetmemiştir. Hasan Özdoğan kaptan Halikarnas Balıkçısı'nı şöyle anlatıyor: "Halikarnas Balıkçısı, cebindeki para bitene kadar durmazdı. İçer, dağıtır, bir türlü para tutmazdı. Kim olursa olsun yüzüne haykırırdı. Birkaç fakir balıkçı arkadaşı vardı. Recep, Mustafa, Ali vs. cebindeki onlara vermekten zevk duyar, evlerine kumanya düzerdi. Bir gün sahilde bana koştu geldi. Para geldi bire Hasan, haydi yemeye... Olmaz desen olmaz, çok alınır, aynı gayrıyı sevmezdi. Dost adamdı, iyi adamdı (96). Halikarnas Balıkçısı'nın vazgeçemediği balıkçı dostlarından Paluko Mustafa ile geçen bir anısını Mustafa Yeşilova şöyle anlatıyor: Paluko Mustafa'nın sesi çok güzeldir-özellikle de denizin uyuduğu geceler yıldızlı gök altında-Paluko şarkılarını, türkülerini söylemeye başladığında o kendinden geçer, gecenin içinden-gecenin güzelliklerinden-yükselen insan sesinin denizle birleşmesine esir olur. Paluko şarkısını tamamlayınca seslenir. "Bre yetiş Cevat Bey" oysa Cevat Bey

(95) Yeşilova, Mustafa; Halikarnas Balıkçısı, Merhaba Gazetesi, BODRUM 12 Ekim 1990 (s. 3).

(96) Yeşilova, Mustafa; Halikarnas Balıkçısı, Merhaba Gazetesi, BODRUM 12 Ekim 1990 (s. 3)

(1925'lerdeki) yaşantısına uymuş ve eski günlerini bir tarafa atarak orta halli bir Bodrumlu gibi yaşamaya devam etmiştir. Cevat Şakir, gayet iyi bir aile babasıydı. Çocukları çok severdi. Alışveriş yapmak onun en büyük zevklerinden idi. Aşırı derecede yiyecek içeceğe para harcardı. Parası olunca bir gidâr üç hamalla gelirdi.

Cevat Şakir, mizaç olarak soğukkanlı bir insandı, metindi. Olayları alaycı bir tavırla karşılardı. Çok sakin bir insandı. Gayet sabırlı olmakla beraber toplar toplar en sonunda çok şiddetli sinirlenirdi. Zamanla olaylara şiddetli bir tepki gösterirdi fakat öfkesi devamlı olmayıp çok çabuk geçerdi (93).

Halikarnas Balıkcısı, hayatı dolu dolu yaşayan bir insandır. Onun hayatta en nefret ettiği şey para biriktirmektir. Eline geçen parayı anında harcayıp bitirme meraklısı idi. Onun tek arzusu ister iyi, ister kötü olsun hayatın her anını doyasıya yaşamaktır. Nitekim hayatı boyunca da bunu yapmıştır.

Halikarnas Balıkcısı, hayvanlara olan düşkünlüğü ile de tanınırdı. Onun hayvanlara karşı olan hassasiyetini gösteren bir anısını, Ali Dayı (Gavur Ali) şöyle anlatıyor: "Evinin ortasında damdan akan yağmur suları çevreye yayılmasın diye bir leğen koymuşlardı. Kapının alt kısmında özellikle açılmış yuvarlak delikten kedisi içeri girdi. Bak dün yavruladı, ana oldu dedi. Ben alt tarafı kedi yavrulanmış diye ilgilenmedim, yüzüme baktı durdu. Aradan ne kadar vakit geçti bilemem-dışında buluşuyoruz ama-bir de evine uğrayayım dedim. Kapının altındaki delik beşe çıkmış, bu ne Cevat Bey dedim. Kahkahalar atarak güldü. Giriş çıkışlarda zorluk çekiyorlardı ben de hepsine trafik kaşınmasın diye birer kapı açtım dedi. (94)

(93) Halikarnas Balıkcısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.

(94) Yeşilova, Mustafa; Halikarnas Balıkcısı Merhaba Gazetesi, BODRUM 12 Ekim 1990 (s. 3).

onun yanı başındadır, küçücük bir kayık dünyası içindedirler, ama ya o büyük heyecan Balıkçı yapışır ipe "Geliyor bire Paluko geliyor" unutmışlardır kendilerini, sonunda gerçekten balık gelir-gelense iki yada üç yüz gramlık bir balıktır-iki kocaman balıkçının heyecanlarına çakmak çakan küçücük balık bir başka türlü yaşama tutkusudur (97).

Halikarnas Balıkçısı, insanlarla kurulacak dostluğun mimarı olmuştur. Bu dostluğu, dostluk binasını örerken, sırtını doğaya, denize dayamış, kendini doğanın bir parçası saymıştır.

Yeni kuşakların çoğu ona yeni bir Herodot (98) olarak bakmışlardır. Onun coşkusuna kapılmışlar, heyecanlarına ayak uydurmuşlardır. Onun bir yanında Prektisel, bir yanında Afrodit (99), kalbinde ise kuşların kanat çırpışı vardır (100).

Halikarnas Balıkçısı, çok yönlü bir sanatçıydı. Onun bu özelliğini Ali Arkun şu cümlelerle dile getiriyor: "Halikarnas Balıkçısı, estetiğin en incisini, güzelin en güzelini, kısaca doğanın sırrını keşfetmişti. İnsanlığa tüm bildiklerini öğretmek, anlatmak isterdi. Ona göre; hayat geriye ve geçmişe bağlanmayı bağışlamaz, yenilik ister. Ölen her insanın kafası yeni insanlığın binasına taş olur. Böyle gelişir uygarlık, böyle yükselir insanlık derdi. Kısa hayat süresince hep iyi şeyler yapılmasını, insanların cennet gibi yerlerde hep iyi yaşamasını isterdi" (101).

(97) Yeşilova, Mustafa; *Halikarnas Balıkçısı, Merhaba Gazetesi, BODRUM 12 Ekim 1990 (s. 3)*

(98) Herodot: *M.Ö. 5. yüzyılda Halikarnas'ta doğmuş ünlü tarihçi.*

(99) Afrodit : *Eski Yunan mitolojisinde aşk ve güzellik tanrıçası.*

(100) Yeşilova, Mustafa; *Halikarnas Balıkçısı. Merhaba Gazetesi, BODRUM 12 Ekim 1990 (s. 3)*

(101) Arkun, Ali; *Mavileşimi Herkesin Türküsü, Melengeç Gazetesi; BODRUM 2 Kasım 1973 (s. 3).*

Halikarnas Balıkcısı'nı avare, tembel, sorumsuz, kaygısız, başında kavak yelleri esen bir adam olarak görenler de olmuştu. Ama bunlara hak vermek mümkün değil. Bunca kitap yazmış bir insan tembel sayılamaz. Çevresindeki insanların derdine derman olmak, onların sorunlarına çare bulmak onun başlıca işiydi. Süngerci kayıklarına ilave ettirdiği bazı parçalarla bu araçları kat kat verimli iş görür bir hale getirmesi onun bu çaba ve katkılarına canlı bir örnektir. Konfor ve eşya onun için önemli değildir. Ege üç bin yıl önceki Ege'dir. Bir zamanlar insanlar Ege'de nasıl yaşamışlarsa öyle sade ve doğaya bağlı yaşamak istiyordu. Yaşamı boyunca çok sıkıntı çekmiş fakat ümidini hiç bir zaman kaybetmemişti. O sıradan sade bir vatandaş olmayı ünvan ve makamlara yeğlemişti. Kendi ünvanını kendisi takınarak balıkçı oldu. Hiç kimseden birşey istemedi, aksine hep verdi. Ona göre dünya sadece sıkıntı çekilen bir yer değildi. Hayattan ve yaşamaktan çıkarılacak pay acı değil, tatlıdır. Hayatın zorlukları olduğu kadar güzellikleri de vardır.

Halikarnas Balıkcısı, bir Bodrumlu yazarın ünlü adı ve onun tacıydı. Şimdi o Ege göklerinde parlayan bir çoban yıldızıdır. Halikarnas Balıkcısı, ünlü yazar, bir sanatçı, bir düşünür, bir bilge... Ama herşeyden önce yurduna onur kaynağı olmuş alçak gönüllü bir insandı. Tüm bilgiler gibi oda mübarektir. Haluk Elbe Mevlüt Şerif'in bir dizesi ile ona sesleniyor:

Ey kan-ı irfan merhaba! Ve arkasından ekliyor: Ecce Homo
(102)

(102) Elbe, Ali; Halikarnas Balıkcısı'nın yedinci ölüm yılı dönümü nedeniyle düzenlenen anma sergisinin açılış konuşmasından alınmıştır. 14 Ekim 1980 Bodrum Kalesi Kütüphanesi, BODRUM.

Halikarnas Balıkcısı'na ölümlere can vermekten daha zor ne var diye sormuşlar, o da canlılara can vermek demiş.

"Dost Dergisi"

Her türlü yazardan ancak bir tek hikâye yayınlanı. Bu prensibimizi Cevat Şakir için bozmuş olmakla gurur duyuyoruz.

"Short Story İnternational"

Halikarnas Balıkcısı insanlarla konuşmayı severdi. Son defa hapishaneye girdiği zaman yargıcı ona şu suçlamayı yapar:

"Efendim bu adam tanımadığı insanlarla konuşur" (103) Halikarnas Balıkcısı'nda lirizm vardır. Azra Erhat onu lirizmi ile sever. Halikarnas Balıkcısı'na göre yaşamak demek, yazmak, düşünmek, yaratmak demektir (104). Ona göre Türk minyatürü Moğol, Hint, İran minyatürlerinde bir çeşit epizot idi. Balıkcı, canım sözcüğünü çok kullanırdı. Hatta 29 Temmuz 1959'da Azra Erhat'a yazdığı mektupta bunu onbir defa yazmış, her defasında daha küçük olarak, sonunda da bir çizgi dalgası olarak bitirmiştir. (105).

Halikarnas Balıkcısı, ölçü, itidal, oturmuşluk, durgunluk kavramlarından hoşlanmazdı. (106). O çocuklarına çok düşkün bir aile babasıydı, özellikle kızlarına olan düşkünlüğü bir çeşit yumuşaklık, zayıflık oranına vardı. Halikarnas Balıkcısı'na göre sanat; geçici bir anın edebiyatın içinde durdurulmasıdır. Halikarnas Balıkcısı acılarda dayanıklıdır. Onun dünyada en büyük düşmanı para idi (107).

(103) Erhat, Azra; *Mektuplarıyla Halikarnas Balıkcısı*, (s. 87).

(104) A.g.e. (s. 185).

(105) A.g.e. (s. 191).

(106) A.g.e. (s. 268).

(107) A.g.e. (s. 253).

Halikarnas Balıkçısı'nın herşeye pratik yönden bakan bir kişiliği vardı. Halikarnas Balıkçısı kimdir sorusuna Azra Erhat, "o Halikarnaslı Heredot'un günümüzde yaşamış bir benzeridir" cevabını veriyor.

HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN BODRUM SEVGİSİ

Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum sevgisi adate vazgeçilmez bir tutku halini almıştır. Onun Bodrum'unu Haluk Elbe şöyle anlatıyor: Onun gözünde Bodrum donmuş, durağan bir kent değildir. Adı istediği kadar Bodrum olsun. O her defasında kentin bir başka büyüğü yanını görüyor, anlatıyor. Onun gözüyle bir değil bin Bodrum vardır. Algılayabilmek için Balıkçı'nın gözlerini takınıp Bodrum'a öyle bakmak gerekir. Cevat Şakir'in Bodrumunu hatırlarken kamaşmasın diye gözlerinizi sımsıkı yumacaksınız (108).

Halikarnas Balıkçısı, ikinci eşi Hamdiye Özlün anlattığına göre; denize, doğaya, yeşile ve Bodrum'a âşıktı. O Bodrum hakkında birçok yazı yazdı, kitaplar yayınladı böylece de Bodrum'u dünyaya tanıttı. Bugünkü Bodrum Cevat Şakir'in özenle yazdığı eserler sayesinde. Bodrum, onun hayata ikinci defa doğduğu yer olmuştur.

Halikarnas Balıkçısı, Mavi Yolculuğun önderliğini yapmıştır. Bodrum'un en güzel caddesine "Cevat Şakir Kabaağaçlı Caddesi" adının verildiği gün duyduğu heyecanı tarif etmeye imkân yoktur. Yüzünde mutluluğun gözyaşları belirmiştir. Onun tapusu Bodrum'dadır. Bodrum'un sevgisiyle mühürlenmiş, alınıp satılmaz bir tapu, bir sevgi yumağıdır. Günde en az elli kilometre yol yürüyen, Bodrum'dan Yalıkavak'a her gün gidip

gelen yanmadayı fır dönen, bu coşkulu yazanın Bodrum yarım adasının her yanında ayak izleri vardır. Öylesine sevmiştir Bodrum'u... Bu Bodrum sevdalisinin gönlü hep buralara takılı kalmış, uzaklarda olduğu yıllarda bile, düşlerine Bodrum'u sokmuştur. Onun Bodrum'daki kendine özgü yaşamında dostları, arkadaşları, balıkçılar, kaptanlar olmuştur. (109).

İkinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattığına göre Cevat Şakir, Bodrum'un tarihini inceleyerek Fransızca ve İngilizce makalelerle Avrupa'ya Bodrum'u tanıtmıştır (110).

Halikarnas Balıkcısı, seksen dört yıllık ömrü boyunca, Bodrum için Akdeniz için güzel, iyi ne varsa onu istedi. Denizi, balığı ve denizciliği ve "mavi" yi bile kendine özgü anlatışıyla herkese sevdirdi. Bodrum'da yıllar yılı gürleyen sesiyle sadece merhaba! dedi (111).

Balıkçı, Bodrum yöresini kanş kanş dolaşıyor, insanları tanıyor, gerçek bir yaşantıyı güzel Türkçesiyle çiziyordu (112).

Halikarnas Balıkcısı "Bodrum'un nesi sizi o kadar çekti de yeniden oraya koştunuz? "sorusuna şöyle cevap veriyor: "Bodrum'da bir açıklık var sonra dağ filan yok, bakınca ufkü görüyorsunuz. Oraya gidince göze çarpan ilk şey ışıktır. Orada ışığın başka bir özelliği var, ışık karanlığı aydınlatır. Fakat orada öyle değil...

(109) Yeşilova, Mustafa; Halikarnas Balıkcısı, Merhaba Gazetesi, BODRUM 12 Ekim 1990.

(110) Halikarnas Balıkcısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.

(111) Borak, Sadi; Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü (s. 109) Durakal, Haluk; Merhabasız Kalan Bodrum.

(112) Borak, Sadi; Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü, (s. 125). Çetinkaya, Hikmet; Balıkçı Merhaba.

Işık orada neyin üstüne parlarsa ona başka bir can veriyor. Ben böyle duyuyordum da pek söylemiyordum, duygu halindeydi. Fakat yabancılar olsun, bizden gidenler olsun bundan söz ettiler. Çok tuhaf oraya gidince bir tuhaf ışık, iç açıklığı getiren bir aydınlık görüyoruz diyorlar. Bende Robert Koleji'nden kalma kapatılmışlık korkusu vardı. Bunu yenmek için orası bulunmaz bir yerdi. Bodrum'un halkını da çok sevdim (113).

Halikarnas Balıkcısı, Bodrum sevgisini, Bodrum (Halicarnassus) adlı eserinin önsözünde şöyle anlatıyor: "Burası engin göklerin memleketidir. İçten gelen bir türküyü kapıp koyuverin, uzaklaştıkça türkü gökte masmavi olur. Işık burada yalnız karanlığı aydınlatmakla kalmaz, aydınlattığı maddeyi değiştirir ve görülene bir şair rüyası hali verir. Başka yerde ölüp nur içinde yatılacağına burada nur içinde yaşanır. Gece yıldızlar tek tük görülen mıymıntı şeyler değil, yıldız kalabalığına engin gece dar gelir. Sanki pırıldılanya göğü sarsar, gürlерler. Hele ay ufuktan bir görüne koysun evren bir peri masalına döner" (114).

Halikarnas Balıkcısı, Bodrum diye bir yer yaratmış insandır. İnsanlar çoğunlukla doğdukları yerle anılır. Balıkçı ise yarattığı yerle, Bodrum'la anılır. Bugün bir çok kişi Halikarnas Balıkcısı'nın doğduğu yeri bilmez de Bodrum deyince hemen onu hatırlar. Türkiye Bodrum adını, Bodrum'un güzelliğini, Knidos'un, Gökova'nın, Salmakis'in (Bardakçı) ve daha nice yerin adını, Bodrum'un yoksul balıkçılarının denizle, deniz ağlarıyla kavgasını acıklı serüvenlerini ilk defa ondan duyar. Balıkçı Bodrum'dan çalınan kaçırılan sanat eserlerinin geri gönderilmesi için İngiliz müzeleriyle tek başına savaşa girer. Halikarnas Balıkcısı'nın Bodrum aşkı bakmasını, görmesini bilen, yalnızca

(113) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü.*, (s.142-143) Öz-Erdal; *Halikarnas Balıkcısı, Sürgünde İlk Gün.*

(114) *Bodrum (Halicarnassus) Ressam Vedat Matbaası, İzmir, Nisan. 1965..*

görmekle kalmayıp değerlendiren, gördüğü güzellikleri zenginleştiren bir insanın bir kente olan aşkıdır (115).

Halikarnas Balıkcısı Bodrum'dan İzmir'e yerleştikten sonra bile Bodrum'u asla unutmamış, çok sevdiği bu güzel kasabayı hep gönlünde yaşatmıştır.

1973 yılında düzenlenen "Bodrum-Halikarnas Sanat ve Kültür Haftası"nın açılışına ilk telgraf Halikarnas Balıkcısı'ndan gelmiştir:

"Aralarında en mutlu günlerimi geçirdiğim can Bodrumlularla bulunamadığım için yine yüreğim kan ağlıyor. Hasta olduğum için gelemiyorum. Ama Bodrum'da geçirilecek mutlu anları düşünerek ben de mutlu oluyorum. Candan sevdiğim Bodrumlulara yüreğimin dibinden şen, güneşli ve masmavi günler dilerim. MERHABA (116).

"Cevat Şakir Kabaağaçlı"

Halikarnas Balıkcısı, sürgün süresini doldurup Bodrum'dan İstanbul'a dönerken benim hakiki sürgünüm bu olduğu diyebilen büyük bir Bodrum severdir. Güneş bahçesi dediği Bodrum'u kendisinin gerçek yurdu bilen Balıkçı, 1-8 Eylül tarihleri arasında düzenlenen Bodrum-Halikarnas Sanat ve Kültür Haftası'na davet edildiği zaman, "Ektiğim tohumlar meyva veriyor, çok kıvanç duydum, gelirim gelirim ama bana daha önce denizi gören bir yerde 1.85 boyunda bir yer hazırlayın" diyordu. Bu onun tekrar Bodrum'a ebediyen dönme sevincini belirtiyordu.(117)

(115) Doğan, Mehmet, *Tekrarın Tekrarı*, Halikarnas Balıkcısı'nın Yarattığı Dünya (s. 96).

(116) Cevat Şakir Kabaağaçlı, *Melengeç Gazetesi*, BODRUM, 7 Eylül 1973.

(117) Özpolat, Şenel; *Merhaba Güneş Bahçesi*, *Melengeç Gazetesi*, BODRUM 13 Temmuz 1973.

Halikarnas Balıkcısı Anadolu'nun sesini ve kalp atışını Bodrum'da dinleyerek bunu kitaplarında anlattı. Bodrum'da Anadolu'nun nabzını bulmuştu. (118).

Halikarnas Balıkcısı, yirmi beş yıl boyunca Bodrum'da gönlünce yaşamıştır. Bodrum'u her yönüyle tanıtmaya meraklıdır. Bodrumlular arasında geçirdiği günlerini hayatının en güzel anları olarak değerlendirir. Halikarnas Balıkcısı'nın yakın dostlarından Azra Erhat'a göre Bodrum Halikarnas Balıkcısı'sız, Halikarnas Balıkcısı Bodrum'suz düşünülemez.

HALİKARNAS BALIKÇISI ve MERHABA

Halikarnas Balıkcısı'nın en çok sevdiği ve kullandığı sözcüklerden birisi "merhaba" sözcüğüdür. Halikarnas Balıkcısı'nın ünlü merhabasını Sadi Borak şöyle anlatıyor: "Halikarnas Balıkcısı, sözüne başlarken ve bitirirken merhaba! derdi. Bu sözü içtenlikle, yürekten kullanırdı. Balıkçı merhabayı neden çok sevdiğini şöyle anlatır: "Merhabanın her şeyden önce erkekçe söylenişi var. Üstelik anlamıda güzel; rahat edin benden size kötülük gelmez demektir. Sonra, aklımızı işimizden ayırmamalıyız. Sabah şerifler mi diyeceğiz, akşam şerifler mi diyeceğiz, allahısmarladık mı diyeceğiz, güle güle mi diyeceğiz, düşünmeye, aklımızı meşgul etmeye gerek yoktur. Halikarnas Balıkcısı, bunların yerine basarım merhabayı olur biter diyor. Merhaba sözcüğü eski harflerle yazıldığı zaman yelkenliye benzediğinden onun merhabayı sevmesinde belki bunun da etkisi vardır. Ayrıca merhaba bir ululama, bir yüceltme sözüdür" (119).

(118) Elbe, Haluk; *Halikarnas Balıkcısı'nın yedinci yıl dönümü nedeniyle düzenlenen anma sergisinin açılış konuşmasından alınmıştır. 14 Ekim 1980, Bodrum Kalesi Kütüphanesi, BODRUM.*

(119) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*, (s. 172-173). Gökova, Şadan, *Yazmadıkları ve Yaşamından Öykücükler*.

Halikamas Balıkçısı'nın merhabası Haluk Elbe'ye göre bir başka merhabadır. O'nun merhabası yüreğinin sıcaklığını taşıyarak gürül gürül de yankılanırdı. Onun merhabası bir dostluk ve sevgi mesajı idi. Bu sevgi yüklü merhabalarını hiç kimseden esirgemezdi. Bu merhabalardan büyük küçük herkes nasibini alırdı. İnsanlara merhaba, ağaçlara merhaba, kurda kuşa, dağa taş merhaba. O'nun ıssız bir kayalığın en ucundaki bir kayanın üstüne çıkarak kaşısında uzanan engin denize "Merhaba Akdeniz" diye seslendiği bir ünlü merhabası vardır. Ona göre merhaba sözcüğünün ortası deliktir. Merhaba sözcüğü elle tutulur, katı bir cisim gibi düşünür ve isterseniz merhabanın ortasındaki bu delikten bir kordon geçirerek onu boynunuza bir kolye gibi asabilirsiniz derdi. Merhaba sözcüğünün ortasının delik olmasını şöyle izah ederdi: Bu sözcüğün ikinci ha hecesi söylenirken insan soluğu yol bulur, dışarı çıkar. Hece delik olmazsa bu hece kaçamazdı. Ona göre can ve gönülden bir merhaba çekildiği zaman insan bir ferahlık duyar." Bir akşam Balıkçı'yı İzmir'de temsil edilmekte olan Shakespeare'in bir oyununa götürürler, ön sırada bir koltuğa buyur ederler. Günün türlü işleriyle yorgun düşmüş Balıkçı temsil sırasında uyuklar. Rol gereği sahnedeki aktörlerden biri karşısındakine bir merhaba çekince, Balıkçı sanki dürtülmüş gibi birden yerinden sıçrayarak davudi sesiyle bir merhaba çeker, sahnenin ortasına bomba düşmüşçesine oyun alt üst olur. Trajedi komediye dönüşür. Merhaba bir bakıma onun simgesi olmuştur. Merhabasız bir Cevat Şakir düşünülemezdi (120).

Azra Erhat, Halikamas Balıkçısı'nın ölümünden sonra şöyle

(120) Elbe, Haluk; *Balıkçı'nın İzinde*, *Bodrum Ekspres Gazetesi* (29 Ocak-4 Şubat 1982).

diyor: "Balıkçı merhabasını insan yüreğinden kopan sıcak bir alev gibi topraklara, denizlere yaydı" (121).

Sebahattin Eyüboğlu şöyle demişti: "Dünyanın kirini pasını ne temizler? Ege'nin poyrazı bir, Balıkçı'nın merhabası iki" (122).

HALİKARNAS BALIKÇISI ve İNSAN

Halikarnas Balıkçısı insanlara çok değer verirdi. Tüm hayatı boyunca hep insanlara yararlı olmak için çaba harcamıştır. Onun insana duyduğu sevgiyi Mehmet Doğan şöyle anlatıyor: Bütün yazdıkları "Sırtını evrene dayamış, bütün yaratılışı arkasına almış canlı insanın" bir ve başsız sonsuz serüvenidir. Balıkçı'da insan kendisinin de parçası olduğu doğada varlık kavgası veren, içinde yaşadığı ve daha nice yüzyıllar yaşayacağı evreni, tanımak için gözlerini açmış seyreden, bu dünyayı evreni, insanı ve hayvanıyla, bitkisiyle daha yaşanabilir duruma getirmek için uğraşan didinen haliyle bulunur.

İster deniz gurbetçisi, deniz emekçisi olsun, ister yoksul bir çiftçi, bir bahçıvan, bir değirmenci, bir kahveci olsun, ister babasının, kocasının çocuklarının birer birer denize açılıp da dönmeyişlerinin acısıyla yüreği kararmış bir ana, bir eş, bir sevgili olsun; isterse düğünlerde oyun oynaması için parayla tutulan bir oyuncu kız olsun... Bu insanın özellikleri şunlardır; yaşama bağlılık, insani ilişkilerde dürüstlük, tok sözlük, namusluluk, sömürüye, aldatmaya ve insanı küçük görmeye, küçük düşmeye karşı koyu bir nefret ve mücadele (123).

(121) Elbe, Haluk; *Balıkçı'nın İzinde, Bodrum Ekspres Gazetesi* (29 Ocak- 4 Şubat 1982).

(122) Elbe, Haluk; *Balıkçı'nın İzinde, Bodrum Ekspres Gazetesi* (29 Ocak- 4 Şubat 1982).

(123) Doğan, Mehmet; *Tekrarın Tekrarı*; (s. 96).

HALIKARNAS BAHÇIVANI

Halikarnas Balıkcısı'nın bir özelliği de çok iyi bir bahçıvan oluşudur. Onun bu özelliğini Haluk Elbe şöyle anlatıyor: "O Bodrum'u süslemek, çiçekler içinde bir beyaz kent yaratmak için durmadan çiçek fidanları üretir. Bodrum sokaklarını baştan başa bugenvillerle donatır. Dere boylarını katmerli zakkumlarla süsler. Batı kentlerindeki bitki kuruluşları ile mektuplaşır. Mektupları genel kurul toplantılarında yüksek sesle okunur. Dergi yıllıklarının kapaklarına basılır. Halikarnas Balıkcısı, ağaç meyve ve çiçek sevdalısıdır.

Bodrum'da halkı narenciye dikmeye durup usanmadan teşvik eder, yollarını gösterir. Tüm Bodrum yarımadasında Rum'lardan kalmış yedi sekizyüz kadar mandalin ve portakal ağacına karşı, o bütün köylerde ve Bodrum'da ağaç sayısı binleri aşan narenciye bahçeleri kurdurur. Toprağı da insanıda uyandırır. Bodrum bahçelerini Ege güneşinin iri altın damlaları, portakal ve mandalinalarla süsler. Bergamut fidanını Bodrum'a getirir. Böylece Bodrum, güneş meyvelerinin bereketli toprağı olur.

Bodrum'daki yirmibeş yıllık yaşamı toprak, ağaç, çiçek, meyve uğraşı içinde geçmiştir. Düşleri gerçekleşmiş, boy atan palmyeler şemsiyelerini açmışlar, okaliptüsler ulaşılması zor yüksekliklere kanat germişler, Bella Somralar koyu gölgelerini geniş alanlar kaplayan yörük kilimleri gibi yerlere sermişlerdi.

"Bir ağaç türü vardır ki sarı kırmızı çiçekler açardı. Bu ağaç için: Ağaç kuş cıvıltıları ile dolar, tepesi ise gökyüzünde bir bulut yaşamı sürerdi. Onları ne severdim... Bir dalı kırılrsa kolum kırıldı" diyor, Halikarnas Balıkcısı, kendisini ağacın parçası, kardeşi

hatta ağaç sayıyordu. Onda insancıl ve bitkisel hayat özdeşleşmişti.

Halikarnas Balıkcısı, gölge ağaçlarının yanısıra artistik bir düşünce ve görüşle süs bitkilerine de önem verir (124).

Halikarnas Balıkcısı, Bodrum'da yaşadığı yirmibeş yıl boyunca sürekli ağaç dikmiş, çevrenin güzelleşmesi için yoğun çabalar harcamıştır. Diktiği ağaçların tahrip edildiği zamanlarda bile ümidini hiçbir zaman kaybetmemiştir.

HALIKARNAS BALIKÇISI VE DOĞA

Halikarnas Balıkcısı, doğaya büyük önem verir. O doğa karşısında sevgiyle gözlerini iri iri açmış çocuk şaşkınlığıyla, onu kucaklamak için can atan bir insandır. O yeni ufuklar dergisindeki bir yazısında doğa ile ilgili olarak şöyle diyor: "Güzellik var doğada. Evet, aç olan bir insan güneş batışının güzelliğini göremez. Güneşin batışı ekmek değilki yesin. Bana vız gelir, en kötü durumlarda bile güzel bir şeyin tadına varırım. Göklerde kırlangıçların uçtuğunu gördükçe hapishanede, onların özgürlüklerinin tadına varırım. Sanki onlardım da hızla uçuyorum. Üstelik kimi yol yiyecek kuru ekmeğimde olmazdı. İnsanların sıkıntısını da kırlangıçların özgürlüğünü duyduğum gibi duyuyorum" (125).

Halikarnas Balıkcısı, Mavi Sürgün'de toprağı şöyle anlatıyor:

"Toprak diridir. Bahara doğru boylu boyunca toprağa yatın, açılmakta olan bir karınca yuvasına kulak dayayın. Sanki

(124) *Elbe, Haluk; Balıkcı'nın İzinde, Bodrum Ekspres Gazetesi, BODRUM 1-7 Ocak 1982.*

(125) *Yeni Ufuklar, 1965.*

dünya denilen toprak, topacın iliklerindeki hayat duyulur, derin inleyici bir vızıltı. Toprak uyanıyor. Bir de toprak hiç yalan yutmaz, onun bağına tohum ve dane atarsın hemen bitki yaprak yaprak yeşil alev gibi fişkirır. Tohum diye çerçöp atarsın, hiçbir şey fişkirmaz. Toprak, çerçöpü de yabana atmaz, onu tohumla gübre yapar" (126).

HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN RESSAMLIĞI

Halikarnas Balıkçısı aynı zamanda ressamdır. Onun resim çalışmalarını Turgay Gönenç üç türde topluyor:

Birinci, kitap ve yazılan için yaptığı siyah beyaz resimler: Bunların sayısı oldukça fazladır.

İkincisi, yağlı boya yapıtları: Bu tür resimler Balıkçısı'nın ressam kişiliğini, resim yeteneğini belirgin olarak yansıtır (127).

Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum'daki resimleri:

Halikarnas Balıkçısı, Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın Ölüm-süzlüğü'nün 7. yıl dönümü nedeniyle anısına yapılan sergileme, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Haluk Elbe Sanat Galerisi'nde 14-20 Ekim 1980 tarihlerinde yapıldı. Bodrum'da yaptığımız araştırmalar sonucunda Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum'da bulunan resimlerinin şunlar olduğunu tespit ettik:

Recai Cingöz'de bulunan iki resimden birinde dans eden İspanyol Rakkesi, ötekinde ise dört nala giden bir at üzerinde Kanuni Sultan Süleyman gösterilmişti. (1935'te yapılmıştır.)

(126) *Mavi Sürgün*, 6. Basım, Ocak 1986, (s. 217-218).

(127) Gönenç, Turgay; *Halikarnas Balıkçısı'nın Resimleri*, Bodrum Ekspres Gazetesi, Bodrum. (s. 4).

Ali Cengiz'de bulunan bir portre: Ali Cengiz bu portrenin yapılşını şöyle anlatıyor: "Şapka devriminde bir Barsalino şapkası ismarlamıştım. Cevat Bey giy şunu resim yapayım dedi ve şapkayı düzeltti, oturdu çizdi. Sonra kayık boyalarıyla da boyadı.» (Şu anda oğlu İsmet Cengiz'dedir.)

Bodrum'da nalburluk yapan Ahmet Nalbantoğlu'ndaki dördüncü resim İstanbul-İskenderun arasında çalışan "Cumhuriyet Vapuru"nu gösteriyor. (Şu anda Aydın Nalbantoğlu'ndadır.)

Hüseyin Nayır, "Afroz ve Kadınlar" adlı figür.

Saynur Gelendost, "Çakır Ayşe ve Balıkçı"

Süleyman Uysal, "El işlemeleri, "Hüseyin Turgut Karabağlı," İspanyol Dansözü"

Halikarnas Balıkçısı'nın ressamlığının üçüncü bölümünü tezhipler meydana getirir. Minyatür ve tezhip sanatımızın son ve büyük ustalarından biri de Halikarnas Balıkçısı'dır. Balıkçı tezhiplerinin sayısının yirmiyi aşkın olduğunu ve bunların Sedat Simavi'de bulunduğunu söylemiştir (128).

BODRURLULAR HALİKARNAS BALIKÇISINI NASIL DEĞERLENDİRİYORLAR?

Bodrumlu balıkçı dostları Halikarnas Balıkçısı'nı şöyle anlatıyorlar: Deli İbrahim Kaptan: "Bu adamın en büyük meziyeti hep denizcilerle oturuşu idi. Onu öyle kelli felli adamlarla

(128) Gönenc Turgay, *Halikarnas Balıkçısı'nın Resimleri, Bodrum Ekspres Gazetesi, BODRUM (s. 4)*

göremezdiniz. O zamanlar hepimiz dalgıçtık, yoksulduk. O bizimle yaşırdı, yoksuldu. Hele son yılları beş parasız geçti."

Eşref Kaptan: "Balıkçı iyi adamdı, halka çok faydası dokundu. Sekiz dilde konuşurdu, ama balıkçı değil bombacıydı" diyor. (129)

Balıkçı Mahmut Demirörs: "Tulum elbise, çivili postal giyerdi. Elbisesini kendi eliyle dikerdi. İçeri girince merhaba derdi. Kahvesini de, içkisini de ayakta içerdi. Balık yarenliği başladığı zaman hepimiz etrafına toplanırdık. Balık avlardı ama satmazdı. Büyük balıkları gübre olarak kullanırdı.

Otururken karşıya bakar resim yapardı. O zaman radyo bir Yalakahve'de vardı. İleriyi gören adamdı. Ta o zamanlar bu sürat motorlarını, atomu bize anlatmıştı." (130).

Ali Cengiz, Halikarnas Balıkçısı için şunları söyledi: "O ressam, bitki bilgini, bambaşka bir adam, bir dahi... Ama ömrü vefa etmedi. Hele kitapları... O zaman ben balıkçı malzemesi satardım. Dükkânımın geniş merdiveni vardı. Halikarnas Balıkçısı'nın yatağı orasıydı. Sofanın ucuna kağıtlarını koyar ve orada yazardı." (131).

Haluk Elbe gönlündeki Halikarnas Balıkçısı'nı şöyle anlatıyor: "Başı Göktepe'nin doruğunda iri, kocaman bir ay gibi yükselir.

(129) Ayten Yılmaz, *Halikarnas Balıkçısı ve Bodrum'lu, Melengeç Gazetesi BODRUM*, 27 Ekim 1978.

(130) *Melengeç Gazetesi, BODRUM 13 Temmuz 1973 (s. 1)*

(131) Ali Cengiz ölmüştür. Yukarıda aldığımız satırlar Bodrum Kalesi kütüphanesi memuru Gülşen Alpözen'in daha önce Ali Cengiz'le yaptığı konuşmadan alınmıştır.

Beyaz saçları bu baş etrafında beyaz bulutlar gibi uçuşur, savrulur. Göktepe'de artık vücudu olur. Tepedeki ulu çınarların ve melengeçlerin dalları da onun kolları. Ta aşağılara kadar uzanmış ve denize dalmış ayaklarını balıklar öper, okşar (132).

BODRUM, HALIKARNAS BALIKÇISI'NI UNUTMADI

Halikarnas Balıkçısı, Bodrum'da hala yaşıyor. Her yıl ölüm yıl dönümünde mezarı başında tören düzenleniyor. Bu etkinliklerden birisi de ölümünün yedinci yıl dönümü nedeniyle düzenlenen anma haftasıdır. Bu haftanın niteliğini Gülşen Alpözen şöyle belirtiyor: "Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum'da geçen acı tatlı izlenimleri. Bodrum değerli yurttaşına yedi yıl önceki cenaze törenini andıran; öyle içten öyle ilginç ve özgün bir anma haftası düzenlemiştir!" (133)

Bu etkinlikler geleneksel hale getirilmiştir. Halikarnas Balıkçısı her ölüm yıl dönümünde Türbe Tepesi'ndeki mezarı başında anılmaktadır. Halikarnas Balıkçısı 13 Ekim 1990 günü doğumunun 100. yıl dönümü nedeniyle Bodrum'da anıldı.

Halikarnas Balıkçısı, 13 Ekim 1973 günü öldü, fakat yarattığı eserler sayesinde Bodrum'da hâlâ yaşıyor.

Bodrum kalesi üst avlusunda Halikarnas Balıkçısı'nın büstü vardır. Bir diğer büstü Bodrum Belediyesi tarafından Belediye meydanına yaptırılmıştır.

Halikarnas Balıkçısı, 31 Ekim 1991 günü ölümünün onsekizinci yıl dönümünde Gönültepe'deki mezarı başında ka-

(132) Elbe, Haluk; *Merhaba Gazetesi*, BODRUM 14 Kasım 1980.

(133) Alpözen Gülşen; *Merhaba Gazetesi*, BODRUM 14 Kasım 1980.

labalık bir davetli topluluğunun katıldığı törenle anıldı. Bu anma töreni diğerlerinden farklıydı; çünkü yüce Bodrum sever Halikarnas Balıkcısı'nın anısına yapılan "Balıkçı Evi" açıldı.

HALIKARNAS BALIKÇISI ve MÜZİK

Halikarnas Balıkcısı, sarkıyı pek sevmez buna karşılık türkölere bayılırdı. "Şarkının adı bile bizden değil, Doğu'ya ait. Türkü öyle mi ya? Adıyla havasıyla bizden derdi. Bu konuda şöyle diyor: "Ahli vahli olanları hiç sevmem. Aşkın ile ta be sabah ağladım diyor adam sözgelimi bir şarkıda. Be adam kim dedi şana sabaha kadar ağla diye? Uyu, bre yahu uyu!" Bodrum türkülerini çok sever, bunlar içime işlemiş derdi. En sevdiği Bodrum türküsü şuydu:

"Gidene bak gidene

Boyu dönmüş fidana

Haydi benim şah boylum

Şah boylum, şah boylum (134) çiçek başında."

Bu türküyü "Yaşasın Deniz" deki "Denizeri Mahmut" adlı öyküsünde Sibirya'da esir olan Mahmut'a söyletir. Türk müziği için de Türk müziği seviyorum diyemem. Çünkü Türk müziği çeşitli bakımlardan Türk müziği olmaktan çıkmıştır. Bana kalırsa Türk müziği yapmak isteyenler mehter müziğiyle halk müziğine eğilmelidirler. Bizim şarkılarımızda Bizans etkisi çok fazladır. Anadolu nice uygarlık ve efsanelerin yanı sıra müziğin de ana yurdudur. Müziğe adını veren Müz'ler (Sanat Perileri) Anadolu'ludurlar. İlk flüt Kelainai'de (Dinar dolayları) yapılmıştır. İlk

(134) Şahboy : Bodrum ve çevresinde yetişen bir çiçek türü.

gitar konserleri de İasos'ta (Milas'ta, Güllük yakınlarında) verilmiştir. Aslında öz Türk müziği dünyanın en kaliteli, en güçlü ve insancıl müziğidir (135).

Halikarnas Balıkçısı, müziği özellikle de Klasik Batı müziğini çok severdi. En beğendiği bestekârlar Wagner, İspanyollar'dan da İsaac Albeniz ve Enrigue Granados idi.

HALIKARNAS BALIKÇISI İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ DÜŞÜNCELER

Halikarnas Balıkçısı, düz beyaz kağıt üstünde düzgün yazı yazmazdı. Sayfanın sol üst başından başlayan satırları gittikçe aşağıya doğru sarkar, sağa alt köşeye kadar inerdi. Sonradan aklına gelen şeyleri de küçük kağıtlara yazar, sayfanın kenarlarına yapıştırırdı.

Birgün "Üstadım dedim. Çizgisiz kağıda yazmakta güçlük çekiyorsunuz. Çizgili kağıt alsak da ona yazsanız."

"Olmaz!" diye haykırdı. "Ben özgürlüğü severim."

- Ne o yahu, raydaki lokomotif gibi başkalarının çizdiği çizgi üzerine başımı koymaya mecbur muyum? Düz kağıt üzerine dilediğim gibi yazıyorum" (136).

Halikarnas Balıkçısı, ölçüden nefret ederdi. Herşeyi daha coşkun isterdi. Hep kendi üslubunda uçmak isterdi. Balıkçı

(135) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkçısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*, (s. 174-175) Gökova, Şadan; *Yazmadıkları ve Yaşamından Öykücükler*.

(136) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkçısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*, (s. 178) Gökova, Şadan; *Yazmadıkları ve Yaşamından Öykücükler*.

kadına tapardı... Ana Tanrıçayla dünyanın iyi bir dünya olması için kadının daha önemli bir rol oynaması gerektiğine inanırdı. Ben Atatürk ve Balıkçı dışında kadını üstün gören kimseye rastlamadım (137).

Halikarnas Balıkcısı hümanist bir yazardır. Mavi yolculuğun düşünsel ve eylemli lideri "Mavi Sürgün" yazarı Halikarnas Balıkcısı olmuştu. Onun ölümünden sonra bu liderlik Sebahattin Eyüboğlu'na (Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun kardeşi) geçmiştir (138).

Halikarnas Balıkcısı, unutamadığı, sonradan üzüldüğü bir anısını Şadan Gökovalı'ya şöyle anlatır:

"Bilirsin, Hatice (son eşi) son derece titizdir. Bodrum'dayken bir gün baktım evin tabanını silecek."

"Sakın sileyim derne, hava rutubetli" dedim.

Geldiğimde taban tahtalannın yıkanmış, silinmiş olduğunu görünce tepem attı. Bir şişe zeytinyağını aldım, zevkle yere döktüm...

O an keyiflenmiştim. Ama Hatice'nin üzüldüğünü görünce yaptığımı pişman oldum. Ben zaten öyleyimdir. Çabuk öfkelenirim, fakat öfkem de çok çabuk geçer..." (139).

(137) Aksoy, Yaşar; *Halikarnas Kadırgası*, (s. 31). Azra Ana konuşuyor, (Milliyet Sanat, Zeynep Oral ile konuşmasından alınmıştır. 12.9.1982.)

(138) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*, (s. 167) Veliçedeoğlu, Veldet Hıfzı; *İnsancı Yolcular*.

(139) Borak, Sadi; *Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*, (s. 173) Gökovalı, Şadan; *Yazmadıkları ve Yaşamından Öykücükler*.

Halikarnas Balıkçısı'nın mizacına ilişkin olarak Mümtelim Ökmen kendisiyle yaptığım görüşmede şunları söyledi: "Halikarnas Balıkçısı denizi çok severdi. Onun ruhsal özelliğini özgürlük duygusuyla ifade etmek mümkündür. Halikarnas Balıkçısı'nın sınır tanımayan bir yaratılışı vardı. Serbest bir ruhu vardı. Zannediyorum deniz tutkusu da denizin uçsuz bucaksız oluşundan dolayıdır. Karada bir çok engeller vardır. Onun en çok kızdığı şey para ve paracı insanlardı, kazanç peşinde koşanlardı. Hikâye ve romanlarında paracı insanlardı, kazanç peşinde koşanlardı. Hikaye ve romanlarında para peşinde koşan kahramanlarına antipatik isimler koyardı. Deniz adamını kara adamından daima üstün tutardı."

Halikarnas Balıkçısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz sonuç olarak şu değerlendirmeyi yaptı: "Cevat Şakir Kabaağaçlı her haliyle, her şeyiyle mükemmel bir insandı. Onunla çok iyi bir evlilik hayatı yaşadık. Güzel ve mesut günlerimiz oldu. Cevat Şakir'le daha sonra bazı nedenlerden dolayı ayrıldık, fakat ben hiç bir zaman ona kırgınlık duymadım. Onu anlayışla karşıladım. Bana yadigar olarak oğlum Sina'yı bıraktı. Evli olduğumuz süre içerisinde bana iyi bir eş, oğluma iyi bir baba oldu. Daha sonra her ikimizde ayrı ayrı yerlerde mutlu olduk. Ben Halikarnas Balıkçısı'nın eşi olduğum için her zaman gurur duymuşumdur. Ayrıldıktan sonra da onun çalışmalarını yakından izledim. Kitaplarını alıp okudum. Özellikle Bodrum için yaptığı çalışmalarını taktirle karşıladım. İlklerin insan hayatında çok büyük önemi vardır. İlk eşim, oğlumun babası, Türk edebiyatının değerli hikâyeci ve romancısı doğa, deniz ve Bodrum âşığı Halikarnas Balıkçısı'nı her zaman saygı ve şükranla anıyorum" (140).

(140) Halikarnas Balıkçısı'nın ikinci eşi Hamdiye Öz'ün anlattıklarından alınmıştır.

Halikarnas Balıkcısı'nın kızı İsmet Noonan ise babası hakkında sonuç olarak bize şunları söyledi: "Halikarnas Balıkcısı anlatılmaz, yaşanır. Onu anlatmak çok zor. Halikarnas Balıkcısı'nı anlatmak için onunla beraber yaşamak lazımdır" (141).

3- HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN ESER VERDİĞİ YAZI TÜRLERİ

Halikarnas Balıkcısı, hikâye, roman, inceleme, fikir yazısı ve hatıra türlerinde eser vermiş bir yazardır.

HATIRA

Halikarnas Balıkcısı, bu türde kaleme aldığı Mavi Sürgün adlı eserini 1971 yılında yayınlamıştır. Halikarnas Balıkcısı, Mavi Sürgün'de 1925 yılından başlayarak 1947'ye kadar başından geçen olayları anlatır. Yazarın maceralı hayatını dikkatlere sunması bakımından son derece önemlidir. Mavi Sürgün, Halikarnas Balıkcısı'nın 1925 yılı İstanbulu'na ait izlenimleriyle başlar. Daha sonraki kısımlarda ise yazar sürgüne gönderilmesi, Bodrum'da kaldığı yirmibeş yıllık hayatına ait izlenimler ve Bodrum'da ki çalışmalarını anlatır. Eser Halikarnas Balıkcısı'nın 1947 yılında Bodrum'dan ayrılışını anlatan satırlarla biter.

Mavi Sürgün adlı eser Bodrum'a kalebent olarak gelen Cevat Şakir'den Halikarnas Balıkcısı'na doğru gidişin macerasıdır.

(141) Halikarnas Balıkcısı'nın kızı İsmet Noonan'ın anlattıklarından alınmıştır.

MAVİ SÜRGÜN

ESERİN İNCELENMESİ

Mavi Sürgün, Halikarnas Balıkcısı'nın hatıralarını anlattığı bir eserdir.

Eser kendi içinde:

Vals Dünyası

İşgal Sopası

Pirimiz Esseyd Ahmet Muhiddin-i Rûfai

Karanlıkta Gökkuşakları

Büyük Hayır

Üsküdar'a giderken Aldı Da Bir Yağmur

Felaketin Gölgesi

Üsküdar Karakolu

İkinci Yataklı Vagon

Cebeci Hapishanesi

İstiklal Mahkemesi

İdam

Sürgün

Haymana Ovasında Hacı Mehmet

Böylece İzmir

Şimdi De Aydın

Muğla ve Aşk Mektupları

Sevgi Katibi

Milas'ta Gene Mola

Nihayet Bodrum Yolunda

Bodrum

Ev ve Denizci

Halikarnas Balıkçısı

Bomba

Gazino-Çardakaltı Kahveleri

Bardakçı

Kale-Bodrum

Ulu Çınar-Musa'nın Sevgisi

Orfos Avı-Domates Çardağı

Asıl Sürgün

Tohum ve Troçki

Bodrum-Halikarnas

Deniz-Knidos

Adalar Denizi-Akdeniz

Evden ve Şundan Bundan

Bitkiler ve Halikarnas Alemiyle Sürgünün Sonu

başlıklı bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümleri, manayı esas olarak incelediğimizde metin halkaları arasındaki münasebet ağı daha da açık şekilde ortaya çıkacaktı. Bundan hareketle her mana birliğine muhtevasına göre bir isim konulduğunu söylemek mümkündür. Eser, yazarın Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dünyanın içinde bulunduğu durumu anlatmasıyla başlar.

Eserin vaka zincirine bir göz atılacak olursa:

1) Yazarın Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İstanbul'un işgal edilmesine dikkat çekmesi: Bu bir yerde eserin başlaması demektir. İstanbul işgal kuvvetleri tarafından işgal edilmiş, halkın can ve mal güvenliği kalmamıştır.

2) Yazarın hayatına izlenimlerini dikkatlere sunulması: Bu metin halkasında yazar işgal altındaki İstanbul'da değil, işgalden uzak kalan İstanbul'da yaşamak ister. İstanbul'un Fatih semtindeki Rûfai dergahına derviş olur.

3) İstanbul'un İşgali: İşgal günlerinde Osmanlı İmparatorluğunun başkenti olan İstanbul'da fakirlik ve sefalet hüküm sürmektedir. Halkın can ve mal güvenliği kalmamıştır.

4) İstanbul halkının çareyi Anadolu'ya kaçmakta bulması: Bu

metin halkasında Anadolu'nun büyük hayır olduğu belirtilmiştir. İstanbul'dan Anadolu'ya kaçanların sayısı oldukça fazladır. Cevat Şakir Kabaağaçlı, bu sıralarda gündelik gazetelere, haftalık ve aylık dergilere yazı yazıyor, resim, karikatür yapıyordu. Karikatürleri ilk defa Sedat Simavi'nin çıkardığı Diken gazetesinde basılmıştır.

5) İstanbul'da oturulacak iki semt vardır: Bunlardan birisi İhsaniye'de Karlıkbayırı, biriside Cihangir. Cevat Şakir ilk önce Karlıbayırı'nın kenarında üç katlı bir ev kiralar fakat ailesi bu evi beğenmez. Daha sonra Şemsipaşa'nın tam Kızkulesi'nin karşısına düşen köşesindeki bir evin alt katını kiralar. Cevat Şakir, Babıali yokuşundaki işini tamamladıktan sonra vapura binerek Şemsipaşa'daki evine gelir. Vapurdan iner inmez küfeci çocuklar etrafını sararlar. Bunlar küfeyle eşya taşıyan fukara çocuklardır. Bu çocuklar Cevat Şakir'in evini bildikleri için çok defa o, çocukların arkasından gitmeye ihtiyaç duymaz.

6) Cevat Şakir Resimli Hafta Dergisinde: Cevat Şakir, Sedat Simavi vasıtasıyla tanıdığı Mehmet Zekeriya Sertel'in, Resimli Ay, Resimli Hafta dergilerinde dergi kapaklarını boyuyor, resim yapıyor ve yazı yazıyordu. Bu dergilerden başka bir çok yerlerde yazı yazıyor, resimler ve karikatürler yapıyordu. Yazar bu şekilde hayatını devam ettirir.

7) Büyük felaketin ilk halkası: Cevat Şakir, 1925 yılı Ramazan Bayramı arifesinde işinden evine döndüğü zaman kendisini polis arar. Onun mahkemeye gelmesi istenir. Böylece bayram sevinci yerini felakete bırakır.

8) Cevat Şakir Üsküdar karakoluna gidiyor: Yazar dört polis nezaretinde yol çıkar. Üsküdar karakoluna varır fakat suçunun

ne olduğunu öğrenemez. Daha sonra Ankara İstiklal Mahkemesi'ne gönderilir.

9) Cevat Şakir Ankara yolunda: Ankara'ya trenle götürülecektir. Haydarpaşa garında trenin hareket saatini beklerken, dergi sahibi Mehmet Zekeriya Sertel ile karşılaşır. Zira ikiside aynı suçtan tutuklanmışlardır. Cevat Şakir, Mehmet Zekeriya Sertel'i görünce biraz olsun rahatlar. Ankara'ya kadar aynı kompartımanda yolculuk ederler. Ankara'ya vardıkları zaman doğrudan Cebeci hapishanesine götürülürler.

10) Cevat Şakir Cebeci hapishanesinde: Yazar, dergi sahibi Mehmet Zekeriya Sertel ile birlikte Cebeci hapishanesindedir. Burası yeni yapıldığından dolayı bakımsızdır. Daha sonra ikiside mahkemeye çıkarılırlar. Tutuklanmalarının nedeni; Cevat Şakir'in Resimli Hafta Dergisi'nde Hüseyin Kenan takma adıyla yazdığı Hapishanede İdama Mahkum Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler? adlı hikâyenin sakıncalı görülmesidir.

11) Cevat Şakir ve Mehmet Zekeriya Sertel ikinci defa İstiklal Mahkemesi karşısına çıkarılırlar.

12) İdam haberi: Mehmet Zekeriya Sertel'in arkadaşı Nebizade Hamdi onlara idama mahkum olacaklarını, fakat asılmayacaklarını bildirdi.

13) Sürgün Cezası: Ankara İstiklal Mahkemesi Cevat Şakir'i ve dergi sahibi Mehmet Zekeriya Sertel'i üç yıl süresince kalebentliğe mahkum eder... Nebizade Hamdi Bey'in verdiği idam haberinden sonra Kalebentliğe mahkum olmaları çok sevindirir. Cevat Şakir, yine bu güzel dünyanın yaşayanları arasındadır. Mehmet Zekeriya Sertel Sinop'a, Cevat Şakir Bodrum'a sürgün edilir.

14) Cevat Şakir, Bodrum yolcusu: Cebeci hapishanesinden çıktıktan sonra Bodrum yolculuğu başlar. Önceden Bodrum'a nasıl gidileceğini öğrenmiştir. Ankara'dan trene biner. Yolculuğun ilk durağı Afyon'dur. Burada harcırah alabilmek için üç gün beklenir. Daha sonra yola devam edilir. Tren İzmir'e yaklaşırken güneş batmış, akşam olmak üzeredir.

15) İkinci durak İzmir: Cevat Şakir, Basmane garında tren-den iner. Burada da yine hapishaneye götürülür. İzmir'e gelişinin döndüncü günü trenle Aydın'a gönderileceği kendisine bildirilir.

16) Cevat Şakir Aydın'da: O zaman Aydın, yanmış kül olmuş vaziyettedir. Buradaki jandarma koğuşunda yirmibeş gün kaldıktan sonra otobüsle Çine'ye getirilir. Burada jandarmalara teslim edilir. Çine'de altı gün kaldıktan sonra, otobüsle Muğla'ya getirilir.

17) Cevat Şakir Muğla'da: Buradaki jandarma komutanı, Muğla'ya uğrayan tiyatro topluluğunun baş aktrisine âşık olmuştur. Cevat Şakir'in bir yazar olduğunu anlayınca, ondan bu aktriste mektup yazmasını ister.

18) Cevat Şakir Milas'ta: Muğla'dan Milas'a getirilir. Milas'ta da yedi-sekiz gün kaldıktan sonra büyük bir heyecanla beklediği Bodrum yolculuğu başlar.

19) Bodrum sürgünü Bodrum yolunda: Bodrum'a atla gidilecektir. Çünkü Büyük İskender'in savaş arabalarından sonra bu yollardan araba geçmemiştir. Cevat Şakir at üzerinde gidemeyeceği için yürüyerek Bodrum yolunu tutar.

20) Cevat Şakir Bodrum'a yaklaşıyor: Yol arkadaşları postacı Mustafa, üç jandarma ve birkaç Bodrum yolcusuyla beraber Yokuşbaşı'na gelirler. "Neredeyse Bodrum görünecek" sözü karşısında Cevat Şakir'in kalbi çarpar.

21) Cevat Şakir Bodrum'da: Yazar gördüğü manzara karşısında büyülenir. Bodrum'da ilk olarak Jandarma dairesine götürülür. Burada kaymakam tarafından kendisine Bodrum sınırları içerisinde serbest kalacağı bildirilir.

Bu müjde karşısında Cevat Şakir hiç bir heyecan duymaz. Zira kendisini bitmiş ve ölmüş kabul eder. Ankara'dan Bodrum'a ulaşmak üçbuçuk ay sümüştür.

22) Bodrum'da ilk gün: Cevat Şakir burada kaymakam aracılığıyla deniz kenarında bir ev kiralar. Evin yirmibeş kuruş olan kirasının altı aylığını peşin verir.

23) Cevat Şakir'den Halikarnas Balıkcısı'na: Cevat Şakir yavaş yavaş Bodrum'a alışmaya başlar. Artık eski Cevat Şakir'den yepyeni bir Halikarnas Balıkcısı doğmuştur.

24) Patlayan bomba: Cevat Şakir evinde uyurken, evin yakınında bomba patlar. Bu olaydan şüphelenir. Patlamanın etkisiyle ev zarar görür. Ertesi günü bombanın kaçakçılara engel olmak için patlatıldığını öğrenir.

25) Cevat Şakir Bodrumlu oluyor: Hergün şehri enine boyuna gezer. Bodrum halkı ile kaynaşır.

26) Bardakçı (Salmakis) hayranı: Cevat Şakir zamanın büyük çoğunluğunu Bardakçı'da geçirir. Limandan karidesler topladıktan sonra mutlaka Bardakçı'daki havuzlara ve deniz kıyısına iner.

27) Cevat Şakir Bodrum kalesini inceler: O nun bir merakı da Bodrum kalesini gezmektir. Bununla beraber Bodrum'un tarihini incelemeye koyulur.

28) Eşi ve çocuğuna kavuşuyor: Cevat Şakir'in İstanbul'da bıraktığı eşi Hamdiye Hanım, dokuz aylık oğlu Sina ile birlikte Bodrum'a gelir.

29) Cevat Şakir ve Bodrum halkı: O Bodrum halkıyla kaynaşmış, dost olmuştur. Bodrum'a gelesi bir buçuk yıl olmuş ve o artık gerçek bir Bodrumlu kişiliğine bürünmüştür. Bu geçen süre zarfında balıkçılığa merak eder, hatta balık takımlarını kendisi yapar.

30) Cevat Şakir İstanbul'a dönüyor: Üç yıllık kalebentlik süresinin birbuçuk yılı geçmiştir. İstiklal Mahkemesi sürgünün geri kalan kısmının İstanbul'da geçirilmesine karar verir. Cevat Şakir, vapurla ve jandarmasız olarak İstanbul'a döner. İstanbul'da bulunduğu süre içerisinde Bodrum'u çok özler. Bunu şöyle ifade eder: "Özlemek, harıl harıl özlemenin ne olduğunu bilenler beni anlarlar. O âleme ulaşma saatini gürleyen yürek ve acıklı fırtınalı gözlerle bekleyen için, durmak; yerinde saplanakalmak öldürücüdür. Durup solumak yaşamak mı? (S. 191)

31) Hayalindeki Bodrum'u yaratmak için planlar: Cevat Şakir İstanbul'da yaşadığı 1,5 yıl süresince hep Bodrum için planlar yapar. Bodrum'da yetiştirmek üzere tohumlar alır, yurt dışından tanımla ilgili kitaplar getirir. Daha sonra kendisine Bodrum'a dönebileceği müjdesi verilince, eşi ve yeni doğmuş olan kızı İsmet ile beraber Çanakkale vapuruna binerek Bodrum yolunu tutarlar.

32) Cevat Şakir tekrar Bodrum'da: Bu defa kendi isteğiyle gelmiştir. Bodrum'a gelince eski oturdukları ev kiralanmış olduğu için, Manastır denilen yerde yeni bir ev kiralar. Daha sonra bir sandal alır. Bıkıp usanmadan sürekli çiçekler ve ağaçlar diker. Küçük sandalıyla balığa çıkar.

33) Cevat Şakir, Bodrum'un her tarafını karış karış bilir: Tüm adaları tanır. Bu arada büyük kemanbaş bir kayık alır. Daha sonra ikinci kızı Aliye doğar Cevat Şakir Yatağan adlı teknesini de bu sıralarda almıştır.

34) Cevat Şakir Bodrum'da kendi evini yapar: Bu ev birçok orijinal özelliklere sahiptir. Bu yeni evde oğlu Suat dünyaya gelir. Bu sıralarda Bodrum balıkçılarının av araç ve gereçlerinde yenilikler yapar.

35) Cevat Şakir hayalindeki Bodrum'u yaratır: Bodrum'un güzelliğine sınırsız güzellik katmak onun tek amacı olur. Bodrum'u çiçekler ve ağaçlarla süsler. O herşeyi ile Bodrum'un ortak malı olur.

36) Yirmibeş yılın ardından: Cevat Şakir, Bodrum'da geçirdiği yirmibeş yılın ardından çeşitli nedenlerle, canından çoksevddiği Bodrum'dan ayrılmak zorunda kalır. Cevat Şakir, yirmi beş yıl önce jandarmalar arasında geldiği Bodrum'dan gözleri yaşlı ayrılır.

BAKIŞ AÇISI ve ANLATMA PROBLEMİ

Anlatma esasına bağlı itibari metinlerde olay, şahıs kadrosu ve mekâna ait özellikler kahramanlardan biri tarafından anlatılır. Mavi Sürgün adlı eserde anlatıcı durumundaki şahıs yazarın

kendisidir. Biz herşeyi yazarın gözüyle görürüz. O hem olay zamanı, hem de anlatma zamanına ait gözlemlerini ve düşüncelerini nakletme imkânına sahiptir. Buradan hareketle Mavi Sürgün adlı eserin kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alındığını söyleyebiliriz. Bunu eserden alınan bir pasajda da görmek mümkündür:

"Ayrılış günü geldi. Sabahtı. İngiliz komutanı bir kamyonu emrime verdi. Ama yolculuk etmek isteyenlerin hepsini aldı. Kamyon diktığım ağaçların arasından geçti. Yokuş başına vardı. Yirmibeş ya da yirmiyedi yıl önce jandarma muhafazasında, oradan ilk sefer Bodrum ve Arşibel'i görmüştüm. Yine baktım! Çocuklar deniz kıyısında büyüdükları evin damını seçince ağladılar. Dönemeci döndük, artık ne Bodrum görünüyordu ne de Arşipel! İşte o kadar..." (S.225)

ZAMAN

Mavi Sürgün adlı eserde zaman takvimle ölçülebilir. Eser Birinci Dünya Savaşı bitiminden 1947'ye kadar geçen zaman dilimini içine alır. Bize eserdeki olay zamanını, anlatma zamanını ve bunlara ait gözlemleri yazar anlatınca öğrenmekteyiz Yazar, hatıralarını (maziyi) ona taşıyarak, olup biteni düzenli bir zaman çizgisinde dikkatlere sunar.

MEKÂN

Mavi Sürgün adlı eserde mekân çeşitlilik gösterir. Eserde mekan olarak yazarın yaşadığı İstanbul, Şemsipaşa, Üsküdar, Babiali yokuşu, daha sonra Ankara Cebeci Hapishanesi, İstiklal Mahkemesi, Bodrum'a gelirken geçtiği yerler (Afyon, İzmir, Aydın, Çine, Muğla, Milas) Bodrum ve çevresi, Bodrum yarım

adasının çevresindeki adalar, deniz, Bodrum Kalesi ve yazarın evi, Yatağan adlı kayığı ehemmiyetlidir. Mekân bölümlerin içeriğine göre değişik göstermektedir. Bazen İstanbul, bazen Ankara Cebeci Hapishanesi, bazen İstiklal Mahkemesi, bazen Bodrum ve çevresi bazen de denizdir.

ŞAHİS KADROSU

1) Birinci Derecedeki Kahraman: (Yazar)

Cevat Şakir Kabaağaçlı, eserde önce İstanbul ve yaşadığı muhitte ilgili bilgiler verir. Bunları takiben de Bodrum'a sürgün edilişi, Bodrum'da yaşadığı yirmibeş yıl ve istemeyerekte olsa buradan ayrılmak zorunda kalışını anlatmaya gayret sarfeder.

2) İkinci Derecedeki Kahramanlar: Eserde ikinci derecedeki kahramanların varlığından da söz etmek mümkündür. Bu kahramanlar vakaya yer yer iştirak ederler. Birinci derecedeki kahramanını yardımcısı durumundadır. Bunlar arasında Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın çalıştığı derginin sahibi Mehmet Zekeriya Sertel'i, Nebizade Hamdi Bey'i, Cevat Şakir'in ikinci eşi Hamdiye Hanım'ı, son eşi Hatice Hanım'ı, çocuklarını, (Sina, Aliye, Suat, İsmet) jandarmaları, İstiklal Mahkemesi üyelerini, Muğla jandarma komutanını, Bodrum halkını, Musa'yı, Cevat Şakir'in yakın arkadaşlarını, balıkçıları, kaymakamı, Postacı Mustafa'yı, Aynı Mehmet'i söylemek yerinde olur.

4- ROMANLAR

Halikarnas Balıkcısı yazı hayatına hikâyecilikle başlamıştır. dergi kapakları için resimler ve karikatürler çizmiştir. Karikatürleri ilk defa Sedat Simavi'nin çıkardığı Diken dergisinde çıkmıştır.

Halikarnas Balıkcısı hikâyelerinin yanı sıra roman türünde de eser kaleme almıştır. İlk romanı Aganta Burina Burinata (1946)'dır. Aganta Burina Burinata ile roman türünde eser kaleme alan Halikarnas Balıkcısı'nın 1946 yılından sonra, bu vadedeki eserleri hayatının sonuna kadar birbirini izleyecektir. Yayın sırasına göre bu eserler şunlardır:

Aganta Burina Burinata; 1946: Uluç Ali Reis; 1962: Ötelerin Çocukları; 1965: Turgut Reis; 1966: Deniz Gurbetçileri; 1969

Kitap halinde yayınlanan romanları bunlardır.

Halikarnas Balıkcısı, romanlarının hepsinde konu olarak denizi ve deniz insanlarını, bu insanların çektiği sıkıntıları, ıstırapları ele alan bir yazardır. Romanlarının adları bile bunu açıkça gözler önüne serer. Romanlarının olayları hep Ege denizi ile Akdeniz kıyılarında ve adalarda geçer. Romanlarının kahramanları kendilerini denize adanmış, bu uğurda ölmeyi göze alan, denizi geçim kaynağı olarak kabul eden, çalışkan balıkçılar, gemiciler, dalgıçlar, süngercilerdir.

Halikarnas Balıkcısı'nın romanlarında ele aldığı kahramanlar daha çocukluktan beri kendilerini denize adanmış, denizden gelecek felaketleri bildikleri halde ondan ayrılmayan, sabırlı, mert ve cesurdur. Balıkçılar, süngerciler, dalgıçlar, gemiciler Türk edebiyatına ilk defa Halikarnas Balıkcısı ile gelmiştir denilebilir. Romanlarında denizle birlikte doğayı da ele alarak işler. Ondaki engin doğa ve insan sevgisi romanlarının oluşumunda önemli rol oynar.

Halikarnas Balıkcısı'nın romanlarında iki tür insan vardır: Birincisi sömüren, ikincisi sömürülen o hep sömürülenden, zayıf

insandan yanadır. Ayrıca romanlarında şiirsel, akıcı bir anlatım varlığını hissettirir. Bazı romanlarında realizm ve natüralizmin etkisini görmek mümkündür. (Ötekilerin Çocukları, Deniz Gurbetçileri, Agata Burina Burinata). Bazı romanlarında da tarihi olaylar geniş yer tutar. (Turgut Reis, Uluç Reis)

ROMANLARIN İNCELENMESİ:

AGANTA BURİNA BURİNATA

VAKA

Anlatma esasına bağlı edebi türler bu arada tabii olarak roman ve hikâye herşeyden önce hayali bir olaya ihtiyaç gösterir. Bu sahaya giren edebi eserlerin hepsinde olay asıl unsur durumundadır.

Aganta Burina Burinata adlı eseri yukarıdaki düşünceden hareketle ele alıp incelediğimizde ortaya çıkacak olan vaka ve bu vakaya ait vaka zinciri ne olacaktır? Bunu izaha gayret sarfedelim:

Eser kendi içinde:

- a) Aganta Burina Burinata
- b) Çırgırağın Sesi
- c) Mahalle Mektebinde
- ç) Eh! Artık Deniz!
- d) Hazır olun, Fırtına Geliyor!
- e) Artık Dünyada Bir Başına Kalmış Bir Denizciyim

- f) Delikanlılık
- g) A Canım, Yurt Başkadır
- ğ) Köylüler, Ortakçılar
- h) Gene Denizcilerle Yüzyüze Geldik
- ı) Yağmur Duası
- i) Fırtına Kabarıyor

başlıklı bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümleri, manayı esas alarak incelediğimizde metin halkaları arasındaki bağlantı daha da açık bir şekilde ortaya çıkacaktır. Buradan hareketle her mana birliğine içeriğine göre bir isim konduğunu söylemek mümkündür.

Biz eserdeki bu bölümleri manalı bir bütün olarak kabul edip bölümlere ait olay zincirini de bir bütünlük oluşturacak şekilde göstermeye çalışacağız.

Eser, birinci derecedeki kahraman Mahmud'un hatıralarını anlatmasıyla başlar. Zaten eserin temelini de bu hatıralar teşkil eder. Mahmud'un çocukluk ve gençlik dönemine ait hatıraları yine Mahmud'un kendi ifadesiyle dikkatlere sunulmaktadır.

Eserin olay zincirine bir göz atılacak olursa:

1) Mahmud'un, babasının ölümünden sonra onun arkasından söylenen sözlere dikkat çekmesi: Bu bir yerde eserin başlaması demektir. Eserdeki "Toprağı bol olsun, demezlerdi." ifadesi ise anahtar cümle vazifesi görmekte ve insanı değişik bir âleme sevketmektedir. Nitekim bu satırlarda bir esrar perdesi vardır. (s. 62)

Daha sonraki satırlarda söz konusu olan esrar perdesinin deniz olduğu anlaşılr.

2) Mahmud'un ailesi ve çocukluk dönemine ait gözlemlerin dikkatlere sunulması:

Bu metin halkasında Mahmud'un ailesinin tanıtılması esas alınarak onlardaki denizcilik aşkının izahı gözler önüne serilmektedir.

3) Amcası Davut'un denizde boğulması üzerine Mahmud'da denize karşı büyük bir hırsın doğması: Mahmud'un denize karşı bu büyük ilgisi babasını korkutur. Bu metin halkası bir sonrakinin hazırlayıcısı durumundadır. Mahmud'un denizci olmasını istemeyen Süleyman Efendi, çareyi, oğlunu çırak olarak vermekte bulur.

4) Mahmut'un Kirpi Halil Usta'nın yanına çırak olarak verilışı: Halil Usta eski bir denizcidir. Sakatlanınca işi eskiciliğe döken bu zavallının kalbi yine denizcilik aşkıyla çarpar. Mahmud'un denizcilikte ilk hocası o olur. Ona bildiği herşeyi öğretir.

5) Topal Murat Dayı'nın, Kôr Halid'in kahvesinde nargile furdatan bir kaç kişi tarafından küçümsenerek alay konusu edilmesi: Murat Dayı, eserin ilerleyen bölümlerinde karşımıza çıkacak olan Aliş'in babasıdır. Bu bölüm bir yerde onun hazırlayıcısı durumundadır.

6) Fatma'nın, Mahmud'u yapacakları deniz sefasına davet edişı: Erkek Fatma, Mahmud'un sınıf arkadaşıdır. Mahmud'un derslerine olan ilgisizliğini bildiği için onu denize davet eder. Mahmut'un denizle haşır neşir olduğu ilk yolculuk olur. Bundan sonra Mahmud, sık sık denize çıkar. Kaçtığı da olur.

7) Mahmud'un kaçmaya karar verışı: Okuldan ve derslerinden sıkılan Mahmud, kalbinin sesine kulak vererek kaçmak için Fatma ile birlikte plan hazırlar. Ona göre deniz için herşeyi feda etmek mübahtır. Hiç sevmediği amcasına giderek onun kayığına tayfa olması bundan başka birşey olmasa gerek... Ve o artık bir denizcidir.

8) Aliş'le Mahmud'un kayıkta karşılaşması: Aliş, Mahmud'un zor günlerindede onun rehberi olur. İkiside kader ortağıdır.

9) Mahmud'un, babasının ölüm haberini alması: Annesi, Mahmud'a babasının bütün sahip olduğu şeylerle birlikte denizin derinliklerine gömüldüğünü haber veren bir mektup yazar. Bu haber onu sarstığı gibi bir kaç gün sonra işten ayrılmasına da sebep olur.

10) Delikanlılık dönemi: Annesinin de ölümünden sonra Mahmud iyice kendini dağıtmış, delikanlılığının hararetlı dönemleri onu güzele ve güzellik duygusuna daha değişik bir gözle bakmaya zorlamıştır. Fatma, onun gözünde artık " Vahşi bir sevgili'dir.

11) Seferlerin çekilmez olması ve yurt hasretinin acı izleri: İçinde bulunduğu hayat şartlarına tahammül edemeyen Mahmud, ilk fırsatta köyüne dönmek ister. Cefalı bir takım yolculuğun nihayetinde gelmiş olduğu köyü onu şaşırtır.

12) Köyde esen garip hava: Umduğunu bulamayan Mahmud kendini bu yerlerde yabancı sanır. Uğraşmış olduğu arkadaşlarının ve Ateşoğlu'nun hali onu çılına çevirir.

13) Fatma'nın eve dönüşü: Ateşoğlu'ndaki garabeti an-

lamayan Mahmud, akşam işten dönen Fatma'nın yüzündeki izleri görünce ne yapacağını şaşırır. O, bütün olup bitene rağmen Fatma'ya evlenme teklif eder.

14) Fatma'nın kayıplara karışması: Mahmud'un evlenme teklifini kendisine acıdığı için yaptığını sanan Fatma, bir daha geri dönmek üzere köyden ayrılır. Bu günden sonra Mahmud, kendini daha da yalnız hisseder

15) Kalafat Ahmet Usta'nın, Mahmud'u dükkânına davet edişi: Bu davet Mahmud'un yalnızlığına son vermek maksadıyla yapılmıştır. Zira ona Zeynel Kaptan'ın kızı ile evlenmesi teklif edilir.

16) Mahmud'un Zeynel Kaptan'ı ziyareti: Bu ziyaret, Mahmud'un Ayşe ile evlenmesine imkân verdiği gibi onun denizden kopmasında da neden olur. Çünkü Zeynel Kaptan, kızıyla evlenebilmesi için Mahmud'a denizden vazgeçmesini söylemiştir.

17) Köylüler, ortakçılar meselesi: Evlilik çiftlere mutluluk getirse de Ayşe'nin menfaatperestliği gün geçtikçe bu mutluluğa gölge düşürür. Mahmud, ortakçılardan alınacak olan geliri almak üzere karısı tarafından köye gönderilir. Köylülerin haline acıdığı için de hiçbir şey almadan geri döner. Bu sebeple Mahmud'a kızan Fatma Hanım, onda denizcilik aşkını yeniden alevlendirir.

18) Ayşe ile Mahmud'un Bodrum da yapılan düğüne davet edilışleri: Kıyıda denizcilerle karşılaşan Mahmud, kendinden utanır. Denizcilerin çöğllkları onu mesteder. Bu olay zinciri yani düğün hadisesi onun denize dönmesi için yapılan bir hazırlıktan başka birşey değildir.

19) Köyde kuraklığın uzun sürmesi ve ardından gelen yağmurun faciaya yol açması: köyün sıkıcı havası daha da çekilmez olur. Kuraklık ardından gelen yağmur, sel suları, halkın garip inanışları, onun denize dönmesine zemin hazırlar.

20) Denizden gelen sesin tesiri: "İşte denizden korktuğu için denizden kaçan denizci" sözüne dayanamayan Mahmud, herşeyini Ayşe'ye bırakarak denize döner.

BAKIŞ AÇISI VE ANLATMA PROBLEMİ

Anlatma esasına bağlı itibari metinlerde olay, şahıs kadrosu ve mekâna ait özellikler kahramanlarından biri tarafından anlatılır. Bu durumda anlatıcı, söz konusu kahramanın gözlem kabiliyeti, tecrübesi ve bilgi seviyesi ile sınırlıdır. Kısacası anlatıcı kahramanlardan birisiyle aynileşir.

Aganta Burina Burinata adlı eserde bu kahraman Mahmud'tur. Biz herşeyi onun gözüyle görürüz. O, hem olay zamanı, hemde anlatma zamanına ait gözlemlerini düşüncelerini anlatma imkânına sahiptir. Buradan hareketle Aganta Burina Burinata adlı eserin kahraman anlatıcının bakış açısından kaleme alındığını söyleyebiliriz. Bu eserden alınan bir pasajda da görmek mümkündür:

"Rahmetli babamı anarken 'Nur içinde yatsın' ya da Toprağı bol olsun' demezlerdi. Çünkü babam denizde boğulmuştu. Ama boğulan yalnız o muydu? Soyumuzdaki erkeklerin çoğu, denizde kalmıştı." (s. 7)

ZAMAN

Anlatma esasına bağlı edebi eserlerin incelenmesinde

zaman problemi üzerinde durma zarurietiyi vardır. Bu tarz eserlerin ilk vasfı itibari olmalıdır, yani itibari bir âlemde meydana gelen hayat olaylarını anlatmalardır. Bu durumda zamanın da itibari olması doğaldır.

Aganta Burina Burinata adlı eserde de zaman, takvimle ölçülebilen zaman değil, itibari bir zamandır. Biz eserdeki olay zamanını ve bunlara ait gözlemleri kahraman anlatıcının (Mahmud'un) gözlemlerinden öğrenmekteyiz.

Mahmud, hatıralarını (maziye), ana taşıyarak olup biteni düzenli bir zaman çizgisinde dikkatlere sunar.

MEKÂN

Anlatma esasına bağlı edebi türlerde mekânı olayın meydana geldiği yer olarak tarif etmek mümkündür. Mekân, kahramanların özelliklerini aksettirecek niteliktedir. İncelemiş olduğumuz Aganta Burina Burinata adlı eserlerde mekân Mahmud'un doğduğu, büyüdüğü, okuduğu, çıraklık ettiği, dalgalarla güreştiği yerlerdir. Mekân, bölümlerinin içeriğine göre değişiklik göstermektedir. Burası bazen bir düğün evi, bazen virane bir köy, bazan da çılgın bir denizdir.

ŞAHIS KADROSU

İtibari metinlerde, mekân ve zaman gibi şahıs kadrosunu meydana getiren fertlerde itibaridir. İncelemiş olduğum eserdeki kahramanları yükledikleri fonksiyonları bakımından iki grupta incelemek mümkündür.

1) Birinci Derecedeki Kahraman (Mahmud): Aileden gelen denizcilik sevgisi onu daha küçük yaşta sarar. onun için deniz

mutluluk demektir. Deniz için herşeyin feda edilmesi mübahtır. Bir ara evlenip denizden vazgeçmek isterse de başaramaz ve deniz onu esrarlı sinesine çeker.

2) İkinci Derecedeki Kahramanlar: Bu kahramanlar vakaya yer yer iştirak ederler. Birinci derecedeki kahramanının yardımcısı durumundadır. Bunların arasında Süleyman Efendi'yi, Mahmud'un annesini, Davut'u, Fatma'yı, Topal Murat Dayı'yı, Aliş'i, Kirpi Halil Usta'yı, Topal Hoca'yı, Ateşoğlu'nu, Halime Kadın'ı, Ayşe'yi, Rum olan Pahos'u, Kalafat Ahmet Usta'yı, Zehra Hala'yı ve diğer bütün denizcileri zikretmek yerinde olur.

TURGUT REİS

Turgut Reis adlı eser kendi içinde:

Turgunca'nın Doğumu ve Adı

Çocukluk

Sıralovaz'dan Açık Denizlere

Turgut'un Topları Akdentz'de Gürlüyor

Onyediyi Yaşında Fırkata (Pregat) Reisi

Turgut Reis Kendi Perkendesinde

Turgutca Oruç Reis'e Kavuşuyor

Turgut Reis'in İspanya Kıyılarına İlk Uğrayışı

Deniz Adaleti

Kış Seferi

Kuzey Afrika'da Yıllarca Süren Kara ve Deniz Savaşları

15 Yıl Sonra

Barbaros'la Birlikte Yine Akdeniz'de

Dünyanın Başlıca Deniz Savaşlarından Birinin Öncesinde

Preveze Deniz Savaşı

Forsalık

Kurtuluş

Cibre'ye Dönüş ve Deniz Seferleri

Mehdiye Kalesi

Cibre Adası Oyunu

Barbaros'un Ölümü ve Rüstem Paşa Dönemi

Turgut Reis'in Şehadeti

başlıklı bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümleri manayı esas olarak incelediğimizde metin halkaları arasındaki münabeset ağı daha da açık bir şekilde ortaya çıkacaktır. Buradan hareketle her mana birliğine içerğine göre bir isim konulduğunu kabul edip bölümlere ait vaka zincirini de bir bütünlük oluşturacak şekilde göstermeye çalışacağım:

Eser, Menteşe (Muğla) iline bağlı Sıralovaz yanmadasının Karabağ köyünü tasvir eden satırlarla başlar.

Eserin olay zincirine bir göz atılacak olursa:

1) Menteşe (Muğla) iline bağlı Sıralovaz yarımadasının Karabağ köyünde yaşayan Çoban Veli'nin karısı bir erkek çocuk dünyaya getirir. Eserin ilk olay zinciri budur. Karabağ köyünde yaşayan yetmiş yaşını aşmış bir deniz gazisi olan Hüsamettin tarafından çocuğa "Turgutca" adı verilir. Hüsamettin ezan okuduktan sonra çocuğun sağ ve sol kulağına Turgutca diye seilenir ve bu çocuğun anlı şanlı bir deniz kurdu olması için dua eder.

2) Turgutca'nın ailesi ve çocukluk dönemine ait gözlemlerin dikkatlere sunulması: Bu metin halkasında Turgutca'nın ailesi tanıtılır. Turgutca'nın babası çobandır. Turgutca dört-beş yaşlarına geldiği zaman şafak sökünce babasıyla birlikte kalkar, koyunları, keçileri dağa veya deniz kıyısına sürer. Dağ yoluna doğru gidilirse çocuğun yüzü sarkar, deniz kıyısına gidilirse sevinçten havada taklalar atar. Turgutca altı yaşına geldiği zaman babası sürüyle baş edemediği için keçileri ona bırakarak deniz kıyısına iner. Turgutca'ya tehlikeli olduğu gerekçesiyle deniz kıyısını yasaklar.

3) Turgutca çobanlık yapmaya başlıyor: Sabahleyin erkenden kalkan Turgutca, dağarcığını ve kavalını alarak dağa çıkar. Dağdan denizi ve adaları seyreder. Turgutca, "Yerinde serili duran ovayı da, ortasında saplıduran kuleyi de, şu geviş getiren keçileri de istemem" der. >

4) Tahtabacak Hüssam Amca'nın Turgutca'yı denizi seyrederken bulması: Bir gün Tahtabacak Hüssam Amca dağda Turgutca'yı hayran hayran denizi seyrederken bulur. Zira Turgutca'nın gözleri denizdeki bir yelkenliye takılmıştır. Hüssam

Amca en ince ayrıntısına kadar yelkenliyi Turgutca'ya anlatır ve daha yakından görmesi için elindeki dürbünü ona verir. Ona çevresindeki bütün adaların isimlerini zevkle öğretir.

5) İlk denizcilik hocası Hüssam Amca: Turgutca dürbünle denize bakar ve ona birşeyler sorar. Hüssam Amca onun sorularına cevap verir. Hüssam Amca boş zamanlarında tahta, bez ve tire parçalarından oyuncak kayıklar yaparak Turgutca'ya verir. Oyuncak kayıkların baş ucunda biriktiğini gören babası Hüssam Amca'ya ve Çoban Murat'a şikayette bulunur.

6) Turgutca on iki yaşında: Turgutca, on iki yaşına geldiği zaman Tahtabacak Hüssam Amca'dan ok, yay ve piştovla iyi nişan almasını öğrenir.

7) Turgutca denize karşı dayanılmaz bir özlem duyuyor: Bir gün dağda keçileri otlatırken denizde beş gemi görür. Bunların dördü Gümüşlük limanına girer biri de kıydan iki üç mil açıkta demirler. Turgutca keçileri önüne katarak hemen köye döner. Evde babası yoktur. Annesine gideceğini söyledikten sonra koşarak evden ayrılır. Deniz kenarına geldiği zaman sular kararmıştır. Gemiden çıkan leventler kıyı boyunca eteş yakıp etrafına toplanmışlardır. Bunların konuşmalarına kulak misafiri olur. Duydukları onu hem sevindirir hem de canını sıkar. Denize açılmak ile karada kalıp çobanlık yapmak arasında tercih yapmakta zorluk çeker. Geç kalmadan evlerine döner. Denize gitmek ile gitmeyip karada kalmak düşüncesi onun sabaha kadar gözlerini yummasına sebep olur. Denizin çağırışını duyar.

8) Turgutca denize açılıyor: Annesini ve babasını denize açılmasına izin vermeleri için ikna eder. Artık Turgutca'nın denize açılacağı gün gelmiştir. O gün annesi, babası ve yur-

dundan ayrılacağı için derin bir üzüntü duyar. Turgutca, on beş yaşında iken bir sabah vakti babasının ve annesinin elini öperek evden ayrılır

9) Turgutca'nın denize açılması: Turgutca varınca Eğribozlu Muratı, Tahtabacağı, ve Tahtabacak tarafından Halikamas'tan getirilen üç delikanlıyı (Koca Yunus, Sanı Hamid, Ateş Yaşar) kayıkta bulunur. Demir alma işaretinin verilmesinden sonra bir heyamola sesi yükselir ve Turgutca yıllardır özlemini duyduğu denize kavuşur.

10) Turgutca Kerim Ağa'nın gemisinde: Turgutca ilk sefere çıktığı bu gemide büyük yararlılıklar gösterir. Bu seferden elde ettiği ganimetler ve yirmidört dukat altın para ile Sıralovaz'a döner. O arkadaşlarıyla birleşip bir gemi yaptırmayı planlar. O sırada Sıralovaz yanmadasının hiçbir yerinde gemi yapılmadığından Sali adasında bir tekne yaptırır. Memleketlerine gitmiş olan denizciler geri döner ve Gökova körfezinde Orak adasının mağaralarında bırakılmış olan toplar, güller ve barutlar Sali adasında taşınır. Bu hazırlıklardan sonra Turgutca, büyük bir donanmayı komuta ediyormuş gibi sevinir.

11) Turgutca kendi fırkatasında nihayet geminin demir alacağı gün gelmiştir. Turgutca yola gündüz değilde gece çıkılması taraftandır. Bu sefer sırasında düşman gemileriyle savaşırılar. Turgut Reis Paho'nun gemisini ele geçirir. Turgut Reis eline geçen canilere ve emrinde çalışanlara merhametli davranır, onun emrinde çalışanları büyüleyen bir insanlığı vardır.

12) Turgut Reis Salih Ağa ile Tanışıyor: Türk ticaret gemilerinin yaşlı kaptanı Salih Ağa, Turgut Reis'in kendisine yaptığı yardımdan dolayı ona teşekkür etmeye gelir. Salih

Ağa'nın üç oğlu bir de kızı vardır. İki büyük oğlu düşmanla yaptıkları mücadele sonunda şehit olur. Turgut Reis onlara yardım ederek kurtulmalarını sağlar. İhtiyarın en küçük oğlu Hamza, Turgut Reis'le kalmak ister. O mevsim sonunda Turgut Reis dört kadirga, iki fırkata batırır. Bunlardan başka başka bir kadirga, bir kalita bir perkende ve bir ticaret gemisi zaptedilir.

13) Turgut Reis yirmi yaşında: O kış kendi köyü olan Karabağ köyünde ve Sıralovaz yarım adasının öteki köylerinde çeşmeler, sarnıçlar ve çocuklar doğruyu yalandan ayırt edebilsinler diye okul, medrese, ve mescitler yaptırır. 1510 yılı ilk baharında Mandalyat körfezinden bir kadirga, bir kalita, bir fırkata, ve bir perekendeyle denize açılır. Bu yıllar Osmanlı İmparatorluğu Yavuz Sultan Selim dönemini yaşar. Yavuz Sultan Selim doğuyla uğraştığından batılılarla barış halindedir. Bu sebeple Osmanlı sularında korsanların hareketlerine kötü gözle bakılır. Turgutca Sıralovaz kıyılarına sessiz sedasız gizlice gelir, gider.

14) Turgut Reis Oruç Reis'in yanına gidiyor: Babasını yanında götürmek ister fakat hasta olduğu için o gelmek istemez. Babası gitmeyince annesi de köyden ayrılmaz. Oruç Reis'in kardeşi Hızır Reis düşmandan zaptettikleri gemilerle donanmalarını artırarak kırk gemilik bir deniz filosuna sahip olmuşlardır. Turgut Reis ile Oruç Reis Beccale kalesi yakınlarında karşılaşır.

15) Turgut Reis Oruç Reis'le birleşiyor: Emrindeki korsanlarla beraber Oruç Reis'in emrinde çalışmaya başlar.

16) Turgut Reis'in İspanya kıyılarına ilk uğrayışı: Oruç Reis'ten izin alındıktan sonra Hızır, Turgut ve Murat Reisler

İspanya kıyılanna seferlere başlarlar. Üç filo Sicilya adasını geçtikten sonra birbirlerinden ayrılırlar. İtalya ve İspanya'da Oruç Reis ve kardeşleri çok büyük ün salmışlardır.

17) Turgut Reis Sardanya ve İspanya'nın güneyinde seferlere devam eder: Palma kentinde engizisyon mahkemesi yargıçlarından Arşivek'i yaptıklarından dolayı mahkeme eder.

18) Turgut Reis yıllarca Kuzey Afrika'da kara ve deniz savaşları yapar: Kuzey Afrika'daki korsanlardan yalnız Avrupa hükümetleri değil Tunus hükümeti de korkmaya başlar.

19) Turgut Reis Cirbe adasını üs olarak kullanılır: Burda gemilerinin bakımını yaptırır. Turgut Reis artık kırkiki yaşındadır.

20) Turgut Reis'in son onbeş yılın olaylarını gözden geçirmesi: Bu on beş yıl boyunca Turgut Reis seferden sefere koşar. Oruç Reis'in şehit olması onu çok üzer. Cezayir'e vardığı zaman Hızır Reis'ten Oruç ve İshak reislerin şehit oldukları haberini alır.

21) Turgut Reis Halkulvat'da: Turgut Reis burada Salih Ağa ve kızı Selime ile görüşür. Daha sonra Salih Ağa'nın kızı Selime ile evlenir. Dokuz ay sonra bir kız çocukları olur. Turgut Reise seferde bulunduğu zamanlarda kansı ve kızına özlem duyar. Onları Cezayir'den alarak üs olarak kullandığı Cirbe adasına getirmeye karar verir.

22) Barbaros ile birlikte yine Akdeniz'de seferlere devam eder: Barbaros kaptan olunca kışın hızla gemiler yaptırır. 1534 yılı ilk baharında filo Çanakkale'den çıkar. Barbaros Cirbe adasına gemi göndererek Messina boğazı açıklarında Turgut Reis'in gelip kendisini beklemesini ister.

23) Turgut Reis ile Barbaros birbirlerine kavuşurlar: Birlikte İtalya kıyılarını ziyaret ederler.

24) Preveze Deniz Savaşı öncesinde: Haçlı donanması Korfu'da toplanır. Preveze'ye saldırır. Bunun üzerine gönüllü bir filo Turgut Reis'in kumandasında Preveze'ye gönderilir. Barbaros donanma ile arkadan gelir.

25) Turgut Reis ve Preveze Deniz Savaşı: 1538 yılı, Akdeniz'in en güzel mevsimi eylül ayıdır. Birkaç yüzyılın en büyük deniz adamları karşı karşıya gelir. Andrea Dorya, Barbaros ve Turgut Reis. Bu savaş Türk donanmasının üstünlüğüyle sonuçlanır.

26) Preveze Deniz Zaferinin ardından: Preveze Deniz Savaşı'nın ertesi günü iki denizci birbirlerini zafer sevinciyle kucaklarlar. Barbaros Turgut Reis'e teşekkür edecek söz bulamaz. O gün Turgut Reis, Barbaros'tan ayrılır.

27) Turgut Reis Cirbe adasına dönüyor: Burada kısa bir süre kalır, gemilerin bakımını yaptırdıktan sonra mevsimin kış olmasına aldırmadan denize açılır.

28) 1540 yılı ilkbaharında Andrea Dorya Turgut Reis'i aramak için Cenova limanından ayrılır: Şarlken Turgut Reis'in ölü ya da diri mutlaka yakalanmasını ister.

29) Turgut Reis esir olur: Cirbe adasına gitmenin uzun zaman alacağını düşünür. Gemilerini Girallana koyunda karaya çeker. Burada Glannettio Dorya (Andrea Dorya'nın yeğeni)'nin saldırısına uğrayarak tutsak edilir. Bir süre forsalık yaptıktan sonra hapishaneye götürülür. İki ay zindanda kalır.

30) Turgut Reis tutsaklıktan kurtuluyor: Üç sene kürek çektikten sonra Barbaros'un verdiği ulti­matom üzerine serbest bırakılır. Cenova'dan Tulon'a on altı saate getirilerek Barboras Hayrettin Paşa'ya teslim edilir. Eski iki denizci kucaklaşırlar. Bu metin halkasında Barbaros Hayrettin Paşa'nın şu sözü ehem-niyetlidir: "Bu deniz oğlu hatta benden de üstündür". O akşam Turgut Reis, Barbaros Hayrettin Paşa'nın misafiri olarak kalır. Uzun uzun dertleşirler.

31) Barbaros Hayrettin Paşa, Turgut Reis'e bir gemi hediye eder: Barbaros'un bir oğlu, Turgut Reis'in de bir kızı vardır. O gece bunları evlendirmeye karar verirler.

32) Turgut Reis'in Cirbe adasına dönüşü ve deniz seferleri: Turgut Reis forsa iken kansı Selime bu duruma çok üzülür, kızı annesini teselli etmeye çalışır. Turgut Reis'in Cirbe adasına döneceği haberi büyük bir sevinç yaratır. Kansı Selime ve kızı gözyaşları içinde onu karşılarlar.

33) Turgut Reis tekrar bir donanmaya sahip olur: Ka-deniz'deki seferlerine devam eder. Mehdiye kalesi Turgut Reis tarafından zaptedilir. Bunun üzerine Şarlıken kalenin geri alınmasını ister. Kale havaya uçurulur. Turgut Reis bunun acısını Akdeniz kıyılarını yakarak alır.

34) Turgut Reis Cirbe adasında gemilerinin bakımını yaptırır, kara kuvvetlerini esir alır. Andrea Dorya üzgün olarak İtalya'ya giderken o Arşipel'e doğru yol alır.

35) 1540 yılı Temmuz ayında Barbaros Hayrettin Paşa ölür: Rüstem Paşa sadrazam olur. Sinan Paşa Kaptan-ı Derya olur.

36) Padişah Kanuni Sultan Süleyman Garp Trablus'un sancak beyliğini Turgut Reis'e verir.

37) Andrea Dorya kuvvetleri önce Cirbe adasına gelirler: Buradan Trablus önüne gelirler fakat saldıramazlar. Cirbe adası Turgut Reis tarafından tekrar geriye alınır. Daha sonra Malta'yı alma girişimleri başlar. 1565 yılı Mayısının on sekizinci gecesi Türk donanması Malta'ya girer. Sefer kuvvetinde Mustafa ve Pi-yale Paşalar vardır.

38) Turgut Reis şehit oluyor: Onsekiz haziran pazartesi günü Sent Angelo kalesinden atılan bir gülle kayalara çarpıp parçalanır. Büyük bir taş parçasının başına rastlaması üzerine Turgut Reis şehit olur. Seksen iki yaşında ölen Turgut Reis, Trablusgarp'a gömülür.

BAKIŞ AÇISI ve ANLATMA PROBLEMİ

Turgut Reis adlı eser hakim (ilahi) bakış açısı ile kaleme alınmıştır. Biz herşeyi yazar anlatıcının gözüyle görürüz. Yazar hem olay zamanı, hemde anlatma zamanına ait gözlemlerini düşüncelerin anlatma imkânına sahiptir. Turgut Reis adlı eserde yazar anlatıcı bütün olay gözlemlerinden hareketle objektif olarak anlatır. Bunu eserden alınan bir pasajda da görmek mümkündür.: "Kristof Kolomb'un Amerika'yı keşfinden beri onsekiz, ondokuz yıl geçmişti. Turgut Reis yirmi, yirmibir yaşındaydı. Artık İspanyol'lar, yerli Amerikalıları, kılıçla, kamçıyla ve ateşle öldürerek, ellerindeki mücevherleri, altınları ve gümüşleri alıyor ve İspanya'ya taşıyorlardı. Turgut Reis o kışın kendi Karabağ köyünde ve Sıralovaz yanmadasının öteki köylerinde çeşmeler, sarnıçlar ve çocuklar "doğruyu yalandan ayırt edebilsinler" diye okul, medrese ve mescitler yaptırmıştı.

Artık adı bütün Batı Anadolu'nun kıyılarında anılmaya başlamıştı. Onun için türküler söyleniyordu" (s 130)

ZAMAN

Anlatma esasına bağlı edebi eserlerin incelenmesinde zaman problemi üzerinde durma zorunluluğu vardır. Turgut Reis adlı eserde zaman takvimle ölçülebilir bir nitelik arzeder. Bu eserdeki olay zamanını, anlatma zamanını ve bunlara ait gözlemleri yazar anlatıcıdan öğrenmekteyiz. Turgut Reis adlı eser, büyük Türk denizcisi Turgut Reis'in doğumundan ölümüne kadar geçen seksen iki yıllık bir zaman dilimini içine alır. Bu eserde Turgut Reis'in hayatı ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişme ve gerileme dönemleri dikkatlere sunulur. Halıkarnas Balıkcısı'nın Turgut Reis adlı bu romanı bir bakıma büyük Türk denizcisi Turgut Reis'in kahramanlık destanıdır.

MEKÂN

Anlatma esasına bağlı edebi türlerde mekânı olayın meydana geldiği yer olarak tarif etmek mümkündür. Mekân kahramanları özelliklerini aksettirecek niteliktedir. İncelemiş olduğumuz Turgut Reis adlı eserde mekân Turgutca'nın doğduğu, büyüdüğü, çobanlık yaptığı, yıllarca denizlerde savaştığı yerlerdir. Mekân eserdeki bölümlerin içeriğine göre değişiklik göstermektedir. Eserde olaya sahne olan ilk mekân Muğla iline bağlı Sıralovaz yanmadasının Karabağ köyüdür. Olay halkaları dikkate alındığında mekânda bir genişleme hissedilir. Turgut Reis adlı eserde mekân Karabağ köyünden Akdeniz'e doğru genişler. Ege ve Akdeniz'deki adalar (Kıbrıs, Rodos, Cırbe vs.) önemli liman kentleri, bütününü Kuzey Afrika kıyıları eserin mekânını oluşturur.

ŞAHİS KADROSU

İncelemiş olduğumuz Turgut Reis adlı eserdeki kahramanları yükledikleri fonksiyonları bakımından iki grupta incelemek mümkündür.

1) Birinci Derecedeki Kahraman (Turgut Reis): Bir çoban oğlu olmasına rağmen denizcilik sevgisi onu çok küçük yaşta sarar. Onun için deniz mutluluk kaynağıdır. Denize duyduğu bu aşırı sevgi onun annesi ve babasını yalnız bırakarak köyünden kaçmasına neden olur. Evlendikten sonra da onun bu deniz sevgisi artarak devam eder. Turgut Reis denizlerde seferden sefere koşan bir kahraman hüviyetiyle karşımıza çıkar. Onun ölümü de denizde olur.

2) İkinci Derecedeki Kahramanlar: Bu kahramanlar olaya yer yer iştirak ederler. Birinci derecedeki kahramanının yardımcısı durumundadırlar. Bunların arasında Turgut Reis'in annesi, babası Çoban Veli'yi, Tahtabacak Hüsam Amca'yı, Kör Ali'yi, kör Ali'nin karısı Emine'yi, Çoban Murat'ı, Eğribozlu Murat'ı, Kerim Ağa'yı, Sarı Hamdi'yi, Oruç Reis'i, Salih Ağa'yı, Turgut Reis'in karısı Selime'yi ve kızını, engizisyon mahkemesi yargıcı Arşivek'i, Haçlı donanması komutanı Andrea Dorya'yı, Gianettio Dorya'yı (Andrea Dorya'nın yeğeni) Sinan Paşa'yı, Rüstem Paşa'yı, Piyale Paşa'yı, Şarıkent'i, Yavuz Sultan Süleyman'ı, Murat Reis'i, Hızır Reis'i (Barbaros Hayrettin Paşa) ve diğer bütün denizcileri belirtmek yerinde olur.

Halikarnas Balıkcısı'nın Turgut Reis adlı bu eserine tarihi roman türünde kaleme alınmış bir eser diyebiliriz.

ULUÇ REİS

Uluç Ali Reis adlı eser kendi içinde:

Uluç Ali'nin annesi

Uluç Ali'nin çocukluğu

Meşvereti Askeri İslam

Leponto Savaşı

Leponto'da Uluç Ali

başlıklı bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümleri, manayı esas alarak incelediğimizde metin halkaları arasındaki münasebet ağı daha da açık bir şekilde ortaya çıkacaktır. Bundan hareketle her mana birliğine içeriğine göre bir isim konulduğunu söylemek mümkündür.

Biz eserdeki bu bölümleri manalı bir bütün olarak kabul ettiğimiz bölümlere ait vaka zincirini de bir bütünlük arz edecek şekilde göstermeye çalışacağız.

Eser, 1557 yılı haziran ayı sonunda karanlık basma üzereyken, Datça yarımadasının güney yamaçlarında yaşayan halkı tasvir eden satırlarla başlar. Bu halkın Rodos adası açıklarında cerayan eden bir deniz savaşına ait izlenimleri dik katillere sunulmaktadır.

Eserin olay zincirine bir göz atılacak olursak:

1) Uluç Ali'nin annesine ait intibaların dikkatlere sunulması. Bu metin halkasında Emeti tasvir edilir. Karayağız bir kadın olan

Emeti, kocasının pars avında ölümünden sonra dünyaya gelen kızı Perçem'i babasız büyütür. Emeti kadının ölümünden sonra kimsesiz kalan Perçem'e içinde yaşadığı Türkmen aşireti sahip çıkar.

2) Perçem'in Rikardo Frappa adlı bir İtalyan balıkçı tarafından kaçırılması: Perçem Frappa tarafından Napoli'ye oradanda Likastro'ya götürülür. Likastro'da Aydın'lı bir Türk korsanlı olan Ali ile tanışır ve evlenirler. İki genç Likastro'dan kaçma planları kurarken Ali öldürülür. Perçem kocasının ölümünden sonra bir erkek çocuk dünyaya getirir ve çocuğa babasının adını koyar. Çocuk yedi yaşına bastığı sırada yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak ölür.

3) Uluç Ali'nin çocukluk dönemine ait intibaların dikkatlere sunulması: Bu metin halkasında Ali'nin Frappa tarafından korunması, onun yanında çok ağır şartlar altında çalışmak zorunda kalışı ve bir gün Frappa'nın onu çok kötü bir şekilde döğmesinden sonra kayıkla kaçışı gözler önüne serilmiştir.

4) Ali'nin İzmir'li denizciler tarafından Lipari adaları açıklarında bulunması Gece vakti kayıkta uyuyup kalan Ali denizciler tarafından kurtarılır.

Ali, geminin kaptanı olan Kara Yusuf'a götürülür. Sandalda onu uyandıran Koca Murat çocuğu olmadığı için Ali'yi yanına almak ister. Ali gemide her türlü işi görür. Gemide ona en çok gönül bağlayanlar Koca Murat ile Nasrettin Hoca'dır. Ali gemide denizciliğe ait her şeyi öğrenmeye başlar ve her konuda denizcilerin en büyük yardımcısı olur.

5) Uluç Ali Reis Koca Yusuf'un gemisinde: Uluç Ali İzmir'li denizcilerden oluşan bu gemi ile Akdeniz'de dolaşmaya başlar.

Bu gemide Foçalı marangoz Mümin Ağa tarafından sünnet edilir. Uluç Ali'ye sünnet hediyesi olarak bir kılıç verilir. Uluç Ali, bu kılıcı daha sonra Preveze Deniz Savaşı'nda kullanılır.

6) Uluç Ali artık denizci oluyor: Uluç Ali, denizde birkaç savaşa katılır. Bu arada Hızır Reis (Barbaros) ile karşılaşır. Uluç Ali kısa zamanda gemideki herkesin sevgisini kazanmıştır.

7) Uluç Ali Cezayir'de: Uluç Ali, Kara Yusuf, Odabaşı Selim Ağa ve Dümenci Yaşar, Cezayir'e gelirler. Burada Uluç Ali, Kör Hüseyin'in kansı Emeti'ye emanet edilir. Uluç Ali Cezayir'de Bahriye mektebine devam eder.

8) Uluç Ali'nin Cezayir'de Hızır Reis ile görüşmesi: Kara Yusuf, bir gün Uluç Ali'yi elinden tutarak Hızır Reis'in yanına götürür. Hızır Reis (Barbaros Hayrettin Paşa) Uluç Ali'ye iki altın savatlı piştov hediye eder.

9) Uluç Reis'in Cezayir'den ayrılması: Kara Yusuf, gemilerinin bakımı tamamlandıktan sonra denize açılmaya karar verir, tüm denizciler gibi Uluç Ali'ye de Tahtabacak, Ayşetülşakkaki, Emeti ve Zeynep teyzelerden ayrılmak zor gelir. Denizde yaptıkları bir savaşta geminin kurtulma ümidi kalmayınca Uluç Ali'yi denize atarlar. Gemide kalanlar şehit olur. Uluç Ali'yi bir İspanyol gemisi kurtarır.

10) Uluç Ali Endülüs'e gidiyor: İspanyol gemisinin kumandanı Don Luis, Uluç Ali'yi Endülüste Granata'daki çiftliğine işçi olarak götürülür Daha sonra Don Luis'in kızı Dolores'in Ali'ye ilgi duyması üzerine Ali'nin çiftlikte yatması kararlaştırılır. Ali burada bir gezinti sırasında Zehra adlı bir kızla tanışır ve evlenirler. Bir balıkçı kayığı ile buradan kaçmaya karar verirler. Li-

mandan ayrıldıktan sonra aldığı bir yaradan dolayı Uluç Ali'nin ilk göz ağnsı olan Zehra ölür.

11) Uluç Ali Turgut Reis ile karşılaşır: Uluç Ali on sekiz yaşındadır. Balıkçı kayığıyla denizde ilerlediği sırada Turgut Reis ile karşılaşır. Ona başından geçenleri anlatır. Ölen kansının kayıkta bulunan cesedini gömmek için Cezayir'e gider.

12) Uluç Ali Cezayir'de: Uluç Ali Cezayir'e varınca Emeti Teyze'nin yanına gider. Ertesi günü kansı Zehra burada gömülür.

13) Uluç Ali denize açılıyor: Uluç Ali Hızır Reis'e gidip onun elini öperek Mürsel Reis'le beraber Turgut Reis'e kavuşmak üzere yola çıkar.

14) Turgut Reis ile Uluç Ali Akdeniz'de: Bütün yaz boyunca Akdeniz'de Turgut Reis'le Uluç Ali birçok savaşta birlikte mücadele ederler.

15) Uluç Ali tekrar Cezayir'e uğruyor: Uluç Ali denizde zaptettiği gemiler ve ganimetlerle beraber Cezayir'e döner. Burada Ümmüşan Bacı'nın kızı Hatice'ye ilgi duyar. Turgut Reis'e kavuşmak üzere tekrar Cezayir'den ayrılır. Bu arada kızın işi gücü Uluç Ali'nin ne zaman Cezayir'e geri döneceğini sormak olur.

16) Uluç Ali tekrar Cezayir'e döner: Uluç Ali Cezayir'e dönünce annesi Ümmüşan Bacı, Hatice'yi ona vermeye razı olur. Düğünden bir gün önce Hatice ortadan kaybolur. Tüm aramalara rağmen kız bulunamaz. Bu duruma çok üzülen Uluç Ali korsanlık yapmak üzere Balear adalarına gitmek üzere denize açılır.

17) Uluç Ali Akdeniz'de: Uluç Ali Cezayir'den ayrıldıktan sonra İspanyol gemisiyle savaşır ve gemiyi ele geçirir. Yaralıları arasında gezerken Hatice'yle karşılaşır. Uluç Ali Cezayir'e varınca Turgut Reis ile Hatice'nin nikahı kıyılacaktır. Bir yıl önce Hızır Reis (Barbaros) Kanuni Sultan Süleyman tarafından kendisine Hayrettin adı verilmek ve Kaptan-ı Derya tayin edilmek üzere Cezayir'den ayrılmıştır. Uluç Ali Cezayir'e varınca Turgut Reis ona büyük bir sefere hazırlanmasını söyler.

18) 1534 yılında Uluç Ali, Turgut Reis'e kavuşur: Her ikisi de Barbaros'un donanmasına öncülük edeceklerdir. Aynı yıl Uluç Ali'nin bir oğlu olur.

19) Uluç Ali Preveze Deniz Savaşı'nda: 1538 yılının Eylül ayıdır. Haçlı donanmasına Andrea Dorya, Türk donanmasını da Barbaros Hayrettin Paşa komuta etmektedir. Uluç Ali bu savaşta elinde Barbaros'un hediye ettiği piştov, elinde de Kara Yusuf'un verdiği kılıçla çok büyük yararlıklar gösterir.

20) Preveze Deniz Zaferi'nin ardından: Barbaros Hayrettin Paşa, savaştan sonra Turgut Reis ve Uluç Ali'ye teşekkür edecek söz bulamaz. Uluç Ali, karısı ve iki çocuğunu görmek üzere Cezayir'e gider.

21) Uluç Ali'nin toplanın sesleri Akdeniz'de duyuluyor: Uluç Ali Preveze zaferinden sonra Akdeniz'in çeşitli yerlerinde koranlık faaliyetlerine devam eder. Karısı Hatice'nin ölümünün ardından Uluç Ali, Dona Arabella adlı bir kızla Tulon'da evlenir.

22) Uluç Ali esir oluyor: 1550 yılının sonbaharında Turgut Reis'le Uluç Reis gemilerinin dördünü Elkantara boğazında karraya çeker. Andrea Dorya bir filoyla beraber Cirbe adasına

gelir. Her tarafa Turgut Reis'le Uluç Ali'nin esir edildiklerini haberi yayılır.

23) 1554 - 1560 yılları arasında Uluç Ali'nin faaliyetleri: 1554 yılında Piyale Paşa Kaptan-ı Derya olur. Uluç Ali Reis ile beraber bu yıllarda Akdeniz'de seferlerine devam ederler. 1560 yılında Uluç Ali, Piyale Paşa ile beraber İstanbul'a gelir.

24) Uluç Ali İstanbul'da: Uluç Ali İstanbul'da İzmir sancağına mutasarrıf olur. Kaptan-ı Deryalık'tan sonra en yüksek makam olan Tersane Kahyalığı Uluç Ali'ye verilir. Daha sonra piyale Paşa tarafından Trablusgarp Beyler Beyliği'ne tayin edilir.

25) Türk ve düşman kuvvetlerinin tanıtılması: Bu metin hal-kasında Türklerin ve düşmanlarının savaş nizamları dikkatlere sunulur.

26) Uluç Ali İnebahtı (Lepanto) Deniz Savaşı'nda: 1571 yılında Frenk ve Türk donanmaları karşı karşıya gelir. Bu savaşta Türk donanmasının sağ kanadı ve merkezi yok olduğundan Türk donanması yenilir. Ancak Türk donanmasının sol kanadında Uluç Ali büyük başarı kazanır. Uluç Ali bu sırada Cezayir Beylerbeyi dir. Uluç Ali savaştan sonra İstanbul'a gitmez fakat savaş hakkında bir rapor yazarak İstanbul'a gönderir.

27) Uluç Ali Kaptan-ı Deryalığa getiriliyor: Uluç Ali'ye gelen fermanda Uluç Ali yerine Kılıç Ali yazılıdır. 1573'te Türk donanması Uluç Ali'nin kumandasında Akdeniz'de seferlerine devam eder. Tunus'un tamamen alınmasından sonra Don Piyetro'nun kızı Emilya ile evlenir. Uluç Ali, Emilya'yı İstanbul'a getirmek istemez. Onu Tunus'ta bırakarak kendisi İstanbul'a

döner. 1584'te Uluç Ali Kaptan-ı Derya olarak Karadeniz ve Kefe'ye giderek İslam Giray'ı Tatar Hanlığı'nı ele geçirir.

28) Uluç Ali'nin ölümü: Uluç Ali, 1587 yılı Haziran ayında ölür. Mezan Tophane camiindedir.

BAKİŞ AÇISI ve ANLATMA PROBLEMİ

Uluç Ali adlı eser hakim (ilahî) bakış açısı ile kaleme alınmıştır. Biz herşeyi yazar anlatıcının gözüyle görürüz. Yazar hem olay zamanı, hemde anlatma zamanına ait gözlemlerini düşüncelerini anlatma imkânına sahiptir. Uluç Reis adlı eserde yazar anlatıcı bütün olayı gözlemlerinden hareketle objektif olarak anlatır. Bunu eserden alınan bir pasajda da görmek mümkündür:

"Preveze Savaşı'nın ertesi günü Barbaros korsanlara teşekkür edecek söz bulamıyordu. Konuşurken gözleri adeta yaşıyordu. O gece Turgut Reis'le Uluç Ali birbirini sevinçle kucakladılar." (S. 346)

ZAMAN

Anlatma esasına bağlı edebî eserlerin incelenmesinde zaman problemi üzerinde duma zorunluluğu vardır. Uluç Reis adlı eserde zaman takvimle ölçülebilir bir nitelik gösterir. Biz eserdeki olay zamanı anlatma zamanını ve bunlara ait gözlemleri yazar anlatıcıdan öğrenmekteyiz. Uluç Reis adlı eser, birinci derecedeki kahraman Uluç Ali'nin doğumundan ölümüne kadar geçen zaman dilimini içine alır. Uluç Ali'nin hayatı çevresinde Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişme dönemine ait gözlemler dikkate sunulur. Osmanlı

İmparatorluğu'nun gelişme dönemine ait tarihi olaylar yazar anlatıcının muhayyilesinden geçirilmiştir.

MEKÂN

Anlatma esasına bağlı edebi türlerde mekânı olayın meydana geldiği yer olarak tarif etmek mümkündür. Mekân kahramanların özelliklerini aksettirecek niteliktedir. İncelemiş olduğum Uluç Ali Reis adlı eserde mekân Uluç Ali'nin annesinin doğduğu, yaşadığı yerler, Uluç Ali'nin doğup büyüdüğü, çocukluğunun geçtiği ve yıllarca denizlerde savaştığı yerlerdir. Mekân eserdeki bölümlerin içeriğine göre değişiklik göstermektedir. Burası bazen bir köy, bazen deniz kıyısı, bazen bir ada, bazen bir gemi, bazen de İstanbul'dur.

ŞAHİS KADROSU

İncelemiş olduğumuz Uluç Ali Reis adlı eserdeki kahramanları yükledikleri fonksiyonlar bakımından iki grupta incelemek mümkündür:

1) Birinci Derecedeki Kahraman (Uluç Ali): Babası Uluç Ali doğmadan önce öldüğü için o annesi tarafından büyütülür. Deniz sevgisi onu küçük yaşta sarar. Uluç Ali büyük Türk denizcisi Turgut Reis tarafından yetiştirilir. Uluç Ali büyük bir denizci olarak yıllarca seferden sefere denizlerde koşar. Kazandığı sayısız başarıların ardından 1587 yılında İstanbul'da ölür.

2) İkinci Derecedeki Kahramanlar: Bu kahramanlar olaya yer yer iştirak ederler. Birinci derecedeki kahramanın yardımcısı durumundadırlar. Bunların arasında Uluç Ali'nin annesi Perçem'i, babası Ali'yi, Kara Yusuf'u, Koca Murat'ı, Nasrettin

Hoca'yı, Marangoz Mûmin Ağa'yı, Selim Ağa'yı, dümenci Yaşar'ı, Emeti'yi, Ayşetülşakkaki'yi, Zeynep'i, Hızır Reis'i (Barbaros Hayrettin Paşa), Turgut Reis'i, Mürsel Reis'i, Zehra'yı, Hatice'yi (s. 78) Emilya'yı, Andrea Dorya'yı, ve diğer bütün denizcileri zikretmek yerinde olur.

Halikamas Balıkçısı, bu eserinde Turgut Reis tarafından yetiştirilen, Preveze zaferinde, Malta kuşatmasında, Kıbrıs'ın ve diğer tüm Ege adalarının fethinde büyük yararlılıklar gösteren büyük Türk denizcisi Uluç Reis'in hayatını romanlaştırmıştır.

Halikamas Balıkçısı'nın "Uluç Reis" adlı bu romanı da tarihi roman özelliği taşımaktadır. Çünkü tarihi hadiseler yazar anlatıcının muhayyilesinden geçirilmiştir.

ÖTELERİN ÇOCUKLARI

Ötelerin Çocukları adlı eser kendi içinde:

Birinci bölüm

İkinci bölüm

başlıklarına ayrılmıştır. Eser birinci derecedeki kahraman Elif'in ahırda çocuğunu dünyaya getirişine ait müşahadelerin nakledildiği satırlarla başlar. Elif'in çocukluk ve gençlik dönemine ait intibalar yazar anlatıcı tarafından dikkatlere sunulmaktadır.

Eserin olay zincirine bir göz atılacak olursa:

1) Elif'in Kerimoğlu ile karşılaşması: Çatalkaya köyünde

yaşayan Ötegiller'in Elif, Deniz Defterdarı adı ile anılan eşkiya Kerimoğlu ile Orak burnunda karşılaşır. Elif gece vakti tuz toplamak için orak burnuna gelmiştir. Kerimoğlu'nu elinde silahla gördüğü halde ondan kaçmaz. Ondan kaçmayan tek insan odur. Kerimoğlu Elif'e bir beşbirlik hediye eder.

2) Elif'in lakabı: Elif, yaşadığı Çataalkaya köyünde bu adla anılmaz. Onu Tiycan lakabını takarlar.

3) Çataalkaya köyü halkına ait gözlemlerin anlatılması: Bu köyde yaşayan en önemli şahıslar Hacı Resul, Danaçıların Hanife, Tiycan'dır.

4) Kerimoğlu'nun öldürülmesi: Hacı Resul paralarını çalacak endişesiyle Kerimoğlu'na büyük bir kin besler. Hacı Resul Şıpsırın Ayşe'ye bir plan hazırlatır ve Milas'tan getirdiği Hurşit vasıtasıyla Kerimoğlu'nu Orak burnunda öldürtür.

5) Kokoz Cemal ve Ulalı Haşmet Bey'e ait müşahadelerin nakledilmesi: Arkadaşları Kokoz Cemal'e güzel giyimli bir şekilde Kristal Bar'da rastlar. Yanında Ulalı Haşmet Bey vardı. Haşmet Bey ticaretten kazandığı paralarla zengin olur. Haşmet Bey bir müddet Beyoğlu'nun meşhur güzellerinden Zizi ile beraber yaşamıştır. Eyüp'te Rami sırtlarında oturan Hüsmen Ağa'nın kızı Zarife'yi elde etmeye çalışmasına rağmen edememiştir. Daha sonra bir çingene kızı Cura ile karşılaşır, fakat onu da ikna edemez. Kristal Bar'da içtiği içkinin etkisiyle uyu-yup kalınca Kokoz Cemal onu bırakıp gider. Haşmet Bey masanın üstünde uyuduğu sırada hayatının bu önemli hadiselerini rüyasında görür.

6) Kerimoğlu'nun cesetinin bulunması: Kerimoğlu'nun cesedi

Arşipel'de akıntı ve dalgalarla sürüklenirken Hoşbulduk Selim Kaptan tarafından bulunur. Kerimoğlu'nu yelkene sararak denizin derinliklerine atar.

7) Hoşbulduk Selim Kaptan'a ait müşahedelerin nakladilmesi: Hoşbulduk Selim Kaptan çocukken hayvanlara karşı ços hassasdır. O büyüyünce sade hayvanları değil çocukları da çok sever. Selim Reis'in üç çocuğu da birbiri ardına ölmüştür. Bundan sonra o öksüz ve yetim çocukları evine getirir. Selim Reis bir süre bakkallık yapar, bakkallıktan arta kalan zamanlarında balıkçılık yapar. Borçları günden güne çoğalır. Çocuklarının geçimini sağlayabilmek için evini Danacıların Hanife'ye satar. Daha sonra bu evin kirasını ödeyemez. Denizdeki martı sesleri her zaman onda ölmüş çocuklarının hasretini uyandırır. Hoşbulduk Selim Kaptan evi olmadığı için Tepecik caminin avlusunda duran bir kayıkta yatar. Onun sık sık gittiği yer Kocakaya adasıdır. Kocakaya adasında martıları kendisine arkadaş edinir. Hoşbulduk Selim Kaptan'ın arkadaşı edindiği martı ortadan kaybolur. Hoşbulduk Selim Kaptan ihtiyarlamıştır, martının dört yavrusu olmuştur. Kartal ana martıyı öldürüce Selim Reis martı yavrularına uçmayı öğretir, onlar gökyüzüne havalanınca kendisini uçurumdan aşağıya atarak ölür.

8) Elif'in (Tıycan) köyünün tasvir edilmesi: Bu metin halkasında Çataalkaya köyü çeşitli yönleriyle tanıtılmaktadır.

9) Elif'in (Tıycan) çocukluk ve gençlik dönemine ait izlenimlerin dikkatlere sunulması: Bu metin halkasında Elif'in ailesi tanıtılır. Onların yaşayış tarzı dikkatlere sunulur. Elif'in anesi ve babası öldüğü için dört kız (Zehra, Ayşe, Fatma) birden ağabeyi Aliş'le beraber yaşarlar.

10) Hacı Resul'un Elif'e Kerimoğlu'nun verdiği beşi birliği alması: Hoca Resul Elif'in elinden beşi birliği zorla alır.

11) Emine ile Alyanak Cafer'in kaçması: Emine Pakize Hanım adlı bir kadının yanına evlatlık verilir. Alyanak Cefer'de Berber Nazif'in dükkânında çalışmaktadır. Her ikisi de hayatlarından memnun olmadıkları için kaçmaya karar verirler. Fakat Alyanak Cafer evlenme ümidiyle kaçırdığı Emine'yi terkeder, Danacıların Hanife ile evlenir. Emine'de düşmüş bir kadın olarak Bodrum'a döner. Bu arada Emine'nin ruhsal durumu bozulmuştur. Emine bu durumda ike Dalgıç Hacı Hasan Emine'yi kendine nikâhlar. Sefere çıkan Dalgıç Hacı Hasan'ın denizde ölmesi üzerine Emine'nin ruhsal durumu tamamen bozulur.

12) Elif'in ağabeyi Aliş denize açılıyor: Elif ile Aliş deniz kenarında küçük bir sandal bulurlar. Aliş'teki deniz aşkı böylece doğar. Bodrum'a giderek gemilerde çalışır. Bir müddet sonra kazandığı paralarla köyüne döner. Ablaları ona köyde kalmasını söyledilerse de o içindeki deniz aşkıyla tekrar denize açılmak üzere Bodrum'a döner.

13) Hacı Resul'un Elif'le (Tiycan) evlenmek istemesi: Hacı Resul'un bu isteği kendisinden yaşca da çok küçük olan Elif tarafından reddedilir. Ağabeyi Aliş'ten bu durumu gizlerler.

14) Elif (Tiycan) kendi koyunda: Elif'in yaşadığı bu köyde tek zevk aldığı şey hayvanları alarak deniz kıyısındaki kendi koyuna gitmektir. Bu koyda kumlar üzerinde saatlerce oturur.

15) Ali EThem Reis'in yanında çalışıyor: Ethem Reis Aliş'i çok sever. Onu kendi evinde yatırır. Aliş bu sırada Tahsin

ağa'nın kızı Raziye'yi görür, onu babasından ister. Önce vermek istemez fakat sonra razı olur. Aliş Bodrum'da Raziye ile evlenir.

16) Aliş evlendiğinin ertesi günü sefere çıkıyor: Aliş'e Raziye'den ayrılmak çok zor gelmesine rağmen düğünden bir gün sonra denize açılır. Bu sefer sırasında Aliş felç olur. Ömür boyu hareketsiz kalmaya mahkûm olur. Denize dalmasına rağmen karada yürüyemez hale gelir. Bu duruma kansı Raziye çok üzülür.

17) Alyanak Cafer zaptiye olur: Emine ruhsal durumunun tamamen bozulması üzerine, zaptiye Alyanak Cafer nezaretinde Manisa tımarhanesine gönderilir.

18) Bozkurt vapuru Yoran açıklarında batıyor: Bodrum'dan kalkan bu vapur Yoran'da batar.

19) Aliş Bodrum'a geri döner: Denizde felç olan Aliş arkadaşları tarafından evine getirilir. Daha sonra Aliş'in kızı olur.

20) Ulalı Haşmet Bey bozkurt vapurunu anyor: Ulalı Haşmet Bey'in elli bin lira parasını Marmaris'ten İstanbul'a getirecek olan Abdürrezzak Bey Bozkurt vapurundadır. Haşmet Bey bu nedenle İstanbul'dan Çeşme'ye gelir. Çeşme'den Güllük'e Ateşoğlu'nun gemisi ile gelir. Ateşoğlu yolda ölür. Ulalı Haşmet Bey'in yanında Davut vardır. Şaban Kaptan'la anlaşır. Bozkurt vapuruna yapılan bir dalış sırasında Badi Nuri vapurdaki ölümler arasında kansına rastlar. Badi Badi Nuri ile Aliş bu seferde ölür.

21) Elif yirmisekiz yaşında: Elif'i (Tiyca) yirmisekiz yıllık

ömründe en çok etkileyen olaylar; Kerimoğlu'nun ölümü, Hacı Resul'den dayak yemesi ve Aliş'in ölmesi.

22) Elif otuz yaşında: Elif otuz yaşında geldiği zaman Çatalkaya köyünün dışarıyla bağlantısı çok azdır. Bu yıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Meşrutiyet ilan edilmiştir.

23) Çatalkaya köyü dış dünyaya açılıyor: Çatalkaya köyünün bağlı olduğu ilçenin kaymakamı çalışan bir kişi olduğundan bazı yenilikler bu köye de girmeye başlar. Kaymakam bir bando kurar.

24) Şefik Ulvi Bey Çatalkaya köyünde: Şefik Ulvi Bey, Reşadiye bucağına müdür atanmıştır. Reşadiye bucağına yol olmadığı için Kuşadası'ndan motorlu bir yelkenliye biner. Gökova körfezine gelince hava sertleştiği için Çatalkaya köyünün kıyısına sığınır. Şefik Ulvi Bey kıyıda Elif'i görür. Aralarında duygusal bir ilişki başlar, fakat Şefik Ulvi Bey İstanbul'da Seniha isminde bir kadınla evlidir.

25) Elif (Tıycan) anne olur: Elif'in bu durumu tüm Çatalkaya köyünde dedikoduya sebep olur. Ablalarının çok sert tepkisiyle karşılaşınca evi terkedip Adem Dayı'nın yanına sığınır. Bu arada Şefik Ulvi Bey'den bir mektup alır. Kendisi okuma yazma bilmediği için mektubu Afife hanım'a okutur. Bu mektup Elif'i ziyadesiyle sinirlendirir.

26) Elif (Tıycan) Adem Dayı'nın evinde: Adem Dayı'nın karısı Nefise Elif'e yardımcı olur. Eski damı onarırlar. Elif orada kalacaktır. Bir süre sonra Elif çocuğunu dünyaya getirir. Lambada gaz olmadığı için sabaha kadar çocuğun yüzünü göremez. Adem Dayı ve karısı Nefise çocukları olmadığı için Elif'i kendi çocukları gibi severler. Elif'in bir kızı olmuştur.

27) Şefik Ulvi Bey kazaya kaymakam olur: Şefik Ulvi Bey'in kazaya kaymakam olduğu duyulunca, köydeki herkes Elif'e ilgi göstermeye başlar. Şefik Ulvi Bey bu arada köye Elif'i görmeye gelir. Kendisine ilçede bir ev bulacağını, kendisini rahat bir hayata kavuşturacağını söylemesine rağmen Elif bunların hiçbirini kabul etmez. Hayatını Çatalkaya köyünde sürdüreceğini söyler. Kızı büyümüş, ağaca tırmanır hale gelmiştir.

28) Tiycan (Elif) Hacı Resul'un hazırladığı tuzağa düşüyor: Elif kandili yakıp çocuğunu uyuttuktan sonra kapı ansızın gürültüyle devrilir. Beş-altı silahlı erkek içeriye girer. Bunların arasında Hacı Resul'de vardır. Elif'in imdadına yetişen Adem Dayı'yı öldürürler. Çocuk yaralı olarak kurtulur. Adem Dayı'nın karısı Nefis Bacı gördüğü manzara karşısında gözyaşlarını tutamaz.

29) Sorgu yargıcı, doktor ve inceleme kurulu dağ başında: Elif ve Adem Dayı'nın ölüleri dağ başındaki damda durmaktadır.

30) Birinci Dünya Savaşı Başladı: Elif (Tiycan), Adem Dayı'nın ölülerinin dağ başındaki damda serili durdukları gece Birinci Dünya Savaşı başlamıştır.

BAKİÇ AÇISINDAN ve ANLATMA PROBLEMİ

Ötelerin Çocukları adlı eser hakim (ilahi) bakış açısı ile kaleme alınmıştır. Biz herşeyi yazar anlatıcının gözüyle görürüz. Yazar hem olay- zamanı hem de anlatma zamanına ait gözlemlerini düşüncelerini anlatma imkânına sahiptir. Ötelerin Çocukları adlı eserde yazar anlatıcı bütün olayı gözlemlerinden hareketle anlatma imkânına sahiptir.

Bunu eserden alınan bir pasajda da görmek mümkündür:

"Bir gün Tiycan'ın çocuğu, ilk olarak ağaca tırmandı. Onu aşağıdan gören anasının korkudan ağzı kurudu. Fakat ayağını koyduğu yere dikkat etmesinden başka bir şey söylemedi. Korkunun ne olduğunu öğrenmesini, hele korkuyu kendisinden öğrenmesini istemiyordu." (S. 296)

ZAMAN

Anlatma esasına bağlı edebi eserlerin incelenmesinde zaman problemi üzerinde durma zarureti vardır. Ötelerin çocukları adlı eserde zaman takvimle ölçülebilen zaman değil, itibari bir zamandır. Biz eserdeki olay zamanını, anlatma zamanını ve bunlara ait gözlemleri yazar anlatıcıdan öğrenmekteyiz.

MEKÂN

Anlatma esasına bağlı edebi türlerde mekânı olayın meydana geldiği yer olarak tarif etmek mümkündür. Mekân kahramanların özelliklerini aksettirecek niteliktedir. İncelemiş olduğumuz Ötelerin Çocukları adlı eserde mekân Elif'in (Tiycan) doğduğu, büyüdüğü, çobanlık yaptığı yerlerdir. Bu mekânlar eserde isim olarak zikredilir. Tiycan'ın doğup büyüdüğü, yaşadığı Çataalkaya köyüdür. Mekân, metin halkalarının içeriğine göre değişiklik göstermektedir. Burası bazen İstanbul'daki Kristal Bar, bazen Çataalkaya köyü, bazen Bodrum, bazen denizdeki adalardır (Sali adaları, Sporat adaları).

ŞAHİS KADROSU

İncelemiş olduğumuz eserdeki kahramanları yükledikleri fonksiyonları bakımından iki grupta incelemek mümkündür:

1) Birinci Derecedeki Kahramanlar: Elif (Tıycan), annesiz ve babasız olarak büyümüş Çatalkayalı bir genç kızdır. Elif (Tıycan) hareketlerinde ölçü tanımaz. Eserde olaya iştirak eden birinci derecedeki şahıslar arasında Kerimoğlu'nu, Hoşbulduk Selim Kaptan'ı, Ulalı Haşmet Bey'i zikretmek yerinde olur.

2) İkinci Derecedeki Kahramanlar: Bu kahramanlar vakaya yer yer iştirak ederler. Birinci derecedeki kahramanın yardımcısı durumundadırlar. Bunların arasında, Hoca Resul'u, Danacılar'ın Hanife'yi, Hurşit'i, Durmuş Ağa'yı, Kokoz Cernal'i, Elif'in (Tıycan) ablası, Zehra'yı, Ayşe'yi Fatma'yı, ağabeyi Aliş'i, Aliş'in kızı Raziye'yi, Ethem Reis'i, Alyanak Cefer'i, Emine'yi, Şaban Kaptan'ı, Şefik Ulvi Bey'i, Adem Dayı'yı, Adem Dayı'nın, kızı Nefise Bac'yı, Afife Hanım'ı, Murat Dayı'yı ve diğer bütün denizcileri zikretmek yerinde olur.

Halıkamas Balkçısı, Ötelerin çocukları adlı bu eserinde denizle içiçe yaşayan insanların çalışmaları, duyguları, özlernlerini, aşklarını, ıstıraplarını romanlaştırmıştır. Ötelerin Çocukları adlı bu romanda Halıkamas Balkçısı'nın daha sonra aynı adı yayınladığı hikâyelerin varlığı dikkate değer. Bunların arasında Hoşbulduk Selim Dede, Son Fırtına, Deccal, Değirmenci Ateşoğlu Nasrettin adlı hikâyeleri sayabiliriz. Eser baştan başa Türk toplumunun çeşitli kesimlerine ait hayat tezahürlerinin dikkatlere sunulduğu bir belge durumundadır.

DENİZ GURBETÇİLERİ

Deniz Gurbetçileri adlı eser kendi içinde:

Haydi Sefere

Eminoğlu Aliş

Karakulak Tefik Reis

Balıkçı Salih

Çakır Ayşe ve Balıkçı Hamza

Sünger Kesadı

Gizli Sığ

Küçük Aliş ve Çağanöz İdris

Çavdarlı'lı Selim, Sarraç Öksüz İmdat, Cennet Kız

başlıklı bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümleri, manayı esas alarak incelediğimizde metin halkaları arasındaki münasebet ağı daha da açık bir şekilde ortaya çıkacaktır. Buradan hareketle her mana birliğine muhtevasına göre bir isim konulduğunu söylemek mümkündür.

Biz eserdeki bu bölümleri manalı bir bütün olarak kabul edip bölümlere ait olay zincirini ve bir bütünlük arzedecek şekilde göstermeye çalışacağız.

Eser, bir şafak vakti Bodrum'u tasfir eden satırlarla başlar. Eserin olay zincirine bir göz atacak olursa:

1) Süngerçi kaptanı Ateşoğlu Murat Reis ve dalgıç arkadaşlarının denize açılması: Ateşoğlu Murat Reis ve dalgıç arkadaşları dört teknelik dalgıç filosu ile denize açılırlar. Ateşoğlu Murat Reis'in dalgıç arkadaşları arasında; Teleskop Mehmet, Karabatak Davut, Ali Barut, Kara Yusuf'u, Aliş'i zikretmek yerinde olur.

2) Aliş'in hayatına ait müşahadelerin dikkatlere sunulması: Aliş'in babası ve dedesinin denizde kaybolmasından sonra, dünyada yalnız ninesi Kara Hacer kalır. Aliş'le ninesinin soyadı Eminogulları'dır. Kara Hacer gençken yumuşak ve tatlı bir kadın olduğu halde ihtiyarladıkça kapkara ve upuzun bir görünüm alır. Hacer bacı babasını, erkek kardeşini ve oğlu Hüseyin'in denizde kaybolmasından sonra torunu Aliş'le yapayalnız kalır. Aliş'i asla denize gönderme taraftan değildir. Aliş on iki, on üç yaşlarına gelince ninesi balık avlamasına izin verir. Aliş'te birden denize gitmek isteği uyanır. Karakulak Reis'in yanında denize açılmaya karar vermesine rağmen sonra bu kararından vazgeçerek Ateşoğlu Murat Reis'le beraber Denize açılır. Bu duruma çok üzülen ninesi, Ateşoğlu Murat Reis'in araya girmesiyle ikna olur. Aliş "Alinteri" adlı gemi ile denizdeki faaliyetlerini sürdürür.

3) Aliş Karakulak Tefik Reis'le karşılaşır: Aliş ve diğer dalgıçlar denizde Karakulak Tefik Reis'le karşılaşır.

4) Balıkçı Kerimoğlu Salih Reis'e ait müşahadelerin dikkatlere sunulması: Balıkçı, Kerimoğlu Salih Reis, doksan yaşını aşmıştır. Onu Palamutlu köyünde "Ak Salih" denir. Salih Reis çok iyi bir balıkçıdır. Balıkçılık hakkında derin bilgi ve tecrübeye sahiptir. Salih Reis otuz yıla yakın bir süre balıkçılık yaptıktan sonra denizden vazgeçer. İhtiyarlık onun denizden kopmasına neden olur. Salih Reis'in hayatı kapısının önünde oturmak ve köylü çocuklara masallar anlatmaktan ibarettir. Kızları bile onun ölmüş olabileceğini düşünerek arayıp sormazlar.

5) Çakır Ayşe ve Balıkçı Hamza'ya ait gözlemlerin dikkatlere sunulması: Bu metin halkasında bir hayli ihtiyarlamış olan Salih Reis'e yardımcı olan Çakır Ayşe ve Salih Reis'in küçük kardeşi İbrahim Reis'in delikanlı oğlu Balıkçı Hamza üzerinde durulur.

Hamza Reis Çakır Ayşe ile evlendikten bir süre sonra ölür. Hamza Reis'in babası İbrahim Reis'te Cezayir seferinden dönmez. Çakır Ayşe'nin kocasının ailesinden sadece Salih Reis kalmıştır. Çakır Ayşe Hisarönü'nün Mezgit köyündendir. Balıkcı Hamza'yla evlendikten sonra Avlonya'ya yerleşmiştir. Çakır Ayşe ile Hamza'nın evlenmelerinden üç yıl sonra Hamza ölür.

6) Sünger avı: Bodrum'da dalgıçlar arasında Karaman kıyılarında süngerin çok bulunduğu konusunda haberler yayılır. Marmarisli süngerciler deniz kenarındaki süngerleri toplarlar. Ateşoğlu Murat Reis dalgıçlarını toplayarak Karaman kıyılarına gider. Bu sünger avı başarısızlıkla sonuçlanır. Süngerciler umduklarını bulamazlar. Motorları arızalanır ve geri dönerler.

7) Süngerciler Avlonya'da: Süngerciler dönüşte Çakır Ayşe'ye uğrarlar. Süngercilerin avlanmadıkları yer, Datça'nın güney kıyısı ve Gökeva körfezidir. Süngerciler her sefer dönüşü Salih Reis ve Çakır Ayşe'ye mutlaka uğrarlar. Salih Reis'e seferlerinin kötü gittiğinden yakınan süngercilere Salih Reis yardımcı olur. Süngercilere bir sığın yerini gösterir. Buradan çok fazla sünger çıkar. Salih Reis ihtiyarlamış, kulakları duymaz hale gelmiştir. Süngerciler elde ettikleri süngerlerle beraber Bodrum'a dönerler.

8) Aliş, Ateşoğlu Murat Reis'in gemisinde tayfa: Kara Hacer'in torunu, Aliş, Ateşoğlu Murat Reis'in gemisinde tayfa olarak çalışır. Bu arada Karakulak Tefik Reis, Ateşoğlu Murat Reis'in gemisini takip etmektedir.

9) Aliş dalgıç oluyor: Bu metin halkasında Aliş'in ilk defa denizin dibine dalması ve dalgıç aletlerini kullanma becerisi dik-katlere sunulmuştur.

10) Hırsız Selim'in Ateşoğlu Murat Reis'in dalgıçları arasına katılması: Bu metin halkasında Hırsız Selim'in ailesi, çocukluğu ve gençliğine ait intibalar dikkatlere sunulmuştur.

12) İmdat'ın Cennet'le evlenmesi: Çavdarlı köyünde yaşayan Kezban'ın kızı Cennet İmdat'la kaçır ve evlenirler. Bir erkek çocukları olur. Daha sonra İmdat öldürülür. Bu arada oğulları Selim yedi yaşına gelir. Babası İmdat'tan kalan kılıç ninesi Kezban Bacı tarafından verilir.

13) Selim denizci oluyor: Selim oniki yaşında bulunduğu sıralarda ninesi ölür. Denizci olmak hevesi yüzünden Selim köyden ayrılır. Yanına babasının bıraktığı kılıcı ve annesinin bıraktığı paraları alır.

14) Selim Bekir Dayı'nın gemisinde: Selim Bekir Dayı'nın yanında denizciliğe başlar. Gemideki her türlü işi görür. En büyük merakı dalgıçların nasıl daldığını öğrenmek ister.

15) Aliş, Alyanak'ın süngerci filosunda: Aliş, Alyanak'ın filosunda iki yıl çalışır. Alyanak'a vurduğu bir yumruktan dolayı Karakaş Murtaza'yla birlikte hapishaneye atılır. Hapishaneden çıktıktan sonra ikisi de tekrar eski sanatlarına dönerler.

16) Hırsız Selim'in süngerciliği: Hırsız Selim artık usta bir denizci olur. Kendi payına düşen süngerleri hemen satar, bir gemi satın alır. Bununla Bozburun yolunu tutar. Çakır Ayşe ve Salih Reis'i görmek için Palamutbükü'ne gider. Burada aradıklarını bulamaz. Ateşoğlu'nu bulacağını düşünerek Bodrum'a doğru yol alır.

17) Selim Bodrum'da: Selim, Bodrum'a varınca Ateşoğlu'nu

sorar. Bir cevap alamayınca onu aramaya koyulur. Selim gece vakti Ateşoğlu'nun gemisine ulaşır. Böylece bir kaç yıl geçer. Ateşoğlu günün birinde balığa gider ve bir daha dönmez.

BAKIŞ AÇISI ve ANLATMA PROBLEMİ

Deniz Gurbetçileri adlı eser hakim (ilahi) bakış açısı ile kalemle alınmıştır. Biz herşeyi yazar anlatıcının gözüyle görürüz. Yazar hem olay zamanı hem de anlatma zamanına ait gözlemlerini anlatma imkânına sahiptir. Ancak eserde yer alan kahramanların sohbet havası içerisinde konuşturuldukları bölümlerin varlığı da dikkate değerdir. Bunu eserden alınan bir pasajda da görmek mümkündür:

"Hey Bodrum!... Masmavi gökleri, ışık dolu sokakları, bembeyaz evleri, hummaları, frenk incirleriyle uzaklarda kalıyordu. Acaba arasına çıkan kara gözlerle, çiçekli ve rüzgârlı pencerelerle mandalin esintileri ve darbuka sesleriyle süslenen o yurt yollarında sağ salım dönüp bir daha yürüyecekler miydi uzaklaşan denizciler?" (S. 13)

"Karaovalı Memiş: Siz deniz halkı, dedi. Biz kara halkı kadar kara bahtlı değilsiniz. Yağmuru çamuru daha neler de neleri bekleyemezsiniz. Dalar dipte hazır süngeri söker getirirsiniz, siz ..."dedi. (S. 63)

ZAMAN

Anlatma esasına bağlı edebi eserlerin incelenmesinde zaman problemi üzerinde durma zarureti vardır. Deniz Gurbetçileri adlı eserde zaman takvimle ölçülen zaman değil, itibari bir zamandır. Biz eserdeki olay zamanını ve bunlara ait gözlemleri yazar anlatıcıdan öğrenmekteyiz.

MEKÂN

Anlatma esasına bağılı edebi türlerde mekânı olayın meydana geldiğı yer olarak tarif etmek mümkündür. Mekân kahramanların özelliklerini aksettirecek niteliktedir. İncelemiş olduğumuz Deniz Gurbetçileri adlı eserde mekân, kahramanların içerisinde yaşadığı muhit, yani Bodrum'dur. Bodrum ve çevresindeki muhtelif yerler eserde isim olarak zikredilir. Mekân, metin halkalarının muhtevasına göre değışiklik arz etmektedir. Burası bazen Bodrum'un içi, bazen köyler (Palamutbükü vs.), bazen bir kahve, bazen bir tekne, bazen denizdir. Ayrıca Muğla, Datça, Marmaris, Antalya, Milas vs. gibi mekânlar da eserde isim olarak zikredilmektedir.

ŞAHIS KADROSU

İncelemiş olduğumuz eserdeki kahramanları yüklendikleri fonksiyonları bakımından iki grupta incelemek mümkündür.

1) **Birinci Derecedeki Kahramanlar:** Ateşoğlu Murat Reis; Bodrumlu süngerci kaptandır. Aliş; Eminoğlu Aliş olarak anılır. Annesi ve babası olmadığı için ninesi tarafından yetiştirilmiştir. Salih Reis, Bodrumlu bir balıkçıdır. Çakır Ayşe; eserde Salih Reis'e yardım eden, Hamza'nın kansı. Selim, İmdat ile Cenet'in oğlu, Çavdarlı Selim olarak geçer. Balıkçı Hamza; Çakır Ayşe'nin kocasıdır. Bu yukarıda saydığımız kahramanlar eserin vaka örgüsünün şekillenmesinde aktif rol oynarlar. Bunları birinci derecedeki kahramanlar olarak zikretmek yerinde olur.

2) **İkinci Derecedeki Kahramanlar:** Bu kahramanlar vakaya yer yer iştirak ederler. Birinci derecedeki kahramanların

yardımcısı durumundadırlar. Bunların arasında Teleskop Mehmet Reis'i, Kocabıyık Hasan Bora'yı, Ali Barut'u, Karakulak Tevfik Reis'i, Karabatak Davut Reis'i, Koca Numan'ı, Datçalı İsa'yı, Sarı Ali Kaptan'ı, Topuz Mustafa'yı, Çakaloz Haydar'ı, Trampet Ömer'i, Tosun Ahmet'i, Paluko Mustafa'yı, Badi Badi Cafer'i ve diğer bütün denizcileri zikretmek yerinde olur.

Halikarnas Balıkçısı, Deniz Gurbetçileri adlı eserini 1967 - 1969 yılları arasında, İzmir'in Hatay semtinde Merhaba apartmanındaki dairesinde yazdı.

Deniz Gurbetçileri adlı eserin orijinal bir yönü, içerisindeki resimlerdir. Bu resimler Halikarnas Balıkçısı'nın bizzat kendi tarafından yapılmıştır. Halikarnas Balıkçısı bu resimleri yaparken şöyle bir yol takip eder: "Önce kartonu siyaha boyar, sonra özel bir kalemle boyayı kazırdı." (142)

Eserdeki Resimler;

"Deniz gurbetçilerinin birbirini çağırmaları

Denizciler Yayla Tepmesi fırtınasını anlattıktan sonra neşeyle işlerine giderken.

Denizci Karabatak'a köpekbalığı dadanıyor.

Çakır Ayşe'nin gençlik ve ihtiyarlığı (Atla Hamza'ya gitmesi)

Madruha'da denizcilerin çattığı fırtına

İmdat'la Cennet öldürüldükten sonra

İhtiyar dalgıç Çağanoz sigara içerken vurgun belirtisi gösterdiğinden karanlıkta dalışa hazırlanıyor.

İhtiyar bir köylü, çocuklara gökkuşağının, adadan adaya gök gemileriyle giden ölü denizcilerin gökyüzünde bıraktıkları iz olduğunu anlatıyor. "

Halikamas Balıkçısı bu romanında, deniz gurbetçileri olarak nitelendirdiği insanların çektiği sıkıntılar, sorunları ve aşkları ele alarak Ege denizcilerinin dünyasını anlatır.

Halikamas Balıkçısı'nın "Deniz Gurbetçileri" adlı bu romanı 1969 yılının en başarılı romanı seçilmiştir.

5- HİKÂYELER

Halikamas Balıkçısı, hikâye yazmaya, Mehmet Zekeriya Sertel'in çıkardığı Resimli Ay ve Resimli Hafta dergilerinde başlamıştır. Bu sahadaki faaliyetlerini Sedat Simavi'nin çıkardığı İnci dergisinde sürdürmüştür. Resimli Hafta dergisinin 13 Nisan 1925 tarihli sayısında çıkan "Hapishane de İdama Mahkum Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler" adlı hikâyesinden dolayı Bodrum'a sürgün edilmiştir. Bu tarihten sonra hikâyelerini Bodrum'da yazmıştır. 1947'den sonra İzmir'de Gündüz Hikâyeler Dergisi, Tan, Cumhuriyet, Demokrat İzmir dergi ve gazetelerinde hikâyelerini yayınlamaya devam etmiştir.

Halikamas Balıkçısı, hikâyelerinde deniz ve denizden geçimin sağlayan insanların hayatını ele almıştır. Hikâyelerinde gerçek bir denizci dikkatiyle deniz ve denizcileri (balıkçıları, süngercileri, dalgıçları), bunların hayatlarını hikâyeleştirmiştir. Hikâyelerinin konularını Bodrum ve çevresinde sürdürülen hayattan almıştır. Hikâyelerinde mekân olarak başta Bodrum ve çevresi olmak üzere tüm Ege kıyılarını işlemiştir.

(142) Halikamas Balıkçısı'nın kızı İsmet Noonan'ın anlattıklarından alınmıştır.

Halikarnas Balıkçısı'nın hikâyelerinde olaylar genellikle denizde çalışan, geçimini denizden sağlayan insanlar çevresinde gelişir. Bunların kimisi dalgıç kimisi süngerci kimisi balıkçıdır. Onun hikâyelerinin kahramanları her zaman denize kavuşmayı arzu ederler. Hikâyelerinde efsanelerle ilgili özelliklere de rastlamak mümkündür. Halikarnas Balıkçısı hikâyelerinde denizcilikle ilgili terimleri ustalıklı kullanmıştır. Hikâyelerinde denizi tasvir ederken, denizdeki her unsuru mükemmel bir dikkatle anlatır.

Halikarnas Balıkçısı, hikâye yazmaya hayatının sonuna kadar devam etmiştir. Yayın sırasına göre bu eserler şunlardır:

1972: Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek; 1973: Gençlik Denizlerde; 1986: Parmak Damgası; 1991: Çiçeklerin Düğünü.

EGE'DEN DENİZE BIRAKILMIŞ BİR ÇİÇEK

"Güney Anadolu'nun o masmavi göğü, menekşe denizi, ışığı ve toprakları; çeşit çeşit ağaçları, yemişler, çiçekler, insanlar, uygarlıklar yetiştirmişti. Bu hikâyeler de, o cennet gibi ellerin, dağ otlarının, kıyıların, vahşi kayaların, yıkıntıların ve açık denizlerin ürünüdür.

Hepsini yine onlara adıyorum"

HALİKARNAS BALIKÇISI

EGE KIYILARINDAN

KNİDOS AFRODİT

Hikâye "Dünyanın meçhul yeri kalmadı derler. Anadolu'da

"Knidos adlı bir yer vardır" (143) cümleleriyle başlar. Ege (Arşipel) denizine ait müşahadeler dikkatlere sunulurdu. Ege denizin özelliklerini kendisine toplayan bir örneği de Knidos kıyılarıdır. Hikâyede Knidos kıyıları ve Knidos kentinin özellikleri ve tarihi hakkında bilgi verir. Bir gece hikâye kahramanı ve tayfasının Knidos kıyılarındaki gezintisine dikkat çekilir. Kahraman Knidos kalıntıları arasında Afrodit tapınağına gider. Afrodit tapınağında gezerken uykusu geldiği için mermerlerin üzerine uzanır. Bu esnada Knidos Afrodit'i'nin hayalini görür ve onunla konuşur. Bu konuşmaya ayrılan kısımlar hikâyede geniş yer tutmaktadır. Kahraman uyandığında gördüklerinin bir rüyadan ibaret olduğunu anlar ve kayığına döner. Bütün tayfa ile beraber Knidos kentine bir merhaba yollarlar. Hikâyede bir denizcinin Knidos kenti ve Afrodit tapınağı çevresinde yaptığı gezi dikkatlere sunulur. Hikâyede mekân Knidos kenti ve Afrodit tapınağı çevresidir, burada anlatılan vaka gece başlar ve gündeğümüne kadar geçen süreyi içerir. Hikâye kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

YEDİADALARDAKİ BALIK BANKASI

Hikâye Balıkçı Ahmet'e ait izlenimlerin anlatıldığı satırlarla başlar. Balıkçı Ahmet'e bir Yunan ortaklığının güvenerek verdiği paradan söz edilir, o kendisine verilen dört-beş bin liranın hepsini Ege balıkçılarına dağıtır. Şartları: "Balık güvertede para da küpeşte de olacaktır." Balıkçıların hepsi Ocak ayında on beş günlüğüne denize açılırlar. İlk gidecekleri yer Yediadalardır. Yediadalar Marmaris'e bağlıdır.

Hikâyede kara adamı ile deniz adamının karşılaşılması yer

(143) *Ege'den, Denize Brakılmış Bir Çiçek, Ege kıyılarında, Knidos Afrodit'i,*
(s. 15).

alır. Hikâyede çevre tasvirlerine son derece ehemmiyet verilmiştir. Ege denizi ve kıyılarına ait özelliklerin anlatıldığı görülür. Kahraman anlatıcı durumundaki şahıs tarafından denizde ilerlerken karşılaşılan herşey tarafsız bir dikkatle anlatıma tabi tutulmuştur. Bunların arasında Arşipel'i, Yediadalar'ı, tüm özellikleri ile (bitki örtüsü vs.) Ege kıyılarını zikredebiliriz. Balıkçıların denize açıldıklarının ertesi günü Yunan motoru gelir, bir adaya büyük bir buz kasası bırakarak balıkları alır ve Pire'ye gider. Sandığın üzerinde bir el terazisi, birkaç taş ve tebeşir parçası vardır. Balıkçılar tuttukları balıkları el terazisi ile tarttıktan sonra sandığın üzerine adını ve kasasına bıraktığı balığın miktarını yazar. Balıkçılar dört beş gün avlanırlar, yemleri bittiği için on gün denizde boşuna kalırlar. On beş günlük süre dolunca kazandıkları paralarla geri dönerler. Aradan on yıl geçince kahraman anlatıcının balıkçı arkadaşlarının yansı ölmüş, bazılarında boğulmuştur.

Hikâyede Ege denizisinde yapılan on beş günlük balık avına ait gözlemler anlatılır. Mekân Ege denizidir. Hikâye kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

TAM ÇOBAN

Hikâye "Kislebüküne yalnız gelmiştim" (144) cümlesiyle başlar ve devam eden satırlarda Kislebükü tasvir edilir. Kahraman anlatıcı durumundaki şahıs gittiği bu koyda gördüğü güzellikler karşısında coşar ve çocuk gibi hareketlerde bulunur. Fakat karşıda bir adamın kendisine doğru geldiğini görünce sinirlenir. Bu adam bir çobandır, yanındaki keçileri, kahraman anlatıcı durumundaki şahsın kayığı ile karşı adaya

(144) *Ege'den Denize Brakılmış Bir Çiçek, Ege Kıyılarından, Tam Çoban (s. 35).*

götürölmelerini söyler. Keçileri kayığa bindirerek karşıdaki adaya bırakırlar. Kahraman o koya yanaştığı zamanlarda bu adamla yine görüşür. Aradan bir yıl geçince çobanı artık göremez olur. Kasabadaki kasaplara sorduğu zaman onun bir keçi hırsızı olduğun söylerler, fakat o bunlara inanmaz. Bir gün adanın çevresinden geçerken çobanla buraya bıraktıkları keçileri görür. Yol arkadaşı keçilerin Rumlar tarafından bırakılmış yaban keçileri olduğunu söyler. Hikâyede kahraman anlatıcı ile çoban arasında geçen keçilerin kaçırılması işi anlatılır. Çoban ve anlatıcı birinci derecedeki şahıslardır. Mekân denizdir. Hikâye kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

EGE'NİN ÖFKESİ

Hikâye Gökova körfezinin tanıtıldığı satırlarla başlar. Gökova körfezinde bütün Ege denizine alt özelliklerin toplandığı sezilir. Hikâye böyle bir girişin ardından, birinci derecedeki kahraman Aksi Mahmut'u tanıtan satırlarla devam eder. Aksi Mahmut, dünyadaki her şeyi kendi hakkı bilen, dünyaya kin bağlamış bir insandır. Herkese aksi davrandığından dolayı kendisine aksi lakabı takılmıştır. Hikâyede aksi Mahmut'un denizdeki bir seferi nakledilir. Aksi Mahmut o gün Çökertme'de limana girerken bir yunus balığı alayına rastlar. Yemek yemek için kıyıya çıktığında ona bir örümcek musallat olur Kıran ucurumu yakınlarındaki mağarada bir fok balığına rastlar, onu öldürür. Şehiroğlu adasının müsteciri, dostu Mehmet Ağa'nın kansı Emine ile Aksi Mahmut arasında ilişki vardır. Emine onu her cumartesi gecesi burunda bekler. Aksi Mahmut adaya yaklaşırken her taraf karanlığa bürünür. Denizde çıkan şiddetli fırtına sonucu Aksi Mahmut boğulur. Sabaha karşı cesedi kumsala çıkar.

Hikâyede Aksi Mahmut'un çıktığı bir deniz seferi sırasında karşılaştığı olaylar dikkatlere sunulur, birinci derecedeki kahraman Aksi Mahmut'tur. Mekân olarak deniz zikredilebilir. Hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

HALIKARNAS

Hikâye "vapuru kaçırdık. Öteki varup iki gün sonra. Mademki, ister istemez iki gün kalıyoruz, şu Bodrum'u, dört bin yıllık Halikarnas' bir gezeyim dedim" (145) cümleleriyle başlar. İlk olarak kahraman anlatıcının kaleyi gezmesi ve bu geziye ait özelemleri anlatılır. Bodrum kalesinin tarihine ait bilgiler verilir. Kahraman anlatıcının dikkati daha sonra şehre yönelir. Bodrum evleri, caddeleri ve liman tanıtılır. Bunları süsleyen Bodrum mavisinin aynı bir özelliği vardır. Kahraman anlatıcı daha sonra dünyanın yedi harikasıdan biri olan Halikarnas Mozoleumu, anfityatroyu ve şehrin katakomplarını gezer. Bodrum'un bitki örtüsü, halkı, dili, gelenek ve göreneklerine ait gözlemler dikkatlere sunulur.

O Göktepe'de katakomplar arasında gezerken bir rakı şişesi kınır ve bir kadın çığlığı duyar, arkasından da bir erkek sesi duyar. Hikâyede kahraman anlatıcının Bodrum'da yaptığı geziye ait gözlemleri dikkatlere sunulur. Hikâye kahramanı anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

ALTMİŞ ALTI BÜKÜN OYNADIĞI OYUN

Hikâye "Güneşin ateşinden yeryüzünde, karası da, denizi de ısı tütüyordu" (146) cümlesiyle başlar. Gökova körfezi, Altmış Altı

(145) *Ege'den Denize Brakılmış Bir Çiçek, Ege kıyılarından, Halikarnas (s. 43).*

(146) *Ege'den Denize arkmış Bir Çiçek, Ege Kıyılarından, Altmış Altı Bükün Oynadığı Oyun. (s. 50).*

Bükü koyunda tek başına olan bir kız tanıtılır. Bu kız denize girmek için hazırlanırken, dipte bir midye görür. Midyeyi çıkarmaya uğraşırken büyük bir ahtapotla karşılaşır. Kız kurtulmak için sırtını kayaya dayar, bu kaya mağaraya açılan bir yeredir. Kız mağarada kaybolur. Bu sırada Ahmet deniz kenarında sünger avlarken kayadan bir deniz kızı çıkar. Kızın çıktığı yer denize girdiği koy değildir. Ahmet ile kız evlenirler, fakat evleri yoktur, Yazar anlatıcı durumundaki şahıs bir akşam Altmış Altı Bük koyunda onlara misafir olur.

Hikâyede Gökova körfezi Altmış Altı Bük koyunda denize giren bir kızın başından geçen olaylar anlatılır. Karşılaştığı tesadüfler onun hayatının şekillenmesinde önemli rol oynar. Hikâyenin birinci derecedeki kahramanı bu kızdır. Hikâye İlahi bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

EGE'NİN DİBİ

KARAOĞLAN

Hikâye Karacaoğlan'ı tasvir eden satırlarla başlar. Sinek Salih'e ait bu boğa tanıtılır. Karacaoğlan adlı bu boğa satılığa çıkarılır. Karacaoğlan'a ilk müşteri olarak Haşmet Bey gelir. Kendisi tek başına karar veremediğinden boğaya bakmak üzere kansını da getirir. Karacaoğlan'ı Haşmet Bey almaya karar verir. Boğa Datça'ya, ordan da vapurla İzmir'e götürülecektir. Karacaoğlan Aferin Memiş tarafından Datça'ya götürülür. Datça'dan sonra da zahmetli bir yolculuğun ardından İzmir'e varır. Karacaoğlan rıhtımda kocasıyla Bayan Haşmet'i görür. O bayan Haşmet'e gitmek üzere davranır fakat Bayan Haşmet kocasıyla beraber ortadan kaybolur. Boğa ordan oraya koşar. Tabanca ile vurulan Karacaoğlan yere düşer ve kısa süre sonra da ölür.

Bu hikâyede, kahramanlardan biri Karacaoğlu (boğa)dır. Haşmet Bey, Aferin Memiş, Bayan Haşmet hikâyesinin ikinci derecedeki kahramanlarıdır. Hikâyede mekân çeşitlilik gösterir. Hayvanın kahraman olarak karşımıza çıktığı bu hikâye hakim bakış açısından kaleme alınmıştır.

ÇİNGENE ALİ

Hikâye "Pis Çingene oğlu diye hor görürler, öğrenirlerdi ondan" (147) cümlesiyle başlar. Çingene Kara Ali'nin hayatına ait gözlemler dikkatlere sunulur. Çingene Kara Ali satacakları ile birlikte şehre iner. Burada bir zaptiye tarafından karakola götürülür. Zira ona idam edilecek bir adamı asma görevi verilir, bu iş kendisine yarım altın karşılığında yaptırılacaktır. Çingene Kara Ali bu işi yapamayacağını anlayarak oradan kaçır. Ertesi günü Çingene Ali karısı Cura'yı aramaya çıkar, onu dört beş günlük bir aramadan sonra bulur.

Hikâyede Çingene Kara Ali'nin hayatına ait izlenimler anlatılır, birinci derecedeki kahraman Çingene Kara Ali'dir. Mekân olarak şehir ve köyden kesitler yer alır. Hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

DECCAL

Hikâye zamanı anlatan bir cümleyle başlar. Kasabaya ait izlenimlerin ardından Kızılağaç köyüne doğru yapılan bir yolculuk anlatılır. İlçe kaymakamı bir bando kurdu muştur. Bu bando ile Kızılağaç köyüne gidilecektir. Yolculuk sırasında görülen yerler tasvir edilir. Mızıkı olayı içinde İlçe Kaymakamı, Hacı Kesap Süleyman, Berber Ahmet ve Tahsildar Tevfik vardır. Köy halkı

mızıkla olayını uzaktan görünce deccal çıktı sanarak dağa kaçmışlardır. Köyde sadece Çapur Mehmet'in küçük kızına rastlanılır. Çapur Mehmet ertesi günü ilçeye giderek kaymakamdan ödünç para isteyince kaymakam onu kovar.

Hikâyede meşrutiyet döneminde kaymakamın ilçedeki çalışmaları dikkatlere sunulur. Birinci derecedeki kahraman kaymakamdır. Çapur Mehmet, Cüce Hasan, Uzun Süleyman ikinci derecedeki kahramanlardır. Hikâyede mekân olarak Kızılağaç köyü zikredilebilir. Hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

DEĞİRMENCİ ATEŞOĞLU NASRETTİN

Hikâye "Hava haza ateş! Yeldeğirmeni de ta tepede! Boya takımıyla oraya nasıl çıkacağım? Terle ıslak gömleğim sanki sırtımda tek parça bir hardal yakısı..." (148) cümleleriyle başlar. Hikâyenin daha sonraki kısımları çevre tasvirine ayrılmıştır. Kahraman anlatıcı durumundaki şahsın değirmenci ile karşılaşması ve aralarında geçen konuşmalar anlatılır. Değirmenci parayı öğüttüğü ilginç bir anısını da kahraman anlatıcıya anlatır. O çok neşeli bir adamdır. Kahraman anlatıcı son kez değirmene gittiği zaman ona değirmencinin mezarını gösterirler, onu bir gün değirmende ölü bulmuşlardır.

Hikâyede değirmenci Ateşoğlu Nasrettin'in hayatına ait izlenimler dikkatlere sunulur. Birinci derecedeki kahraman değirmenci Ateşoğlu Nasrettin'dir. Mekân olarak değirmen zikredilebilir. Hikâye kahraman anlatıcı bakış açısıyla kaleme alınmıştır.

(148) *Ege'den Denize Brakılmış Bir Çiçek, Ege'nin Dibi*; (s. 72).

GÜLEN ADA

Hiâaye "Kimi insan Para-pul budalası olur, kimisi keşif ve icat meraklısı, bazısı da müzik aşığı... Deli Davut ise, adalar kara sevdalıydı" (149) cümlesi ile başlar. Deli Davut'un tanıtıldığı satırlarla hikâye devam eder. O Arşipel'in sayısız adaları arasında, ıssız bir yerdeki Gülen Ada'nın âşığıdır. Daha sonraki kısımlarda Gülen Ada bütün özellikleri ile sunulur. İzmirli eksper Murat Kocadağ, Deli Davut'a Gülen Ada'nın yerini sorar. Eksper motor kiralayarak adaya gider. Kendisine kılavuzluk edecek olan Deli Davut'un kaygısını da yedeğe alırlar. Adaya gelir gelmez şiddetli bir fırtına ile karşılaşılır. Adada her şey ters gider, buna sinirlenen Murat, Kocadağ Deli Davut'u kaygıyla beraber adada bırakır, iki katibi yanına alarak otele döner. Murat Kocadağ'ın ardından adada rüzgâr diner, gece olduğu için Deli Davut adada kalır.

Hikâyede Deli Davut'a ait izlenimler ve onun Gülen Ada'ya duyduğu sevgi dikkatlere sunulur. Mekân Arşipel'in ıssız adalarından biri olan Gülen Ada'dır. Hikâye hakim bakış açısı ile kalemle alınmıştır .

FIRINCININ KIZI

Hikâye "Eh! Hava değişimi dedik ve övüle övüle bitirelemeyen Güllük'e kapağı attık" (150) cümlesiyle başlar. Kahraman anlatıcının hayatına ait izlenimlerin anlatıldığı satırlarla hikâye devam eder. Kahraman anlatıcı durumundaki şahıs burada alt tarafı eşek ahın olan bir oda kiralar. Kahramanın burada sürdürdüğü hayata ait izlenimler hikâyede önemli yer tutmaktadır.

(149) *Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek, Ege'nin Dibi*, (s. 79).

(150) *Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek, Gülen Ada, Fırıncının Kızı*, (s. 83).

Kahraman anlatıcı balkonda iken fırıncının kızını görür. Kızın adı Nimet'tir. Fakat Nimet'i seven Kara Yusuf Emine'yi kaçıır ve Milas'ta nikahları kıyılır.

HAYATIMIN ROMANI

(Bir Eşeğin Otobiyografisi)

Hikaye eşeğin dünyaya geldiği zamanı anlatan satırlarla başlar. Eşeğin sahibi Memiş Ağa çeşitli yönleriyle dikkatlere sunulur. Eşeğin doğduğu mekana ait özellikler de tasvir edilir. Aradan geçen iki yıl zarfında bu hayvan büyür. Memiş Ağa onu satmak zorunda kalır. Bu adam eşeğe iyi bakmaz. Eşek son olarak resmî haraya getirilir. Burada ona Ceylan adı verilir. Hikâyenin sonunda da eşeğin kendi kafasından geçen olaylar anlatılır.

Bu hikâyedeki kahramanlardan biri eşektir. Memiş Ağa ikinci derecedeki kahraman olarak karşımıza çıkar. Hikâyede mekân olaylara göre değişiklik gösterir. Halikarnas Balıkcısı'nın EGE'den denize Bırakılmış Bir Çiçek adlı Kitabında "Karracaoğlan" (Ege'nin Dibi), Hayatımın Romanı (Gülen Ada) adlı hikâyelerde hayvanların kahraman olarak karşımıza çıktığı görülür. Hayatımın Romanı adlı bu hikâye kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

CURA

Hikaye Salih Efendi'nin tanıtıldığı satırlarla başlar. Salih Efendi'nin Sevinç hakkındaki düşünceleri ve çingene kızı Cura ile karşılaşması anlatılır. Bu Cura kız kömür artıklarını toplamakla meşguldür. Hikâyede Cura kızın tanıtıldığı satırlar geniş yer

tutar, Salih Efendi, Cura kızı sokakta satıcılık yaparken rastlar. Cura kız bir müddet ortadan kaybolur. Günün birinde kucağında bir çocukla çıkar gelir. Salih Efendi'ye, bir gün Mehmet'e rastladığını ve onunla evlendiklerini söyler.

Bu hikâyede Cura adlı bir kızın hayatına dair gözlemler anlatılmıştır. Hikâyedeki birinci derecedeki şahıs Cura Kız'dır. Salih Efendi, Mehmet ikinci derecedeki kahramanlardır. Cura adlı hikaye ilahi bakış açısıyla kaleme alınmıştır.

TURGUT REİS

Hikâye yazarın gözlemlerini anlattığı satırlarla başlar. Yazarın ırmak kıyısında gördüğü Hasan'a ait izlenimleri ve onunla arasında geçen konuşmalar anlatılır. Hasan "Ben Turgut Reis'im, Preveze savaşına gidiyorum" der. Hasan kendisinin sandalına binmesini yasakladığı Ahmet Çavuş'a Andrea Dorya adını takar. Hikâyede yazarla Hasan, Ayşe ve Emine'nin katıldıkları bir Preveze savaşı gezisinden söz edilir.

Bu hikâyede Hasan'ın kendisini Turgut Reis olarak hayal etmesine ait izlenimler anlatılır. Hikâyenin birinci derecedeki kahramanı Hasan'dır. Turgut Reis adlı bu hikâye kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

CENNET GEMİSİ

Hikâye Süngerci gemisinin tanıtılmasıyla başlar. Birinci derecedeki kahraman Deli Memiş'in hayatına ait bilgiler verilir. Deli Memiş bir sefer dönüşü evine varınca karısının ve dört çocuğunun depremde ölmüş olduklarını görür. Bundan dolayı aklını oynatmıştır. Deli Memiş süngercilerle sefere çıkar. Bu

sefer sırasında o etrafındaki denizcilere hayalindeki cennet gemisini anlatır. Hikâyede Deli Memiş adlı denizcinin hayatına ait izlenimler anlatılır. Cennet gemisi adlı hikâye kahraman anlatıcı bakış açısıyla kaleme alınmıştır.

MERHABA AKDENİZ

GÜNDÜZÜ KAYBEDEN KUŞ

Hikâye açık deniz martısı olan mihonun tanıtılmasıyla başlar. Hacı Süleyman, köpeğiyle beraber ava çıkar. Her taraf keklik sesleriyle dolu olduğu halde Hacı Süleyman bir tane bile öldüremez. Bu sırada kayanın tepesinde bir miho görür ve ona ateş eder. Mihonun iki gözü de kör olur. Kuş uzun süre karanlıklarda uçtuktan sonra denize düşer.

Hikâyede mihonun Hacı Süleyman tarafından öldürülmesi anlatılır. Bu hikâyede miho kuşu kahraman olarak karşımıza çıkar. Gündüzünü kaybeden kuş adlı hikâye ilahi bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

KANCAY

Hikâye "Köylüler, çingene kansı Kancay'ı dağ başında bir kaya üzerinde ölü buldular" (151) cümlesiyle başlar. Daha sonra Kancay'ın mezarında ait izlenimler anlatılır. Asıl adı Ay olan Kancay'ın yaşayış tarzı dikkatlere sunulur. O özgür yaşamaya kendisini adamıştır. Kancay ve annesi dağda yaşar. Annesinin ölümünden sonra Kancay şehre giderek türkücülük ve çalgıcılık yapar. Bir düğünde karşılaştığı olaylar nedeniyle kasabayı terk eder. Bundan sonra onun nerede oturduğunu, nerede gezdiğini

(151) *Ege'den Denize Brakılmış Bir Çiçek, Merhaba akdeniz; Kancay (s. 114)*

kimse bilmez. Hikâyenin sonunda Kancay'ın ölümüne ait gözlemler anlatılır.

Bu hikâyede Kancay'ın hayatı anlatılır. Birinci derecedeki kahraman Kancay'dır. Kancay adlı bu hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

NEYZEN

Hikaye "Bodrum'un, hemen hemen gölge salmayan o ışık dolusu havasında yağızlaşan kara kuru bir çocuktur" (152) cümlesiyle başlar. Deniz kıyısındaki çardak altı kahveleri tanıtılır. Kahveye gelen bir yabancı cebinden neyi çıkarır ve çalar. Kum-salda oynayan Tefik neyin sesinden çok etkilenir. Tepecik limanı tarafındaki kamışlıklarda bir ney yapar ve onunla kendi duygularını anlatır. Hikâyede Bodrumlu ney ustası Neyzen Tefik'in çocukluğuna ait izlenimler anlatılır. Neyzen adlı bu hikâye hakim bakış açısıyla kaleme alınmıştır.

DENİZ KIZI

Hikâye kahraman anlatıcı durumundaki şahsın deniz kızıyla ilk karşılaşmasını anlatan satırlarla başlar. Daha sonra kahramanın deniz kızıyla evlenmesi ve deniz kızının özellikleri üzerinde durulur. Kahraman ile deniz kızı birlikte yaşarlar, bir yaz günü deniz kızıyla kıyıya gittiklerinde orada deniz kızı deniz erkeğine rastlar. Bir kaç gün sonra vakit geç olmasına rağmen deniz kızı eve dönmeyiz. Kahraman kıyıya vardığında denizin üstünde karısının ve deniz erkeğinin sesini duyar. Karısı büyük pırlantalı nişan yüzüğünü denize atar. O anda kahramanın gözlerine kara bir perde iner gibi olur.

(152) A.g.e. Neyzen; (s. 122).

Bu hikâyede deniz kızına ait intibalar anlatılmıştır. Deniz kızı adlı bu hikâye kahraman anlatıcı bakış açısıyla yazılmıştır.

SON TÜRKÜ

Hikâyenin ilk satırları kör Hüseyin'in tanıtılmasına ayrılmıştır. Kör Hüseyin yüz yaşını geçmiş bir ihtiyar olup, altmış yaşında iken gözleri kör olmuştur. Bu ihtiyarın üç oğlu da denizde ölmüştür. Kör Hüseyin gözleri kör olduktan sonra da yine kayıklarda çalışmaya devam eder. Onun en çok sevdiği şey denizdir. Çok yaşlı olduğu halde yine bir deniz seferine katılır ve çok sevdiği denizde söylediği bir türkünün ardından ölür.

Bu hikâyede Kör Hüseyin adlı denizcinin hayatına ait gözlemler ve onun bitmeyen deniz sevgisi anlatılır. Son Türkü adlı bu hikâye ilahi bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

UNUTTUĞU TÜRKÜ

Hikâye "Ege denizcileri türküsüz iş mi görebilirler?" (153) cümlesi ile başlar. Gemide türkü söyleyen Samut tanıtılır. Samut bir gün Palamutbükü'nde sevdiği kız ve nişanlısı Ahmet'i görür. Ahmet Samut'un bindiği kayığın sahibidir. Aradan iki ay geçince kayığın battığı ve içindekilerin boğuldukları duyulur. Fatma bunun üzerine aklını kaçırr, onu tımarhaneye yollamak isterler. Nişanlısı Ahmet ve Samut boğulmamışlardır. Ahmet jandarma olur, Samut'ta süngercilik yapmaya başlar. Fatma Manisa'ya akıl hastanesine götürülürken yolda Samut'un söylediği bir türkünün etkisiyle aklı yerine gelir.

(153) A.g.e, *Merhaba Akdeniz, Unuttuğu Türkü*; (s. 135))

Hikâyede Ege denizcilerinin müziğe verdikleri önem Samut, Fatma ve Ahmet çevresinde geçen olaylarla anlatılır. Unuttuğu Türkü adlı hikaye ilahi bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

TÜNEK AHMET

Hikâye "Durmayan bir geçit resmi, dinmeyen-dinlenmeyen bir gürültü" (154) cümlesiyle başlar ve kent hayatı tanıtılır. Ahmet altı ay kentte yaşar ve sonunda yine denize döner. O mükemmel bir dikkatle denizin dibini gözlemleme yeteneğine sahiptir. Samiye Kadın'ın kendi kuyusundan su çaldığını görünce kadına acıdığından oradan uzaklaşır. Ahmet dikkatli bir gözlemci olduğundan çevreye ait herşey hakkında bilgi verir. Kuşlar tünek ettiğinden dolayı da Tünek Ahmet diye anılır.

Bu hikâyede Tünek Ahmet'in hayatına ait önemli olaylar anlatılmıştır. Tünek Ahmet hikâyenin birinci derecedeki kahramanıdır. Hikâye ilahi bakış açısıyla kaleme alınmıştır.

YAŞASIN DENİZ

Hikâye "Büyük Sali adasının, Bodrum yarımadası kıyılarına bakan geniş bir koyuydu" (155) cümlesiyle başlar ve koy tanıtılır. Daha sonra buraya gelen üç balıkçıya dikkat çekilir. En yaşlı balıkçı çocukluğuna, denize açılışına, delikanlılık dönemine, evlenmesine ait hatıralarını anlatır. Ayrıca da Kara Yusuf'la kızının düğüne giderken denizde kaybolmaları anlatılır. Hikâyede tabiat tasvirlerine geniş yer verilmiştir. Koyda geceyi geçiren balıkçılar şafaktan önce denize açılırken merhaba deniz, yaşasın deniz diye bağırırlar.

(154) A.g.e. *Merhaba Akdeniz, Tünek Ahmet*; (s. 140).

(155) Ege'den Denize bırakılmış bir çiçek, *Yaşasın Deniz* (s. 149).

Bu hikâyede denizcilerin hayatına ait gözlemler anlatılmıştır. Yaşasın Deniz adlı hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

BALIKLA KABAK

Hikâye "Gökova körfezindeki Şehiroğlu (Antik Cedrai) adasına doğru gidiyorduk, bir gomine önümüzde bir uçar balık denizden fırladı şimşek gibi parladı, battı" (156) cümlesiyle başlar ve deniz ayrıntılı bir şekilde tanıtılır. Kahraman anlatıcının çıktığı balık avına ait izlenimler anlatılır. Bu av sırasında çok büyük bir balık tutarlar, balığın kayığı batıracağı endişesiyle kabağı bağlarlar.

Hikâyede bir balık avına ait izlenimler anlatılır. Balıkla Kabak adlı hikâye kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

HAYDİ SÜNGERE

Hikâye "Bahar geldi, kumanyalarımız, dalgiç takımlarımız tamamdı. Gece ortası, açık davranacaktık" (157) cümlesiyle başlar ve mekâna ait özellikler anlatılır. Kayıkta otuz kişi vardır. Kahraman anlatıcı durumundaki şahıs tayfanın en gencidir. Bu kahramanın hayatına ait bilgiler verilir. Sefer sırasında başlarından geçen bir fırtınadan söz edilir. Kahraman anlatıcı bu sünger seferinden kazandığı parayı Emine'ye vermeyi düşünür.

Hikâyede bir sünger seferine ait intibalar anlatılır. Haydi Süngere adlı hikâye kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

(156) A.g.e. *Yaşasın Deniz, Balıkla Kabak* (s. 156).

(157) A.g.e. *Yaşasın Deniz, Haydi Süngere* (s. 160)

DENİZERİ MAHMUT

Hikâye "Gökleri kapsayan duvar gibi dimdik uçurumun bir yerindeki çatlak, içeriye doğru epeyce derinleşir. Ta içerde, altın sansı kumla, yeşil deniz birkaçta ufak tefek kayık" (158) cümleleriyle başlar ve mekân tasvir edilir. Hikâyenin birinci derecedeki kahramanı Küçük Mahmut'un tanıtıldığı satırlarla hikaye devam eder. Küçük Mahmut'un sürdürdüğü hayat tarzı anlatılır ve daha sonra onun yaşadığı köye dikkat çekilir. Mahmut delikanlı olunca annesi ve babası ölür. Bu arada emeklinin torunu Döne'ye ilgili duyar, evlenirler bir yıl sonra da bir çocukları olur. Bu sırada savaş çıktığı için Mahmut askere çağılır. Mahmut ile Döne çok zor ayrılırlar. Mahmut savaş bittikten sonra Sibirya'dan Anadolu'ya, Akdeniz'e gelir. Beş yıl önce ayrıldığı evine döndüğünde Döne'nin başkasıyla evlendiğini görür Onları rahatsız etmeyerek, karanlıklara karışır gider. Hikâyede Denizeri Mahmut'un hayatı anlatılmıştır. Denizeri Mahmut hikâyenin birinci derecedeki kahramanıdır. Hikâye ilahi bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

ÖNCEKİ KİTAPLARA GİRMEMİŞ ÖYKÜLER

ATEŞ FATMA

Hikâye Marmarisli bir esnaf olan Mehmet Ağa'yı tanıtan satırlarla başlar. Bir gün Mehmet Ağa Süngerci Aliş'e İstanbul'da bir sünger alıcısı bulur. Aliş İstanbul'a gideceği gün çocukluk arkadaşı olan Ateş Fatma'ya rastlar. Aliş'in İstanbul'da karşılaştığı olaylar üzerinde durulur. Marmaris'e dönünce ilk iş olarak Ateş Fatma'ya gider ve Aliş, Ateş Fatma tarafından kaçırılır. Aliş'le Ateş Fatma evlenirler.

(158) A.g.e. Yaşasın Deniz, Deniz Eri Mahmut (s. 164).

Bu hikâyede Süngerci Aliş ve Ateş Fatma'nın hayatı anlatılmaktadır. Ateş Fatma adlı bu hikâye ilahi bakış açısı ile yazılmıştır.

AYŞE KADIN'IN GÜNAHI

Hikâye "Dokumacı Ayşe Kadın, alını seccadeden kalkmaz, ağzından kötü bir laf çıkmaz, çok iyi kalpli ihtiyar ve şişman bir duldu" (159) cümlesiyle başlar ve onun hayatına ait izlenimler anlatılır. Ayşe Kadın'ın romatizma rahatsızlığı olduğundan Çeşme Ilıcalarına gitmesi tavsiye edilir. Hüsmen Ağa, Ayşe Kadın ve evlatlığı Nuriye'yi Çeşme'ye götürmeyi kabul eder. Daha sonra Hüsmen Ağa'nın kişiliğine dikkat çekilir.

Bu hikâyede Dokumacı Ayşe Kadın'ın hayatına ait izlenimler ve Çeşme yolculuğu anlatılmaktadır. Ayşe Kadın'ın Günahı adlı bu hikâye ilahi bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

BİR GECEKONDU

Hikâye birinci derecedeki kahraman Fatma'nın tanıtıldığı satırlarla başlar ve onun hayatını anlatır. Fatma'nın bir gece vakti kapısı çalınır, gelen bir adamdır. Bu yankesicilikten dolayı polislerce kovalanmaktadır. Evinde kalmasına izin verdiği bu adam Fatma'nın para çıkını alıp gitmiştir.

Hikâyede yalnız başına yaşayan bir kadının hayatından bir kesit anlatılmıştır. Bir gecekondu adlı bu hikâye ilahi bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

(159) *Ege'den Denize Brakılmış Bir Çiçek, Önceki Kitaplarına girmemiş Öyküler, Ayşe Kadın'ın Günahı; (s. 181)*

MISIR BUĞDAYI

Hikâye çocukları tasvir eden satırlarla başlar ve tabiata ait gözlemler anlatılır. Ali denizci olur, denize açılır. Ali çocukluk arkadaşları olan Kara Fatma'ya ilgi duyar ve onunla evlenmek ister. Hikâyede Aliş'in hayatına ait gözlemler dikkatlere sunulmaktadır. Mısır Buğdayı adlı hikâye ilahi bakış açısı ile yazılmıştır.

EŞLER

Hikâye "Askere gitmemek için Halil Ağa doğuştan kötürüm olan Zehra ile evlendi" (160) cümlesi ile başlar ve Halil Ağa'nın hayatına ait izlenimler anlatılır. Hikâyedeki diğer kahramanlardan Çil Ali ve oğlu Süleyman üzerinde durulur. Süleyman Halil Ağa'nın kızı Kezban ile evlenir. İkiz doğan çocukları birbirine bitişiktir. Daha sonra Süleyman kansını öldürür. Hikâyede beş yaşındaki Hüseyin'in akrep tarafından ısırılması ve babasının onu kurtarmak için gösterdiği çabalar üzerinde de durulmaktadır.

AFERİN BRE YAVRU

Hikâye "Taşralarda öğretmenlik ede ede saçı başı ağarmış tatlı sözlü ve özlü bir adamdır" (161) cümlesiyle başlar ve öğretmenin kendisi tarafından daha önceki yıllara ait intibalar anlatılır. İlk defa tayin edildiği bir köyde düzenlediği okuma yarışması ile ilgili anılarından, yarışmada Ayşe'nin birinci olmasından ve ona hediye ettiği semerden söz edilir. Hikâyede bir köy öğretmenin anıları anlatılmaktadır. Bu hikâye kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

(160) A.g.e, *Önceki Kitaplara Girmemiş Öyküler, Eşler*; (s. 193).

(161) A.g.e, *Önceki Kitaplara Girmemiş Öyküler Aferin Bre Yavru*; (s. 198)

KARA AYŞE

Hikâye Kara Ayşe ve Mehmet'in karşılaşmalarını anlatan satırlarla başlar ve Mehmet ile Kara Aşye arasındaki konuşmalar anlatılır. Kara Ayşe kendisini bıraktığı gerekçesiyle Mehmet'i öldürür. Kara Ayşe mahkemede tüm hayatını anlatır. Bu hikâyede Kara Ayşe'nin hayatı anlatılmaktadır. Hikâye kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

LAHANA, BİBER TURŞUSU

Hikâye zamanı anlatan satırlarla başlar ve horozun tanıtılması ile devam eder. Horozun sesi arasında bir de Dursun'un lahana, biber turşusu diye bağınışından sözedilir. Daha sonraki satırlar Dursun'un tanıtılmasına aynılmıştır. Dursun'un köyü tanıtıldıktan sonra onun şehre gelmesi, bir eşeğe sahip olarak gezginci turşuculuk yapması anlatılır. Dursun'u bir gün bir duvar gölgesinde ölmüş bulurlar.

Hikâyede turşuculuk yapan Dursun'un hayatı dikkatlere sunulmaktadır. Bu hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

DİVAN REİS

Hikâye "Korsanlar iki gün önce Cezayir'den ayrılmışlardı" (162) cümlesi ile başlar. Bu hikâyede Divan Reis'in hayatına ait gözlemler dikkatlere sunulmaktadır. Hikâye ilahi bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

HIRSIZ SELİM

Hikâye "Dalgıçlar yıllarca denizde kalmak üzere sefere

(162) A.g.e, *Öteki Kitaplara Girmemiş Öyküler, Dİvan Reis; (s. 212)*

çıkarlardı. Boğulanı boğulur, boğulmayı karaya dönerdi" (163) cümlesiyle başlar ve Dalgıç Sanı Selim çeşitli özellikleriyle tanıtılır. Dalgıç Sanı Selim'in en büyük özelliklerinden biri hırsızlığıdır. Bu hikâyede Dalgıç Sanı Selim'in hayatına ait gözlemler dikkatlere sunulmaktadır. Hikâye ilahi bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

İncelemiş olduğumuz EGE'DEN Denize Bırakılmış Bir Çiçek adlı eserdeki bu hikâyeler yazarın "Ege kıyılarında", "Ege'nin Dibi", "Gülen Ada", "Merhaba Akdeniz", "Yaşasın Deniz" adlı beş kitabı ve öteki kitaplara girmemiş hikâyelerden oluşmaktadır. Söz konusu eserde otuzsekiz hikâye yer almaktadır.

PARMAK DAMGASI

Halikarnas Balıkcısı'nın Parmak Damgası adlı hikâye kitabı yazarın üç hikâye kitabından; (Ege Kıyılarında, Ege'nin Dibi ve Gülen Ada), EGE'DEN'e girmeyen hikâyelerden oluşur.

EGE KIYILARINDAN*

Parmak Damgası adlı eserin bu bölümünde "Dalgıcın Parçaları", "Gerçeğin Direkleri" ve "Etrim Yolunda" adlı üç hikâye yer almaktadır.

DALGICIN PARÇALARI

Bu hikâye motordaki klavuz kaptan ile denizin dibindeki dalgıca ait izlenimlerin anlatıldığı satırlarla başlar. Daha sonra

(163) A.g.e, Öteki Kitaplara Girmemiş Öyküler, Hırsız Selim; (s. 217).

* EGE KIYILARINDAN, Tan Evi, Cep Kitapları serisi 29, Neşreden : Sabiha Zekeriyâ Sertel, İstanbul 1939. Bu kitaptaki dokuz hikâyeden altısı "EGE'den"e alınmıştır.

Dalgıç Ahmet'in hayatına dair bilgiler verilir. Dalgıç Ahmet denizin dibinde boğulur. Onu motora çıkardıklarında boğulmuş olduğundan dalgıç kıyafetini çıkaramazlar ve parçalarlar. Bu sırada amatör kendi çıkannı düşünür. Denize dalıp sünger çıkarma sırası Ahmet'in kardeşi Mehmet'e gelir. Mehmet dibe dalarken ağabeyinin parçaları ile karşılaşır. Hikâyede geçim savaşı veren dalgıçların hayatına ait izlenimler gözler önüne serilmiştir. Hikâyede mekân Kersincik koyudur. Birinci derecedeki kahraman Dalgıç Ahmet'tir. İkinci derecedeki kahramanlar arasında kaptan, Dalgıç Ahmet, amatör sayılabilir. Dalgıcın Parçalan adlı hikâye hakim (ilahi) bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

GERÇEĞİN DİREKLERİ

Bu hikâye Hoca Tevfik Efendi'yi tasvir eden satırlarla başlar. Daha sonra Hoca Tevfik Efendi'nin gittiği Alevi köyüne ait izlenimler dikkatlere sunulur. Hoca Tevfik Efendi bu köyde Kara Fadik adlı kendi başına yaşayan, hamile bir kadınla karşılaşır. Bunun üzerine köylülere öğütler verdiyse de köylüler onu dinlemezler. Hoca Tevfik Efendi köyü terkeder. Bu sırada Kara Fadik bir denizciyi ölümden kurtarmıştır. Bir müddet sonra Kara Fadik çocuğu dünyaya getirir. Kendisini Hoca Tevfik Efendi'ye affettirmek için onun yanına gelir. Kara Fadik'in ricası üzerine çocuğa Tanyeri adı verilir.

Hikâyede Kara Fadik'in hayatına dair izlenimler anlatılır. Birinci derecedeki şahıs Kara Fadik'tir. Hoca Tefik Efendi'yi, Kara Fadik'in kurtardığı genç denizciyi ikinci derecede kahramanlar olarak saymak mümkündür. Hikâyede mekân, bir Alevi köyüdür. Gerçeğin Direkleri adlı hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

ETRİM YOLUNDA

Hikâye "İsa'dan bin, ikibin yıl önce Karya'ya başkentlik etmiş Etrim örenini gidip göreyim dedim" (164) cümlesiyle başlar. Daha sonra kahramanın yapacağı yolculuk izah edilir ve mekânın tasvirine ayrılan satırların arkasından Karya dağları ile ilgili efsaneden söz edilir. Etrim öreninin özellikleri kahramanının gözlemleri ile dikkatlere sunulur. Kahraman gezi dönüşünde yolda bir deli ile karşılaşır, bu delinin kendisiyle yolculuk yapmasını istemez, kahramanın şiddetli çılgılığı üzerine deli kaçır gider.

Bu hikâyede kahramanın Etrim örenine yaptığı geziye ait izlenimleri dikkatlere sunulur. Kahraman anlatıcı bakış açısı ile kâleme alınmış olan bu hikâyede mekân Etrim örenidir. Kahraman anlatıcı durumundaki şahıs hikâyede asıl unsur durumunda olup yolda karşılaştığı deli de yer yer vakaya iştirak eder.

EGE'NİN DİBİ*

PAZEN DON

Hikâye birinci derecedeki kahraman olan Daktilo Gülşen'in tanıtıldığı satırlarla başlar. Daktilo Gülşen, Bay Haşmet'in yanında çalışmaktadır. Bay Haşmet maddiyat düşkünü bir adamdır. Daktilo Gülşen'e ilgi duymasına rağmen onu şımartmak istemez. Daktilo Gülşen de Bay Haşmet'in ilgisini çekmeye çalışır.

Hikâye Daktilo Gülşen ile Bay Haşmet arasında geçer.

(164) *Parmak Damgası, Etrim Yolunda*; (s. 21).

* *Ege'nin Dibi, Yeditepe Yayınları*, 1. baskı 1952, 2. baskı 1971 İstanbul.

Hikâyenin birinci derecedeki kahramanı Gülşen'dir. Bay Haşmet, Daktilo Gülşen'in annesi, Ayşe, Zehra ikinci derecedeki kahramanlardır. Hikâyede mekân bazen idarehane, bazen Daktilo Gülşen'in evidir. Bu hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

DOMİNO AYŞE

Hikâye ayrıntılı bir mekân tasviriyle başlar. Daha sonra hikâyenin birinci derecedeki kahramanı durumundaki Domino Ayşe kötü yola düşmüş bir kadındır. O hikâyede anlatıcı durumundaki Mahmut Amca'dan çiçek fidanı ister. Bu fidanları Mahmut Amca gidip kendi eliyle diker. Mahmut Amca ressamdır, Domino Ayşe'den kendisine modellik yapmasını ister, fakat o bu işi yapamaz. İlçeye gelen bir savcı Domino Ayşe'nin iki mahmudiye altınını yastığının içinden çalar. Bu olay üzerine Domino Ayşe ağlayarak Mahmut Amca'ya gelir fakat o da kendisine yapılacak bir şey olmadığını söyler. Fukara bir genç Domino Ayşe'ye olan borcunu ödemek için sünger dalgıçlığına başlar, denizde vurgun yer ve bacağı tutulur. Onu Domino Ayşe'nin evine getirirler. O bir hastabakacı gibi ona bakar ve sonrada bu gençle evlenmeye karar verir.

Bu hikâyede düşmüş bir kadın olan Domino Ayşe'nin hayatına ait gözlemler anlatılır. Hikâyenin birinci derecedeki kahramanı Domino Ayşe'dir. Mahmut Amca, genç dalgıç, savcı vakaya iştirak eden ikinci derecedeki kahramanlardır. Hikâyede mekân olarak anlatılan yer Bodrum'dur. Bu hikâye kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır. Hikâyede Mahmut Amca olarak zikredilen şahıs Halikarnas Balıkcısı'nın kendisidir. Yazarın bir özelliği de kahramanlarıyla özleşmesidir.

KARABULUTOĞULLARI

Hikâye Karabulutoğlu ailesini tanıtan satırlarla başlar. Kalabalık bir aile olan Karabulutoğulları ailesinin üyeleri birer birer denizde boğulunca, bunlardan sadece Bodrum'da Karabulut Selim Dede ve oğlu Direk Mahmut kalmıştır. Karabulut Selim Dede'nin bir erkek, üç tane de kız torunu vardır. Bu kasabada Kerpeten Halil diye birisi vardır. Bu adamın dört beş tane kayığı vardır, para karşılığında bunları kiraya verir. Kayıksız kalan Karabulutlar Fenike'den kömür getirmek için Kerpeten Halil'den hem para hem de kayık alırlar. Fenike'den geri dönerken Direk Mahmut'un karısı Kara Ayşe'ye "yarın akşama geliyoruz" diye Marmaris'ten telgraf çeker. Kayık Rodos ve Sömbeki adaları çevresinde fırtınaya tutulur. Kayıkta Selim Dede, oğlu Direk Mahmut ve ambarda saklanmış olan iki torunu vardır. Fırtınadan kurtulamayarak hepsi denizde boğulurlar. Olayı gören Tekirburnu fenercisi Bodrumlu Veli Bodrum'a telefon eder. Karabulutoğulları'ndan hiç bir erkek artık bundan sonra karaya dönmeyecektir. Kadın evin içine düşer.

Hikâyede Karabulutoğulları ailesinin teker teker denizde boğulması anlatılmıştır. Bunların son halkasını da Bodrum'da ki yetmişlik Karabulut Selim Dede, oğlu Direk Mahmut ve torunları oluşturur. Hikâyede birinci derecedeki kahramanlar Direk Mahmut ve Kara Ayşe'dir. Selim Dede, Kerpeten Halil ikinci derecedeki kahramanlardır. Mekân bazen deniz bazen de Bodrum'dur. Hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

FOSFORLU HANDAN

Hikâye Handan'ın tanıtıldığı satırlarla başlar. Tütün evinde çalışan diğer kadınların tanıtılmasından sonra, Handan ve an-

nesinin sürdürdükleri hayat tarzı dikkatlere sunulur. Hikâyenin daha sonraki kısmında genç delikanlı tasvir edilir. Bu genç delikanlının en büyük meziyeti ağzında sigara ile sokak gezintisi yapmaktır. Bir gün sokakta bir genç kızla karşılaşır, bu Handan'dır. Genç delikanlı kıza âşık olur, o gün ve ertesi akşam birlikte yürürler. Handan'ın evde bekleyen annesi bakkala giden kızını bekler, fakat göremez. Handan, Koç Halil'i yaralayan Çakmaklı Remzi tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür. Genç delikanlı sporcu arkadaşına Handan'ı anlatırken çocuk gibi hıçkırığa hıçkırığa ağlar.

Hikâyede tütün evinde çalışan tezgahtar bir genç kız olan Handan'ın hayatına ait izlenimler ve onun genç delikanlı ile olan ilişkisi dikkatlere sunulur. Hikâyenin birinci derecedeki kahramanı Fosforlu Handan'dır. Genç delikanlı, Fosforlu Handan'ın annesi, Koç Halil, Çakmaklı Remzi, tütün evinde çalışan diğer kadınlar, genç delikanlının sporcu arkadaşı ikinci derecedeki kahramanlardır. Mekân bazen tütün evi, bazende sokaklardır. Hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

DÖNMEYEN

Hikâye Mehmet'i tanıtan satırlarla başlar. Mehmet'in anne ve babasına ait izlenimlerin anlatılmasından sonra vapurdaki yolcuların özellikleri belirtilir. Mehmet ortaokulda okumak üzere İzmir'e gitmektedir. Vapurda yiyecek sepetini denize düşürür, uykudan uyandığında cebindeki paranın da çalınmış olduğunun farkına varır. Gece uyuduğunu sandıkları bir anda çocuğun üzerine çullanırlar. Bağıracağını anlayınca onu denize atarlar. Onun denize atıldığını kimse farkına varmaz, vapur yoluna devam eder. Kadın çocuğu özler, bir gece onun denizde boğulduğunu, anne diye kendisine yalvardığını rüyasında görür.

Kadın bir çığlıkla uyanır. Fakat dünyada Mehmet'in yüzünü bir daha gören olmaz.

Hikâyede Bodrum'dan İzmir'e ortaokula gitmek üzere gönderilen Mehmet'in vapurda karşılaştığı olaylar ve sonra da denize atılması dikkatlere sunulmaktadır. Hikâyenin birinci derecedeki kahramanı Mehmet'tir. Mehmet'in annesi, babası, vapurda karşılaştığı kimseler ikinci derecedeki kahramanlardır. Mekan vapurdur. Hikâye hakim bakış açısı ile kalemle alınmıştır.

HAYDUT

Hikâye Kerimoğlu Hasan'ı tanıtan satırlarla başlar. Hasan çocuk denecek yaşta korsan olmuştur. Dünyada değer verdiği tek şey silahlardır. Hasan'ın yaşı gittikçe ilerlemektedir, kırk yaşını aştığı zaman kendi kendisi hakkında düşünmeye başlar. Bir gün ıssız bir adada düşünür onun ideali para kazanmak değildir, haydutluk da onu tatmin etmez. Kendi kendine "kaldır kendini denize at" diye söylenir. Kafasındaki bu düşüncelerle mücadele ederken deniz kenarında bir kızla karşılaşır. Kızın adı Ayşe'dir, bu kıyıya tuz toplamak için gelmiştir. Kız Kerimoğlu Hasan'dan kaçmaz. Kerimoğlu Hasan Ayşe'ye düğün hediyesi olsun diyerek iki beşbirlik hediye eder. Kız buna çok sevinir, beşbirlikleri alarak oradan uzaklaşır. Kerimoğlu Hasan, Ayşe'ye kendisini görmek istediği zaman, kayaya sakız dalı sokmasını söyler. Köy halkı Kerimoğlu Hasan'dan çok korkar. Ayşe'nin babası Ahmet Ağa altınları Kerimoğlu Hasan'ın karşılıksız olarak kızına vermesine inanamaz. Ayşe'ye zorla onun gösterdiği yere bir dal saplatırlar. Ahmet Ağa ve eşi dostu silahlanırlar. Kerimoğlu Hasan, dalı görür ve kıyıya çıkar. Ayşe'ye saygısızlık olacağı düşüncesiyle bütün silahlarını kayıkta bırakır. Kıyıya çıkar çıkmaz on-onbeş silahtan edilen ateş sonucu ölür.

Bu hikâyede haydut Kerimoğlu Hasan'ın hayatına ait gözlemler dikkatlere sunulur. Hikâyede birinci derecedeki kahraman Kerimoğlu Hasan'dır. Ayşe, Ahmet Ağa ikinci derecedeki kahramanlardır. Mekân olarak bazen deniz, bazen Ayşe'nin köyü, bazen deniz kıyısı dikkate değer. Hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

PARMAK DAMGASI

Hikâye köy kahvesine ait izlenimlerin dikkatlere sunulduğu satırlarla başlar. O gün köy kahvesinde Murat Dayı'nın Kıbnı eşeğinden konuşulur. Ondan sonra da köy okuluna yeni atanan bayan öğretmenden söz edilir. Osmanların Mertek Hasan, yeni hoca hanımı pek beğenmez. Yedibenli Huriye'yi o gün okulda gördüğünden söz eder. Mollaların Süleyman ise, etrafında bulunanlara, kendilerine öğretmen beğendirmenin çok zor olduğunu söyledikten sonra eski öğretmene ait müşahadelerini anlatır. Mollaların Süleyman böyle anlatırken okulda bir gürültü kopar. Çeşitli hayvan sesleri duyulur. Öğretmen Seniha çocukları konuşan hayvanlar şeklinde düşünür. Bunun için çocukların saatlerce sessiz olarak yanyana durdurulmasına karşdır. Çocuklara sıkıldıkları zamanlarda peri masalları okur. Bazen de açık havalarda hep birlikte şarkı söyleyip gürültü yaparlar. Bunun üzerine köylülerin tepkisi ile karşılaşır. Bir gün Seniha okula geç girdiği için geri kalmış olan Kezban'a (Yedibenli Huriye'nin kızı) ders verir, bir yandan da dikiş diker. Bu sırada odaya birisi girer, gelen Balıkçı Mahmut adlı delikanlıdır. Seniha'nın önünde durarak kendisine balık getirdiğini söyler. Balıkların parasını almaz. İki üç gün sonra Seniha çocukları kır gezisine çıkarır. Orada kimsenin olmayacağını düşünür ve keklik taklidi yapıp sekerken yine karşısına Mahmut çıkar. Elindeki

sepeti adadan size getirdim diyerek Saniha'ya verir. Sepetin içinde beyaz ve lacivert mersinler ve bir de dağ çileği demeti vardır. Aradan bir hafta geçince Balıkçı Mahmut'un bir akrabası olan Zeynep Kadın, Seniha'ya Mahmut'un kendisiyle evlenmek istediğini söyler, fakat okuması yazması olmayan bir balıkçı ile evlenmeyeceğini düşünür. Seniha Zeynep Kadın'a Mahmut'la evleneceğini söyler Kasabada nikâhlan kıyılır.

Hikâyede bir köy öğretmeni olan Seniha'nın hayatına ait gözlemler dikkatlere sunulmuştur. Hikâyede birinci derecedeki kahraman Seniha'dır. Balıkçı Mahmut, Mertek Hasan, Mollaların Süleyman, Yedibenli Huriye, Yedibenli Huriye'nin kızı Kezban, Zeynep kadın ikinci derecedeki kahramanlardır. Mekân Bodrum'un bir köyüdür. Hikâye ilahi bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

EGENİN DİBİ

Hikâye "Mandalin ve portakal ağaçları ayışığında, tepelerinden tırnaklarına kadar parlıyordu" (165) cümlesiyle başlar ve mekânı tasvir eden satırlarla devam eder. Bu mekân içinde iki kişiye dikkat çekilir, bunlardan birisi gemicidir. Diğer batan İnebolu vapurundaki paralarını düşünen bir tüccardır. Dalgıçlar iki aydan beri evlerinden haber almamışlardır. Sonunda Ayvalık'tan mektuplarını alıp tekrar denize açılırlar. Mektup almayanların hali kötüdür. Bunlardan biri Lostromo Süleyman'dır. Denize açılmadan önce evlenmiştir. Evlerinden mektup almayanlar arasında Hovarda Davut ve Kara Ahmet'te vardır. Dalgıç Aliş'te iki aydan beri Marmaris'teki evinden mektup almamıştır. Kayıkta herkesin uykuya daldığı sırada karadan bir at tıktırsı sesi duyulur. Marmarisli Dalgıç Aliş'e bir mektup bir de

1
ara havalesi vardır. Aliş Ayvalık'a vardıktan sonra otomobille İzmir, Aydın ve Milas üzerinden Bodrum'a varır. Bodrum'da İnebolu vapuruna dalma işini halledip Marmaris'e karısı Çakır Hatice'nin yanına uğramayı düşünür. Aliş Bodrum'a varınca Bay Haşmet'e Yalı kahvesinde rastlar, ondan gemiye ait bilgiler alır. Bay Haşmet'le Aliş İnebolu vapurunun batmış olduğu İzmir körfezinin ağzına varırlar. Bir dalgıç gemisi bulunur. Dalgıçlar dipleri deniz aynalarıyla gözden geçirirler. İnebolu vapurunu bulurlar. Aliş hemen dalgıç kıyafetlerini giyer. Hava verecek olan makineyi çalıştırırlar. Aliş denize dalar, İnebolu vapuruna gider. Vapurun her tarafını balıklar sarmıştır. Bu sırada bir köpek balığı ile karşılaşır. O İnebolu vapurunun içine girince suda yüzen cesetlerle karşılaşır. Vapurdaki lüks kamaralardan birinde bir anne ve iki çocuk cesedi bulur. Diğer kamaranın kapısını açar ve Bay Haşmet'in tarifine uygun bir adamla karşılaşır. Bu kamarada bir de kadın vardır. Aliş kadının yüzüne bakınca Çakır Hatice'nin gözleriyle karşılaşır. Aliş o anda çıldıracak gibi olur. Karısının iki aydan beri kendisine neden mektup yazmadığını anlar. Karısı yeşil gözleriyle Aliş'e yalvarırcasına bakmaktadır. O hemen buradan çıkmayı düşünür, ama hava kalmamıştır. Aliş denizin dibinde boğulur, Bay Haşmette paralanm gitti diyerek bağırır.

Hikâyede Dalgıç Aliş'in hayatına ait müşahadeler dikkatlere sunulmuştur. Birinci derecedeki kahraman Dalgıç Aliş'tir. Bay Haşmet, Lostro Süleyman, Hüseyin Kaptan, Hovarda Davut, Kara Ahmet, Çakır Hatice, Yengeç Dede ikinci derecedeki kahramanlardır. Hikâyede mekân bazen Bodrum, bazen İzmir körfezi, bazen denizdir. Hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

DÖRT HİKÂYE

Hikâye "Mandalya körfezindeydik" (166) cümlesiyle başlar ve dört kaptanın isimlerinin belirtildiği satırlarla devam eder. Bu kaptanlar Cimri Mahmut, Duba Davut, Çakaloz Veli ve Hovarda Ali'dir. Kaptanlar kumsalda sohbet ederken iki köylünün konuşmasına kulak misafiri olurlar. Köylüler Kavakların Hasan Ağa'nın Esmâ adlı güzel bir kızı vardır. Kaptanların dördü de ona isteklidir fakat bir türlü Hasan Ağa ile görüşmeleri mümkün olmamıştır. Kaptanların herbiri birbirlerinden önce gitmek niyetindeydiler. Hovarda Ali'nin kayığı çok hızlı gider. Cimri Mahmut, Hovarda Ali'nin kayığının altına papuç ve çul parçası çiviler. Kayıklar yola çıkarlar. Mazi'ya ilk giren Cimri Mahmut olur, daha sonra diğer kaptanlar gelir. Cimri, hemen Hasan Ağa'yı bularak gönlünü yapar. Hasan Ağa masraflı bir düğün istediğinden Esmâ'yı kendi kayığına getirir. Cimri, Esmâ'nın yüzünü görmek için futayı aralayınca bunun Hovarda Ali olduğunu görür. Daha sonraki kısımda dört kaptan arasında geçen konuşmalar anlatılır.

Hikâyede Cimri Mahmut, Duba Davut, Çakaloz Veli ve Hovarda Ali'nin hayatına ait izlenimler anlatılır. Hikâyenin birinci derecedeki kahramanları bu dört kaptandır. Mekân Mandalya körfezi, deniz ve mazi köyüdür. Hikâye kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

HOŞBULDUK SELİM DEDE

Hikâye, "Açıklarda yapayalnız kalan bir denizcinin yüreğinde çocuk, kardeş ve arkadaş sevgisi; insan yokluğundan, hep canlı

yaratıklara bağlanır." (167) cümlesiyle başlar ve Selim Kaptan, Kocakaya adasındaki bir martıyı kendisine deniz yoldaşı edinir. Martının garipsi sesi onda ölmüş olan çocukların özlemini uyandırır. Selim Kaptan'ın ekonomik durumu gittikçe bozulur, o geçimini denizden çıkarmaktadır. Bir süre sonra karısı da ölünce evlatlık aldığı çocuklara bakamaz. Bu çocukların karınlarını doyurmak için evini Danacıların Hanife'ye satar. Elinde kayığından başka bir de çulu kalmıştır. Çulu, Tepecik camii avlusunda duran eski bir tekneye taşır. Burada yaşamaya başlar ve çok geçmeden hastalanır. Selim Dede gözlerini açınca hemen aklına Kocakaya adasındaki martı gelir. Kocakaya adasına gider, martıyı bulamaz. Selim Dede, son defa martıya seslenir ve martının cevap veren sesini duyar gibi olur. Hoşbulduk Selim Dede yarlara tırmanır, martının yirmi günden beri yumurtalannın üstüne yatmakta olduğunu anlar. Tam o sırada ana martı Hoşbulduk Selim Dede'nin sesini duyar ve cevap verir. Martının senisin duyan yırtıcı bir kuş hemen ona doğru iner ve martıyı parçalar. O sırada elinde bir taşla Selim Dede yetişir fakat martı ölmüştür. Selim Dede martının yavrularını alıp koynuna basar. Ertesi günü yumurtalardan bembeyaz martı yavruları çıkar. Selim Dede martı yavrularına uçmayı öğretmeye çalışır. Her gün uçurumun tepesinde kollarını kanat gibi kullanarak uğraşır durur. Hoşbulduk Selim Dede bir akşam üzeri son kez yavruları uçurmaya çalışır, iki yavruyu bir avucuna iki yavruyu da öteki avucuna alır, ileri fırlatır. Uçurumu aştığının farkına varmaz. Yavruların dördü birden havalanırlar. Selim Dede'nin gövdesi uçurumun dibindeki kayalara çarparak parça parça olur. Sandalı da kayalara çarparak parçalanır. Martı yavrularının uçmaya başladıkları günden sonra Selim Dede'yi gören, tutan olmaz.

(167) *Parmak Damgası, Hoşbulduk Selim Dede; (s. 92).*

Hikâyede Hoşbulduk Selim Dede adlı bir denizcinin hayatına ait izlenimler dikkatlere sunulmaktadır. Hikâyenin birinci derecedeki kahramanı Hoşbulduk Selim Dede'dir. Hoşbulduk Selim Dede'nin karısı, çocukları, Danacıların Hanife ikinci derecedeki kahramanlardır. Hikâyede mekân olarak Bodrum, deniz ve Kocakaya adası zikredilebilir. Hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

ADADAN ADAYA

Hikâye "Ne kızdı o? Koca bir küfeyi, güneş gibi parlak ve toparlak portakallarla doldurunca omuzuna kaldırdı" (168) cümlesiyle başlar. Fatma'nın tasvir edildiği satırlarla hikâye devam eder. Fatma ağabeyi Hacı Hüseyin'in evinde bir sığıntı gibi yaşar. Ağabeyi Hacı Hüseyin'e göre dünya hep yasaklardan ibarettir. Ağabeyi Hacı Hüseyin, Fatma'ya dünyayı zindan eder. Fatma bir gün denize girer ve karşıdaki Köçek adasına yüzer, orada genç bir adamla karşılaşır. Birbirlerine uzun müddet anlamlı anlamlı bakarlar. Tam o sırada kayanın arkasından ak saçlı bir baş kalkar ve bu iki gence sizin nikahınızı kıyacağım der. İşte bu Köçek adası Fatma'nın düğün evi olur. Aynı gün ağabeyi Hacı Hüseyin, Çil Mehmet'ten ineği biraz ucuz alabilmek için Fatma'yı ona sözleşmiştir. Fatma'nın haberi yokken söz kesilir, bu durumda tek yapacağı iş kaçmak olur. Fatma gece vakti yüzerek Murat'a kavuşmak ümidiyle karşıdaki Köçek adasına kaçır. Hikâyede hayatına ait izlenimler anlatılmaktadır. Hikayenin birinci derecedeki kahramanı Fatma'dır. Ağabeyi Hacı Hüseyin, Murat, ak saçlı ihtiyar ikinci derecedeki kahramanlardır. Mekân denizdeki karşılıklı iki adadır. Hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

(168) *Parmak Damgası, Adadan Adaya; (s. 98)*

YAŞASIN ATLAR

Hikâye Raziye'ye ait bilgilerin anlatıldığı satırlarla başlar. Aliş Raziye'yi deniz kıyısında görmüştür. Aliş gün ağarır ağarmaz Megafon Şaban Kaptan'ın ailesini kızı istetmek üzere babasına göndermeyi düşünür. Raziye'nin annesi ölmüştür. Megafon Şaban Ağa'nın kansı Tahsin Ağa'nın evine gider, Muhsine Kadın ziyaretinin amacını anlatır. Tahsin Ağa hayır der. Ertesi gün Muhsine Kadın, Megafon Şaban Kaptan'ın "Allah Kerim" kayığının onanılmakta olduğu yere gider, Aliş'te oradadır. Demirci Salih'in gelini Nuriye'nin Raziye'den getirdiği haberi iletir. Kız, babası vermezse Aliş'e kaçacağını, eğer Aliş'te kendisiyle evlenmekten vazgeçmişse canına kıyacağı haberini gönderir. Fakat ertesi günü Tahsin ağa değirmene buğday götürürken kızını da yanında götürür. Tahsin Ağa buğdayları değirmene götürürken, atlar birden yollanır, Raziye de arabanın üstündedir. Babası Tahsin Ağa ağlayarak arkasından koşar. Kızının kurtulmasının mümkün olmadığını düşünür. Raziye atları durdurmaya başarır. Babası Tahsin Ağa gözlerine inanamaz. Kızına bugün benden ne dersen dile diyerek kızını Aliş'e vermeye razı olur.

Hikâyede birinci derecedeki kahraman durumundaki Aliş'in hayatına ait gözlemler dikkatlere sunulur. Raziye, Tahsin Ağa, Megafon Şaban Kaptan, Muhsine Kadın, Demirci Salih'in gelini Nuriye hikâyede ikinci derecede kahramanlardır. Hikâyenin geçtiği mekân Bodrum ve çevre köyleridir. Hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

GÜLEN ADA*

LEBİP BEY'İN BALIKÇILIĞI

Hikâye "Şafak sökmeden önce balığa çıkacaktık" (169) cümlesiyle başlar. Hikâyenin ilk satırlarında kahraman anlatıcının gece gördüğü rüya anlatılır. Bu rüyayı takiben satırlar çevre tasvirine ayrılmıştır. Tan vakti balığa çıkarlar, bunlarla birlikte Lebip Bey de gelir, bu şahıs hayatta ilk defa balığa çıkar. Aferin Reis yemi öperek denize atar, ipi tutan Selim birdenbire vurdu diye bağırır. Lebip Bey balığı görmek için sabırsızlanır. Bu balığın çok büyük olduğu anlaşılınca dört kişi ipe yapışır sonunda ip kınılır. Aferin Reis'le Lebip Bey birbirlerini suçlarlar. Denize yeni bir ip atılır, bu ipi Murat tutmaktadır. Bu sefer bir Lambuka (mitolojik suratlı bir balık) tutarlar. Onu kayığa alırlar. Bu duruma en çok sevinen kişi Lebip Bey'dir. Bundan sonra çiftlik sahipliğinden vazgeçerek balıkçı olmaya karar verir. Akşam bir adaya yanaşırlar, bu adaya ilişkin izlenimler anlatıldıktan sonra kayıktaki Süleyman adlı delikanlının ağlamasına dikkat çekilir.

Hikâyede kahraman anlatıcının dikkati ile bir balık avına ait gözlemler dikkatlere sunulur. Hikâyede vaka Aferin Reis, Lebip Bey, Süleyman ve kahraman anlatıcı arasında cereyan eder. Hikâyenin geçtiği mekân ise denizdir. Hikâye kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

* Gülen Ada, *Yeditepe Yayınları, İstanbul 1957.*

(169) *Parmak Damgası, Lebip Bey'in Balıkçılığı; (s. 111)*

APTAL MEMİŞ EFE

Hikâye "Ona Dangır Köylü Aptal Memiş derlerdi" (170) cümlesiyle başlar ve Aptal Memiş Efe tanıtılır. Onun çalışkanlığından Bodrum yarımadasındaki en iyi bakılmış bahçenin ona ait olduğu anlatılır. Daha sonra Aptal Memiş Efe'nin fizikî portresi tasvir edilir. Psikolojik durumuna ait gözlemler anlatılır. Kahraman anlatıcı Aptal Memiş'e Bodrum pazar yerinde rastlar. Memiş Ağa yirmi beş yıl önce Bodrumlu bir kızla evlenmiş ve bir çocukları olmuş ama ölmüştür. Kansı yaşadıkları yerden sıkıldığını söyleyerek, kente gelen bir memurun yanında hizmetçi olarak çalışmaya başlamıştır. Fakat memurdan bir çocuğu olmuş ve bir daha köye dönmemiştir. Bir kaç yıl sonra memur başka yere atanınca, kadın veremli olarak Memiş Ağa'ya dönmüştür. Kadın kısa bir süre sonra ölür. Çocuğu Memiş Efe kendi çocuğu gibi büyötmüştür. Memiş Efe delikanlıya elindeki avucundakini verir, çocuk çıkar gider. Her gittiğı yerden Memiş Efe'ye mektup yazar. Bir süre sonra mektupları kesilir ve oğlanın boğulduğı duyulur. Delikanlının boğulduğı haberini Memiş Efe'ye verme işi kahraman anlatıcıya düşer. Bir ilkbahar gecesi Memiş Efe'nin evine giderek haberi söyler. Bir müddet sonra Memiş Efe elinde çapa ile bahçeye doğru yürür ve toprağı kazmaya başlar. Cebinden çıkardığı tohumları gömer. Birkaç gün sonra Memiş Efe bahçesinde ölü bulunur.

Hikâye Aptal Memiş'in hayatına ait izlenimler çevresinde gelişir. Hikâyenin birinci kahramanı Aptal Memiş Ağa'dır. Kansı, delikanlı ikinci derecedeki kahramanlardır. Mekân olarak Bodrum ve Memiş Ağa'nın köyü (ismi belirtilmemiştir) zikredilebilir. Hikâye kahraman anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

AYGIR ZEHRA'NIN KURABİYELERİ

Hikâye Deniz kuşu yelkenlisinin tanıtıldığı satırlarla başlar. Gemideki denizcilere ait bilgiler verilir. Geminin başaltında hasta bir arkadaşları vardır. Onu İzmir'e hastaneye yetiştirmeye çalışırlar. Koca Selim öleceğini bilir, arkadaşlarının kendisini teselli mahiyetindeki sözlerine ehemmiyet vermez. Koca Selim'in hayatının önemli olayları bir gün gözünün önünden geçer. Koca Selim'in dedesi ve babası denizde boğulmuştur. Ninesi Demir Fatma, Selim'in denizci olmasını istemez, hatta ona denize gitmeyeceğine dair yemin ettirir. Fakat Selim denizin çağırışlarına dayanamayarak oniki yaşında iken Şükrü Reis'in gemisine miço yazılır. Ninesi Demir Fatma bunu duyunca olduğu yere düşerek ölür. Koca Selim yaşlı denizciye sandıkdaki parayı diğer denizcilerle paylaşmalarını söyler. Ayrıca İzmir'e vardıkları zaman iki-üç kilo kurabiye alarak Aygır Zehra'ya götürmesini söyler. Tabakasını da yaşlı denizciye hediye eder. Koca Selim son sözlerini söyledikten sonra ölür. Arkadaşları fırtına dönmediği için onu hastaneye yetiştirememişlerdir.

Hikâyede bir denizci olan Selim'in hayatına ait intibalar nakledilir. Hikâyenin geçtiği mekân Ege denizidir. Koca Selim birinci derecedeki kahraman durumundadır. Diğer denizciler de yer yer vakaya iştirak ederler. Hikâye hakim bakış açısı ile kalemle alınmıştır.

BARBUT

Hikâye Şipşirin Ayşe ile Yedibenli Fadik'i tanıtan satırlarla başlar. Daha sonra bunların hayatlarına ait gözlemler dikkatlere sunulur. Şipşirin Ayşe ve Yedibenli Fadik İzmir'e bar kızılgı yap-

maya giderler. Güverte yolculuğu sırasında orada bulunan bir ihtiyarın dikkatini çekmek isterler. Gemideki yolcular arasında Barbutçu Mehmet adlı birisi vardır. Mehmet barbut oyununun baş ustası olarak tanınır. Mehmet uğur getireceği düşüncesiyle iki zardan birini Şipşirin Ayşe'ye, birini de Yedibenli Fadik'e verir. Mehmet, Anamurlu Tevfik ile oynadığı oyunu kazanır. Mehmet bu oyunu Şipşirin Ayşe ve Yedibenli Fadik'e verdiği zarlarla oynamıştır.

Hikâyede Şipşirin Ayşe ve Yedibenli Fadik'in sürdürdükleri hayat tarzı dikkatlere sunulmuştur. Şipşirin Ayşe ve Yedibenli Fadik hikâyenin birinci derecedeki kahramanlardır. Barbutçu Mehmet ve Anamurlu Tevfik olayın şekillenmesinde ikinci derecede rol oynarlar. Hikâyenin geçtiği mekân bir yolcu gemisidir. Hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

HORTLAYAN BAKIŞ

Hikâye "Damlaya damlaya göl olur diyenlerin aksine, Bay Ragıp Pektutar damlalara aldınş etmez, gölü gözetlerdi" (171) cümlesi ile başlar. Daha sonra Ragıp Pektutar'a ait intibalar gözler önüne serilir. Onun bir göz kapmakta bir gözü de kaptırmamaktadır. Çoğu kez onunla tramvaya binenler çantalarını unuttuklarını bahane ederek bilet parasını ona veririr. Hikâye kahramanı da yediği kebabın parasını ona veririr. Ragıp Pektutar bundan bir kaç gün sonra ölür. Hikâye kahramanı vicdan azabı duyarak yüz kuruşunu mezarın içine atar.

(171) *Parmak Damgası, Hortlayan Bakış; (s. 140).*

Hikâye Ragıp Pektutar'ın kişiliğine ait unsurlar çevresinde gelişir. Onun paraya olan aşın düşkünlüğü dikkatlere sunulur. Birinci derecedeki kahraman Ragıp Pektutar'dır. Mekân İstanbul'un muhtelif yerleridir. Hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır .

KARA GECE

Hikâye "Yılbaşı gecesi idi. Karakışın upuzun gecelerinden biri" (172) cümlesi ile başlar. Bir ressamın hayatına ait gözlemler dikkatlere sunulur. Bu ressam çiçekleri çok sever. Vazoya koyduğu birkaç çiçeği şöminenin üzerine koyar. Önündeki ocakta yanan korlara bakar. Odada ateş yoktur. Kahraman çeşitli düşüncelere dalar. Hikâyenin daha sonraki kısımlarında çeşit çeşit isimlerden, bunların özelliklerinden bahsedilir. Adam birden bire oturduğu yerden kayarak yere düşer. Rüya görmüştür. Çiçekleri güçlkle seçer, onların güldüğünü düşünür. Gidip pencereyi açar. Az önce karanlık olan gökyüzünün bütün yıldızlarıyla güldüğünü görür. Adam samanyoluna bakarken onda insanoğlunun geleceğini görür gibi olur.

Hikâyede ressam bir adamın hayatından bir kesit dikkatlere sunulmaktadır. Hikâyede ressamın düşüncelerinin anlatıldığı satırlar geniş yer tutar. Hikâyede yazar anlatıcı tarafından çiçekler hakkında geniş bilgi verilir. Vakanın geçtiği mekân evdir. Kara gece adlı hikâye hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

GENÇLİK DENİZLERDE

AÇIKLIKLAR YOLCUSU

Hasan Usta lağım temizleyicisidir fakat bu işi yapmak istemez. Onsekiz yaşından beri kendi eliyle bir kayık yapmaya başlamıştır. Aradan otuz yıl geçmesine rağmen bu kayığı bitiremez. Kayığın daha önce yaptığı kısımlarını zamanla tekrar yapar. Hasan Usta, gemicilerin canciğer dostudur. Günün birinde otuz yıl önce yapmaya başladığı kayığını bitirir. Yakın dostları onun kayığının denize atılmasını görmek için toplanır. Hasan Usta kayığına Umut adını verir. Hasan Usta'nın kayığı orada toplanan halkın yardımlarıyla denize atılır. Kayığın üzerinde dümeni tutmakta olan Hasan Usta'ya karada kalanlar seslenirler. Hasan Usta'dan ses gelmeyince hemen yanına giderler. Delikanlılar kayığa varınca Hasan Usta'yı ölmüş olarak bulurlar. Hasan Usta'yı gömmek için tabut yapmazlar, kayığına uzatıp deniz kıyısına gömerler.

GENÇLİK DENİZLERİNDE

Hikâye "Barka Reis, süt be süt Akdenizoğlu seksenlik bir denizciydi." (173) cümleleriyle başlar. Barka Reis beş yıl Çorum'da yaşamıştır. Çocukluktan beri büyük bir deniz özlemi duyar. Barka Reis ilk uzak deniz yolculuğuna amcası davut Kaptan'ın gemisi ile çıkar. Fırtınalı bir havada Fethiye'den yola çıkıp Palamutbükü'ne oradan Bodrum'a varırlar. Kalimnos adalarını kıyıladıktan sonra İskenderiye'ye gitmeyi planlarlar. Fakat rüzgâr sebebiyle gidemezler. Daha sonra Girit adasına gidilir. Davut Amca'nın gemisi güngörmüş eski bir gemidir. Pa-

(173) *Gençlik Denizlerde, Gençlik Denizlerde, (s. 20).*

lamutbükü'nden gemiye kireç ve palamut yüklerler. Palamut yolda ateş alır. Barka Reis ilk bindiğı bu kayığı ilk göz ağrını diye nitelendirir. Barka Reis'in yeryüzünde hiç kimsesi kalmamıştır. Uzak akrabalarından biri Çorum'da ölünce Kaptan'a ufak bir tarla düşer. Bundan ötürü de Kaptan Çorum'da oturmaya başlar. Barka Reis orada ölür ve mezar taşına şu sözler yazılır. "Gençlik Denizleri'nde can veren kaptan Barka Reis'in ruhuna fatiha..."

SON FIRTINA

Hikâye İzmir'in büyük Alpüften ve Tantaravi Ahmet ve Şerikleri tütün şirketinin eksperî Haşmet Çogurtekin, Bodrum'da karşısında, Datça dolaylarındaki tütün ürününün teftişi için motorlu bir kayıkla Palamutbüküne gidilecekti" (174) cümlesiyle başlar. Bay Haşmet Çongurtekin'in en çok dikkat çeken yanı burnudur. Bay Haşmet'e herkes saygı duyar. Gittiğı her yerde onu nasıl ağırlayacaklarını bilemezler. Dede Kaptan çok iyi bir denizcidir. Bir gün Hint okyanusunda kayığını kaybeder ve elinde kalan parayla bir bakkal dükkânı açar. Dükkânına "Malı veren veresiye kuşu salıverir gelesiye" diye bir tabela asmıştı. İşler iyi gitmeyince Dede Kaptan dükkânını kapatmak zorunda kalır ve yetmiş yaşından sonra bir gemiye yazılır. Bay Çongurtekin'i palamutbükü'ne götürecek kayıkta tayfa olarak çalışmaktadır. Sakin bir havada denize açılırlar fakat kısa bir süre sonra şiddetli bir fırtına çıkar. Dede Kaptan çok mücadele eder, sonuna kadar direnir ve fırtınayı yener. Fakat fırtınadan hemen sonra onun ölmüş olduğunu anlarlar. Kimi kimsesi olmayan Dede Kaptan'ı Bodrum'a götürüp gömeceklerdir.

(174) *Gençlik Denizlerde, Son Fırtına, (s. 30).*

ESKİ KÜLOT

Hikâye "Ege kıyısını bana çok övdüler. Ben de başımı alıp oralarda resim yapmaya gittim. Elimden geldiği kadar peyzaj yaptım" (175) cümleleriyle başlar. Kahraman anlatıcı bir gün sokakta gezerken giyinmesini pek beceremeyen düşmüş bir kadınla karşılaşır. Etraftaki esnaftan bu kadın hakkında bilgi edinir. Kadının evine gider, onunla modellik konusunda anlaşır. Boya takımlarını kadının evine yollar fakat kadın modellik yapmaktan vazgeçer. Kahraman daha sonra sokakta her görüşünde ona saygı duyar ve selamını esirgemez.

ÇÖPÇATAN MEHMET

Hikâye "Ona çöpçatan lakabı takılmadan önce memleketi olan Marmaris'te Balıkçı Mehmet derlerdi" cümlesiyle başlar. Balıkçı Mehmet, Birinci Dünya Savaşı sırasında Karadeniz Ereğli'den İstanbul'a kömür taşıyan bir gemide çalışırken gemi torpillenir. Balıkçı Mehmet kurtulur fakat aklını oynatmıştır.

Ona tütün tüccarı Fazıl Bolsatan acır ve onu lüks gemisine tayfa alır. Ona iş yaptırmaz, gemiye gelen misirlere yaşam öyküsünü anlattırırlar. Balıkçı Mehmet'in çok güzel ve yanık bir sesi vardır, annesi ve babasının yunus, balığı olduğuna inanır. Balıkçılardan birinin Hatice adlı bir kızı vardır. Ona âşık olur ve kaçırmak ister. Bir gece Marmarisli Koca Hasan'ın sünger ağına yakalanırlar. Balıkçı Mehmet Hasan Dayı'ya yardım eder. Büyür, delikanlı olunca da Hatice'yi sever, onu kaçırmak ister. Fakat önce Esma ile Tosun Süleyman'ı kaçırmayı dener ve başarılı olur. İmam Abdullah tarafından nikahları kıyılır. Bu nedenle Mehmet'e çöpçatan derler. Bu deneme başan ile sonuçlanınca

(175) *Gençlik Denizlerde, Eski Külot, (s. 36).*

arkadaşı Hacı Mehmet ile gemici Hacı Hasan'a ben Hatice kızla sandala biniyorum der.

CAN KURTARAN ANIRTI

Hikâye "Deniz kıyısında, çardak altında oturanların hepsi de iskemlelerini Karamanoğlu yönüne çevirdiler" (176) cümlesiyle başlar. Daha sonra Karaman Kaptan tanıtılır. Karaman Kaptan boylu poslu, gür sesli, güleç bir adamdır. Heyecanla başından geçen olayları anlatmaya başlar. Karaman Kaptan Skarpantos adası açıklarındandır. Kayıkta her türlü eşyanın yanında on tane de kilis eşiği bağlıdır. Bu eşekleri İskenderiye'ye götüreceklerdir. Mayıs ayının berbat bir gecesidir. Denizde yol alırken fırtınaya tutulurlar yanında arkadaşları Ahmet, Hüseyin ve Süleyman vardır. Karaman Kaptan ve arkadaşları denizde fırtınayla mücadele ederken, İstanköy'ün Aya Fuka bumunun yanındaki koyda bulunan bir tarladan eşek anırtısı duyulur. Bunu duyunca kayıktaki eşeklerde anırmaya başlarlar. O eşeklerin anırtısı ile nerede olduklarını anırlar ve sıkı mücadeleler sonunda fırtınadan kurtulurlar. Karaya çıkar çıkmaz kendilerine anıarak yol gösteren eşekleri öperler. Daha sonra tarladaki eşekleri, koyunları bekleyen sekiz yaşlarındaki bir Rum kıızıyla karşılaşırlar. Bu kız Karaman Kaptan ve arkadaşlarına süt verir. Uzun Hasan yorulmasın diye kızı omuzuna bindirir ve kent yolunu tutarlar. Limana vardıkları zaman sadece fırtınanın anısı kalır. Karaman Kaptan bunları anlatırken biraz duraklar, çünkü dinleyenler olmuştur. Karaman Kaptan kendisi de kumsala serilen kumların üzerine uzanır.

YOL VER DENİZ GEMİCİ GELİYOR

Hikâye Fatma'yı tanıtan satırlarla başlar. Daha sonra oradaki gemici kahveleri tanıtılır. Fatma'nın komşuları onu Rodos'a götürmeyi düşünürler. Bunun için hemen balıkçı kahvelerine koşarlar fakat hava fırtınalı olduğu için gemiciler gitmek istemezler. Bir ana ve çocuğunun öleceğini anlayınca da hepsi birden kalkarlar. Davut Kaptan'ın "Yatağan" adlı kayığı limandaki kayıkların en iyisidir. İkiyüz gemici arasından kura ile yirmi tanesi seçilir. Davut Kaptan'ın on bir yaşında bir oğlu vardır. Babası onun denizci olmasını istemediğinden gemiye binmesini yasaklar. Çocuk Yatağan'ın Rodos'a gideceğini öğrenince saklıca kayığa gider. Fatma'yı gemiye taşırlar. Yirmi gemici hep bir ağızdan "Savulun dalgalar, enginlere gidiyoruz! Yol ver deniz, biz gemiciler geliyoruz" türküsünü söylerler. Rüzgârla gemisi sallanınca oğlan saklandığı yerden çıkar. Bu sırada denizde bir fırtına kopar. Fırtınayı güçlükle atlatırlar. Fatma korkuyla çocuğu doğrur. Fatma'nın bir erkek çocuğu olur. Rodos Adası'ndan dört-beş kayık Yatağan'ın yardımına gelir. Kazaya uğrayan Yatağan görkemli bir şekilde Rodos limanına girer.

KOCA KIZ

Hikâye "Köy demircisiydi. Ona Ayı Mehmet derlerdi. Ama yüzüne karşı değil, arkasından" (177) cümleleriyle başlar. İlk satırlarda Ayı Mehmet tanıtılır. Ayı Mehmet ilk önceleri nalbantlık etmiş, fakat bir gün tekme atan bir ata kızarak atın bacağına kırmıştı. Ayı Mehmet evlenmemiştir. Bir gün Sadık Ağa'nın jipiyle Söke'ye gider. Jip yolda devrilir. Ayı Mehmet ve Sadık Ağa'ya

bir şey olmaz. Tarlada çalışan kadınlar yardımına koşarlar. İçlerinde Koca Kız denen iri yarı birisi jipi dört ayakları üzerine doğrultur. Kadın Mehmet'i kaldırarak jipe koyar ve birlikte Söke'ye giderler. Orada yıldırım nikahla evlenirler. Sonra çocukları olur, kadın çocuklarını serçe parmağıyla döver.

ÇİÇEĞİN EDEPSİZLİĞİ

Hikâye "Düğüne çağırılanlar arasında Nejat Bey'de vardı" (178) cümlesiyle başlar. Nejat Bey davet edildiği bir düğüne gider. Salonun ıssız yerinde bir koltuğa oturur. Nejat Bey'e içki sunarlar. Düğün evindeki gürültüden sıkılır ve gitmek ister. Fakat halsizlikten gidemez. Nejat Bey aldığı içkinin etkisiyle uyur. Kendisini çiçekleriyle pırl pırl yanan bir portakal ağacının altında bulur. Değişen koşullar nedeniyle anlamı kalmamış geleneklere mahkûm olan insan hayatının parlak bir geleceği olmadığını düşünen Nejat Bey içinde bir acıma hissi duyar. Bu sırada kımıldayan bir mandalina çiçeği Nejat'ın dikkatini çeker. Daha sonra çeşitli düşüncelerle ağırlaşan Nejat Bey'in başı önüne düşer. Nejat Bey başını kaldırdığında güneş batıya ağmıştır.

TÜKENMEYEN BAKIŞ

Hikâye "sözün kıyası, ben birşey anlamadım, Yalnız onun anlattıklarını yazacağım" (179) cümleleriyle başlar. Hikâye Mehmet'in tanıtıldığı satırlarla devam eder. Mehmet gazetelere yazı yazan duygulu bir insandır. Daha sonra Mehmet'in evine yiyecek almak üzere gittiği Balıkpazarı'na ait müşahadeler anlatılır. Mehmet işini bitirir, geri dönmek üzere otomobile biner.

(178) *Gençlik Denizlerinde, Tükenmeyen Bakış*, (s. 67).

(179) *Gençlik Denizlerde Tükenmeyen Bakış*, (s. 67).

Otomobilin içinde eski püskü giysili birisi vardır. Yazar onun gemici olduğunu anlar. Yanında oturan adam çocuğunun eski giysili adama değmesini istemez. Mehmet o yaşlı adamdan gözlerini ayıramaz, onu kendisine benzetir ve ağlar.

LEŞ KARGASI

Hikâye "İster fırtına, ister acemilik nedeniyle olsun, vapur, motor ya da bir kayık kayalara çarpıp parçalandı mı, Vasiliyos Zaharyadis'e gün doğdu demektir" (180) cümlesiyle başlar. Vasiliyos Zaharyadis, Sokrates soyundan bir tüccardır. Bu kişi çekirdekten yetişme bir tüccar olmasına ile dikkati çeker. Karaya çarpan vapurları çok az bir ücretle satın alır. Vasiliyos Zaharyadis Galata'daki yazıhanesinin penceresinden başını çıkarır. Şiddetli lodos tesiriyle sokakta insanlar zor yürümektedir. Gazete satıcıları Karadeniz ve Akdeniz'de dört beş vapurun battığını haykınıyorlardı. Vasiliyos Zaharyadis ise gülmektedir. Kapıdan giren yazıhane miçosu ona bir telgraf verir. Bodrum yanmadasının kıyısında Küdür bumunda ikiyüzelli tonluk Semere-i Sebat motoru kayalara oturmuştur. Tayfalar ve kaptan hepsi boğulmuşlardır. Murat oğlu Mahmut'a ait bu gemiye karısı ve üç kızı mirasçıdır. Vasiliyos Zaharadis gemiyi elde etme planları kurar.

BOĞULMUŞ ENGİNLER

Hikâye "Bakkal Hasan beş oğlunu sünnet ettiriyordu" (181) cümlesiyle başlar. Sünnet töreni ile ilgili izlenimlerin ardından Hasan Ağa'nın düşünceleri nakledilir. Hasan Ağa içki içmek istemediğini, içince tehlikeli olduğunu kendi ağzıyla ifade eder.

(180) *Gençlik Denizlerde, Leş Kargası*, (s. 72).

(181) *Gençlik Denizlerde, Boğulmuş Enginiler*, (s. 76).

Hasan Ağa'nın babası iki kayığı olan bir denizcidir. Bunlardan birisini Hasan Ağa ile bir tayfa birisini de babası idare eder. Hasan Ağa'ya babası çalışıp para kazanması gerektiğini öğütler. Fakat onun akli fikri denizdedir. Hasan Ağa kardeşi ile birlikte denizde yolcu taşır. Babası ile yanyana denizde yol alırken birbirlerinden ayrılırlar. Kardeşiyle Akdeniz'in bazı ada ve limanlarına uğrarlar. Hasan Ağa babasının ışıkları yak sözüyle kendisine gelir. Daha sonraki gelişmeleri anlatacak gücü kalmaz. Hasan Ağa daha sonra bir bakkal dükkânı açar. Hasan Ağa geçmişten söz ederken arka kapıdan içeriye bir yaşlı kadın girer. Bu Hasan Ağa'nın kansıdır. Hasan Ağa kansını konuklara işte benim denizde rastladığım Afrodit diye tanıtır. Kansına konuklara ikram etmesi için raftaki bayat lokumları verir. Artık ondan sonra tüm konuklar gülüşe gülüşe konuşurlar.

BALIK FATOŞ

Hikâye "köyde ona" Balık Fatoş" derlerdi. Şafakta denize girerdi. İkinci demez, akşam demez, gece demez, denize dalarlardı" (182) cümleleriyle başlar. Balık Fatoş'un yüzmede eşi yoktur. Balık Fatoş mavi gözlü güzel bir kızdır. Köydeki bazı adamların kendisine karşı takındığı tavrıdan nefret eder. Bir gün Balık Fatoş fırtınalı bir havada denize göz atmak için sahile iner. Fakat Tosun Ağa'nın turp tarlasından geçemez. Haşim Efendi'nin portakal bahçesinden dolanır. Kıyıya vardığında denizin beyaz köpükleri arasında bir beyazlık görür. Gemileri batan on kişi kayıkla kıyıya yaklaşırlar. Balık Fatoş ıssız kıyıda yalnızdır. Beş kişinin boğulmak üzere olduğunu görür. Başkalarını çağırarak zamanı olmadığı için elbiselerini çıkarır ve denize dalar. Boğulmak üzere olan beş kişiyi kurtarır. Kurtarılanlar köy odasında konuk edilirler.

(182) *Gençlik Denizlerde, Balık Fatoş, (s. 85).*

KARA GÖLGE

Hikâye "Hacı Resul yaman avcıydı, elinden uçarla kaçır kurtulamazdı." (183) cümlesiyle başlar. Hikâye Hacı Resul'un karakterine ait bazı intibalarla devam eder. Hacı Resul çok iyi bir avcı olması yanında yedi köye hükmetmesi ile tanınır. Onun için Hacı Resul'suz geçim, sana deli mi diyeyim diye bir türkü bile çıkarmışlardı. Hacı Resul aynı zamanda zamparalığı ile de tanınıyordu. Ortakçısı Mahmut'un kızı Fadime'ye ilgi duyar. Fadime namusuna çok düşkün bir kızdır. Bir gün denize giderken Hacı Resul'un kendisini izlediğini görür ve denize girmekten vazgeçer. Daha sonra dağda Hacı Resul'le yine karşılaşır. Fadime o yıl sıcakların çok şiddetli olması nedeniyle sevdiği koya gider, denizden dönerken komşu köydeki hasta teyzesi Hürmüz'ün sesini duyar. Teyzesinin iki yaşındaki kızını bir kartal götürmüştür. Hürmüz Teyze çocuğunu kurtarmaları için etrafındakilere yalvarır. Fadime kalabalıktan ayrılarak kartal yuvalarının olduğu Tırman dağına koşarak gider. Kartalın yuvasına vardığında onun ölmüş olduğunu görür. Çocuk her tarafı kan olmasına rağmen ölmemiştir. Fadime çocuğu sırtına sarar ve dağdan iner. Yolda Hacı Resul'e rastlar ona yolundan çekilmesini söyler. Hacı Resul çekilmez ve Fatma onu taşla başından yaralar. Hacı Resul'un atına biner ve köye döner. Yolda rastladığı köylülere çocuğu diri olarak bulduğunu onlara Hacı Resul'u kurtarmalarını söyler. Çocuğun kurtulmuş olması köylüler arasında sevinç yaratır. Günler geçer Fadime bir türkü, bir tarih olur.

YAĞMUR DUASI

Hikâye "Kel Mehmet kıyı köylüsüydü. Deniz kenarında on dönüm kadar tarlası vardı." (184) cümleleriyle başlar. Mehmet'in işi gücü bu tarla işi ile uğraşmaktır. Mehmet'in yalnızca iki korkusu vardır: Birisi kuraklık, birisi de sel. Kuraklık böyle devam ederse köyde canlı diye bir şey kalmayacağından korkulur. Onun için yağmur duasına çıkmaya karar verirler. Kel Mehmet imamı bulur. Köylüler hep beraber yola çıkarlar. Hayvanlarla beraber deniz kenarına varırlar, dua yapılır. Ertesi sabah yağmur yağmaya başlar ve yirmi gün aralıksız devam eder. Kel Mehmet'in yüzü asılır. Kel Mehmet iyice düşünüp bir çare bulur. Köyün yüzme ve dalma bilenlerini yanına alarak deniz kenarına gider. Onları denize daldırıp yazılı taşları denizden çıkarır, evine taşır ve yazılı taşları kurutur. Ertesi günü sabah vakti odanın kapısını açınca sakin bir hava ile karşılaşır ve sevinir.

ŞEHİR KIZI

Hikâye "İnsanların yanında duruyorum. Bacaklarıma yetişen sarı saçlarımı okşarken bana: Güzel çocuk diyorlar" (185) cümleleriyle başlar. Hikâyenin kahramanı bir öğrencidir. Okuldaki küçük aynadan nefret eder. Canı ders çalışmak istemez. Önünde elli-altmış yıllık bir ömrü olduğunu düşünür. Hikâye kahramanı şehirde yaşayan ve hep güzel giyinmeyi arzu eden bir genç kızdır. Zaman geçtikçe yaşlanır. Gençliğin de bakımlı insanlar arasında Beyoğlu'na, Florya'ya giderken, yaşlanınca artık hayatta hiçbir şeyden korkmaz ve Karacaahmet'e, Edirnekapi'ya gitmeyi arzular.

(184) *Gençlik Denizlerinde, Yağmur Duası* (s. 106).

(185) *Gençlik Denizlerinde, Şehir Kızı* (s. 109).

BONFİLE

Hikâye "Mayısta doğmuş sahilin deniz ve tuz kokan çiçekleriyle beslenmiş bir buzağıydı" (186) cümlesiyle başlar. Buzağının karakter özelliklerini belirten satırlarla hikâye devam eder. buzağının adı Apis'dir. Apis'in ömrü bir yıl kadar sürer. Buzağı bir yıl sonra kesilmeye karar verilir. Ağıldan çıkarılırken ağzından köpükler akmıştır. Kasaphaneye girince öleceğini anlar ve kapıya yüklenir. Kasap Mehmet'in gözlerini kan bürür ve tüfekte hayvanı öldürür. Kasap Mehmet paraya önem veren bisedir. İlk önceleri eşkiyalık yapmayı düşünür. Daha sonra vazgeçer. İstanbul'un Suadiye semtinde denize bakan bir kahve açar. Daha sonra bu kahveyi gaziye dönüştürür. Hikâyenin son kısmında ise Kasap Mehmet ile Canan arasında geçen olaylar anlatılır.

AMFİTRİTİ NASIL TUTTUM?

Hikâye "Balıkçı Hüseyin Ağa kalktı. Kahvenin kapısına doğru yürüdü." (187) cümlesiyle başlar. Bir gece balıkçı Hüseyin yalnız olarak kayığına rastlar. Şehir adası yakınındaki sığa (188) girer. Hikâyenin daha sonraki kısımlarında sığ tanıtılır. Denizin dibindeki süngerler ve balıkların özellikleri anlatılır. O gece sığın tepesinde deniz tanrı Poseidon'un sevgilisi Amfitrit uzanmış yatıyordur. Poseidon'un gelmesini bekler. Amfitrit yerinden kalkar ve yıldızı tutup başına koyar. Amfitrit'in yıldız sandığı şey Balıkçı Hüseyin'in oltasıdır. Oltta Amfitrit'in saçlarına takılır. Amfitrit birden bire saçlarından yakalanarak yukarıya doğru çekilir. Kurtulmak ister fakat kurtulamaz. Balıkçı Hüseyin tannıyı

(186) *Gençlik Denizlerinde, Bonfile* (s. 114).

(187) *Gençlik Denizlerinde, Amfitrit'i Nasıl Tutturum?* (s. 119).

(188) *Derinliği az olan deniz.*

kayıkta görünce hayran kalır. Amfitrit'in bir balıkçı tarafından tut-sak edildiği Poseidon'a ulaştırılır. Poseidon hemen onu kur-tarmak ister, Balıkçı Hüseyin'e zıpkını fırlatır. Bu zıpkın Balıkçı Hüseyin'in parmağını yakar. Hüseyin yerinden fırlar, uy-kudayken elinde tuttuğu sigannın yana yana parmaklarını yaktığını ve gördüklerinin bir düş olduğunu anlar .Bir gün deniz kenarında tuz toplayan bir kız görür. Kız tuz toplarken denizde yatmakta olan bir balığı tutmak için denize atlar. Fakat balık ol-taya takılır. Balığı oltadan kurtarmaya çalışırken saçları oltaya takılır. Kurtulmak ister, kurtulamaz. Balıkçı Hüseyin koca balık derken kara kızı karşısında görür. Üç gece önce hayalini, bugün de kendisini yakaladım der ve kızı salıvermez.

ÖLÜLER İNİ

Hikâye "Haçlı şövalyelerin kulesi kapkara yükseliyordu." (189) cümlesiyle başlar. Hikâye mağaranın özelliklerinin tanıtıldığı satırlarla devam eder. Ölüler ininin üzerinde Hacı Lebib'in evi vardır. Hacı Lebib'in evi yapılırken burada gömülü evliyaların bulunduğunu iddia ederler. Hacı Lebib bu iddaya inanmayan Mehmet Efe'yi eve götürür. Orada bir ölünün sırttığını görünce ikisi birden kaçarlar. Evi yaptırdıktan yirmi yıl sonra Hacı Lebib ölür, kızının da bir kızı olur. O kızdan dört beş çocuk daha doğar. Çocukların anneleri ölür ve onlara Hacı Lebib'in annesi Huriye bakar. Huriye Nine'nin büyük torunu yir-mibeş yaşındayken kaçar. Ardından diğer torunları da kaçar. Ölüler ini bir fırtına sonunda yıkılır, yerle bir olur. Ertesi günü ölüler ininin tepesine üşüşürler. Güneş ölüler ininin bulunduğu yerde Heraklit'in bir statüsünü aydınlatır. Altında "gerçek hep akar" yazılıdır.

(189) *Gençlik Denizlerinde, Ölüler İni* (s. 123).

YOLCU

Hikâye "Yaşlı Kaptan'ın bir omuzuna inme indi ve artık denize Allahısmarladık dedi" (190). cümlesiyle başlar. Bu adamın küçük bir kulübesi ve önünde de yarım dönüm tarlası vardır. Bahçesinde sebze ve çiçek yetiştirir ve tavuk besler. Küçük Mahmut kurabiye satar. Yaşlı kaptanın evinin yanından geçer ve bir süre sonra dost olurlar. Bir gün kulubesinin tavanında asılı duran gemiyi çocuğa verir. Çocuk doğru deniz kıyısına gider ve kayığı üfleyerek yüzdürür. Gece vakti olur çocuk farkına varmaz. Birden kurabiyecinin sesini duyar. Paraları vermediği için kurabiyeci çocuğu döver. Onu sürükleyerek karanlıklara kaşır.

KAVANOZ YAVRUSU

Hikâye "Babası bir savaşta ölünce kimsesiz kalmış, onu bir hayır kurumundan evlatlık diye almış ve evde hizmetçi olarak kullanmışlardı" (191) cümlesiyle başlar. Genç kız büyür. Evin bir de küçük beyi vardır. Küçük Bey Feryaz'ı sevdiği söyler. Delikanlı Feryaz'la evleneceklerini söyler daha sonra Feryaz hamile kalır. Beyefendi oğlunun Feryaz'la evleneceğini duyuncu küplere biner. Delikanlı kızı almaktan vazgeçer. Küçük kentin bir kör dilencisi vardır. Dilenci Feryaz'ı almaya razı olur. Hanımefendi onu Kör Hüseyin'e vereceğini söyler. Feryaz Kör Hüseyin'in evine varır varmaz çocuğunu düşürür. Bir yıl sonra Feryaz Kör Hüseyin'den bir oğlan doğurur, çocuk babası gibi kördür. Bir gün sokaktan geçen eşek çocuğu tekmeler ve beynini patlatır. Feryaz sokağa fırlar, çocukla beraber ikisi de cansız olarak yığılır kalırlar.

(190) *Gençlik Denizlerinde, Yolcu (s. 128).*

(191) *Gençlik Denizlerinde, Kavanoz Yavrusu (s. 133).*

DAVUT HOCA'NIN VAAZI

Hikâye Davut Hoca'nın tanıtıldığı satırlarla başlar. Davut Hoca gûnahtan çok korkan bir insandır. Bir ramazan gûnû mes-citte vaaz verir. Bu vaaz sırasında hocaların karısı çocuğunu düşürür. Köy halkından Duduların Hüzmüz Kadın, hocaların karısı hakkında dedikodu çıkarır. Hoca da bunlara inanır. Karısından gerçeği söylemesini ister. Onbir çocuğunun da kendisinden olmadığını düşünür. Karısı gerçeği söyler. Hoca gidip son doğan çocuğunu okşar.

KÖY AĞASI

Hikâye "Mahmut Ağa eşeğine binmiş çiftliğine gidiyordu" (192) cûmlesiyle başlar. Daha sonra çevrenin özellikleri üzerinde durulur. Mahmut Ağa akşam çiftliğine varır. Gündelikçiler uyuduğu için onlara kızar. Sadece Güllü'yü kendisini bekler bulur. Mahmut Ağa elindeki bu serveti bir çok zorluklardan sonra kazanmıştır. Mahmut Ağa Güllü ile konuşurken Milas tarafında yaptırmakta olduğu köprü'nün yıkılmakta olduğu haberini alır. Mehmet Ağa buna çok üzülür. Hasan Dayı'ya atı hazırlatıp hemen yola çıkar. Kızkardeşinin evinin önünde Güllü'nün kendisini beklediğini görür. Kız kardeşi eve sokmadığı için Mahmut Ağa dama sokar. Güllü'yü salarak yiyecek aldırır ve ikisi birlikte ahırda yerler. Güllü ahırın köşesindeki ot yığınları üzerinde yatar.

DOĞUM

Hikâye "Birinci Dünya Savaşı henüz sona ermişti" (193)

(192) *Gençlik Denizlerinde, Köy Ağası* (s. 142).

(193) *Gençlik Denizlerinde, Doğum* (s. 148).

cümlesiyle başlar. Hikâye kahramanı Molla Hasan finncıdır. Kadına bakmaktan korktuğundan evlenmemiştir. Elli yaşına kadar bekar kalmıştır. Molla Hasan, bir gün bahçesinin kenarından geçerken Ayşe'ye rast gelmiştir. Ayşe yoksul ve öksüz bir kızdır. Molla Hasan kızın peşini bırakmaz ve daha sonra Ayşe ile evlenir. Ayşe'nin çocuk doğurmasını istemez. Fakat daha sonra Ayşe hamile kalır ve doğumdan hemen sonra Ayşe ölür.

DENİZLİ HOROZU

Hikâye "Gemi deniz işletmelerinin en verimli gemisiydi." (194) cümlesiyle başlar. Gemiye tanıtan satırlarla hikâye devam eder. Vapur Mersin'den İstanbul'a gitmek üzere kalkar. Gemiye Kuşadası'ndan bir ihtiyar biner. Elinde büyük bir kafesin içinde Denizli horozu vardı. Geminin her yerinden horozu görmeye gelirler, fakat ne yaptılarsa Horoz ötmez. Gemide sünger dalgıcı Süleyman'da vardır. Horozun ötmesini dinlemek için birinci mevkiden gelen esmer kıza tanışır ve birbirlerine ilgi duyarlar. Gemide sessizlik hüküm sürerken Süleyman ile kız bir kahkaha atarlar. Denizli horozu bundan etkilenir ve olanca gücüyle ötmeye başlar. Gemide herkes gülmeye başlar.

BARBA VANGEL

Hikâye "Yüzü sanki balık ağıyla örtülmüş gibi buruşuk ve çizgilerle çapraz kıyılmıştı." (195) cümlesiyle başlar. Barba Vangel yetmiş yıldan beri balıkçıdır. Kayıkta doğmuş kayıkta büyümüştür. Barba Vangel'in çocuğu olmadığı için çocukları çok

(194) *Gençlik Denizlerinde, Denizli Horozu* 5s. 155).

(195) *Gençlik Denizlerinde, Barba Vangel* (s. 161)

sever. Her konuda çocuklara yardım eder ve zaman gelir çocuklarla oturur ağlar. Bu nedenle çevresindeki insanlar onun aklından şüphe ederler. Barba Vangel çevresinde toplanan insanlara denizde karşılaştığı olayları anlatır.

ADAMOTU

Hikâye Gökova körfezi kıyılarında gezinmekteydim. Kayık leylak renginde dağlarla çevrili çelik mavisi bir su üzerinde kayıyordu." (196) cümleleriyle başlar. Gereme yakınlarında yapılan bir geziye ait intibalarla hikâye devam eder. Bu gezi sırasında önce Roma kıyılarına ve Karya önlerine uğrarlar. Çocuklar, Ayşe'yle, Kara Fadik saklambaç oynarken karanlıkta kaybolurlar. Bu kayboluştan yirmi yıl sonra hikâye kahramanı Ören'e gider. Burada gezerken bir karanlıkla karşılaşır. Bu nesne Adamotu kökleridir. Köylüler bu havuçları tüllere, bezlere sarar ve saklarlar. Havuç zamanla kutsallaşır ve evliya olur, ona dua edilir.

ÇİNGENE FALCI

Hikâye "Dinç sünger avcısı, genç köylü kızını köy düğününde kınlaşlarıyla şakır şakır oynarken görmüştü." (197) cümlesiyle başlar. Bu köylü kızının annesi Dudu Nine, babası Ali Baba'dır. Annesi genç kızı köyün zenginlerinden Fodulların Recep'e vermeyi ister. Kız ise bir süngerciyi sever. Bir gün kızın babası fala baktırır, falcı adama üç güne kadar öleceğini söyler. Annesi üç güne kadar ölmezsen bende kızı süngerciyeye veririm, ölürsen Recep'e veririm der. Bunları duyan kız ağlamaya başlar.

(196) *Gençlik Denizlerinde, Adamotu* (s. 166).

(197) *Gençlik Denizlerinde, Çingene Falcı* (s. 171)

KANARYA

Hikâye "Sabun ustası diye anılıyordu. Fakat ona sabun sanatçısı, ya da sabun artisti demek daha doğru olurdu." (198) cümleleriyle başlar. Hikâye bir sabun ustasının hayatı çevresinde gelişir. Sabuncunun kansı ve iki çocuğu Girit'te ölmüştür. Bu olaydan sonra bir fabrikada iş bulur ve sabun yapmaya başlar. Nüfus değış tokuşu nedeniyle Girit'ten Anadolu'ya gelir. Süleyman Usta bir gün hastalanır ve evinin alt katında yatar. Doktor her gün Süleyman ustanın evine gelir ve ona iğne yapar. Süleyman Usta ölüm döşeğinde iken parası biter bunu doktora söyler. Doktor ona üzölmemesini kendisinden para yerine bir dost hatırası alacağını söyler. Süleyman Usta'nın ölüm döşeğindeki tek tesellisi kanaryasıdır. Doktor kanaryayı kafesiyle birlikte alıp allahısmarladık diyerek çıkıp gider. Süleyman Usta açık kalan kapıya bakar kalır. Ses çıkaramaz ve hemen ardından da ölür.

DENİZ KIZI ADASI

Hikâye "Aman dedim şafaktan önce beni uyandır. Şu karşı adayı görüyor musun? Düşlerime giriyor. Şafak sökerken orada bulunayım." (199) cümleleriyle başlar. Daha sonra Mehmet'in Deniz kızı adasına gidişı ve orada kafasından geçen düşünceler nakledilir. Deniz kızı adasının mitolojik özelliklerinin anlatıldığı satırlarla hikâye son bulur.

BİR DAMLA

Hikâye "Ege denizinin bir çeşit kırmızı midyesi vardır. Buna

(198) *Gençlik Denizlerinde, Kanarya (s. 175)*

(199) *Gençlik Denizlerinde, Deniz Kızı Adası.*

"Pina'derler" (200) cümleleriyle başlar. İlk satırlarda pinaların özellikleri nakledilir. Küçük Deli Aliş'in anası bu pina süslerinden gelin kuşağı örür. Aliş oturur ve onu seyreder. Aradan yıllar geçer Aliş büyür, küçük kayığıyla denizde pina avlar. Daha sonra annesi ölür, Aliş yalnız kalır. Bir gün denize düşen yağmur damlalarından biri Aliş'in dikkatini çeker. Aliş gördüğü bu ışığı gelin kuşağına benzetir. Bu gelin kuşaklarının peşine düşer ve aklını oynatır. Sadece pina avlar ve bir duvak ömeye başlar. Bir gün Ayşe Kadın tarafından evinde ölü olarak bulunur. Onu gömerken ördüğü duvağı kefen yaparlar.

KIRMAN BELLİ

Hikâye "uzun yaz günleri güneşte kavrulup ısınan dağ yamacı toprakları gibi esmer ve sıcak bir Türkmen kıızıydı" (201) cümlesiyle başlar. Daha sonra kızın fiziksel özellikleri üzerinde durulur. Düğünlerde oynadığı zaman vücudu kıvrak dolandığı için ona kirman belli demişlerdir. Babası onu Hacı Hasan ile evlendirmek ister. Babası ile Hacı Hasan İstanköy'e çeyiz almaya giderler. Kirman Belli onları kıyıda bekler. Babası ile nişanlısını karşılamak üzere yanlış koya gitmiştir. Orada Eşkiya Davut'u görür. Nişanlısı Hacı Hasan'ın arkadaşları Davut'a ateş etmek isterler. Eşkiya Davut kayığa biner arkasındaki Kirman Belli'de biner. Kayıkla denize açılırlar.

YAKIŞIK ALIR MI DELİ KIZ?

Hikâye "onsekiz yaşında boylu poslu bir Türkmen kıızıydı" (202) cümlesiyle başlar. Bu kızın doğup büyüdüğü yer Arşipel'in güney Anadolu'sudur. Hikâyede bu köylü kızının hayatına ait

(200) *Gençlik Denizlerinde, Bir Damla, (s. 183).*

(201) *Gençlik Denizlerinde, Kirman Belli (s. 188)*

(202) *Gençlik Denizlerinde, Yakışıklı Alırmı Deli Kız (s 193).*

ÇİÇEKLERİN DÜĞÜNÜ

ÇİÇEKLERİN DÜĞÜNÜ

Hikâye "Yüzbinlerce ak ve cilalı çekirdekleriyle güneşte yada ay ışığında, pırlantalara benzenmiş gibi pırl pırl ışıldayan bir mandalina ya da portakal ağacını gözünüzün önüne getirin" (204) cümlesiyle başlar. Ağacın tanıtıldığı satırlarla hikâye devam eder. Ağaç bir düğün evine benzetilir. Ağacın üstündeki çiçekler geline benzetilir.

HAYLAZ

Hikâye Davut ile üç dört öğretmen arkadaşının durumlarını anlatan satırlarla başlar. Daha sonra Davut'un çocukluk çağı ve okul hayatı anlatılır. Davut'a okul hayatı hapishane etkisi yapar, ders verilirken dersi dinlemez. Davut kitapları hayal dolu bulduğu için derslerini ihmal eder. Bu sebeple kütüphaneden kitap alması yasaklanır. Davut'u dinleyen öğretmenlerin büyük çoğunluğu onun anlattıklarının doğru olduğunu görerek üzülürler. Siska öğretmenle şişmanı öfkelerinden kıpkırmızı olur ve selam vermeden giderler.

ANADOLU EFSANELERİ

BERGAMA CİVARINDAKİ YARISI ÇINAR YARISI İHLAMUR OLAN AĞACIN ÖYKÜSÜ

Hikâye "Her ulusun tanrıları o ulusun sosyal durumunu temsil eder." (205) cümlesiyle başlar.

(204) *Çiçeklerin Düğünü, Çiçeklerin Düğünü*, (s. 13).

(205) *Çiçeklerin Düğünü, Anadolu Efsaneleri* (s. 20).

müşahadeler anlatılır .Ailesi tarafından her yaptığı iş Deli Kız bu yaptığıın yakışık alır mı? diye tenkit edilir. Emine deniz kıyısında yaşayan doksan yaşındaki Murat Day'ı çok sever. Emine'yi komşu köyden Hüsmen Ağa ile evlendirmek isterler. Komşulan Hatice Bacı ölünce onun evine Süleyman adlı birisi gelir. Emine bu adamla konuşur, bir gün Süleyman'la Emine'yi yemek yerken Hüsmen Ağa görür. Emine'yi döğmeye kalkar .Bu olaydan sonra Süleyman ortadan kaybolur. Süleyman'ın Murat Day'ının tarlasında olduğunu duyan Emine hemen oraya gider. Emine Süleyman'a doğru koşmaya başlar. Hüsmen Ağa'nın da gelmekte olduğunu gören Süleyman Emine'ye kaçmasını söyler, fakat Emine kaçmaz. Daha sonra ikisi birlikte kayıkla oradan uzaklaşırlar.

KEDİBOĞAN

Hikâye "Kayıkta yalnız Kediboğan'la ikimiz vardık. Ona Kediboğan derlerdi." (203) cümleleriyle başlar .Süleyman Dayı kedi boğmakla ün almıştır. Bir gün mağarada bir fok balığını öldürür, fakat bundan çok üzüntü duyar. Daha sonra denizde bir fok balığının ölmek üzere olduğunu görür. Ahtapot tarafından fok balığının ağzı burnu tıkanmıştır. Süleyman Dayı fok balığını kurtanır. Süleyman Dayı'nın kansı Mandalyat Körfezi'nde bir köyde oturur. Süleyman Dayı foku kurtanıp evine dönünce kansının doğum yaptığıı haberini alır.

Halikamas Balıkçısı'nın "Çekirdeksiz Yürek, Lili'nin Defterinden, Namus Borcu, Armutun Suyu, Sümüklü Böcek, Vaygidi Edepsiz Herif ve Meçhul Askerin Dirilişi" adlı hikâyeleri de Gençlik Denizlerinde adlı bu kitap içerisinde yer almaktadır.

(203) *Gençlik Denizlerinde, Kediboğan (s. 201)*

Hikâyede Frigya'da şimdiki Bergama'ya yakın dağların birisinde bulunan ulu bir ağaca ait müşahadeler anlatılır. İlk satırlarda ağaca ait özellikler gözler önüne serilir. Bu hikâye bir mit üzerine kurulmuştur.

MERHABA AKDENİZ

KOCA ORFOZ

Hikâye "Üç arkadaş balık avına çıkmışlardı. " (206) cümlesiyle başlar. İlk satırlarda denize ait müşahadeler anlatılır. Veli arkadaşları Deli ve Tepeli ile birlikte balık avlamaktadır. Kayık ile denizde yol alırken büyük bir orfoz balığı yakalarlar. Daha sonra orfoz balığının özellikleri üzerinde durulur. Balıkçılar tuttukları balıkları pişirip Çatık Boğazı'nda bir koyda yerler.

DENİZİN ÇAĞIRIŞI

Hikâye "Babasının parası yok, çoluğu çocuğu çoktu" (207) cümlesiyle başlar. Geçim sıkıntısı çeken bir aileye ait intibalarla hikâye devam eder. Bu ailenin büyük oğlu kendisine bir meslek edinmeye karar verir. Bir ara denizci olmayı düşünür. Fakat babası razı olmaz. Anne ve babasına bir mektup bırakarak gider. Denizde gördüğü ilk şafak ona acı verir. Kara Emine'nin bakışı gözlerinin önüne gelir. Mehmet altı ay denizde çalıştıktan sonra köye dönmeye karar verir. Köye gidince ilk işi Emine'yi istemek ve bir tarla almaktır. Mehmet köye dönmeyi çok istediği halde babası, annesi, kardeşleri ve Kara Emine'nin bulunduğu yere dönünce eski arzusu kalmaz. Karşıdan köye uzun uzun baktıktan sonra yüzünü denize döndürür. Ertesi günü bir gemiye tayfa yazılır ve güneş batarken gemi ufukta kaybolur.

(206) *Çiçeklerin Düşünü, Koca Orfoz (s.29)*

(207) *Çiçeklerin Düşünü, Denizin Çağırışı*

DENİZ KIZI ADASI

Hikâye, "Aman, dedim, şafaktan önce gelde beni uyandır. Şu karşıki adayı görüyormusun? Düşüme giriyor. Şafaktan önce orada bulunalım." (208) cümlesiyle başlar. Adı geçen ada, Deniz Kızı adasıdır. Mehmet ve arkadaşı Deniz Kızı adasına balığa giderler. Denizde kürek çekerken Mehmet ve arkadaşı deniz kızı efsanesini birbirlerine anlatırlar. Bu arada Mehmet birden bire işte deniz kızı diye haykırarak Deniz Kızı adasını gösterir. Arkadaşı bakınca kayaya bir fok balığının çıkmakta olduğunu görür.

DEPREM

Hikâye "Büyükada'da iskelenin yanındaki tarlanın basık kahvesindeydik" (209) cümlesiyle başlar. Daha sonra balıkçı kahvesi tanıtılır. Havanın kötü olması nedeniyle balığa çıkamayan balıkçılar kahvede oturmaktadırlar. Bu balıkçılar arasındaki Kiklad adalarından olan Murat Kaptan'da vardı. Murat Kaptan da etrafında toplananlara çeşitli konularda bilgi vermektedir.

PAZAR YERİ

Hikâye "İyi ki rüzgâr esmiyordu. O kadar hafıftımki beni mutlaka uçurdu" (210) cümlesiyle başlar. Pazar yerine ait intibalarla hikâye devam eder. Hikâye kahramanı pazar yerini dolaşırken satış yapan bir çingene kızıyla karşılaşır. Çingene kızından alışveriş yapar ve kızı beş lira verir. Kız bozuk para olmadığını ileri sürerek sonra verirsiniz der. Hikâye kahramanı parayı denkleştirip hemen pazar yerine gider, fakat çingene kızı ortada yok-

(208) *Çiçeklerin Düşünü, Deniz Kızı Adası (s. 40).*

(209) *Çiçeklerin Düşünü, Deprem (s. 45)*

(210) *Çiçeklerin Düşünü, Pazar Yeri (s. 53)*

tur. Daha sonra çingene kızını arar, bulur. Fakat kız parayı almaz ve hemen gitmesini söyler.

HAYYAM'IN TESTİLERİ

Hikâye "Yetmiş yıl önce, Karagöz Ali'nin denize açıldığı zaman karşılaşacağı tüm zorluk ve acıları yenmek için tek silahı vardı: Neşesi, gülüşü!" (211) cümlesiyle başlar. Karagöz Ali yıllarca denizde taşımacılık yaptıktan sonra doğmuş olduğu Akdeniz kıyılanna geri döner. Kalinnos adasının bir koyunda Barba Paho testicilik yapmaktadır. Karagöz Ali Barba'nın dükkânına gittiğinde onu çalışırken bulur. Dükkânın her tarafı topraktan yapılmış kaplarla doludur. Karagöz Ali ile Barba Paho çocukluk arkadaşlarıdır. Ali bir gün testi yüklü kayığıyla denizde yol alırken birden uyuklar ve kayık Sporad adalarının birine çarpar ve bütün testiler kınılır. Ali bu duruma güler ve kayığı kumsala çekerek gölgesine yangelir uyur.

DENİZ OĞLU

Hikâye "Bodrum'un Gümüşlük köyündendi. Çocuklukla erkeklik çağı arasında on üç yaşında bir çobandı" (212) cümleleriyle başlar. Hikâye kahramanı her sabah yiyeceklerini ve kavalını alarak keçilerini otlatmak için dağa gider. Fakat bir gün dağa gitmeyip deniz kıyısındaki bir koya gider. Hikâyenin daha sonraki satırlarında koy tanıtılır. Hikâye kahramanı olan çoban burada köylüsü Güllü kız ile karşılaşır. Çoban içinde denize karşı büyük bir istek duyar. Karadaki herşeyden vazgeçerek Gümüşlük'e su almak için uğrayan bir gemiye tayfa yazıldı. Beş on yıl sonra bu çoban bütün dünyanın tanıdığı Turgut Reis olarak ortaya çıkar.

(211) *Çiçeklerin Dûğünü, Hayyamın Testileri* (s. 58).

(212) *Çiçeklerin Dûğünü, Deniz Oğlu* (s. 66).

AY IŞIĞI

Hikaye "kıyı köyünde ona-saçları, gözleri ve kaşları dolayısıyla-bazen 'Kara Kız' tepeden tırnağa aklı dolayısıyla da -bazen 'Ak Kız' derlerdi." (213) cümlesiyle başlar. Hikâyenin ilk satırlarında bu kıza ait intibalar nakledilir. Bu kız çocukluğundan beri baskı altında yaşamış ve istemediği şeyleri yapmak zorunda kalmıştır. Kız kulübede yaşlı ninesi ile birlikte yaşamaktadır. Gece ninesi uyuyunca kız doğruca deniz kıyısına gider. Yine bir gün ninesi uyuyunca deniz kıyısına gider ve kumsal üzerinde uyur. Balıkçı Sanı Ali otuz yaşlarında iriyarı bir dellkanlıdır. O gün sanı Ali kayığıyla balık avlamaktadır. Bu sırada sanı Ali uyuklayınca kayak kıznın uyuduğı yere varır. İki birlikte denizdeki ayışığın dalarlar. Ertesi günü kıyıda kayak ve giysiler bulunur. Yağız kız ve Sanı Ali'ye ne olduğı anlaşılamaz, cesetleri aranır fakat bulunamaz .

DALGA GEÇİYOR

Hikâye "Vapurun başaltında tayfalar ranzalara uzanmıştı" (214) cümlesiyle başlar. Daha sonra ateşçi Veli ile güverte gemicilerinden Murat tanıtılır. Murat Marmaris'te deniz motorlarında çalışmış daha sonra İstanbul'a gitmiştir. İstanbul'da sokakta gezerken bir kadın yanına gelir. Murat bu kadından öğrenir ve o anda Ayşe aklına gelir. Murat daha sonra Ayşe ile evlenir fakat mutlu olamaz. Ateşçi Veli ve Murat'ın sohbeti çanın çalmasıyla sona erer. İki arkadaş iş başı yaparlar.

(213) *Çiçeklerin Düşünü, Ay ışığı* (s. 75).

(214) *Çiçeklerin Düşünü, Dalga Geçiyor* (s. 81).

YAŞASIN DENİZ*

IŞIK TELİ

Hikâye "Ege denizinin bir metre boyunda -siyah değil-pembe bir midyesi vardır." (215) cümlesiyle başlar. İlk satırlarda midyenin fiziksel özellikleri anlatılır. Emet Bacı o kıyı köyünün en usta dokumacısidir. Emet Bacı gelin kuşağı ve duvak örerek geçimin sağlar. Tekoğlu Avare Ahmet tembel ve işe yaramaz birisidir. Annesi öldükten sonra Çakır Hanife ile evlenmeyi düşünür fakat bu arzusunu gerçekleştiremez. Avare ahmet daha sonra yoksulluk içinde ölür.

GÖK GÖZLÜ

Hikâye bütün gece fırtınayla savaşmış bir gemiyi tanıtan satırlarla başlar. Etem güler yüzlü, şakacı bir gençti. Mavi gözleri ile ufukları gözetlemekte ustadır. Etem kumsalda yaktarken bir çoban kızı sürüsüyle birlikte sahile gelir. Etem çoban kızdan yoğurt ister fakat kız ilgilenmez. Daha sonra aralarında bir yakınlık doğar ve Etem'le çoban kız evlenirler. Kasabaya kayığın demirini yaptırmaya giden denizci dönünce olanlara şaşırır.

ATEŞÇİ SÜLEYMAN

Hikâye "Evin ikinci katındaki odamdan komşum bakkal Hasan'ın evinin ardındaki bahçeyi görüyordum." (216) cümlesiyle başlar. Daha sonra bakkal Hasan tanıtılır. Ateşçi hayatına ait olayları bakkal Hasan'a anlatmaktadır. Ateşçi Süleyman gemicidir. Bir gün gemide karşılaştığı bir kızla evlenir. Kızın köyüne yerleşir. Fakat deniz hasretine dayanamayarak karısını köyde bırakır ve tekrar denize döner.

* Yedi Tepe Yayınları 1st. 1964.

(215) *Çiçeklerin Düşünü, Yaşasın Deniz, Işık Teli (s. 91).*

(216) *Çiçeklerin Düşünü, Yaşasın Deniz, ateşçi Süleyman (s. 103).*

ALBANDADA

Hikâye saç maşası satan bir adamı tanıtan satırlarla başlar. Satıcının etrafını çok sayıda insan çevirmiştir. Bunlar arasında tezkere alarak köyüne dönen iki er vardır. Bu iki er yavuklularına hediye etmek üzere birer maşa alırlar. Gemide otuzbeş yaşlarında bir köy öğretmeni de vardır. Köy öğretmeniyle annesinden dayak yemiş olan çocuğun konuşmaları etraftakileri etkiler.

GEÇ KALMA

Hikâye, Davut Çavuş'u tanıtan satırlarla başlar. Davut Çavuş'un bir bacağını top güllesi götürmüş sonra Bodrum'a gitmiştir. Ona aylık bağlandıktan sonra Bodrum'dan evlenir. İki kızı bir oğlu olur. Oğlu harpte şehit olur, kızları da evlenir. Davut Çavuş karısı öldükten sonra yalnız kalır. Bütün zamanını balık avlamakla geçirir. Çavuş daha sonra hastalanır ve bindirildiği vapurda ölür.

SİGORTA

Hikâye "Marmaris nakliyat ambarının iki ortağı başbaşa verip iki saat çatık kaşla fiskos ettiler." (217) cümlesiyle başlar. Bu iki ortak Davut Kaptan'dan Deniz Kuşu gemisini batırmasını ister. Davut bu işi yapamaz. Ve bir kazaya uğrar. Denizcilik edemeyecek halde Marmaris'e geri döner ve daha sonra ölür.

MERHABA KAPTAN MERHABA!

Hikâye Merhaba Kaptan'ın mizacına ait satırlarla başlar. Merhaba Kaptan'ın en belirgin özelliği merhabasıdır. Bir diğer özelliği de kimsesiz çocukları evine alıp onlara bakmaktır. Bir gün merhaba kaptan hastalanır ve kısa süre sonra ölür.

GÜLEN ADAM

Hikâye "Ufak tefek yapılı, yaşlı denizcinin bin lirayla değil, fakat ardı arkası olmayan bir tek kuruluşla dünyaya meydan okuyan bir kahkahası vardı" (218) cümlesiyle başlar. Memiş çok sevinçli ve güleryüzlü bir insandır. Arasına kayığıyla keklik avlamaya giderdi. Memiş keçisini ve kekliklerini alarak adada yaşamaya başlar. Bir gün adaya giyimli bir adam gelir. Bu adam Haşmet Ağa isminde bir tüccardı. Memiş'e iş teklif eder kabul etmeyince de onu öldürerek cesetini denize atar.

KELEPİR TABUT

Hikâye "Doğancılar Hacı Abdullah para aşığıydı." (219) cümlesiyle başlar. Daha sonraki satırlardan Hacı Abdullah'a ait özellikler dikkatlere sunulur. Hacı Abdullah birgün Doğancılar Yakaşundan çıkarken Marangoz dükkânında küçük bir tabut görür. Onu satın aldıktan sonra yolda giderken Süleyman Ağa ile karşılaşır. Bu tabut Süleyman Ağa'nın ölen çocuğu için yapılmıştır fakat marangoz Hakkı'da tabut yapmıştır. Marangoz Ahmet bu tabutu Hacı Abdullah'a satar. Hacı Abdullah zarar ettiği düşüncesiyle evinin yolunu tutar. Ertesi günü Hacı Abdullah'ı kömürden zehirlenmiş olarak bulurlar.

(218) *Çiçeklerin Düğünü, Yaşasın Deniz, Gülen Ada (s. 130).*

(219) *Çiçeklerin Düğünü, Yaşasın Deniz, KelepİR Tabut (s. 136).*

ÖTELEYEN

Hikâye "Açık deniz balıkçılarındandı. Babadan kalma bir evi vardı." (220) cümlesiyle başlar. Mehmet evlenir. Fakat geçim sıkıntısı onun mutlu olmasını engeller. Mehmet bir gün iş için eve gelmez. Eve döndüğü zaman Çalık Süleyman'la karısının seslerini dışarıdan duyar. İçeri girmez, fenerin olduğu yere tabakasını parasını ve kaçak getirdiği malı bırakır. Karısı böylece Mehmet'in geldiğini anlayacaktır. Mehmet beş yıl sonra karısına Florida'dan para gönderir.

MANEVRA

Hikâye "On, onbeş balıkçı kayığı açıklarda ıssız adayı, geceleyin ağlarıyla saldılar." (221) cümlesiyle başlar. Daha sonra balıkçılara ait izlenimler dikkatlere sunulur. Balıkçıların ağlarını girmesiyle beraber denizde fırtına kopar. Boğulma tehlikesiyle karşılaşan balıkçılar bütün ağları keserler. Bu sırada Habip Kaptan'ın kullandığı kayığı görürler, bundan kendilerini kurtarmalarını isterler. Habip Kaptan kurtaramayacağını söyler. Ateşoğlu Kaptan arkadaşı Yavaşoğlu ve diğer balıkçıların boğulacağını görür ve hepsini kurtararak kendi kayığına alır.

EKMEK İŞİ

Hikâye, Karatepe bucağına ait izlenimlerle başlar. Müfettiş geleceği haberi kasabada duyulunca herkes hazırlıklara başlar. En çok hazırlık yapanlardan biri de Kocamanların Hasan Kaptan'dır. Hasan Kaptan müfettişe Fırıncı Necmettin'i şikayet etmeyi düşünür. Müfettiş fırıncı Necmettin'in evine konuk edilir.

(220) *Çiçeklerin Düğünü, Yaşasın Deniz, Öteleyen, (s. 143).*

(221) *Çiçeklerin Düğünü, Yaşasın Deniz, Manevra, (s. 148).*

Müfettişe ziyafet verilir. Daha sonra anlaşılır ki gelen müfettiş değil komiktir. Ardından esas müfettiş çıkar gelir. Hasan Kaptan Fırıncı Necmettin'i müfettişe şikayet eder. Bu sırada fırıncı Necmettin bayılarak yere düşer.

KÖY ÂLEMI

Hikâye "Mahmut Ağa, eşeğine binmiş çiftliğine gidiyordu." (222) cümlesiyle başlar. Mahmut Ağa çiftliğine vardığı zaman Güllü'yü kendisini kapıda bekler bulur. Güllü Mahmut Ağa'nın yemeğini hazırlamıştır. Mahmut Ağa yemeğini yerken bir yandanda Güllü ile sohbet eder. Bu sırada bir atlı Mahmut Ağa'nın Milas tarafında yaptırmakta olduğu köprü'nün yıkıldığı haberini getirir. Mahmut Ağa hemen yola çıkar, arkasından Güllü'de gider. Mahmut Ağa kız kardeşinin evine giderken Güllü'nün kendisini beklediğini görür. Kız kardeşi Güllü'yü evine almayınca ikisi de ahıra giderler. Orada yemek yapıp yerler.

HAYDUT KERİMOĞLU

Hikâye Kerimoğlu'nu tanıtan satırlarla başlar. Kerimoğlu'nun sebep olduğu olayların anlatıldığı satırlarla hikaye devam eder. Daha sonra Kerimoğlu ölür. Bodrum'da bir düğünde genç kız Kerimoğlu türküsü eşliğinde oynamaktadır.

DAĞ KIZI

Hikâye, fırtınada sallanan bir vapura ait izlenimlerle başlar. Vapurdaki güverte yolcularının hepsini anbara indirmişlerdir. Aliş'te yolcular arasındadır. Yolcuların içinde ihtiyar bir kadın ve Bay Haşmet Ulugöbek vardır. Bay Haşmet Ulugöbek'in yanında

(222) *Çiçeklerin Düğünü Yaşasın Deniz, Köy Âlemi, (s. 160).*

da bir yörük ve kızı vardır. Bay Haşmet Ulugöbek aralarında çıkan bir anlaşmazlık yüzünden Aliş'e vurur. Dağ kızı hemen Bay Haşmet Ulugöbek'in yanına gider ve ona tokat atar. Aliş'i ayıltır ve evlenmeye karar verirler.

TAHSİLDAR

Hikâye "Mehmet Efendi-nahiyede onu öyle çağınıyorlardı-nahiyenin tahsildarı idi" (223) cümlesiyle başlar. Mehmet Efendi'nin mizacına ait satırlarla hikâye devam eder. Bir gün Mehmet Efendi vergi toplamak için nahiyeye bağlı köylerden birine gider. Orada tuhafiyeci Ahmet Efendi'ye rastlar. Akçaalan Köyünde kahvede otururken Eşkiya Davut'ta oraya gelir ve Mehmet Efendi'nin çantasına bakar. Mehmet Efendi'nin çantasında para olmadığını görünce bütün borçlulardan paraları toplar ve Mehmet Efendi'ye verir.

6- HALİKARNAS BALIKÇISI'NIN ESERLERİNDE MITOLOJİ

Halikarnas Balıkçısı'nın inceleme konumuzu teşkil eden eserlerinde Ege denizinin önemli bir yeri vardır. Ege kıyıları mitolojisi bu eserlerin oluşumunda önemli rol oynar. Halikarnas Balıkçısı, Ege'nin ölü şehirleriyle masal ve mitos dolu kıyıları eserlerine hareket noktası almıştır. Yazarın mitolojiye ağırlık verdiği eserleri arasında Anadolu Efsaneleri, Anadolu Tanrıları, Sonsuzluk Sessiz Büyür, Altıncı Kıta Akdeniz, Hey Koca Kurt'u sayabiliriz.

Yazarın eserlerinde önemli yeri olan Ege bölgesinin bir kısım efsaneleri Yunanistan'a fakat çoğunluğu Anadolu'ya aittir. Bu

(223) *Çiçeklerin Düşünü, Yaşasın Deniz, Tahsildar (s. 178).*

efsaneler dağlara taşlara sinmekle kalmamış, bütün insanoğullarının gönüllerine de sinmiş ve onların hemen hemen kültürel bir yurdu olmuştur.

Halikarnas Balıkcısı'nın eserlerinde eski Yunan mitolojisine ait efsanelerden bahsedilir. Bunlar arasında mitolojinin en güzel tanrçası Afrodite Tanrıça Athena, Aşk ve Savaş Tanrıçası İnanna, Tanrı Apollon vs. yer almaktadır.

Yunan tanrısı olarak bilinen Apollon aslında bir Anadolu tanrısıdır.

Halikarnas Balıkcısı, mitolojiye yer verdiği söz konusu eserlerinde Anadolu tarihinin ilginç yanlarına dikkat çeker. Anadolu'da ki eski hayat tarzı, eski şöenler, dinsel törenlerden bahseder.

Halikarnas Balıkcısı, Akdeniz'in kıtalar arasına sıkışmış bir iç deniz değil başlı başına altıncı bir kıta, bir uygarlık kıtası olduğunu Bodrum'da yaşarken sezdi ve kanıtlamaya çalıştı (224)

Halikarnas Balıkcısı, söz konusu eserlerde Anadolu uygarlığından etkilenmiştir.

Halikarnas Balıkcısı'nın eserlerinde mitoloji konusunda Mümtekim Ökmen kendisiyle yaptığımız görüşmede bize şunları anlattı: "Halikarnas Balıkcısı mitoloji bakımından bilimsel açıdan bir otorite idi. Özellikle karşılaştırılmalı mitoloji alanında Türkiye'de tek isimdi. (Mitoloji Compare: Eskiden Yunanistan'da lopograflar pazar yerlerinde bir takım hikâyeler

(224) Elbe Haluk, Halikarnas Balıkcısı'nın Anma Sergisinin Açılış Konuşmasından alınmıştır. 14 Ekim 1980 Bodrum Kalesi Kütüphanesi BODRUM

anlatırlardı. Eskiden bizde de meddahlar vardı. Cevat Şakir, bunların araştırmasını yapmıştır) karşılaştırmalı mitolojinin Türkiye'deki tek uzmanı idi.

Halikarnas Balıkcısı'nın mitolojiyle ilgili eserlerinde Anadolu'nun uygarlık tarihindeki yerinin çok önemli olduğunu belirtmektedir. Bütün eserlerinde bu konu üzerinde durmuştur. Bununla şuna bağlıyor: Bilimsel düşüncenin yurdu Anadolu'dur. Bilimsel düşüncenin ilk temsilcisi olan Tales, Miletosludur. Bir tabiat olayını tanımın işidir diye açıklamak yerine bir doğa olayıdır diye açıklayan ilk kimsedir. Pozitif bilimin babası Tales'tir. Halikarnas Balıkcısı, buna dayanarak çağdaş bilimin ilk olarak Anadolu'da başlamış olduğu tezini ileri sürerdi. Ona göre bilim Yunanistan'a geçtikten sonra dejenere olmuştur.

Halikarnas Balıkcısı, ruhun bilim dünyasına getirilmesini bir sapma olarak görürdü. "Ruh yüzünden insanoğlu ikibin yıla yakın bir zamanı boşuna kaybetmiştir. Bu zamanı orta çağın skolastik felsefesi temsil eder. Bugün dinler dışında ruhun varlığından bahseden bir disiplin yoktur. Yani bilim ruhun varlığını henüz kabul etmemiştir. Halikarnas Balıkcısı bilimsel açıdan bir mitoloji uzmanıdır. Anadolu toprağının hayranıdır. Bilimsel düşüncenin Anadolu'da başlamış olduğunu ileri sürer. Bunu da Tales'in varlığıyla kanıtlar. Halikarnas Balıkcısı'nın mitoloji yapıtlarının ana teması budur.

7- HALIKARNAS BALIKÇISININ ESERLERİNDE BODRUM

Halikarnas Balıkcısı'nın inceleme konumuzu teşkil eden eserlerinde mekân olarak Bodrum'un ayrı bir ehemmiyeti vardır. Bodrum'da sürdürülen hayat tarzı ve Bodrum halkı bu eserlerin

temelini oluşturur. Halikarnas Balıkcısı, eserlerinde Bodrum'un önemini şöyle anlatıyor: "Yapıtların Bodrum ürünü olduklarını iddia edebilirim. En Bodrum olan yapıtların en sevdiklerimdir. Zaten Bodrum olmayan yokki. İzmir'i tercih etmedim." (225)

Halikarnas Balıkcısı'nın eserlerinde önemli yer tutan Bodrum'a ait unsurları şöyle sıralayabiliriz: Arşipel ve Adalar: Halikarnas Balıkcısı'nın hemen hemen bütün eserlerinde Bodrum yarım adasının çevreleyen denizi esas aldığı söyleyebiliriz. O Bodrum'a ilk geldiği andan itibaren hayran kaldığı Arşipel'i (226) tüm eserlerinde işlemiştir. Ayrıca Arşipel denizindeki Kara Ada, Sporad, Sali adaları vs., Salmakis (Bardakçı) koyu söz konusu eserlerde önemli yer tutmaktadır.

Bodrum Köyleri: Halikarnas Balıkcısı'nın eserlerinde bütün Bodrum köyleri önemli yer tutar. Bodrum'da bulunduğu yıllarda her gün yaya olarak dolaştığı bu köyleri eserlerinde de ele almıştır. Turgut Reis, Gümüşlük, Yalıkavak, Dirmil, Karabağ, Müskebi, Bitez, Güvercinlik, Torba, Akçabük vs. onun eserlerinde mekân olarak zikredilmektedir. Bodrum cadde ve sokakları: Halikarnas Balıkcısı'nın bütün eserlerinde Bodrum cadde ve sokaklarının, meydanların, bu sokakları süsleyen tipik Bodrum evlerinin önemli yeri vardır. Bodrum kalesi, liman, sahil boyunca yer alan balıkçı kahveleri, tekneler de zikredilir. Bunlar arasında Azmak Başı ve Tepecik kahveleri en fazla sözü edilen yerlerin başında gelir.

Bodrum Kalesi: Halikarnas Balıkcısı, Bodrum Kalesi'ni bir arkeolog titizliğiyle incelemiş ve eserlerine konu etmiştir.

(225) Yeşilova, Mustafa, *Halikarnas Balıkcısı*, *Merhaba Gazetesi*, BODRUM 12.10.1990

(226) Arşipel : *Eski adalar denizi, Ege Denizi*

Gökova Körfezi: İnceleme konumuz olan eserlerin büyük çoğunluğunda mekân olarak Gökova körfezi önemli bir yer tutar. Kısacası Halikarnas Balıkcısı'nın eserlerinde Bodrum'un ayrı bir özelliği vardı.

8- NETİCE

HALIKARNAS BALIKÇISI'NIN TÜRK EDEBİYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Halikarnas Balıkcısı'nın, 1908 yılında İstanbul'a dönünce Mehmet Zekeriya Sertel'in, resimli Ay ve Resimli Hafta dergilerinde yazı hayatına başlar. Sedat Simavi'nin İnci dergisinde de yazılar, resimler ve karikatürler çizer. Karikatürler ilk kez Sedat Simavi'nin çıkardığı Diken dergisinde yayınlanır.

Resimli Hafta dergisinin 13 Nisan 1925 tarihli sayısında Hüseyin Kenan takma adıyla yazdığı, "Hapishanede İdama Mahkum Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler" adlı hikâyesinden dolayı Bodrum'a kalebent olarak gönderilir. 1925 yılında Bodrum'a sürgün edilen Halikarnas Balıkcısı bu çevreyi, doğal güzellikleri, insanları ve burada sürdürülen hayat tarzını yakından tanıma imkânı bulur. Edebiyatımız bu sürgüne ait gözlemlerinin bir sonucu olan "Mavi Sürgün" adlı eseri kazanır.

Halikarnas Balıkcısı, yazı hayatına hikâye yazmakla başlar ve daha sonra roman türünde de eser kaleme alır. Hikâyelerinde Ege denizinde, Bodrum ve çevre köylerde geçen olayları konu alan Halikarnas Balıkcısı romanlarında da aynı temalar üzerinde durur. Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek, Gençlik Denizlerinde, Parmak Damgası ve Çiçeklerin Düğünü adlı hikâye kitaplarında, Ege denizi insanlarının, tabiat

güzelliklerinin, Ege'nin cefakar denizcilerinin destansı yaşam öykülerini, Ege kıyılarını mitolojisi ve denizci deyimleriyle süsleyerek anlatır.

Halikarnas Balıkcısı, romanlarında hikâyelerinde olduğu gibi denizi ve deniz insanlarını konu alır. 1946'da ilk romanı olan Aganta Burina Burinata'yı yazarak Ege denizcilerinin hayatlarından kesitler verir. Halikarnas Balıkcısı'nın romanlarının kahramanları deniz sevgisiyle yoğrulmuş, gözleri denizden başka bir şeyi görmeyen tiplerdir. 1962'de Uluç Reis', 1965'te Ötelerin Çocukları, 1966'da Turgut Reis ve 1969'da da Deniz Gurbetçileri adlı romanlarını yayımlar. Halikarnas Balıkcısı'nın bütün bu romanlarında denizi ve deniz insanlarını, yirmibeş yıl yaşadığı Bodrum'u ve kıyılarını, Ege denizine ait efsaneleri, Akdeniz'in ünlü savaşlarını, denizle ilgili herşeyi denizcilik terimleri ile zenginleştirerek dikkatlere sunar. Turgut Reis ve Uluç Reis adlı romanları tarihi şahsiyetler etrafında gelişir.

Halikarnas Balıkcısı hikâye ve romancılığımızda deniz çığını açan, deniz adamlarının yaşatılarını ayrıntılarıyla anlatan büyük bir yazardır. (227)

Halikarnas Balıkcısı herşeyden önce çok yönlü bir sanatçıydı. Sanat diye ne varsa hemen hepsini 20. yüzyıl Türkiye'sinde ilk deneyimlerden birisi olmuştur. İlk sinema ve tiyatro aktörleri arasındaydı. Çizgi romanın, karikatürün, renkli dergi kapaklarının öncülerinden, heykel, resim ve tezhibin sayılı üstatlarındandır. (228)

(227) Karaaliçoğlu, Seyit Kemal; *Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü*, 1st. 1974.

(228) Gökovalı, Şadan; *Balıkcı'nın Bıraktıkları*, Yeditepe, Ankara 1973.

Jac Deleon, Milliyet'te yayınlanan "Onuncu Ölüm Yıldönümünde" adlı yazısının sonunda Halikarnas Balıkcısı ile ilgili şu değerlendirmeyi yapıyor: "...Ege'yi, Akdeniz'i anlatan yazılara denizcilerin ortak dilinden bir aganta patlatıveren ve Bellek ne güzel olay yahu, kapkaranlık bir gecesinde Arşipel'in güneşini, mavisini yaşıyor insana- diye seslenen Halikarnas Balıkcısı'nın Türk edebiyatına (keza yeryüzü deniz edebiyatına) vurduğu mührü özgürlüğü kuşku götürmez..." (229)

Halikarnas Balıkcısı inceleme sahasında da bir çok eser kaleme almıştır. Anadolu Efsaneleri, Anadolu Tanrıları, Altıncı Kıta Akdeniz, Sonsuzluk Sessiz Büyür, Hey Koca Kurt onun bu tür eserleri arasında sayılabilir. Halikarnas Balıkcısı bu tarz eserlerinde Anadolu tarihine ışık tutma amacını güder. Anadolu tarihinin ilginç ve gizli kalmış yönlerini ayrıntılı bir tarzda anlatma çabasıdır. Halikarnas Balıkcısı'nın bütün yaşamı, klasik Yunan uygarlığına karşı Anadolu uygarlığını savunmakla geçmiştir. Batılı tarihçilerin Anadolu ve Yunan uygarlıkları üzerine yorumlarının yanlışlığını belirten ilk yazarımız Halikarnas Balıkcısı'dır. O bütün ömrünü tek bir davaya adanmış ve ona bağlanmıştır. Halikarnas Balıkcısı'nın davası Batı uygarlığının beşiği gözüyle bakılan Yunanistan'ın gerçek uygarlık yarışında Anadolu'nun takipçisi olduğunu ispat etmektedir. O bu tarihsel tezi yaşam boyu savunmuştur. (230)

Halikarnas Balıkcısı'nın eserlerinde iki tip insan vardır: Sömüren ve sömürülen. O her zaman sömürülenin yanındadır.

(229) Aksoy, Yaşar, *Halikarnas Kadirgasi* (s. 18).

(230) Aksoy, Yaşar, *Halikarnas Kadirgasi* (s. 13-14).

Halikarnas Balıkcısı'nın eserlerinde şiirsel bir ifade tarzı dikkati çeker. Yazar anlatmak istediğini çevre tasvirlerinden yararlanarak, coşkulu bir tarzda anlatır. Türk edebiyatına deniz sevgisini, deniz insanlarını, denize ait dünyayı ilk defa getiren Halikarnas Balıkcısı'dır. Bodrumlu ve deniz edebiyatına prova, küpeşte, dırınca, punya, tıra gibi denizcilik kelimelerini yerleştirmiştir. Halikarnas Balıkcısı eserlerinde sade bir dil kullanmıştır. Halikarnas Balıkcısı'nın Jack London (231) ve Joseph Conrad (232) gibi sadece denizi anlatan büyük yazarların benzerliği vardır. Türk edebiyatında da Sait Faik Abasıyanık ile genç romancılardan Yaman Koray'ı etkilemiştir. (233)

Yazarın eserlerinde mekân olarak Ege denizi, Bodrum ve Bodrum çevresi dikkate değer.

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Halikarnas Balıkcısı hakkında şu değerlendirmeyi yapıyor: "...Bu büyük sanatçının bize en büyük armağanı üzerinde yaşadığımız toprağı sevdirmek ve o toprak üzerinde yaşayan bütün uygarlıkları benimsetmek oldu. Bilmem Hitit'miş, Selçuk'muş, Roma'yımış, Yunan'mış bunlar benim toprağımda ise burada benim damgam vardır, ben onların bir parçasıyım derdi" (234)

Türk edebiyatında "Mavi Sürgün" yazarı olarak tanınan Halikarnas Balıkcısı (Cevat Şakir Kabaağaçlı) hikâye, roman, hatıra ve inceleme alanlarında eşsiz eserler vermiş bir yazardır.

(231) London, Jack; 1876-1916 Amerikan Romancısı

(232) Conrad Joseph 1857-1924 İngiliz Romancısı

(233) Kabaklı, Ahmet; Türk Edebiyatı Tarihi, Cilt 3

(234) Eyüboğlu, Bedri Rahmi; "Cumhuriyet" 23 Ekim 1973.

9- HALIKARNAS BALIKÇISI İÇİN ŞİİRLER

HAYALİMDEKİ BALIKÇI VE ANITI

Bir Cevat Şakir vardı
Çocukluk anılarımı süsleyen,
Sınıfça, kaleyi ilk gezdiğimiz.
Bu tarih dersi ki, tarihi sevgimiz.
İşte o zamandan beridir
Kale duvarları arasında
Bir hayal var silinmez hâlâ,
Halal ufuklarından,
Şah boylu mu desem
Selvi boylu mu?
Filinta gibi dipdiri bir genç

Siyah, golf pantolonlu
Mont gomerisi içinde,
Ötelerden ta... ötelerden
Bodrum bahçelerine
Diktiği hurma gibi mi desem? Onun saçları?
Hayır
Hayır o,
İstanköy'ün doruğundaki
Karabulutlar gibi
Karabulutlar ki,
Etrafa bereket, bilinç yağmuru saçan.

Yedi veren üzümlü mü?
Kalem tutan uzun kollu elleri,
Mevilikleri ilk kavrayan
Balıkçı o,
Halikarnasa mı desem
Evrene mi yakışan
Bodrum'u içine sindiren
Merhabası vardı, yine
Bodrum'dan gelen
O dev dudaklarından
Okyanuslara fişkıran hala. Sonra

Bodrum'un merhabalarında
Sonsuz uykuya dalan
Balıkçı!
Başında
İstediğim, o mütevazi taş değil,
Sana yakıştıramadığım
Kayalar, dağlar olmalıydı.
Anıtın
Yine
Merhabalarımızı
Yankılayan, hala

Mehmet USLU

HALI KARNAS BALIKÇISI İÇİN

Kayrak taşlarından yontulmuş
Saçları ve merhabası

Bir yıldız yangını deniz dibinde
Gözleri ve kelimeleri

Orfozun içindeki mücevher
Yüreği ve sürgünü

Ülkü TAMER

Bulut renkli saçları
Ve beyaz Merhabası

Akyüzü ve ak düşüncesi
Nurluyüzü

Bodrum'un balıkçısı
Ve sürgünde yıkanmış yüreği

Senden aldığımızı sana veriyoruz
MERHABA

Mustafa YEŞİLOVA

MERHABA

Merhaba Dedik Balıkçı'ya
Merhaba dedi bize
Yüzyılın ötesinden
Mavi denizin derinliği
Uzak yıldızların imgesinden

Bir merhabada buluştuk
Yiten ağacın, yeşilin
Sıcağında yeşilin
Sıcağında yüreğin.
İnsandı, ağaçtı, çiçekti
Maviydi, yeşildi, denizdi
Merhaba dedi.

Tükenmez sevgisiydi
Yüreğin baştan sona
Merhaba
İnsanlara, tanılara
Sevgili Anadolu'ya
Yaratılmış ne varsa sevgi adına (235)

Şükran YÜCEL

12 - 13 - 14 Ekim 1991

Halikarnas Gezisinin Anısıyla

(235) Bu şiir Halikarnas Balıkçısı'nın kızı ismet Noonan'ın hatıra defterinden alınmıştır.

HALIKARNAS BALIKÇISI

Adın yazıldı
Yanısira yer yüzünün,
En büyük serüvenci, yeryüzü işçisi!
Bir dağ parçasıymıydı yüzün
Ki kaldı, ki
Büyür yanımız sıra.
Upuzundun.
Nedin sürgünlük? ki
Tuttun elinden.
Büyüttün
Masmavi yaptın.
Koskocamandın
Durdun birden
Kağıtbeyazlığında
Bir yaşama ustasıydın.
Ey oğlu ırmakların, uğuldayan ormanların!
dünyayla yaşıtı mıydın? ki
Yer yüzüydü kitabın.
Doğa okulundandın.
Ey,
Yaşamın askeri!
Ölüm nedir ki?
Kikalsın yanısira adın.
Bir yazı kurduydun.

İlhan BERK

HALIKARNAS BALIKÇISI

Açın pencereleri, merhaba çocuklar merhaba hayat
Bıçılıyordu son sözünü söyleyen hasat
Artık herşey susuyordu
İki damla göz yaşı ve bulut renkli bir başı
Gönül tepe bekliyordu.
Yıllar önce bakıyordu Gönül tepeden
Küçük Asya'nın dağ kargaşalığına
Uygartığın uğultusunda sesleniyordu Batıya
Akdeniz uygarlığından çekin ellerinizi
Doldurmayın o hırsızlık markalı müzelerinizi
Nerede Truvanın hazineleri mozole, Akropol soruyordu

Batı Yürütmeye sanat aşkı diyordu.
Toprakta köstebek yuvaları, arkeolojik kazılar
Topluyordum ırmaklar pisliklerini girdaplarında
Veriyordu Anadolu denizlerine
Denizler köpüklerinde, tükürüyordu yüzlerine
Bu gün gönül tepe umut yükü başaklar boy veriyor.
Filizler rüzgarda
Bir balıkçının sevdası var havada
Göl değil, ırmak değil, öyle bir coşkuki tarif edemeyiz.
Bu ölüm yılında işte biz
Gönül tepenin yellerini
bayrak edip bağrımıza basmışız
Geç Gönültepe'den gönlünce
Es benim deli poyrazım

Biz o doğa, o yeller arasında
Bir devi bir tepeye bırakmışız

Mustafa YEŞİLOVA

3.9.1981 BODRUM

HALİKARNAS BALIKÇISI'NIN ARDINDAN

Onu ilk kez görmüştüm, bu adam kim demiştim
Boyuzun, saçları gürdü, sesi gümbür gümbürdü.
babacan mı babacan; seyrettim hayran hayran
Bahçede dolandılar, bir ara oturdular.
Masada içki vardı, mezeleri hazırıldı.
Babamla arkadaşmış, epey varki tanışmış.
Greyfurtun altında, bal akan dudağında
Sözler, şiir olmuştu, ne yaman konuşmuştu.
Birden ayağa kalktı, bir greyfurt koparttı.
Ona bir evlat gibi büyük anlamla baktı.
Babam hemen anladı. Yanağımı okşadı
Senin eserin dedi gerisini getirdi.
Şu beldede tek kişi bilmez iken bu işi
Onu bulup getirdin, bize bin nimet verdin.
O zaman ben çocuktum, onu pek az tanırdım.
Aradan yıllar geçti, dostluklar perçinleşti.
Gün geldi meraklandım, geçmişine uzandım.
Babam farkına vardı, anlatmaya başladı.
Ben sordum o anlattı, merakımı çoğalttı.
O bir gazeteciymiş, başına çok şey gelmiş
Karikatürler çizmiş, sonunda hep mimlenmiş.

Yazmış, çizmiş bir seri tıkmışlar hep içeri
Bu kente sürgün gelmiş, onu herkes çok sevmiş
Kentin adı Bodrum'dur, tanıtansa hep odur
Dünyaca pek bilinen ismine Oksford denen
okuldan mezun olmuş, burada bahçıvan olmuş
Dünyanın dört yanından hiç bıkip usanmadan
Cins cins bitki getirtmiş bu kenti cennet edinmiş
Güzel olan herşeye
İlmi, irfanı vermiş, neler neler öğretmiş
Denizi çok severdi, İsmim "Balıkçı" derdi
Meşhurdu Merhabası, selam sana şükran sana
Halikarnas Balıkçısı
Sen demek Bodrum demek, Bodrum demek sen demek
Bu hep böyle sürecek, sevgiyle beslenecek.
Ölmeden o son anda, akli hep bu vatanda
Birkez daha kükremiş merhaba Koca Yurt demiş.
Sanki güç anlaşılan yüceden yüce insan
Selam Hallkarnas'tan, selam koca vatandan

Fahri BARUT

BALIKÇI İLE PALUKO'NUN GÖKOVA GEZİSİ

Yelken açmış Yatağan, Gökova sularına;
Yolcuyuz yine bugün, o cennet koylarına;
İyi dinle Paluko, kulağın bende olsun;
Seni veren Allah'a yüzbinlerce hamdolsun

İçimizdeki sevgi öyle çoşkuludurki;
Şu denizlere az gelir, okyanuslara sığmaz,

Bu ölümsüz dostluktan Paluko'yla Cevat'ı
Hiç kimse ayıramaz, hiç kimse ayıramaz...

İyi dinle Paluko, kulağın bende olsun;
Gökovayı biz bulduk, herkese mutlu olsun
Atalım gel ağları, balık, ahtapot dolsun
Bu mavi yolculukta kismetimiz bol olsun...

Dualar kabul oldu, ağlar ürünle doldu;
Biraz sonra gözlerden, Mersincik'te kayboldu.
Paluko sevinçliydi, neşeden uçuyordu;
Dinle beni balıkçı, beni dinle diyordu
Sideri'den ve Söğütten, İngiliz limanına
Löngöz'den ve Çatı'dan, Yedi Adalara
Bu cennet koylarında, yıllarca gittik, geldik.
Buralar bizim dedik, herşeyle bütünleştik.

Onlar bizi tanıdı, biz onları tanıdık
Uzakta olsak bile, Gökova'yla yaşadık.
İşte kardeşim Cevat!... söyleyeceğim bunlar,
Dönüşümüz başladı hayırlı yolculuklar...
Balıkçı gülüyordu ve konuşuyordu.
İçimizdeki sevgi öyle çoşkuludurki
Şu denizler az gelir, okyanuslara sığmaz
Paluko'yla Cevat'ı hiç kimse ayıramaz...

Fahri BARUT
Bodrum

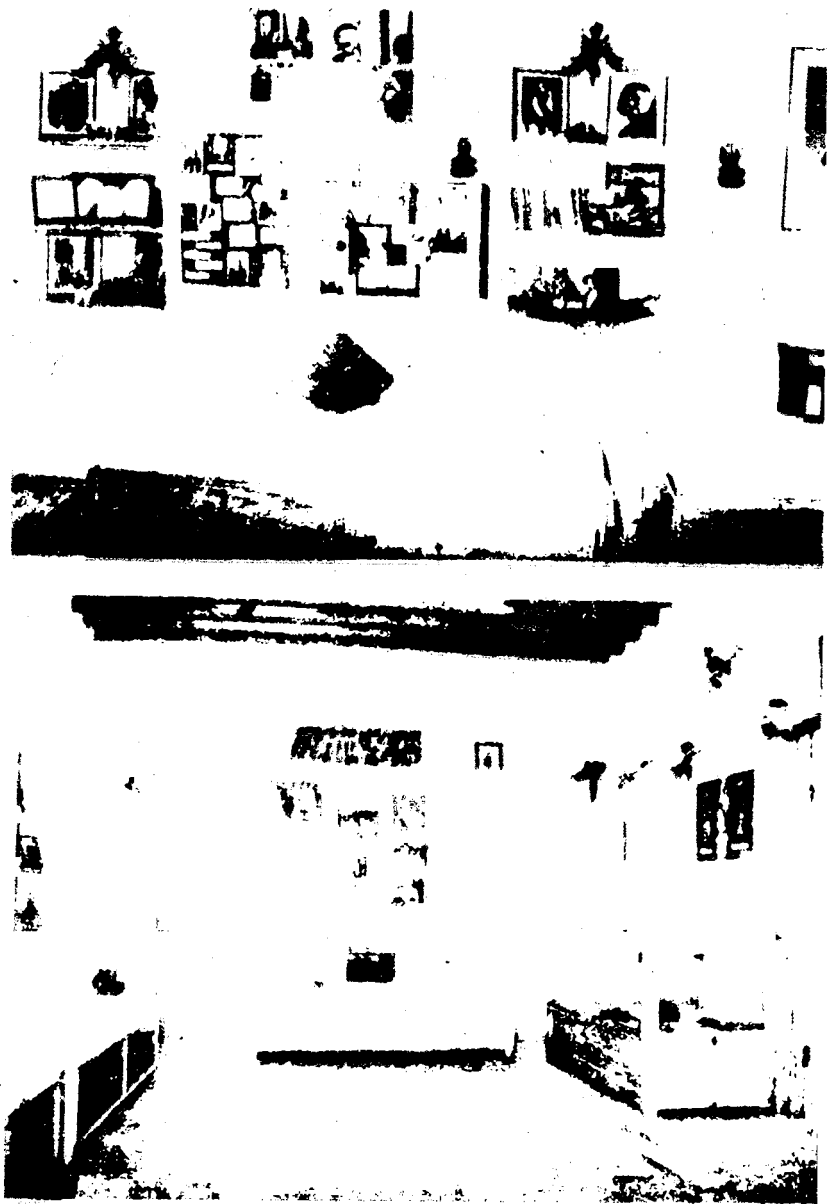
HALIKARNAS BALIKÇISI'NA

Bir sabah başladı. Mazıdağlarından
yeni olmuş kirazlar gibi al al oldu aydınlandı deniz
Ellerini avuçlarıma aldım ilkin, tutmasam düşecektin
Kara Ada önlerinde bir küçük yelkenliydin.
Çağlar öncesinden tanınlar gülümsüyordu.
En mutlu günündeydi yeryüzü
Sonra başıboş, sorumsuz aydınlıklarla ilerledin.
Aspat, Akyarlar ve sonrası
Pencerelerine buyur etmiş dünyayı
Gözlerine ellerini siper etmiş
Halikarnas'ta balıkçıların en büyüğü
Merhabaların en içteni en güçlüsü dudaklarında
Yüreğinde aslanların en yiğiti.

Maksut DOĞAN

1. Kasım 1968

Mavi Meltem BODRUM

Balıkçı Evinin İçinden Görünümler

97.06.Y.0001 - 1983

№ 001288

Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum'daki Mezarı

**Bodrum'un kıymetli üstadı
HALIKARNAS BALIKÇISI'nın
vefatı nedeniyle duydukları
büyük acıyı paylaşıyor, tüm Bod-
rum'lulara başsağlığı dileriz.**

MELENGEÇ

*Halikarnas Balıkçısı'nın Ölümü Nedeniyle Melengeç Gazetesi'nde
Yayınlanan Ölüm İlanı*

Balıkçı Evinin İçinden Görünümler

Halikarnas Balıkçısı'nın Bodrum'daki Mezarı

Bodrum'un kıymetli üstadı
HALIKARNAS BALIKÇISI'nın
vefatı nedeniyle duydukları
büyük acıyı paylaşıyor, tüm Bod-
rum'lulara başsağlığı dileriz.

MELENGEÇ

*Halikarnas Balıkçısı'nın Ölümü Nedeniyle Melengeç Gazetesi'nde
Yayınlanan Ölüm İlanı*